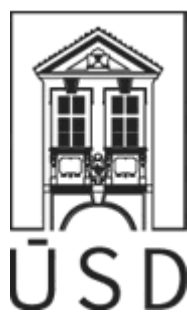

STUDIJNÍ MATERIÁLY ÚSTAVU PRO SOUDOBÉ DĚJINY

OD ÚSTUPU K PORÁŽCE, OD OMEZOVÁNÍ K LIKVIDACI

**Postup „normalizace“ a jeho vyvrcholení v „očistě“ liberecké okresní
organizace Komunistické strany Československa**

Jiří Maňák

Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, v. v. i.
Praha

2011

Studijní materiály jsou interní publikační řadou Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, v.v.i. Účelem je zveřejňovat studie a dokumenty určené pro potřeby odborníků.

Studijní materiály vycházejí v omezeném nákladu a jsou financovány z grantových a institucionálních prostředků.

K vydání připravili Jaroslav Pažout a Jana Váchová

Obrazovou přílohu sestavil Jaroslav Pažout

Rozmnoženo v počtu 80 výtisků.

ISBN 978-80-7285-144-7

Publikace byla vydána s podporou grantových projektů Grantové agentury České republiky Komunistická strana Československa a bolševismus (č. 409/08/1621: 2008–2012, řešitel Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc.) a „Kádrový posudek si píše každý sám“: Kádrování, prověřování a čistky v Československu 1948–1989 (č. 409/08/1633: 2008–2011, řešitel Mgr. Jaroslav Cuhra, Ph.D.), jejichž nositelem je Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, v.v.i.

Obsah

Úvod	4
1. Přijetí a provádění tzv. polednové politiky (leden – srpen 1968)	6
2. Zápas o pojetí politiky normalizace (září 1968 – duben 1969)	19
3. Uplatňování sovětského pojetí politiky normalizace (květen 1969 – leden 1970)	27
4. Počáteční fáze výměny stranických průkazů (leden – duben 1970)	40
5. Rozhodující fáze výměny stranických průkazů (duben – září 1970)	55
6. Výsledky a důsledky čistky v KSČ při výměně stranických průkazů	76
Shrnutí a závěry	89
Seznam použitých zkratk	93
Příloha	
1. Přehled výrazných aktérů vývoje v letech 1968–1971	96
2. Osoby doporučené k zařazení do centrální evidence představitelů a exponentů pravice z okresu Liberci	107
Obrazová příloha	110

Úvod

Před desetiletím jsem zpracoval stručnou studii o čistce v KSČ v celostátním měřítku.¹ Po přestěhování do Liberce jsem se rozhodl prostudovat konkrétní průběh čistky v okrese Liberec. Hlavním zdrojem poznatků mi byl fond Okresního výboru KSČ II ve Státním okresním archívu v Liberci a okresní noviny *Vpřed*, které vycházely ve zkoumaném období nejdříve jako týdeník, později dvakrát týdně. Mohl jsem se opřít o své obecnější poznatky ze zkoumané problematiky a o vydanou literaturu k otázkám „pražského jara“, jeho potlačení a následné „normalizace“. Pokud je mi známo, žádná studie k procesu normalizace v okrese Liberec dosud není k dispozici, a proto by předkládaná práce mohla mít svůj smysl a význam.²

Vytyčenou problematiku zkoumám jako hromadný sociálně politický jev. Jsem si vědom, že se tím omezují jen na víceméně objektivní aspekty sociálně politického vývoje. Nebylo v mých silách ani schopnostech zachytit aspekty subjektivní, které mají nemenší význam. Vždyť aktéry procesu normalizace byli konkrétní lidé s konkrétními charaktery, vlastnostmi a schopnostmi, a to vždy nějak ovlivňovalo průběh a výsledky zkoumaných dějů. Já nikoho z výrazných aktérů ani osobně, ani zprostředkovaně neznám, s pamětníky pracovat neumím a na žádné vydané paměti jsem nenarazil. Zachycuji tedy v podstatě jen průběh a výsledky jednotlivých fází procesu normalizace bez znalosti jejich osobnostního pozadí. Pokud se zmiňuji o jednotlivcích, je to vždy na podkladě záznamů v použitých pramenech. Jejich jednání či osud používám jako ilustraci, jako charakteristiku *pars pro toto*, pokud se mi z pramenů jeví jako typické. Přes tato omezení a z nich vyplývající jistou neúplnost může být předkládaná práce potřebným kamínkem do mozaiky zobrazující proces normalizace ve větší úplnosti.

Nutno se již v úvodu zmínit o závažných problémech terminologických. Již v podtitulu práce jsou obsaženy hned dva. Na prvním místě je to termín „normalizace“. Pokud se vztahuje ke společnosti, v běžném jazyce znamená usměrnění společenského vývoje k normálnímu, tedy obvyklému fungování společnosti v celé šíři vazeb a vzájemně působících vlivů, jež většina společnosti přijala za své a ostatní si na ně zvykli. Měl by se tím po vykojení z předchozího vývoje vojenskou invazí v srpnu 1968 označovat návrat k fungování společnosti před tímto zásahem? To v žádném případě. Vždyť právě tomu měla vojenská invaze zabránit a přítomnost sovětských vojsk vytvořit trvalou zábranu. Nešlo ani o návrat do fungo-

¹ MAŇÁK, Jiří: *Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970*. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, sv. 28. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1997.

² Teprve po dokončení práce se mi dostal do rukou rukopis „Vývoj událostí v okrese Liberec v letech 1968–1971“ v rozsahu 133 stran, který během roku 1990 vypracovali Ladislav Belda a dr. Zdeněk Hykš pro Václava Pavloviče, tehdy vedoucího Výboru lidové kontroly ONV v Liberci, který se na konečné podobě rukopisu také podílel. Václav Pavlovič mi tento rukopis půjčil k nahlédnutí poté, co jsem mu dal k přečtení svůj vlastní text. Belda, Hykš i Pavlovič patřili k čelným aktérům vývoje v letech 1968–1971 v libereckém okrese. Belda a Hykš se ve své práci bohužel až příliš snažili potlačit svá vlastní hodnocení jednotlivých událostí i jednajících osob. Snažili se psát co možno neobjektivněji, jejich text je až stroje faktografický. V podstatě popisuje, co kdy prodávávaly, jak rozhodly a jak postupovaly při provádění svých rozhodnutí okresní orgány KSČ a ONV. Autoři se opírali o neúplné a neuspořádané podklady, které našli v tehdejších archívech obou zmíněných orgánů. Až na jednotlivosti, na které ve svém textu upozorňuji, se Beldův a Hykšův rukopis zcela shoduje s mými údaji i s mými závěry. Protože se vyznačuje mnohem lepší znalostí okolností, souvislostí a jednajících osob, snažil jsem se alespoň dodatečně některé poznatky z jejich rukopisu do svého textu zapracovat. Uvedená práce se nachází v osobním archivu Václava Pavloviče.

vání společnosti před lednem 1968. Z hlediska těch, kdo o vojenské invazi a setrvání sovětských vojsk v Československu rozhodli, měl i Novotného režim řadu vad a slabých míst, které staronoví protektoři nemínili dále snášet. Termín „normalizace“ byl jimi chápán ve zcela stalinistickém duchu jako uspořádání společnosti, jejíž všechny články ovládá všeobjímající poslušná komunistická strana, vedená spolehlivým stranickým vedením, které nejen vykonává jejich pokyny a příkazy, ale samo je dokonce iniciativně předjímá. O tento obsah termínu „normalizace“ šlo v jednotlivých sestavách československého stranického a státního vedení – do jaké míry a jak rychle toto sovětské pojetí politiky normalizace akceptovat a prakticky uskutečňovat.³ V podstatě tedy politika normalizace v československých podmínkách znamenala postupnou likvidaci výsledků politiky demokratizace a reforem z předsrpnového období a postupného prosazování neostalinistického prosovětského režimu, ovládajícího celou společnost. Ve stejném duchu byl používán i termín konsolidace.

Stejně tomu bylo i s termínem „očista strany“. V dobovém pojetí neznamenal, že by se strana zbavovala takových členů, kteří ji skutečně pošpinili v očích veřejnosti, kteří ji kompromitovali a které společnost odmítala, ale těch, ke kterým si společnost ještě zachovávala jistou důvěru. Za oportunisty byli prohlašováni lidé, kteří odmítali konjunkturálně změnit své názory a postoje. Za nositele správných názorů, za „zdravé síly“ ve straně byli označováni jednak takoví komunisté, kteří zastávali názory a postoje vývojem zcela překonané, tedy zatvrzelí stalinisté, jednak bezzásadoví konjunkturalisté, kteří se rychle přizpůsobili sovětské okupaci a snažili se z ní těžit. Politické termíny, oficiálně používané ve zkoumaném období, znamenaly vesměs opak toho, co se jimi rozumělo v běžné mluvě.

V předsrpnovém období se v KSČ zformovaly dva proti sobě jdoucí proudy. Prosazovatelé demokratizace byli označováni za progresisty, obhájci dosavadního uspořádání za konzervativce. Z ideologického hlediska byli rozlišováni reformisté a dogmatici. Problém je, jak je rozlišovat a označovat po srpnu 1968. Stoupenci obou směrů prodělávali pod tlakem poměrů vlastní vývoj, docházelo u nich k jistým posunům v názorech a postojích. Při jejich rozlišování na proreformní a protireformní komunisty je třeba to mít na paměti. Obsahem jejich střetávání byl zápas o to, co z uskutečněných reformních kroků je z jedné strany nutno a možno ještě uhájít, či z pohledu druhých možné a nutné zcela likvidovat. První vedli ústupový boj, druzí stupňovali ofenzívu.

V popisu zkoumané problematiky se nelze vyhnout dobově frekventovaným termínům a tehdy běžně srozumitelným zkratkám. Protože je ale dnešní doba již jiná a obsah zkratek přestal být obecně srozumitelný, bylo nutno k textu připojit seznam použitých zkratek a vysvětlit jejich obsah.

³ Smutný dobový vtíp výstižně přirovnával vojenský zásah k ráně dýkou do zad a politiku normalizace k postupu léčení, kdy se odmítá vyjmutí dýky dříve, dokud se rána zcela nezahojí.

1. Přijetí a provádění tzv. polednové politiky (leden – srpen 1968)

Okres Liberec a jeho okresní organizace KSČ se ve druhé polovině šedesátých let nijak výrazně nelišily od jiných v chápání a prožívání problematických stránek ekonomického a politického vývoje a důsledků dosavadních způsobů řízení všech stránek života společnosti vedením komunistické strany – kritický pohled na dosahované výsledky začínal převažovat nad vyzdvihováním úspěchů. V tomto směru působily stále více i specifické rysy okresu. Šlo o okres pohraniční, zdrcující většinu jeho obyvatel tvořili noví osídlenci, kteří nahradili původní odsunutě německé obyvatele. V šedesátých letech již byli s novým prostředím plně sžiti, okres nebylo třeba dosídlovat. Vyrostly v něm již nové generace, které zde zapustily kořeny. Původních obyvatel německé národnosti zůstalo v libereckém okrese jen málo a jako samostatná skupina se výrazně neprojevovali. Okres byl silně průmyslový, s převahou lehkého průmyslu (i když rozvoj strojírenství v něm výrazně pokročil). Hlavní skupinu obyvatelstva tvořilo dělnictvo. Slabě se rozvíjející zemědělství těžce zápasilo s odlivem pracovních sil a s nedostatkem prostředků potřebných ke zproduktivnění zemědělské výroby. Od jiných okresů se také výrazně lišil tím, že po roce 1960 spojoval dva nesourodé celky, bývalé okresy Liberec a Frýdlant. Město Liberec bylo do roku 1960 centrem samostatného kraje, a i když zůstalo jen centrem okresu v rámci Severočeského kraje, bylo nadále předním průmyslovým městem i ohniskem kulturního dění s výrazným zastoupením technicky i humanitně vzdělané inteligence. Počtem obyvatel převyšoval Liberec některá krajská města, např. Ústí nad Labem, Hradec Králové či České Budějovice.

Ve druhé polovině šedesátých let žilo v okrese Liberec bezmála 145 tisíc obyvatel v deseti městech, šedesáti osmi vesnicích a sto jednapadesáti osadách. Počet komunistů v okresní organizaci ve stejné době mírně přesahoval 17,6 tisíce členů.⁴ Z toho vyplývá, že organizovanost obyvatel okresu v řadách komunistické strany činila 12,2 % a byla pod průměrem české části KSČ (13,3 %).⁵

Početní stavy okresní organizace KSČ se před rokem 1968 příliš neměnily. Kolísaly v rozmezí 17,6 tisíce (v letech 1964 a 1967) a 17,7 tisíce členů (v letech 1965 a 1966). Měnila se ale struktura členské základny. Mezi lety 1964–1967 výrazně kleslo zastoupení družstevních rolníků, pracovníků služeb a také, i když méně, technicko-hospodářských pracovníků v průmyslu. Naproti tomu se výrazně zvýšily podíly humanitní inteligence a důchodců. Mírný vzestup vykazaly skupiny zemědělských dělníků a technicko-hospodářských pracovníků v zemědělství, slabý pokles skupiny průmyslových dělníků a administrativních úředníků. Celkově početnost a sociální struktura okresní organizace KSČ začátkem roku 1968 vypadala následovně:

⁴ Státní okresní archiv v Liberci (dále jen SOKA Liberec), úvod k inventáři k fondu KSČ – okresní výbor Liberec II 1960–1990 (dále jen KSČ – OV Liberec II) vypracovaný Petrem Kolínem, s. XV–XVI.

⁵ Autorův výpočet. Podrobněji o početnosti a struktuře KSČ pojednává autor v citované studii Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970, c. d., s. 8 an.

celkový počet členů KSČ	17 654	100 %
průmysloví dělníci	5252	29,8
zemědělní dělníci	651	3,7
družstevní rolníci	340	1,9
technicko-hospodářští pracovníci v průmyslu	2004	11,4
technicko-hospodářští pracovníci v zemědělství	326	1,8
pracovníci školství, kultury, vědy a studenti	1049	5,9
administrativní úředníci	1515	8,6
pracovníci služeb	470	3,6
důchodci	3400	19,4
ostatní (v této skupině byli nejvíce zastoupeni politici a veřejní pracovníci a příslušníci ar- mády a Bezpečnosti)	2647	15,0 ⁶

Celkově tehdy tvořilo okresní organizaci KSČ 512 základních organizací. Ty se dále rozlišovaly na organizace závodní (320 v průmyslových závodech, 10 v JZD, 120 v nevýrobních institucích), vesnické (42) a uliční (38). Základní stranické organizace si volily své výbory v čele s předsedou. Početnost výborů základních organizací je předurčovala k úloze základního aktivního jádra okresní stranické organizace a spojovacího článku mezi členstvem a stranickým vedením okresu.

Ve velkých podnicích a institucích s více základními organizacemi byly voleny celozávodní výbory KSČ. V okrese jich bylo celkem čtrnáct ve velkých podnicích a institucích a sedm na státních statcích. Fungovaly jako spojovací mezičlánek mezi okresním vedením a výbory základních organizací, jež byly celozávodními výbory řízeny. V celozávodních výborech KSČ působilo kolem 240 funkcionářů, kteří tak představovali jakousi střední vrstvu okresního stranického aktivu.

Podobnou roli měly městské výbory KSČ ve městech s více základními organizacemi, a to jak závodními, tak uličními. Bylo jich celkem deset. Nejvýznamnější z nich byl městský výbor KSČ v Liberci. Do činnosti městských výborů KSČ bylo zapojeno zhruba 150 volených stranických funkcionářů, které rovněž můžeme přiřadit k střední vrstvě okresního stranického aktivu.

K okresnímu stranickému aktivu nutno ještě připočíst nevolené aktivisty, kteří pomáhali okresnímu stranickému vedení působit na členstvo i veřejnost. Šlo jednak o dobrovolníky jako byli propagandisté a lektoři stranického vzdělávání, členové různých stranických komisí a instruktoři základních organizací, jednak o profesionály jako novináři a učitelé marxismu-leninismu na vysoké škole.

⁶ SOkA Liberec, KSČ – OV II, kart. 75, jednání předsednictva OV KSČ (dále jen př.) 24. 2. 1968. Procentní výpočty provedl autor. Srovnání se sociální strukturou veškerého dospělého obyvatelstva není možné, neboť máme k dispozici jen údaje z roku 1969 o struktuře ekonomicky aktivních obyvatel v socialistickém sektoru národního hospodářství (bez JZD). Celkový počet činil 73 436 pracovníků, z nichž na dělníky připadalo 60 %, na technicko-hospodářské pracovníky 12 % a na administrativní úředníky 10 %. V průmyslové výrobě pracovalo 32 402 osob, z nich bylo 76 % dělníků, 13 % technicko-hospodářských pracovníků a 6 % administrativních úředníků. Tamtéž, kart. 85, př. 25. 11. 1970.

Jakousi špičku aktivistů okresního stranického vedení představovali komunisté ve volených i jmenovaných funkcích ve státních a veřejných orgánech, ve společenských organizacích, ve vedení podniků a institucí, kteří patřili do nomenklatury OV KSČ.⁷ O nich se pak mluvilo jako o předním aktivu OV KSČ.

Celkovou početnost nevoleného stranického aktivu autor odhaduje na přibližně 600 a celkový počet všech stranických aktivistů v okrese na 3,5 tisíce komunistů.

V čele okresní organizace komunistické strany byl okresní výbor (OV KSČ), který začátkem roku 1968 tvořilo 41 členů a 13 kandidátů. Při hlasování měli rozhodující hlas pouze členové, kandidáti disponovali jen hlasem poradním. Kolektivním výkonným orgánem OV KSČ bylo třináctičlenné předsednictvo. Nejdůležitějšími stranickými funkcionáři v okrese byli tajemníci OV KSČ. Na začátku roku 1968 jimi byli: vedoucí tajemník Čestmír Lovětínský (od roku 1962), ideologický tajemník Ladislav Belda (od roku 1966), tajemník pro průmysl Břetislav Bělohávek (od roku 1966) a tajemník pro zemědělství Vladislav Štěpánek (od roku 1964). Voleným orgánům a jejich funkcionářům byl k dispozici aparát, resp. sekretariát OV KSČ, který tehdy tvořilo 32 politických, 5 odborných, 7 technických a 6 administrativních pracovníků. Kontrola hospodaření okresní organizace a řešení sporných členských otázek byly svěřeny triadvacetičlenné okresní kontrolní a revizní komisi (OKRK) OV KSČ.⁸

Změny v celostátním vedení KSČ, o něž probíhal zápas od října 1967 do ledna 1968, byly pozorně sledovány i komunisty v libereckém okrese. Není známo ale nic, co by svědčilo o tom, že by se členové ÚV KSČ z libereckého okresu na tomto zápase nějak aktivně podíleli.

Seznamování s výsledky jednání ÚV KSČ a jejich akceptace v liberecké okresní stranické organizaci probíhaly v obvyklém tempu a obvyklými formami. Mimořádné jednání předsednictva OV KSČ se v sobotu 6.1.1968 seznámilo s rezolucemi prosincového a lednového zasedání ÚV KSČ i s usnesením předsednictva severočeského KV KSČ a vzalo je se souhlasem na vědomí. Dále rozhodlo svolat na úterý 9. ledna rozšířené zasedání pléna OV KSČ se stejným programem. Na toto jednání byli přizváni komunisté z nejvyššího patra okresního stranického aktivu: členové komisí OV KSČ, komunisté z rady ONV, z předsednictva okresní odborové rady, vedoucí funkcionáři společenských organizací NF, členové předsednictva městského výboru KSČ v Liberci, předsedové městských a celozávodních výborů KSČ, předsedové základních organizací KSČ na obou fakultách Vysoké školy strojní a textilní v Liberci (VŠST), vedoucí katedry marxismu-leninismu na VŠST, ředitel okresní večerní univerzity marxismu-leninismu a vedoucí funkcionáři státních orgánů v okrese. Na jednání pléna OV KSČ navázalo svolání funkcionářských aktivů v devíti měsících ve čtvrtek 11. ledna a celá akce vyvrcholila aktivem stranických funkcionářů ze základních organizací KSČ v Liberci v pátek 12. ledna.⁹ Na všech těchto akcích byli účastníci (tedy

⁷ Každý návrh na obsazení volené či jmenované funkce musel být schválen příslušným stranickým orgánem podle důležitosti funkce – od výboru základní organizace až po ústřední výbor KSČ. Každá funkce spadala tedy do nomenklatury některého stranického orgánu. Do nomenklatury OV KSČ patřily vedoucí funkce ve většině závodů a institucí v okrese, pokud nepatřily do nomenklatury krajského výboru KSČ (např. ředitelé největších podniků v okrese) či dokonce do nomenklatury ústředního výboru KSČ (např. rektor VŠST).

⁸ SOKA Liberec, inventář k fondu KSČ – OV II, s. XIX, f. KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 21. a 24.2.1968. Po okresní konferenci v březnu 1968 byl počet členů OV KSČ zvýšen na 43 a počet kandidátů na čtrnáct. Počet členů předsednictva OV KSČ klesl na jedenáct, počet členů okresní kontrolní a revizní komise se zvýšil na 27.

⁹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 6.1.1968, a kart. 19, plenární zasedání OV KSČ (dále jen pl.) 9.1.1968. O průběhu a výsledcích lednového zasedání ÚV KSČ na plénu OV KSČ v Liberci referoval vedoucí tajemník severočeského KV KSČ František Tesař. Jeho informace byla velmi povrchní a spíše zamlžovala, než

v podstatě celý okresní stranický aktiv) seznámeni se změnami v celostátním vedení KSČ a se závěrečnou rezolucí lednového zasedání ÚV KSČ. Informace byly na aktivech vzaty na vědomí a dál se zatím nic nedělo. Výsledky lednového zasedání ÚV KSČ rozhodně nebyly pochopeny jako nějaký zásadní přelom, ale spíše jako příslib dílčích korektur dosavadní politiky celostátního vedení KSČ. Největší pozornost poutala výměna na pozici prvního tajemníka ÚV KSČ, když Antonína Novotného vystřídal v českém prostředí málo známý Alexander Dubček.

Tyto informativní akce se uskutečnily v době, kdy v základních stranických organizacích probíhaly výroční členské schůze, na nichž se volily výbory ZO KSČ, kdy vrcholily přípravy na celozávodní a městské konference KSČ a začínala příprava na okresní konferenci KSČ. Celkově nutno konstatovat, že kádrová příprava voleb do výborů stranických organizací a dalších stranických orgánů probíhala v podstatě postaru, zaběhaným systémem výběru a obměny navrhovaných funkcionářů, žádná inspirace změnami v celostátním vedení se do nich nepromítla. Nějaké opravdu výrazné posílení kritiků dosavadního způsobu řízení strany a společnosti a prosazovatelů reform nelze zaznamenat. Nositelé těchto názorů se vyskytovali ve volených výborech již v minulém období a byli i mezi navrženými do výborů nových, ale šlo nanejvýš o dílčí posuny.¹⁰

Inspirace změnami v ÚV KSČ se zatím projevila spíše v ojedinělých kritických vystoupeních na výročních členských schůzích, celozávodních a městských konferencích KSČ. Vesměs požadovaly kritické přehodnocení dosavadních metod stranické práce a zásadnější obměnu stranických orgánů v místním i okresním měřítku.¹¹

Postaru probíhala kádrová příprava nového okresního vedení KSČ pro březnovou okresní konferenci. Za hlavní cíl bylo stanoveno zvýšit počet dělníků a zachovat zastoupení žen v budoucím okresním výboru KSČ. Rozhodující bylo obsazení vedoucích funkcí, tedy především tajemníků OV KSČ. Žádné změny nebyly navrženy, ačkoli nespokojenost s dosavadním vedoucím tajemníkem Lovětínským mezi mnohými komunistickými funkcionáři v okrese byla tak silná, že prosákla až do stranického vedení Severočeského kraje. (Hlavním uváděným důvodem bylo jeho nestřídmé pití, skutečných důvodů však bylo více, mezi nimi jistě i metody jeho práce.) Dokonce i vedoucí tajemník Severočeského KV KSČ Tesař navrhoval, aby Lovětínský znovu nekandidoval a raději přešel pracovat do aparátu KV KSČ. Jenže za Lovětínského se postavilo celé předsednictvo OV KSČ a dokonce i dosavadní plénum OV KSČ, a tak byl do funkce vedoucího tajemníka OV KSČ znovu navržen.¹²

vysvětlovala, o co ve skutečnosti šlo. K reálnějšímu poznání skutečného stavu věci docházelo postupně, díky informacím, které zveřejnilo několik „neukázněných“ členů ÚV KSČ (J. Smrkovský, F. Vodsloň, J. Borůvka).

¹⁰ Belda a Hykš uvádějí, že se již od poloviny šedesátých let v okrese Liberec projevovali nositelé kritického myšlení vůči dosavadní politice československého stranického a státního vedení a zejména Antonína Novotného. Nejvíce se jich vyskytovalo na VŠST. Své názory šířili mezi komunisty jako lektori VUML a v širší veřejnosti jako lektori Socialistické akademie, ale i ve stranických a veřejných funkcích, které tehdy zastávali. Podobně se angažovali i někteří učitelé středních a základních škol, jakož většina vedoucích funkcionářů okresních a krajských kulturních institucí, působících na okrese Liberec. Vedoucí činitelé libereckých divadel zaměřovali jejich repertoár kriticky, až satiricky. V prosazování záměrů Šikovy ekonomické reformy se angažovalo několik ředitelů libereckých podniků, řada technicko-ekonomických pracovníků i stranických a odborových funkcionářů. Také v ONV, v MěNV a ve vedení okresních organizací NF působilo několik funkcionářů, kteří vytvářeli jistou protiváhu proti jejich vedení, která setrvala na vývojem již překonaných pozicích. L. Belda, Z. Hykš, Vývoj událostí, c. d., s. 1 a 2.

¹¹ O obsahu dvou takových vystoupení na městské konferenci KSČ v Liberci referoval okresní týdeník Vpřed 12. 3. 1968. Šlo o diskusní vystoupení J. Bláhy z VŠST a I. Glance z divadla F. X. Šaldy.

¹² SOkA Liberec. KSČ – OV LBC II, kart. 19, pl. 22.2.1968.

Mezi komunisty i ve společnosti však mezitím došlo k jistým názorovým posunům směrem ke kritičtějšímu hodnocení dosavadních výsledků stranické politiky a jejích představitelů v celostátním i v okresním měřítku. Zčásti se to promítlo do obsahu a tónu psaní okresního týdeníku *Vpřed*. Od konce února 1968 se v něm začaly objevovat příspěvky, jejichž společným jmenovatelem byla myšlenka, že nestačí jen čekat, schvalovat či požadovat další změny v politice celostátního vedení strany, ale že je třeba se kriticky podívat i na činnost stranických orgánů v okrese.¹³ Nespokojenost s interpretací průběhu a výsledků lednového zasedání ÚV KSČ okresními funkcionáři se projevila nejvíce v postojích těch komunistů, kteří měli nějaké kontakty s funkcionáři celostátního vedení a byli tedy v nějakém rozsahu informováni o zákulisí a smyslu provedených změn i o některých úvahách o dalším postupu.¹⁴ Nenechávali si své poznatky a názory jen pro sebe, ale šířili je i mezi těmi, kteří byli odkázáni jen na kusé a obecné oficiální informace. Byly to však jen počáteční záchvěvy hladiny před mohutným přílivem vlny „pražského jara“ i do okresu Liberec.

Nicméně i to málo se stačilo alespoň částečně promítnout do voleb delegátů a do jednání okresní konference KSČ, která začala v sobotu 16. března a protáhla se až do pondělí 18. března. Obvyklý stereotyp oficiálních zpráv a předem schválených diskusních příspěvků nebyl tentokrát dodržen: střídala se vystoupení tradiční s věcnými a kritickými. Kritika byla ponejvíce zaměřena na hlavní referát vedoucího tajemníka Lovětínského i na něho osobně. (Nevynechala však ani krajské funkcionáře – vedoucí tajemník KV KSČ Tesař byl označen za představitele konzervativních sil.) Přes silnou kritiku byl nakonec Lovětínský přece jen do OV KSČ zvolen. Nespokojenost s ním se projevila tím, že dostal nejnižší počet hlasů ze všech zvolených členů OV KSČ (z 550 delegátů proti němu hlasovalo 183).¹⁵

Nicméně „drama“ pokračovalo na ustavujícím zasedání nově zvoleného okresního výboru při volbě předsednictva OV KSČ a schvalování tajemníků. O nepřilíš výrazném zastoupení „progresistů“ v novém složení okresního výboru svědčí to, že do funkce vedoucího tajemníka byl Lovětínský zvolen zdrcující většinou (jen dva členové OV hlasovali proti němu) a ostatní tajemníci Belda, Bělohávek a Štěpánek byli zvoleni zcela jednomyslně. Do předsednictva byli z tajemníků OV zvoleni jen Lovětínský a Belda, ostatních devět zvolených členů mělo reprezentovat stranickou veřejnost.¹⁶ Najdeme mezi nimi jak pozdější výrazné představitele „progresistů“ (Kábele), tak „konzervativců“ (Rosenbergová). Nejvíce jich patřilo k nevyhraněnému střednímu proudu a v následujícím bouřlivém vývoji se postupně

¹³ Nejvýrazněji se to projevilo v článku šéfredaktora *Vpředu* E. Žďárského vydaného 12. 3. 1968 a Z. Raimana z VŠST publikovaného 19.3.1968.

¹⁴ Příkladem může být stížnost Aloise Tomáška, účastníka porady předválečných členů KSČ v Ústavu dějin KSČ konané 31.1.1968, kde o lednovém plénu ÚV KSČ referovali F. Kriegel, J. Dolanský a J. Smrkovský. Tomášek si stěžoval na vedoucího tajemníka OV KSČ Lovětínského proto, že odmítl uskutečnit podobné setkání se zasloužilými komunisty v okrese. Požadoval, aby na takovém setkání byli „obširně a pravdivě“ informováni o jednání prosincového a lednového pléna ÚV KSČ. Stížnost byla projednávána předsednictvem OV KSČ až začátkem dubna, kdy už byl její původní smysl vývojem událostí v podstatě překonán. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 4.4.1968.

¹⁵ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 19, pl. 18.3.1968, *Vpřed*, 19.3.1968. Celostátní vedení KSČ na konferenci zastupoval L. Štrougal, jehož vystoupení se neslo v tradičním duchu. Podněty ke kritickým vystoupením vycházely z vnitřních problémů okresní stranické organizace, dokonce v samotném sekretariátu OV KSČ. Nejvýraznějším kritikem Lovětínského byl pracovník aparátu OV KSČ Sláma.

¹⁶ Do předsednictva OV KSČ byli zvoleni ideologický tajemník OV KSČ L. Belda, vedoucí závodu V. Holanec, vedoucí tajemník OV KSČ Č. Lovětínský, technik K. Jiránek, středoškolský profesor A. Kábele, předseda JZD J. Krejčí, mistrová R. Nejedlová, mistr J. Pec, předsedkyně okresního soudu M. Rosenbergová, zootechnik F. Říha a docent VŠST J. Šálek. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 19, pl. 18.3.1968, *Vpřed*, 26.3.1968.

vymezovali v tom či onom směru. Totéž platí i pro složení pléna OV KSČ, kde také probíhala poměrně rychlá diferenciací. Někteří nerozhodní se naopak stahovali do pozadí a vyčkávali.

Rychle se měnila názorová hladina mezi členstvem i funkcionáři základních stranických organizací.¹⁷ Informace o průběhu členských schůzí po okresní konferenci vyznívaly jednoznačně tak, že znovuzvolení Lovětínského do nejdůležitější funkce v okrese mělo ve stranických organizacích negativní ohlas a vyvolalo vlnu kritiky, nejčastěji vyjadřovanou ve smyslu „dali jsme důvěru novému okresnímu výboru, ale ten si znovu zvolil staré vedení“. Kritika vyznívala proti celému novému předsednictvu OV KSČ a vyjadřovala pochybnosti, zda bude zárukou realizace „obrodného procesu“ v okresní organizaci. Pod tlakem těchto kritických postojů a pod vlivem zpráv o změnách v předsednictvu KV KSČ rozhodlo předsednictvo OV KSČ 25. března svolat narychlo, ještě týž den, mimořádné plénum okresního výboru a doporučit mu uvolnění Lovětínského z funkcí vedoucího tajemníka a člena předsednictva OV KSČ. Do funkce vedoucího tajemníka byl navržen L. Belda. Plénum uvolnění Lovětínského i zvolení Beldy schválilo (v obou případech bylo 39 hlasů pro, jeden proti). Došlo i ke změně ve složení předsednictva OV KSČ: za jeho člena byl zvolen tajemník V. Štěpánek a na členství v předsednictvu rezignovala M. Rosenbergová. Funkce ideologického tajemníka zůstala neobsazena. Prozatímně byl řízením ideologického úseku v sekretariátě OV KSČ pověřen Václav Pavlovič, dosavadní ředitel okresní večerní univerzity marxismu-leninismu.¹⁸

Tento první výsledek tlaku zdola uvolnil v okresní stranické organizaci nejen lavinu kritiky minulosti, ale i iniciativy zaměřené na překonání překážek úspěšného rozvoje okresu do budoucnosti.¹⁹ Ve stranických organizacích ještě doznívala kritika průběhu a výsledků okresní konference a prvních kroků nového okresního vedení KSČ, začala se již ale objevovat i adresná kritika některých pracovníků aparátu OV KSČ. Zazněly i výzvy k uspořádání nových voleb do celozávodních a městských výborů KSČ, při nichž by se použilo tajné hlasování. Objevily se požadavky na opakování okresní stranické konference se zajištěním zcela demokratické volby delegátů i funkcionářů. Zazněly požadavky na stranické a soudní rehabilitace neprávem postižených, v některých podnicích se objevila kritika hospodářského vedení, projevíly se snahy o větší samostatnost jednotlivých závodů. Předmětem kritiky se stávají i celostátní orgány jako parlament, vláda, jednotlivá ministerstva i vedení Národní fronty a v ní sdružených masových organizací.

Vlna kritiky a iniciativy v okrese se rozlila i mimo stranické organizace a POV OV KSČ se na to snažilo reagovat. Již začátkem dubna rozhodlo jednat o rovnoprávné spolupráci s dalšími politickými stranami a s organizacemi NF, jenže nával naléhavých vnitrostranických problémů vedl k odkládání realizace tohoto rozhodnutí. Teprve koncem května začalo jednání s okresním vedením ČSS, což bylo oboustranně hodnoceno jako krok k překonání vzájemné nedůvěry a východisko ke společnému postupu při řešení naléhavých problémů v okrese. Mezitím lidovci samostatně vystoupili se svými stanovisky na okresním shromáždění v České besedě v polovině května. Jednání s nimi, jakož i s vedením organizací NF bylo dále odkládá-

¹⁷ Zesílení demokratizačního proudu v některých ZO KSČ se projevilo zejména v tom, že opakovaly volbu svých výborů při uplatnění tajného hlasování. Takto si daly svůj mandát potvrdit stranické výbory na VŠST, v Plastimatu, na podnikovém ředitelství Pozemních staveb v Liberci, v SVA Hrádek n. N., v OÚNZ a Stavokombinátu ve Frýdlantě. L. Belda, Z. Hykš, Vývoj událostí, c. d., s. 6.

¹⁸ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 25.3.1968, a kart. 19, pl. 25.3.1968.

¹⁹ Např. státní statky se chtěly osamostatnit a vymanit z područí Zemědělské správy. Rovněž v průmyslu se některé podniky chtěly vymanit z obručí koncernového uspořádání (Totex Děřichov), či se snažily o větší míru samostatnosti zrušením nadbytečných řídicích článků (ČSAO, Tesla, Severografia, ZVZ a Teplické strojírny v Liberci). L. Belda, Z. Hykš, Vývoj událostí, c. d., s. 7 a 10.

no. Do popředí se dostala otázka rychlé a pohotové informovanosti jak uvnitř okresní stranické organizace, tak i vydávání informací o vnitrostranickém dění pro širší veřejnost. Výsledkem bylo zřízení informačního střediska OV KSČ. Některé organizace NF ale nečekaly, až si na ně OV KSČ udělá čas a bude s nimi jednat o spolupráci, a začaly jednat samostatně. Mezi prvními se ozvali odborářští funkcionáři s požadavkem vrátit odbory jejich hlavnímu poslání – hájit a prosazovat zájmy pracujících. Členové a funkcionáři Svazu protifašistických bojovníků požadovali odstranit projevy diskriminace vůči některým skupinám účastníků odboje. Podobně v okresní organizaci Československého svazu mládeže a Československého svazu žen se projevila snaha po větší samostatnosti a po prosazování specifických zájmů jejich členů. Tato vlna kritiky a iniciativy ve společenských organizacích byla spojena s některými dílčími organizačními a kádrovými změnami.²⁰

Na nově se vytvářející situaci reagovalo okresní stranické vedení snahou více a pohotověji informovat stranické organizace a zároveň získávat co nejrychleji také od nich poznatky o jejich problémech, o názorech a postojích jejich členů i funkcionářů. Zaměřením na zintenzivnění oboustranné informovanosti a komunikace se snažilo obnovit a posílit svůj vliv na ně. Začalo organizovat práce na akčních programech, do nichž se měly promítnout hlavní problémy okresu a návrhy na způsoby jejich řešení. Připravovalo zásadní reorganizaci okresního stranického aparátu. Na všechna jednání předsednictva OV KSČ byl zván šéfredaktor *Vpředu*, obsah jednání i přijaté závěry začaly být hned zveřejňovány.²¹ Zatímco se dosud za vývojem událostí v okrese opožďovalo, snažilo se nyní být aktivní, dostat se do čela společenského pohybu v okrese, ovlivňovat jeho tempo i zaměření.

Realizace nové „polednové politiky“ v okrese však nebyla ani snadná, ani rychlá. Přes veškerou dobrou vůli a snahu nebyli okresní vedoucí straničtí funkcionáři s to zcela vybočit ze zaběhaných, v podstatě byrokratických forem stranické práce. Již v polovině dubna sice jednali o nutnosti zrušit kumulaci okresních funkcí v rukou vedoucího tajemníka OV KSČ i o potřebě zdemokratizovat postup při obsazování uvolněných funkcí (prvním krokem v tomto směru bylo předkládání alternativních návrhů), ale tradiční postup schvalování návrhů plénem OV KSČ – ač to samo o sobě znamenalo dodržování demokratických zásad – měl za následek ztrátu tempa za vývojem názorů mezi členy strany i obyvateli okresu.

Někteří z nově navrhovaných funkcionářů měli jistý kredit důvěry nejen mezi komunisty, ale i v širší veřejnosti. Mezi takové patřil Václav Pavlovič, který se stal čelnou osobností demokratizačního a reformního proudu v okresní stranické organizaci. Začátkem května ho plénem OV KSČ schválilo do funkce ideologického tajemníka OV KSČ, ačkoli fakticky tuto činnost již vykonával déle než měsíc. Plénem zároveň schválilo jím navrženou reorganizaci aparátu OV KSČ, jejímž hlavním smyslem bylo soustředit se na řešení politicko-společenských problémů a s tím spojených otázek stranické práce a přestat zasahovat do konkrétního řízení ekonomiky.²² Byl to krok v potřebném směru, ale nevybočoval dosti

²⁰ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 4.4.1968, *Vpřed*, 2.4., 17.4., 23.4. a 28.5.1968. V této době byl do čela Okresní odborové rady zvolen O. Tlustý a do funkce předsedy OV ČSM F. Kovář, oba reformní komunisté.

²¹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 4.4.1968. Jsou vytvářeny skupiny funkcionářů, schopných úspěšně vystupovat na členských a veřejných schůzích. Ve větší míře jsou vysíláni členové OV KSČ na schůze základních organizací. Přípravou okresního akčního programu a řízením jednotlivých pracovních skupin, které zpracovávaly jeho jednotlivé části, byl pověřen tajemník OV KSČ Bělohávek.

²² SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 17.4.1968, a kart. 19, pl. 3.5. a 22.5.1968. Aparát OV KSČ měl být reorganizován i územně. Neměl být celý soustředěn jen na okresním sekretariátě v Liberci, ale jeho vyčleněné skupiny měly pracovat ještě ve Frýdlantě, v Novém Městě pod Smrkem, v Hrádku nad Nisou

výrazně z uplatňované stranické doktríny. Nebylo sebestmálně zpochybněno či alespoň významně oslabeno uplatňování jejich dvou základních principů: vedoucí úloha strany ve společnosti a demokratický centralismus ve straně. Naopak, demokratičtější postupy, kadrové a organizační změny měly uplatňování těchto zásad prohloubit a usnadnit, aby je komunisté i občané vzali za své, aby je přijímali nikoli z nutnosti, ale dobrovolně a z přesvědčení.

To se plně projevilo při obsazování důležitých mimostranických funkcí v okrese, např. ve vedení společenských organizací. Vedoucí okresní stranické funkcionáře ještě ani nenapadlo, že by o tom měli rozhodovat jen sami členové a funkcionáři těchto organizací. Pokud se to pokusili, jako v případě okresní odborové rady a okresního výboru ČSM, bylo to rychle projednáno a schváleno na předsednictvu OV KSČ a tím stranicky posvěceno aspoň dodatečně. Pozitivním jevem bylo, že POV KSČ příliš netrvalo na předjednávání problémů na stranických skupinách před vlastním jednáním okresních orgánů organizací NF či závodních výborů ROH a ČSM. Později stranické skupiny v těchto orgánech zcela zrušilo. To byl důležitý krok k osamostatnění společenských organizací a jejich výborů, aniž by byl provázen nějakým vytlačováním komunistů z nich. Naopak, vedl k posílení důvěry vůči okresnímu vedení KSČ i vůči těm komunistům, kteří se v organizacích NF aktivně projevovali a svěřené funkce dobře vykonávali. Okresní stranické vedení se ale i nadále považovalo za oprávněné schvalovat obsazování vedoucích funkcí ve společenských organizacích, jak to vyplývalo z vedoucí role KSČ ve společnosti, zakotvené v ústavě.

Snaha získat více rovnocenných návrhů na uvolňované funkce byla chválná, ale její nevýhodou byla pomalost schvalování. Tak na funkci předsedy OV Národní fronty byl navržen docent J. Šálek (vedle dvou dalších) již v polovině dubna, ale schválen byl plénem OV KSČ až 24. června a teprve potom formálně zvolen do čela OV NF.²³ Podobně pomalé bylo i rozhodování o obsazení funkce předsedy ONV.²⁴ Krokem k jisté demokratizaci samotného okresního vedení strany byla snaha obnovit funkci předsedy OV KSČ, který by nebyl zaměstnancem strany jako tajemníci, ale nadále by pracoval ve svém občanském zaměstnání. Úvahy a náměty na vytvoření a obsazení takové funkce, jež neměla oporu v platných stanovách, se objevily již v polovině dubna, ale provedení tohoto nápadu se protáhlo až do druhé poloviny června. Do této funkce byl nakonec zvolen Antonín Kábele, další výrazný představitel reformních a demokratizačních snah v okrese.²⁵

Mezitím se politický vývoj výrazně urychlil. Způsobily to jak události celostátního významu, tak události a podněty přímo z libereckého okresu. V druhé polovině dubna došlo k dramatické vzpouře vězňů ve věznici v Minkovicích, jejíž hlavní příčinou prý bylo zklamání z toho, že po zvolení L. Svobody prezidentem nedošlo k očekávané rozsáhlé amnestii. Vězeňská vzpoura otevřela ve veřejnosti otázku, za jaké trestné činy jsou lidé odsuzováni a

a v Českém Dubu. Zvlášť byly vyčleněny dvě skupiny pracovníků aparátu, jedna měla pracovat na akčním programu, druhá získávat a zpracovávat informace. Je zřejmé, že touto reorganizací si Pavlovič část aparátu postavil proti sobě, hlavně tlakem na nutnost změnit obsah a metody práce.

²³ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 17.4.1968, a kart. 19, pl. 24.6.1968.

²⁴ Po rezignaci dosavadního předsedy ONV Kubíka byl plénem OV KSČ 22. 5. 1968 jen pověřen prozatímním vedením ONV první náměstek předsedy M. Skákal. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 19, pl. 22.5.1968.

²⁵ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 17.4.1968, a kart. 19, pl. 25.5. a 24.6.1968. Funkce předsedů OV, KV a ÚV KSČ existovaly v poválečném období až do přijetí nových stanov v roce 1952. Snaha o jejich obnovu se promítla do návrhů na nové stanovy KSČ pro připravovaný mimořádný sjezd KSČ. V libereckém případě návrh na její obsazení byl předložen plénu OV KSČ jako alternativní, plénum volilo ze tří návrhů (Kábele, Kracík, Šámal), při čemž ještě zůstala otevřena možnost přijít s dalšími návrhy z pléna OV KSČ.

věznění, resp. které z nich mají politickou povahu. Začátkem května 1968 se v Liberci ustavila okresní organizace bývalých politických vězňů – K 231.²⁶ Koncem května se projevil snahy obnovit v okrese sociální demokracii jako samostatnou stranu. Proti tomu vystoupila část bývalých krajských sociálně demokratických funkcionářů (Hanke, Beran, Volf aj.) se stanoviskem, že by to v dané situaci nejen negovalo sloučení sociální demokracie s KSČ v roce 1948, ale i narušovalo jednotu, potřebnou pro prosazování demokratizace a nutných reforem.²⁷ V okrese vznikla i nová organizace politicky aktivních nestraníků, Klub angažovaných nestraníků (KAN) a snažila se politicky působit na veřejnost.²⁸

Vedení OV KSČ si začalo uvědomovat, že na významné složky společenského pohybu ztrácí vliv. Ve snaze situaci změnit často projednávalo informace o vývoji politické situace a snažilo se rychle reagovat. Aby nereagovalo jen dodatečně, ale aby samo mohlo ovlivňovat vývoj v okrese, urychleně dopracovávalo svůj akční program a ten se pak snažilo veřejnosti předkládat jako nejrealističtější a nejobsažnější návod na řešení palčivých společenských problémů okresu.²⁹ Ale i v tomto případě, stejně jako v celostátním měřítku, se potvrdilo: co by ještě před dvěma měsíci našlo ve veřejnosti nadšený ohlas, bylo nyní přijímáno jen vlažně, jako dokument, který přichází pozdě a řeší jen málo.

Prudký společenský pohyb ovlivňoval názorový vývoj samotných představitelů okresního stranického vedení. Nejvýrazněji se to projevilo u samotného vedoucího tajemníka OV KSČ L. Beldy, který z běžného stranického aparátníka rychle vyrostl ve výraznou osobnost proreformního demokratizačního proudu v okresní stranické organizaci. Často a úspěšně vystupoval na veřejnosti, hojně publikoval články v okresních novinách. Spolu s A. Kábelem a V. Pavlovičem tvořili vedoucí politické trio okresu, prosazovali nové přístupy k řešení společenských problémů uvnitř strany i ve veřejnosti, co neširší aktivní zapojení komunistů i nekomunistů do jejich řešení, co nejširší spolupráci i s nestranickou veřejností. Postupovali v plné shodě se Zdeňkem Raimanem, učitelem katedry společenských věd na VŠST a členem předsednictva Severočeského KV KSČ, kterého je možno označit za hlavního inspirátora a hybatele „progresivního“ demokratizačního a proreformního proudu mezi vedoucími komunisty v okrese. Mimo vlastní stranické vedení okresu se v podobném směru prosazoval další proreformní komunista, předseda Městského národního výboru v Liberci Jiří Moulis. Angažoval se pro opětné zařazení Liberce mezi statutární města a tím pro větší samostatnost MěNV. Získal si značné společenské uznání, přesahující hranice okresu, a v červenci byl zvolen do čela nově ustaveného Svazu měst a obcí.

U jiných okresních funkcionářů probíhal názorový vývoj v opačném směru. V tehdejší přededsednictvu OV KSČ sice nebyli nějací výrazní odpůrci „polednové politiky“, ale našli bychom je mezi členy pléna OV KSČ³⁰ a mezi pracovníky aparátu. Zatím se nijak

²⁶ *Vpřed*, 14.5.1968. Ustavující schůze v České Besedě se účastnilo asi 300 osob. V přijaté rezoluci byla vyslovena vděčnost těm členům ÚV KSČ, kteří dali podnět k odstranění dřívějších deformací socialistického zřízení v Československu. Předsedou okresního vedení K 231 se stal J. Veverka, bývalý sociálně demokratický poslanec z let 1946–1948.

²⁷ *Vpřed*, 28.5.1968. Jejich stanovisko podpořili i bývalí ústřední funkcionáři sociální demokracie, odpovědní za její sloučení s KSČ v roce 1948, E. Erban, Z. Fierlinger, L. Jankovcová a J. Hájek. Hlavním iniciátorem snah o obnovu sociální demokracie v okrese byl bývalý krajský funkcionář a poslanec J. Veverka.

²⁸ Jejimi hlavními představiteli v okrese byli lékaři Jan Šmíd a Josef Vavřinec.

²⁹ V definitivní podobě byl akční program OV KSČ schválen až na plenárním zasedání 24.6.1968. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 75, př. 15. 5. a 29.5.1968.

³⁰ Kdybychom vyšli z toho, kolik jich ve funkci přežilo bez úhony normalizační čistky až do nové okresní konference, došli bychom k číslu devět z celkového počtu 56 členů a kandidátů OV KSČ (16 %). K odpůrcům polednové politiky a později k horlivým normalizátorům bychom mohli počítat jen čtyři (Ort, Polanský, Pomezný,

aktivně neprojevovali, stáhli se do pozadí a vyčkávali. Pokud jde o pracovníky aparátu, raději z něj sami odcházeli a nečekali na to, že budou propuštěni, protože nezvládají nové úkoly a nové metody stranické práce. Zároveň tím někteří demonstrovali svůj nesouhlas s nastoupeným politickým kurzem.

Za povšimnutí stojí vzájemné vztahy mezi „progresisty“ a „konzervativci“. Ze strany prvních se dá charakterizovat jejich přístup k opačné skupině jako přístup k lidem, kteří se ještě mýlí, kteří ještě nechápou aktuální problémy ve straně a ve společnosti v celé jejich šíři a hloubce. Nanejvýš je berou jako názorové odpůrce, s nimiž je třeba diskutovat, vést spory v ideové rovině, „bojovat“ proti nim argumenty a přesvědčováním.³¹ Ze strany „konzervativců“ tomu bylo vesměs naopak – „progresisté“ pro ně přestali být soudruhy a stali se třídními nepřáteli. Zbavení funkce či místa ve stranickém aparátu vnímali jako neodůvodněnou křivdu, jako čirou nespravedlnost a jen čekali na příležitost k odvetě. Zatím ještě většinou vyčkávali, nanejvýš občas pustili do oběhu nějakou pomluvu či se jinak pokusili o diskreditaci svých protivníků.³²

V bouřlivých událostech končícího jara a počínajícího léta 1968 byla snaha okresního stranického vedení ovlivňovat jejich směr a tempo v okrese úspěšná jen v omezené míře. Do popředí zájmu se dostaly události celostátního významu. Na prvním místě to bylo svolání mimořádného sjezdu KSČ na září 1968. Na základě tohoto rozhodnutí probíhaly od května do června členské schůze i celozávodní a městské konference KSČ, na nichž byli voleni delegáti na okresní konferenci a navrhováni delegáti na krajskou konferenci a na mimořádný sjezd. Zároveň to byla i příležitost provést kádrovou obměnu dosavadního složení stranických výborů. Smyslem konání nových vnitrostranických voleb mělo být, podle prohlášení vedoucích okresních funkcionářů KSČ Belda a Kábeleho, „vypořádat se s těmi, kteří zneuctili jméno komunistické strany v očích poctivých občanů“ a zvolit nové vedení, v němž budou jen „skuteční komunisté“.³³ Byla to doba, kdy široká veřejnost znovu soustředila pozornost na dění v samotné komunistické straně. Okresní konference KSČ se v tomto dění staly výrazným předělem a svým způsobem i vnitrostranickým vyvrcholením tzv. obrodného procesu. Celostátní vedení KSČ se dostalo pod zesilující tlak demokratických sil uvnitř komunistické strany i široké politicky aktivní nestranné veřejnosti, jehož vyvrcholením a vyjádřením se stal manifest „2000 slov“. V opačném směru zároveň působil rostoucí zahraniční nátlak vedení KSSS a dalších „bratrských stran“.

Rosenbergová), zbylí se aktivně příliš neprojevovali. Viz seznam členů a kandidátů OV KSČ v březnu 1968 a v květnu 1971 v obrazové příloze.

³¹ Tento přístup uplatňovali i vůči těm, kteří v „obrodném procesu“ museli opustit své funkce či odešli ze stranického aparátu. Dokladem toho byl přístup k bývalému vedoucímu tajemníkovi Lovětínskému. Snažili se pro něj najít zaměstnání v nějaké vedoucí hospodářské funkci, kde by mohl využít svých zkušeností z řídicí práce a kde by byl i slušně placen. Lovětínský ale všechny nabídky odmítal a dále pobíral plat jako pracovník aparátu OV KSČ, ačkoli žádnou práci nevykonával. Podobně se vedoucí funkcionáři starali o odcházející pracovníky stranického aparátu. Většinou s jejich pomocí přešli do středních ekonomických funkcí či se vrátili do svých původních oborů kvalifikované práce. Do dělnických profesí se vraceli jen výjimečně, na základě svého vlastního rozhodnutí. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 19, pl. 22.5.1968, a kart. 75, př. 26.6.1968.

³² Belda a Hybš se ve svém textu zmiňují o utajeném setkání odpůrců „polednové“ politiky z okresů Liberec a Jablonec nad Nisou na Prosečské chatě v červnu 1968. Počet účastníků neznají, vědí jen, že hlavním řečníkem na tomto shromáždění byl bývalý vedoucí tajemník OV KSČ v Liberci Čestmír Lovětínský. L. Belda, Z. Hykš, *Vývoj událostí*, c. d., s. 12.

³³ *Vpřed*, 11.6.1968.

V liberecké okresní stranické organizaci i v jejím vedení dochází v této době rovněž k vyvrcholení tzv. polednové politiky. Projevilo se to ve změnách ve složení stranických výborů i v jejich přístupech k obsahu a formám stranické práce, zejména v působení na nestraničskou veřejnost, kdy nestraniční jsou stále více chápáni a je s nimi jednáno jako s rovnocennými partnery. Celý tento posun vyúsťuje ve svolání okresní konference KSČ na konec června 1968 a ve volbách delegátů na ni. Volby delegátů přestaly být formálním aktem, staly se předmětem zájmu převážné většiny členů základních organizací. Delegáti byli voleni hlavně podle toho, k jakému směru stranické politiky se hlásili. Rovněž jejich osobní autorita a důvěryhodnost hrály důležitou roli.

Příprava i jednání okresní konference KSČ, která začala 29. června 1968,³⁴ odrazily další vzestup a začínající převahu „progresivních sil“ mezi komunisty libereckého okresu. Promítlo se to do zvolené sestavy devadesáti delegátů na krajskou konferenci a šestnácti delegátů na mimořádný sjezd. Dosavadní složení okresního výboru bylo potvrzeno téměř beze změn (členem OV KSČ byl znovu zvolen i Č. Lovětínský).

Ve všech volbách došlo k posílení proreformního proudu. Za delegáty na mimořádný sjezd KSČ byli zvoleni jeho čelní představitelé v okrese Kábele, Belda, Raiman a Moulis, byl ale zvolen i představitel konzervativců Dědek. Většinu v novém složení okresního stranického výboru tvořili opět představitelé středního proudu, které ale již můžeme charakterizovat jako umírněné podporovatele reformní politiky. „Konzervativci“ celkově utrpěli drtivou porážku a dostali se do jakési izolace.³⁵ Hlavní slovo a vliv získali přesvědčení reformisté.

Na okresní konferenci se ale již projevila diferenciaci v samotném reformním proudu. Nejvíce se to projevilo v chápání obsahu a významu manifestu „2000 slov“. Zatímco celé předsednictvo OV KSČ v souladu se stanoviskem předsednictva ÚV KSČ manifest odmítlo a čelní představitelé reformního proudu Kábele a Moulis v tomto smyslu vystoupili i v diskusi, někteří delegáti (Kleprlík, Pecina, Kuneš) manifest vehementně obhajovali.

Počínající diferenciaci reformního proudu uvnitř KSČ se nestačila dále rozvinout a byla brzy zatlačena do pozadí, když se celostátní vedení KSČ dostalo do kleští vystupňovaného nátlaku vedení KSSS a dalších „bratrských stran“ po odmítnutí dostavit se v roli obviněného na varšavský „koncil“. Nátlak se stupňoval po jednání v Čierné nad Tisou a Bratislavě a vyvrcholil přímou vojenskou invazí „bratrských armád“ 21. srpna 1968. Do popředí se dostala potřeba společné obhajoby samotné podstaty a smyslu celé tzv. polednové politiky.³⁶

Politický pohyb ve společnosti se zaměřoval zejména na podporu Dubčekova vedení a proti nátlaku „bratrských“ stran. Zároveň ale pokračovalo prosazování zamýšlených politických a ekonomických reforem, z nichž k nejvýznamnějším patřila příprava a ustanovování „rad pracujících“ v závodech a podnicích okresu. V tomto směru se nejvýrazněji angažovali

³⁴ Okresní konference KSČ proběhla ve dnech 29. a 30. června 1968. Konala se v sále Lidových sadů a účastnilo se jí více než 500 delegátů. Celostátní vedení na ni delegovalo dr. Jana Němce, který patřil mezi výrazné konzervativce ve straně. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 76, př. 2.7.1968. Obsáhlý výtah z hlavního referátu vedoucího tajemníka Beldy a informace o obsahu některých diskusních příspěvků publikoval Vpřed 2.7.1968.

³⁵ Belda a Hykš uvádějí, že po své porážce na okresní konferenci se jejich představitelé scházeli na chalupách Zdeňka Číhala v Radčicích a Bohumila Kubíka v Černousích. Na těchto schůzkách se prý často vyskytovali náčelník StB Hyka a představitel KGB pplk. Mišustin. L. Belda, Z. Hykš, Vývoj událostí, c. d., s. 13 a 14.

³⁶ V tomto smyslu vyznívají výzvy k demokratickým metodám ustavení České národní rady a výběru jejich poslanců, jakož i protesty proti způsobu jejího ustavení a složení, podpora odmítavého stanoviska ÚV KSČ k pozvání do Varšavy, výzvy k obraně polednové politiky při jednání v Čierné a v Bratislavě. Společným dílem bylo rozvinutí široké veřejné diskuse o směřování politického vývoje v zemi. Jeho centrem se mělo stát nově zřízené Diskusní a informační středisko OV KSČ. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 76, př. 2.10. a 27.7.1968, Vpřed, 16., 23. a 30.7.1968.

odboroví funkcionáři (přístup řídicích kádru k této reformě byl o poznání vlažnější). Do tohoto velkého společenského vzepětí (jeho projevem byla i sbírka na poklad republiky) překvapivě v noci z 20. na 21. srpna 1968 zasáhla vojenská akce „spojenců“.

Není autorovým cílem líčit dramatický průběh vpádu „spojeneckých vojsk“ do Liberce v noci z 20. na 21. srpna 1968 a jejich zásahy během tohoto dne, což se neobešlo bez lidských obětí a v mnoha směrech vybočovalo z průběhu okupace na ostatních místech.³⁷ Nutno však připomenout mimořádnou aktivitu předsednictva OV KSČ a některých členů pléna i některých pracovníků aparátu. Již brzy ráno 21. srpna byla vydána Výzva všem komunistům a občanům okresu Liberec, vyslovující podporu protestnímu stanovisku ÚV KSČ. Jménem komunistů a občanů okresu Liberec protestovala proti příchodu okupačních vojsk. Vyzývala obyvatele okresu k zachování klidu a žádala o předávání informací o vývoji situace v okrese.³⁸ Protože mezi delegáty, kteří odjeli na urychleně svolaný mimořádný sjezd do Prahy, byli i čelní představitelé předsednictva OV KSČ (Kábele byl na vysočanském sjezdu dokonce zvolen za člena ÚV KSČ), řídil do jejich návratu veškerou činnost OV KSČ jeho ideologický tajemník V. Pavlovič za pomoci zbývajících členů předsednictva Šálka, Holance a Bělohávka. (Pavlovič sám členem předsednictva OV KSČ nebyl.) Okresní vedení komunistické strany bylo v permanentní činnosti a podařilo se mu zmobilizovat vedle většiny členů OV KSČ i široký okruh funkcionářů a členů základních stranických organizací, kteří v duchu jeho pokynů působili na obyvatele okresu. Byla to jejich „hvězdná hodina“, kdy vedoucí role komunistů ve společnosti byla akceptována nestranickou veřejností v dosud největším rozsahu. Jejím základem byl odpor proti okupaci a požadavek návratu představitelů stranického a státního vedení do jejich funkcí,³⁹ podpora výsledků mimořádného (vysočanského) sjezdu KSČ, protesty proti zařazení Biláka a Indry do československé delegace na jednání do Moskvy s představiteli KSSS. V tomto duchu probíhalo nepřetržité informování veřejnosti a organizování odporu proti okupaci na veřejných shromážděních 22. srpna až po generální stávku 23. srpna.⁴⁰

³⁷ Autor odkazuje na publikaci *Srpen 1968 v Liberci* (Tomáš Hasil, Markéta Lhotová, Jindřich Marek, Martina Michalová, Jan Šolc). Liberec, Spacium, o. p. s. 2008. Průběh srpnových událostí v ní zpracoval J. Marek (s. 74–98). Publikace obsahuje i vzpomínky pamětníků a některé dobové dokumenty. Zvláště cenná je svou obrazovou dokumentací. O život tehdy v Liberci přišlo devět osob a několik desítek dalších bylo zraněno. Přiznal to po roce tehdejší vedoucí tajemník OV KSČ Štěpánek ve *Vpředu* 16.9.1969. Řadu podrobností a aktérů událostí uvádějí Belda a Hykš ve svém *Vývoji událostí*, c. d., s. 17–30. Viz též LHOTOVÁ, Markéta – MOHR, Jan: *Liberec 1968*. Publikace ke stejnojmenné výstavě v Severočeském muzeu v Liberci ve dnech 20.8.–19.10.2008. Liberec, Severočeské muzeum v Liberci 2008.

³⁸ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 76, př. 21.8.1968, a kart. 19, pl. 22.8.1968. Výzva byla urychleně přeložena do ruštiny, němčiny a polštiny, vydána jako leták a rozdávána okupačním vojákům. V období normalizace byla tato výzva jako stranický dokument zpochybňována, protože ji formálně žádný stranický orgán neodhlasoval. Mezi celou řadou vydaných prohlášení z prvního dne okupace byla obsahově nejvýraznější Výzva spoluobčanům zkoncipovaná Václavem Havlem, kterou podepsalo 27 významných kulturních pracovníků.

³⁹ Petici s tímto požadavkem podepsalo jen během prvního dne okupace 21. srpna přes 40 tisíc obyvatel okresu. *Vpřed*, 3. zvláštní vyd. v noci z 21. na 22.8.1968.

⁴⁰ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 76, př. 23.8.1968. Delegáti mimořádného sjezdu KSČ se po návratu z Prahy rozjeli do hlavních libereckých podniků, kde informovali o průběhu a výsledcích sjezdu shromáždění stávkujících. Vzestup politické aktivity a síla odporu proti okupaci byly tak silné, že zastrašily i podporovatele sovětské intervence. Velitel okresního oddělení Státní bezpečnosti Vít Hyka ubezpečoval předsednictvo OV KSČ, že „pracovníci StB se nenechají zneužít k zatýkání progresivních funkcionářů v okrese“. Tamtéž. Ducha odporu výrazně podněcoval i týdeník *Vpřed*, který vedle rozhlasového vysílání (na němž se jeho liberecké studio výrazně podílelo) byl hlavním nástrojem informování a ovlivňování veřejnosti. Během prvního okupačního týdne vyšel ve čtrnácti mimořádných vydáních a jeho rozšiřování výrazně přesáhlo hranice okresu Liberec.

Po takovém vzepětí odporu proti okupaci byl výsledek moskevských jednání pro vedoucí okresní funkcionáře otřesným překvapením a zklamáním. Na mimořádném společném plenárním zasedání okresního a městského výboru KSČ v Liberci dne 27.8.1968, po vyslechnutí vnitrostranické informace o obsahu tajného „moskevského protokolu“, všichni diskutující (včetně tajemníka OV KSČ Beldy a člena předsednictva KV KSČ Raimana) vyslovili rozhodný nesouhlas s výsledky moskevského jednání. Na závěr jednání bylo přijato usnesení, že dokument podepsaný pod nátlakem je pro komunisty a občany zcela nepřijatelný. Bylo požadováno jeho projednání v Národním shromáždění, ve vládě a v nově zvoleném předsednictvu ÚV KSČ, bez jejichž souhlasu nemůže nabýt platnosti. Usnesení bylo zasláno předsednictvu ÚV KSČ s komentářem, že přijetí moskevského „kompromisu“ by pro KSČ znamenalo její mravní smrt.⁴¹ S tímto stanoviskem seznámili tisícíhlavé shromáždění libereckých občanů na náměstí před radnicí vedoucí tajemník OV KSČ Belda a předseda MěNV Moulis. Jejich projevy byly přijaty s pochopením a plným souhlasem.

Podrobnější informace o průběhu moskevských jednání, o brutalitě sovětského nátlaku a o jednání zástupců předsednictva ÚV KSČ se členy nově zvoleného (vysočanského) ÚV KSČ dostali účastníci plenárního zasedání OV KSČ následující den. Plénum rozhodlo pravdivě a ve stejném rozsahu informovat předsedy výborů základních organizací, členy celozávodních a městských výborů na neprodleně svolaných střediskových aktivech.⁴²

Kategorický nesouhlas libereckého okresního stranického vedení s výsledky moskevského jednání byl poněkud zmírněn po seznámení s výsledky zasedání ÚV KSČ dne 31.8.1968. Starý předsrpnový ÚV KSČ byl doplněn osmdesáti novými členy, zvolenými na vysočanském mimořádném sjezdu. Formálně ale byli navrženi jako zástupci jednotlivých krajských výborů a předsednictva ÚV KSS. (Mezi nimi nebyl nikdo z okresu Liberec.) Tímto Dubčekovým kompromisem byla odstraněna hlavní vnitrostranická překážka a oslaben odpor proti anulování vysočanského sjezdu podle požadavku moskevského protokolu. O tomto jednání informoval A. Kábele, který se ho osobně účastnil, další plénum OV KSČ dne 3. září. Jeho jednání již vyznělo v tom smyslu, že neexistuje jiná reálná a přijatelná cesta, než cesta postupného plnění požadavků moskevského protokolu pod Dubčekovým obměněným vedením ÚV KSČ.⁴³ O to více bude třeba zvažovat a vysvětlovat každý krok na této cestě, aby nebyly poškozeny pozitivní výsledky polednové politiky a aby se pro její pokračování využívaly všechny zbývající možnosti. V tomto duchu se okresní výbor strany rozhodl propracovat svůj další postup v nově vzniklé situaci.⁴⁴

⁴¹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 19, pl. 27.8.1968. *Vpřed*, 13. mimoř. vyd., 27.8.1968.

⁴² SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 19, pl. 28.8.1968. Ve složce je přiložena informace o jednání nově zvoleného ÚV KSČ, jež pro masivní nepřítomnost svých členů ze Slovenska bylo prohlášeno jen za „poradu“. Informace o moskevských jednáních podal B. Šimon a J. Smrkovský účastníky přesvědčoval, že musí brát výsledky moskevského jednání jako realitu, kterou nelze změnit. O tomto jednání plénum OV KSČ v Liberci informoval A. Kábele, který se ho jako nově zvolený člen (vysočanského) ÚV KSČ osobně účastnil.

⁴³ Kromě doplnění ústředního výboru byly schváleny ještě další kádrové změny. Na sovětský nátlak museli opustit své funkce člen předsednictva ÚV KSČ F. Kriegel a tajemník ÚV KSČ Č. Cisař. Na druhé straně se podařilo dostat z dosavadních funkcí ve vedení KSČ některé představitele protireformních sil, jako byli D. Kolder, O. Švestka, E. Rigo a A. Kapek.

⁴⁴ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 19, pl. 3.9.1968.

2. Zápas o pojetí politiky normalizace (září 1968 – duben 1969)

Součástí politiky normalizace, resp. realizace ustanovení moskevského protokolu⁴⁵ byly nejen vynucené odchody některých představitelů reformního proudu z vedení KSČ (F. Kriegel, Č. Císař), z vlády (J. Pavel, J. Hájek) a z vedení televize a rozhlasu (J. Pelikán, Z. Hejzlar), ale i omezení dosavadní svobody veřejného šíření informací v tisku a ostatních sdělovacích prostředcích. Znemožněna byla činnost K 231, KAN, sociální demokracie, Společnosti pro lidská práva apod. Za rozhodující nejen z hlediska našeho tématu, ale i pro celkový vývoj poměrů v Československu se dá označit ustanovení, že nikdo nesmí být postižen ani zbaven funkce za to, že podporoval politiku sovětského vedení a přátelské vztahy se Sovětským svazem. To znamenalo faktickou rozsáhlou nedotknutelnost všech představitelů protireformní politiky, kteří nepodlehli tlaku veřejného mínění a setrvali ve svých funkcích ve vedení KSČ, ve vládě, v parlamentě, ve vedení organizací Národní fronty, ale i na nižších úrovních a ve všech mocensky důležitých pozicích ve státních orgánech (zejména v Bezpečnosti), v národních výbo-
rech i v orgánech komunistické strany a společenských organizací. Tito lidé byli hlavní sovětskou oporou při prosazování těch cílů, kterých se nepodařilo dosáhnout přímým vojenským zásahem. Dosavadní proreformní většina ve vedení komunistické strany a československého státu se dostala pod silící tlak nespokojenosti sovětského vedení s postupem „normalizace“, nedokázala mu účinně čelit a uchylovala se k odkladům a lavírování. Proreformní vedoucí funkcionáři si podpisem moskevského protokolu nechali svázat ruce, neboť přijali závažná omezení své svrchovanosti a samostatnosti v rozhodování. Nejenže neorganizovali akce na podporu své politiky ve straně a ve veřejnosti, oni se o to ani nepokoušeli. Dokonce i spontánní projevy na jejich podporu a kritiku vynucovaných ústupků od „polednové politiky“ přijímali jako faktor, který jim situaci jen komplikuje a dodává munici jejich odpůrcům.

Okresní vedení KSČ bylo těmito skutečnostmi limitováno ve svém úsilí pokračovat v kurzu polednové politiky, ve snaze udržet si podporu veřejného mínění a ovlivňovat vývoj událostí v okrese. Muselo čelit opačným tendencím zejména z prostředí Státní bezpečnosti, Lidových milicí a od některých „zasloužilých“, tj. předválečných komunistů.⁴⁶ Nové limity jsou patrné jak z veřejných vystoupení, tak z publikovaných příspěvků vedoucích okresních stranických funkcionářů v okresních novinách *Vpřed*. Do pozadí ustupují výhrady k jednotlivým krokům vedení KSČ, do popředí se dostává obrana většiny jeho členů a zejména Dubčeka. Nejvýrazněji to vyjádřil předseda OV KSČ Kábele: „Kdo považuje Dubčeka, Svobodu, Smrkovského a Černíka za své představitele, musí korigovat své city rozumem a podporovat je při prosazování normalizace.“⁴⁷ Ve stejném duchu vyznělo stanovisko předsednictva OV KSČ k současné politické situaci v okrese. Prohlašuje v něm, že chce pokračovat v linii polednové politiky a za její základ považuje otevřené a pravdivé informování veřejnosti. Vyzývá komunisty i nestraníky, aby pomáhali stranickým a státním orgánům v ob-

⁴⁵ Tzv. moskevský protokol je otištěn v publikaci Srpen 1968 v Liberci, c. d., s. 146–156.

⁴⁶ Jako zasloužilí členové KSČ byli označováni komunisté, kteří do KSČ vstoupili do konce války, tj. do května 1945, a nikdy své členství ve straně nepřerušili. Byli mezi nimi jak odpůrci, tak podporovatelé demokratizační a proreformní polednové politiky. Totéž platilo i o jejich okresní reprezentaci – komisi OV KSČ pro práci se zasloužilými členy strany, v níž nakonec získali převahu stoupcí reform. V době vrcholící normalizace byla proto stávající komise rozpuštěna (tři její členové byli dokonce vyloučeni z KSČ) a jmenována komise nová, složená jen ze stoupců normalizace. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 85, př. 12.12.1970.

⁴⁷ *Vpřed*, 3.9.1968, článek „Neztrácejme víru“.

nově suverenity státu a chodu národního hospodářství.⁴⁸ Snaží se udržet a upevnit kádrové pozice proreformních sil v celostátním měřítku: potvrzuje původní jména a jejich pořadí v návrzích za členy budoucího ÚV KSČ (pořád přepokládá brzké konání odloženého mimořádného sjezdu KSČ) a v procesu schválené federalizace počítá se svoláním sjezdu české části KSČ, do jejíhož vedení navrhuje rovněž stoupence polednové politiky demokratizace a reform. Ve stejném duchu byly podány i návrhy na nové poslance České národní rady a Federálního shromáždění. V podobném duchu byl modifikován a schválen akční program OV KSČ na nejbližší dobu. Ke změnám došlo i v samotném okresním vedení KSČ: organizačního tajemníka OV KSČ Břetislava Bělohlávka vystřídal František Kulovaný a místo Josefa Šedivého se stal předsedou Okresní kontrolní a revizní komise KSČ František Hampl. Vrcholila reorganizace aparátu OV KSČ, při níž došlo k dalším odchodům odpůrců polednové politiky mezi nimi. Změněno bylo i složení komisí OV KSČ. Ve snaze čelit nespokojenosti mezi zasloužilými členy strany byla z jejich řad vytvořena patnáctičlenná skupina jako poradní orgán OV KSČ.⁴⁹

Z uvedeného je zřejmé, že okresní vedení KSČ se snažilo přistupovat k politice normalizace pozitivním způsobem – udržet z polednové, resp. předsrpnové politiky maximum možného a ustupovat z ní co nejméně a omezení vyplývající z moskevského protokolu realizovat v jen nezbytně nutném rozsahu a jen po nezbytně nutnou dobu.⁵⁰ Nelze tedy říci, že stanoviska vedení okresní stranické organizace znamenají zcela bezvýhradnou podporu postupu Dubčeka celostátního vedení při realizaci výsledků moskevských jednání v nastupující etapě normalizace, ale zcela určitě znamenají odvrát od naprostého odmítnutí moskevského protokolu a příklon k podpoře Dubčeka přístup k politice normalizace.

Tento „pozitivní“ přístup k politice normalizace v okresním vedení KSČ se plně projevil při projednávání informací o přípravách, resp. odkladech konání ustavujícího sjezdu české části KSČ na rozšířeném předsednictvu okresního výboru začátkem října 1968. Přítomnými bylo ostře kritizováno oddalování českého sjezdu KSČ pod nátlakem sovětské strany. Na závěr jednání byla přijata rezoluce odmítající zasahování zvenčí do politiky vedení KSČ a pokusy o odstranění Dubčeka z jeho dosavadní funkce prvního tajemníka ÚV KSČ. Zároveň bylo rozhodnuto svolat aktivity předsedů základních organizací KSČ a informovat je o současné situaci. Bude jim doporučeno, aby stranické organizace reagovaly na situaci zasíláním dopisů a rezolucí na ÚV KSČ.⁵¹ Byl to jednoznačně projev snahy udržet linii předsrpnové politiky i v podmínkách pokračující sovětské vojenské okupace, podpořit proreformní síly ve vedení KSČ, spojit síly a formou organizovaného tlaku zdola čelit nátlaku sovětského vedení a jeho stoupců uvnitř komunistické strany. Tato snaha plně souzněla s postoji a názory nejen většiny komunistů, ale i nestraníků v okrese.⁵²

⁴⁸ *Vpřed*, 10.9.1968.

⁴⁹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 76, př. 5.9. a 12.9.1968, a kart. 19, pl. 16.9.1968, *Vpřed*, 12.9. a 24.9.1968.

⁵⁰ Nejvýrazněji se tato linie promítla do podkladu pro vystoupení zástupců OV KSČ na členských a veřejných schůzích. Polemicky se ohrazuje a hájí polednovou politiku nejen proti napadání zleva, od podporovatelů sovětské politiky, ale i zprava, vůči představitelům K 231, KAN a bývalým funkcionářům sociální demokracie v okrese. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 76, př. 27.9.1968.

⁵¹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 76, př. 3.10.1968. Bylo to společné jednání předsednictev OV KSČ v Liberci a Jablonci. (Lze to označit za porušení principu demokratického centralismu, poněvadž nebylo konáno se schválením vyššího stranického orgánu, tj. předsednictva KV KSČ.) Jednání se dále účastnili delegáti na mimořádný sjezd strany, zvolení v obou okresech, a političtí pracovníci aparátu obou okresů.

⁵² *Vpřed* ve svém úvodníku 1.10.1968 zveřejnil výsledky průzkumu veřejného mínění v okrese. (Šlo o část výzkumu, organizovaného KV KSČ v celém Severočeském kraji.) Plnou důvěru legálním představitelům strany a

Bezprostředně po srpnovém vojenském zásahu pozice a vliv reformních funkcionářů v okrese nejenže nebyly otřeseny, ale byly ještě posíleny. M. Skákal se konečně stal předsedou ONV, J. Šálek předsedou OV NF (oba fakticky tyto funkce vykonávali ji delší dobu) a J. Moulis byl zvolen do čela Svazu měst a obcí. Výrazem toho, že si proreformní síly udržely v okrese čelné pozice, byly oslavy 50. výročí vzniku Československa. Jejich představitelé je připravili obsahově i organizačně, oslavy proběhly zcela v jejich režii a za podpory široké veřejnosti.⁵³

Ještě jednání pléna OV KSC začátkem listopadu bylo projevem ofenzivní obrany proreformních sil. Byla na něm dokončena reorganizace aparátu OV KSC a upraveny vztahy mezi jednotlivými okresními orgány strany. Jednání vyznělo kriticky vůči ÚV KSC, který se dosud nesešel a nezaujal stanovisko k naléhavým problémům ve straně a ve společnosti. Znovu na něm zazněl požadavek brzkého svolání celostátního i českého sjezdu KSC a byla odsouzena činnost frakčních sil uvnitř KSC.⁵⁴ Následujícího dne byl v podobném duchu uskutečněn celookresní stranický aktiv za účasti představitelů proreformních sil ve vedení strany, tajemníka ÚV KSC Josefa Špačka.⁵⁵

Zatímco představitelé proreformních sil organizují „ofenzivní obranu“ polednové politiky v okrese a vyvíjením tlaku na celostátní vedení se snaží podporovat demokratické představitel v něm, začínají se aktivizovat i jejich odpůrci v okrese. Zatím se omezují jen na pokoutní šíření tiskoviny Zprávy, vydávané velením sovětských vojsk, a na ústní předávání informací z okupačního vysílače Vltava a z nich odvozených invektiv proti vedoucím představitelům okresu.⁵⁶ Je to ale signál o tom, že boj o koncepci politiky normalizace se odehrává jen nahoře, v celostátních orgánech, ale i dole, v okrese, mezi řadovými komunisty a že se mezi nimi formuje aktivní skupina prosazovatelů sovětského pojetí normalizace.

V celostátním vedení KSC dochází v té době k výraznému posunu, ale v opačném směru, než k jakému došlo v okrese Liberec. Výsledkem jednání ÚV KSC konaného ve dnech 14.–17. listopadu byl výrazný ústup od odmítání nutnosti srpnového vojenského zásahu a přiblížení se k sovětskému výkladu vývoje v Československu a také k jeho pojetí politiky normalizace po srpnu 1968. Bylo to možné díky sblížení protireformního proudu, vedeného Biřákem a Indrou, se skupinou mocichtivých realistů, představovaných Husákem a Štrougačem. To se odrazilo i v kádrových změnách, jimiž byly pozice proreformních sil výrazně osla-

státu projevilo 92 % dotázaných, 8 % jim důvěřovalo jen částečně a nedůvěru neprojevil nikdo. Plnou podporu při plnění výsledků moskevských jednání představiteli KSC a čs. státu jako jedině možnému řešení nastalé situace vyjádřilo 53 %, částečnou 37 % a negativně se vyjádřilo jen 4 % dotázaných. Pokud šlo o očekávání reálných výsledků, tedy že tímto postupem budou stávající problémy skutečně vyřešeny, byla veřejnost skeptičtější. Plně tomu věřilo 40 %, v částečný úspěch doufalo 53 % a jen 1 % dotázaných bylo přesvědčeno o naprosté nerealnosti tohoto postupu. Ještě skeptičtější se okresní veřejnost stavěla k možnosti pokračovat v polednové politice i po srpnu 1968. Jen 34 % vyjádřilo plnou důvěru v tuto možnost, částečně tomu věřilo 46 % a vůbec nevěřilo 16 % dotázaných z okresu Liberec.

⁵³ *Vpřed*, 30.10.1968. Nejvýznamnější akce se konala v Lidových sadech, kde s hlavním projevem vystoupil vedoucí tajemník OV KSC Ladislav Belda a kde v předsednictvu zasedli předseda OV KSC A. Kábele, předseda OV NF J. Šálek, předseda ONV M. Skákal, předseda MěNV J. Moulis a předseda MěV NF v Liberci L. Janecký. Reformní komunisté stáli v čele všech nejdůležitějších okresních orgánů a reprezentovali nejen komunisty, ale i širokou nestraničskou veřejnost.

⁵⁴ SOkA Liberec, KSC – OV Liberec II, kart. 19, pl. 7.11.1868. Za součást této politiky můžeme označit i pozdější protest MěNV v Liberci proti líčení událostí 21. srpna v Liberci v oficiální sovětské Bílé knize o událostech v Československu. Protest byl zaslán sovětskému velvyslanci. *Vpřed*, 3.12.1968.

⁵⁵ *Vpřed*, 12.11.1968.

⁵⁶ V kolportáži okupantských Zpráv a v přetiskování příspěvků z vysílače Vltava se nejvíce uplatnili příslušníci StB (Zdražil, Schafhauser, Mareš, Fogt) a pomáhali jim jejich spolupracovníci, kteří se začali sdružovat v klubech Tribuny. Viz L. Belda, Z. Hykš, Vývoj událostí, c. d., s. 35.

beny.⁵⁷ Konání mimořádného sjezdu KSČ i sjezdu české části strany bylo odloženo do vzdálené budoucnosti. Místo demokratické volby na českém sjezdu KSČ (ten se již nikdy nekonal) bylo vedení české části KSČ vytvořeno byrokraticky shora v podobě tzv. byra ÚV KSČ pro stranickou práci v českých zemích. Převahu v něm měli stoupenci sovětského pojetí politiky normalizace a do jejího čela byl postaven Lubomír Štrougal. Tiskovým orgánem českého byra se stal týdeník *Tribuna*, řízený Oldřichem Švestkou. Tato tiskovina byla již od poloviny srpna 1968 hlavním mluvčím protireformních sil v KSČ a nyní se jí dostalo nejvyššího stranického posvěcení a postavení oficiálního tiskového orgánu české části vedení komunistické strany.

Výsledky listopadového jednání ÚV KSČ negativně překvapily většinu řadových komunistů i širokou veřejnost. Největší roztrpčení nad nimi se projevilo mezi studenty, kteří je zcela odmítli. Chystané oslavy výročí 17. listopadu přerostly v protestní akce, jejichž vyvrcholením byla několikadenní studentská okupační stávka.

Studentské protestní akce proběhly i v Liberci. Okresní stranické vedení se snažilo studenty ovlivnit tak, aby všechny jejich akce, jimž pouhým přesvědčováním nemohlo a snad ani nechtělo zcela zabránit, proběhly organizovaně, pokojně a obešly se bez excesů. Dopolední veřejná manifestace 17.11.1968, jediná oficiálně povolená v celém Československu, proběhla důstojně. V čele průvodu vedoucího z areálu VŠST do Lidových sadů šli vedoucí funkcionáři ONV, MěNV a OV KSČ v Liberci. V závěru manifestace studenti vyslechli i projev vedoucího tajemníka OV KSČ Beldy. Chystané studentské stávce se vedoucí okresní funkcionáři snažili rozhodně zabránit. To se jim sice nepodařilo, ale ovlivnili studenty natolik, že stávkové akce proběhly jen v budovách VŠST a nerozšířily se do libereckých továren, jak o to studenti usilovali. Studentské protestní akce byly namířeny proti změnám v celostátní politice, nikoli proti představitelům a politice okresního vedení KSČ.⁵⁸ Ti byli v rozporném postavení. Vcelku s důvody protestních akcí souhlasili, ale jako oficiální představitelé moci v okrese cítili povinnost protesty mírnit. Nicméně musíme konstatovat, že okresní funkcionáři využili své autority a svého vlivu na studenty v roli hasičů, kterým se sice nepodařilo zabránit vzniku požáru, ale dokázali požár udržet pod kontrolou.

Výsledky listopadového zasedání ÚV KSČ povzbudily stoupence protireformní politiky v okrese, zejména mezi funkcionáři a příslušníky Státní bezpečnosti. Ti nejenže pokračovali v šíření nelegální tiskoviny *Zprávy a informací z vysílače Vltava*, ale troufli si již veřejně obviňovat vedoucí představitele OV KSČ z nacionalismu a protisovětských postojů. A nezůstalo jen u slov. Začali sbírat v srpnu 1968 vydávané tiskoviny a zjišťovat jména jejich autorů. Jakmile se to okresní vedoucí funkcionáři dověděli, pokusili se o protiakci. Označili takové počínání za projev frakční činnosti ve straně a požadovali, aby jejich základní stranická organizace z toho vyvodila důsledky. Dosáhli jen formálního úspěchu. Na společném jednání předsednictva OV KSČ a výboru základní organizace KSČ na okresním oddělení Státní bezpečnosti došlo jen k tomu, že bylo vyjádřeno politování nad počínáním některých příslušníků StB a distancováno se od něj. Bylo též rozhodnuto udržovat trvalé spojení předsednictva OV

⁵⁷ Z funkce člena předsednictva a tajemníka ÚV KSČ odstoupil nejvýraznější představitel proreformních sil Zdeněk Mlynář. Vytvořením užšího výkonného výboru předsednictva byly téměř anulovány možnosti reformistů v širším předsednictvu ÚV KSČ. Výrazně byly posíleny pozice protireformních sil mezi tajemníky ÚV KSČ, v sekretariátu ÚV KSČ i v nově vytvořeném byru ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích a v jeho kontrolní a revizní komisi. *Rok šedesátý osmý v usneseníh a dokumentech ÚV KSČ*. Praha, Svoboda 1969, s. 334–393.

⁵⁸ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 76, př. 17.11.1968 a kart. 19, pl. 18.11.1968, *Vpřed*, 3.12.1968.

KSČ s výborem ZO KSČ a s velením StB v okrese.⁵⁹ Ve skutečnosti ale k žádným změnám v působení některých příslušníků StB v okrese nedošlo. Jejich snaha podkopat pozice vedoucích stranických funkcionářů v okrese nepřestala a dokonce zesilovala. Ve skutečnosti se neměli čeho obávat – podporovali je v tom vedoucí funkcionáři StB v okrese i na vyšších místech.

Tak se nyní i okresní vedení KSČ dostává do křížové palby. Nespokojenost s jeho oficiální podporou celostátního vedení strany (byť ve skutečnosti není tak bezvýhradná, jak navenek vypadá – např. ostře protestuje proti chystanému odstavení J. Smrkovského z funkce předsedy NS) začíná projevovat stále větší část společnosti, přičemž nejvíce kritiky zaznívá z řad studentů. Z druhé strany začínají na vedoucí funkcionáře veřejně útočit pro liknavé a nedostatečné provádění politiky normalizace odpůrci proreformní politiky z řad příslušníků StB, Lidových milic a starých komunistů.⁶⁰

Vedoucí okresní proreformní straníční funkcionáři byli zatlačováni do defenzivy. Projevilo se to již na plenárním zasedání OV KSČ počátkem ledna 1969. V hlavním referátě ještě předsednictvo vyšlo ze stanoviska, že srpnový vojenský zásah nebyl jediným možným řešením a že o překonání nedůvěry ve vzájemných vztazích se musí snažit i vedení stran, které se na srpnovém zásahu podílely. Ve věcném a střízlivém duchu se snažilo analyzovat vývoj v okrese před srpnem 1968 i po něm a aplikovat závěry listopadového pléna ÚV KSČ na poměry okresu. Uznalo, že v činnosti OV KSČ došlo k jistému zvýraznění národních zájmů, ale odmítlo nařčení z rozdmýchávání nacionalismu. Situace v okrese byla komplikována dogmaticko-sektářskými silami i projevy pravicových tendencí, ale vedení okresu nepodlehlo žádné krajnosti. Vyzvedlo, že díky jeho obezřetnému postupu měly pravicové síly v okrese slabší pozice než v centru a že i aktivizace kulturních pracovníků a studentů se v okrese obešla bez excesů. Oprávněné požadavky na nápravu minulých deformací okresní vedení podporovalo a prosazovalo. Díky tomu všemu se v libereckém okrese důvěra v komunistickou stranu, její představitele a orgány v okrese výrazně zvýšila.

V diskusi se do centra pozornosti dostala činnost OV KSČ a jeho představitelů v srpnu 1968. Obsáhle byly probírány zejména rezoluce OV KSČ a dalších okresních orgánů k srpnovému vojenskému zásahu. Ústup z dosud zaujímaných pozic se projevil v tom, že hlavní dokument, Výzvu ke komunistům a občanům okresu z 21. srpna, charakterizoval organizační tajemník OV KSČ Kulovaný, který v té době zastupoval nemocného vedoucího tajemníka Beldu, jako protistranický. Vyzval okresní výbor KSČ, aby se od něj distancoval, zejména proto, že nebyl projednán a schválen v žádném okresním stranickém orgánu. (S tímto stanoviskem prý souhlasil i tehdy nemocný Belda.)⁶¹

Po přijetí moskevského protokolu vedením KSČ byly důsledky závěrů listopadového pléna ÚV KSČ dalším mezníkem v ústupu okresního vedení KSČ od rozhodné obhajoby polednové politiky a snah o její pokračování v posrpnových podmínkách. V obou případech se

⁵⁹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 76, př. 9.12. a 18.12.1968. V té době již stranickou organizaci ovládli tvrdí normalizátoři kolem náčelníka Hyky. Stoupenci proreformní politiky (Hýča, Vávra, Herbst, Jirsák, Řezníček a Řezníčková) byli z funkcí odstaveni a politicky v StB izolováni. L. Belda, Z. Hykš, Vývoj událostí, c. d., s. 36–37.

⁶⁰ Na aktivu komunistických funkcionářů v Českém Dubu za účasti M. Jakeše došlo k veřejnému útoku na členy okresního stranického vedení a jmenovitě na vedoucího tajemníka Beldu. Byli obviňováni z toho, že v srpnu 1968 zaujíмали netřídní, nacionalistické a protisovětské postoje. Z debaty na plénu OV KSČ počátkem ledna vyplývalo, že došlo k podobným obviněním vedoucích funkcionářů okresu, hlavně Beldy a Pavloviče, i za jejich projevy a postoje z poslední doby. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 20, pl. 6.1.1969.

⁶¹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 20, pl. 6.1.1969.

okresní vedení navzdory předcházejícím výhradám podřídilo stanoviskům ÚV KSČ a snažilo se je uplatnit v podmínkách okresu. Ve svém přístupu bylo limitováno svým chápáním principu demokratického centralismu, podle něhož bylo usnesení vyššího orgánu vždy a zcela závazné pro všechny nižší orgány a pro všechny členy, i kdyby proti nim měli jakékoli výhrady. Právě takto pocíťovaná povinnost podříditi se vrcholnému stranickému orgánu a nenarušit vnitrostranickou disciplinu byla pro provedení ústup z dosavadních postojů rozhodující. Nátlak prosovětských a protireformních sil v okrese sehrál v tomto směru jen málo významnou roli.

K novému rozjitření veřejnosti došlo po tragickém činu studenta Jana Palacha, který chtěl svým sebeupálením probudit veřejnost k projevům nesouhlasu s politikou ústupků stranického a státního vedení vůči stupňovaným sovětským požadavkům. Jeho čin měl silný ohlas i mezi libereckými studenty, pro něž to byl další podnět k protestům proti politice normalizace. Okresní vedoucí straníční funkcionáři se snažili opět (jako v listopadu loňského roku) vypuknuvší požár hasit využitím respektu, který dosud mezi studenty měli, a udržet studentské protestní akce za zdi školy. Předsednictvo OV KSČ zveřejnilo stanovisko, které vyjadřovalo pochopení pro motivy Palachova činu, ale ostře nesouhlasilo s formou protestu. Snažilo se studenty přesvědčit, že jedinou cestou k řešení společenských problémů je postup podle akčního programu KSČ. Tryzny a smutečního průvodu městem se ale účastnili všichni čelní představitelé okresu a města (Belda, Kábele, Pavlovič, Moulis a Skákal). Na protestní večerní mítinky studentů byl vyslán vedoucí tajemník Belda, který tam stanovisko POV KSČ obhajoval.⁶²

Nespokojenost s výsledky listopadového zasedání ÚV KSČ se výrazně projevila i v základních stranických organizacích KSČ. Jednalo se o nich nejvíce na výročních členských schůzích začátkem roku 1969. Celá polovina základních organizací hodnotila listopadové plénum ÚV KSČ záporně.⁶³ Snaha vedoucích funkcionářů OV KSČ akceptovat v duchu demokratického centralismu usnesení ÚV KSČ a loajálně prosazovat jeho politiku v okrese se začala ve svém důsledku obracet proti nim samotným. Nebyla dost přesvědčivá ani pro podporovatele sovětského pojetí normalizace, ani pro jejich odpůrce. Ti i oni chápali, že neznámá souhlas a podpora z vnitřního přesvědčení, že je vynucena okolnostmi, nutností potlačit výhrady a podříditi se stranické kázní. Autorita a vliv vedoucích funkcionářů začaly výrazně slábnout.

Politika vynucených ústupků od polednové politiky se promítla do citelného poklesu zájmu o členství v komunistické straně. Hlásilo se málo nových členů, na druhé straně ji stávající členové ve zvýšené míře opouštěli pro nesouhlas s politikou ústupků stranického vedení sovětským požadavkům a s pokračující přítomností sovětských vojsk v zemi.⁶⁴

Vedoucí funkcionáři OV KSČ se snažili čelit oslabování svých pozic a svého vlivu jako důsledku loajálního podřizování politice celostátního vedení těsnější spoluprací s představiteli společenskovední inteligence v okrese. Snažili se je na besedách jednak získat pro podporu vlastního postupu, jednak od nich dostat nové podněty a kvalifikované informace

⁶² SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 77, př. 20.1.a 21.1.1969, *Vpřed*, 28.1.1969. Stanovisko OV KSČ bylo vydáno jako zvláštní číslo Politických informací OV KSČ.

⁶³ Uvádí to zápis o průběhu výročních členských schůzí. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 77, př. 3.3.1969.

⁶⁴ SokA Lbc, KSČ – OV Liberec II, kart. 77, př. 3.3.1969. Z projednávaného rozboru o stavu členstva k 1.1.1969 vyplynulo, že celkový počet činil 17 421 členů a úbytek za uplynulý rok 256 členů. Stranu nejvíce opouštěli dělníci (jejich podíl za rok klesl z 33,4 % na 31,1 %), takže vzrostlo zastoupení ostatních skupin a zlepšila se i vzdělanostní struktura.

o dění ve společnosti. Politika pozvolných ústupků od dříve zastávaných postojů a přesvědčování, že to je jediné možný realistický postup, a proto by měl být přijímán s pochopením, valnou podporu v tomto prostředí nenalezla.⁶⁵

Ke konfliktu se stoupenci sovětského pojetí normalizace došlo na plenárním zasedání OV KSČ v první polovině března 1969. Mluvčími toho směru byli Lovětínský a Kracík. Za záminku jim posloužil odchod pracovníka aparátu OV KSČ Slámy do Prahy, do tamní Poradny a studovny marxismu-leninismu. Ve skutečnosti šlo o útok na ideologického tajemník Pavloviče, který tento přechod údajně zprostředkoval.⁶⁶

Nejzávažnější podobu dostala ofenzíva protireformních sil v okrese v ilegálně vydaném letákovém pamfletu „Pravda o mocných na severu Čech“. Byl vydán ve značném nákladu a k jeho rozšiřování došlo již na konci března. Jmenovitě byl zaměřen proti šesti hlavním představitelům proreformního proudu, kteří dosud drželi nejdůležitější pozice a měli rozhodující vliv na dění v okrese. Byli to předseda OV KSČ A. Kábele, vedoucí tajemník OV KSČ L. Belda, ideologický tajemník OV KSČ V. Pavlovič, předseda MěNV v Liberci J. Moulis, předseda ONV M. Skákal a člen předsednictva KV KSČ Z. Raiman. Byli označeni za hlavní překážky skutečné normalizace a nevybíravým způsobem charakterizováni jako přední pravičáci.

Pamflet byl odsouzen jako ilegální podvrtná tiskovina a jeho obsah jako nepravdivý a urážlivý nejen předsednictvem OV KSČ, ale i mnoha základními stranickými organizacemi. Ze stejných důvodů byl odmítnut i radami ONV a MěNV, které se plně postavily za své představitele.⁶⁷ Bylo dokonce podáno trestní oznámení na neznámého pachatele, ale šetření postupně zcela uvázlo a skončilo bez výsledků. Bylo to zcela pochopitelné – pátrání bylo zřejmě svěřeno pachatelům, resp. jejich podřízeným.

Přístup k základním principům fungování strany a společnosti, jež fakticky vedoucím okresním funkcionářům v nastalé situaci podstatně omezovaly jejich možnosti, vyjádřil vedoucí tajemník OV KSČ Belda v článku Nad průběhem členských schůzí. Obhajoval v něm vedoucí úlohu komunistické strany ve společnosti, ale vyslovil se proti jejímu uplatňování metodou tvrdé ruky. Ve stejném duchu se zamýšlel nad vztahem demokracie a centralismu ve straně a vztahem mezi komunisty a nestraníky ve společnosti – jednoznačně se stavěl proti projevům donucování a nadřazenosti.⁶⁸

Doba ale nepřála poklidným úvahám o správném způsobu uplatňování uznávaných principů v praktickém životě společnosti. Vypukla tzv. hokejová krize. Také v Liberci došlo v noci z 28. na 29. března k masovým živelným projevům radosti nad vítězstvím československého týmu nad sovětskými hokejisty na mistrovství světa, které byly provázeny i problematickými akty (údajně spálení sovětské vlajky), od nichž vedení OV KSČ cítilo nutnost se distancovat.⁶⁹ Celkově ale v Liberci ani jinde v okrese k nějakým závažným inciden-

⁶⁵ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 77, př. 3.3.1969. Kritériem pozvání neměly být zastávané postoje, ale autorita v oboru a vliv ve společnosti.

⁶⁶ Sláma byl hlavním kritikem Lovětínského na jaře 1968. Tentokrát mu vytýkali, že prý v srpnu 1968 přirovnal Brežněva k Hitlerovi. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 20, pl. 10.3.1969.

⁶⁷ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 77, př. 31.3. a 14.4.1969, *Vpřed*, 9.4.1969. Pamflet i stanovisko OV KSČ uvádíme v obrazové příloze.

⁶⁸ *Vpřed*, 25.3.1969.

⁶⁹ Stanovisko OV KSČ odsoudilo projevy antisovětsismu a extremistická jednání jednotlivců a skupin v tomto duchu. Vyslovilo přesvědčení, že stranické a státní orgány v okrese mají dost sil a autority, aby řešily vznikající problémy politickými prostředky. Zároveň se ohradilo proti nepravdivým zprávám v rozhlase, v televizi a v Rudém právu o tom, že v Liberci došlo k nějakému poškozování sovětských vozidel či jiného majetku. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 20, pl. 3.4.1969, *Vpřed*, 9.4.1969. Nepravdivé zprávy o událostech v Liberci později ministerstvo vnitra dementovalo. *Vpřed*, 22.4.1969.

tům nedošlo. O to vážnější dopad měla tzv. hokejová krize na konflikty uvnitř vedení KSČ, které ale dosud zůstávaly před veřejností skryté.

Na dubnovém zasedání ÚV KSČ vystřídal Alexandra Dubčeka ve funkci prvního tajemníka Gustáv Husák a bylo zvoleno nové předsednictvo ÚV KSČ. Dubček, Černík a Svoboda v něm sice ještě zůstali, ale už neměli takový vliv a ani nezastávali své dřívější postoje. Kromě Biláka v něm nebyl žádný známý odpůrce polednové politiky, ale obsazení rozhodujících pozic realisty Husákova a Štrougalova typu znamenalo rozhodující příklon k sovětskému pojetí politiky normalizace. Tento faktický převrat ve vedení KSČ byl na následujícím květnovém zasedání ÚV KSČ obsahově dovršen schválením tzv. realizační směrnice.

Změny ve vedení KSČ byly vedením OV KSČ v Liberci přijaty s jistými rozpaky, ale nakonec jim na jeho návrh plenární zasedání OV KSČ vyjádřilo plnou podporu. Vycházelo z přesvědčení, že jednotným postupem nového vedení se podaří konsolidovat situaci tak, „aby celá naše společnost se přesvědčila o přednostech polednové politiky KSČ“.⁷⁰ Z toho je zřejmé, že vedoucí straníční funkcionáři v okrese chápali změnu v celostátním vedení strany ještě jako pokračování defenzívy proreformních sil. Chtěli ji takto vidět a tím, bohužel, klamali nejen sami sebe, ale i všechny, u nichž měli autoritu a kteří jim plně důvěřovali. V tomto duchu ji interpretovali na stranických aktivech a na členských schůzích. Naprostá většina stranických organizací v okrese ji tak pochopila a přijala.⁷¹

⁷⁰ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 20, pl. 18.4.1969. Z dotazů na plénu se dá soudit, že převažoval skeptický postoj k Husákovi a jím prosazované politice. Organizační tajemník OV KSČ Kulovaný později charakterizoval ohlas Husákova příchodu do čela KSČ v liberecké okresní organizaci strany tak, že přes určitou rozdílnost názorů a projevy nesouhlasu se neprojevil tendence k vytváření nátlakové situace. Vlivný člen OV KSČ Vondrouš ohlas Husákova nástupu vystihl tak, že pro mnohé byla změna prvního tajemníka určitým otřesem, ale většina uznává, že v současné době je třeba člověka důsledného, energického a zkušeného organizátora. *Vpřed*, 29.4.1969.

⁷¹ Ze 109 stranických shromáždění a schůzí byly souhlasné rezoluce přijaty na 106. Jen jediná základní organizace KSČ na OÚNZ v Liberci výsledky dubnového ÚV KSČ zcela odmítla. Nesouhlas jednotlivců na ostatních schůzích se ve 28 případech projevil jejich oznámením, že na protest vystupují z KSČ. *Vpřed*, 6.5.1969.

3. Uplatňování sovětského pojetí politiky normalizace (květen 1969 – leden 1970)

Výsledky dubnového a květnového zasedání ÚV KSČ byly pro stoupence sovětského pojetí politiky normalizace výraznou vzpruhou. Organizační základnu pro svou činnost v okrese si vytvářeli v obnovovaných organizacích Svazu československo-sovětského přátelství a zejména v Klubu čtenářů Tribuny.⁷²

V okresním vedení dochází k prohloubení diferenciaci mezi prosazovateli pokračování v polednové politice a převažujícím středním proudem, který dosud šel většinou s nimi a skýtal reformistům jistou oporu. Pod tlakem shora, po obratu a kádrových změnách v celostátním vedení strany i pod dojmem rostoucí aktivity stoupců sovětského pojetí politiky normalizace v okrese přestává střední proud reformisty podporovat. Stoupcem reformní polednové politiky jsou tlačeni k dalším a dalším ústupkům a pro mnohé z nich to začíná být neúnosné. Zato jejich odpůrci získávají nový prostor a nové možnosti ofenzivního postupu.

Mezi členy KSČ v okrese se šířila nespokojenost s novým kurzem stranické politiky, ale ve většině základních organizací zůstávala v rovině pasivního nesouhlasu, jehož projevem byla nízká účast na schůzích a pasivita v jejich průběhu, neplacení členských příspěvků apod. V individuální rovině zesílila v podobě vystupování ze strany. Pro nesouhlas s politikou KSČ vystoupilo ze strany do konce dubna 256 členů.⁷³ Vyskytly se ale již i základní stranické organizace, v nichž odpor proti novému kurzu stranické politiky zesílil natolik, že to daly veřejně najevo. Patřily mezi ně stranické organizace ve významných libereckých závodech a institucích. Kromě komunistů v OÚNZ, kteří odmítli již výsledky listopadového ÚV KSČ v roce 1968 a nyní i obou jeho zasedání v dubnu a květnu 1969, se do této skupiny zařadily stranické organizace v Plastimatu, v Libereckých vzduchotechnických závodech, ve Skloexportu, v Tesle a v liberecké nemocnici. V méně výrazné podobě se nesouhlas s novým kurzem stranické politiky projevil i v několika dalších podnicích okresu (Totex Chrastava, Textilana Nové město, SVA Hrádek, Restaurace Liberec). Vedení OV KSČ se snažilo odpor opět hasit vysíláním tříčlenných přesvědčovacích skupin do těchto organizací, aby změnila svá stanoviska.⁷⁴

Za nejvýraznější projev odporu proti novému kurzu vedení KSČ je možno označit společný postup výborů stranických organizací KSČ a závodních výborů ROH ve dvou velkých libereckých podnicích, v Plastimatu a v LVZ (vzduchotechnické závody) s představiteli komunistů a odborářů na VŠST. Ve společném prohlášení komunistů a odborářů odmítli politiku ústupků prováděnou stranickým a státním vedením, i kádrové změny, které byly ve vedení strany a státu provedeny. Společná stanoviska zveřejňovali kromě letáků i ve svých závodních časopisech a ty byly šířeny i mimo okruh uvedených tří institucí. Předsednictvo OV KSČ toto jednání prohlásilo za frakční nátlakovou činnost a za porušení zásady demokratického centralismu, neboť k němu došlo bez souhlasu OV KSČ. Byla zřízena zvláštní komise OV KSČ a její vedoucí dostali za úkol zjednat nápravu, ukončit vydávání letáků a využívání závodních

⁷² *Vpřed*, 27.5. a 3.6.1969. Na akcích jimi pořádaných vystoupili výrazní představitelé protireformních sil ve vedení KSČ (A. Kapek, J. Havelka, Z. Hoření aj.) Předsednictvo OV KSČ sice odmítlo zřídit Klub čtenářů Tribuny při sekretariátu OV KSČ, ale ponechalo jejich zakládání na základních organizacích KSČ. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 12. a 26.5.1969.

⁷³ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 20, pl. 5.5.1969.

⁷⁴ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 12.5. a 26.5.1869.

časopisů k šíření „nesprávných a frakčních stanovisek“.⁷⁵ Odpovědnost za změnu v postojích závodních výborů byla uložena komunistům v okresní odborové radě. Ve společném postupu komunistických a odborových funkcionářů byl spatřován velmi vážný prohřešek. Skutečnost, že proti společnému protestu komunistů a odborářů tří významných libereckých institucí tak vehementně vystoupilo předsednictvo OV KSČ ve svém dosavadním složení, s pro-reformními funkcionáři v čele, mu na popularitě nepřidalo. Nepomůže ani omluva, že tak jednalo z preventivních důvodů, aby vzalo vítr z plachet svým odpůrcům. Ty nepřesvědčilo a vlastní stoupence zklamalo. Ve výsledku to znamenalo další oslabení jeho pozice i snížení jeho autority a vlivu.

K vážnému střetnutí došlo na plenárním zasedání OV KSČ koncem května. Plénum mělo projednat a schválit aplikaci závěrů dubnového a květnového zasedání ÚV KSČ do podmínek okresní liberecké organizace KSČ. Vedoucí funkcionáři se jako ukáznění komunisté nemohli tomuto úkolu vyhnout, i když i jim tyto závěry šly poněkud proti srsti. Stáli v podstatě před neřešitelným úkolem: interpretovat jednání obou zasedání ÚV KSČ tak, aby jejich závěry byly přijatelné pro většinu členů, a tlumit projevy nesouhlasu či přímo odporu v mnoha stranických organizacích. Takto připravená zpráva předsednictva narazila na rozhodný odpor stoupců sovětského pojetí politiky normalizace. V diskusi proti ní vystoupili nejdůrazněji členové OV Lovětínský, Ort, Pomezný a Bělohávek. Kritizovali činnost předsednictva i jednotlivých vedoucích funkcionářů a zprávu odmítli jako poznamenanou pravicově oportunistickým přístupem.⁷⁶ Obdobné diference se projevíly při projednávání bodu o činnosti organizací Národní fronty, zejména v chápání internacionalismu a nacionalismu v uplynulém období.⁷⁷ Snaha posílit třídní hledisko v politických postojích komunistů i ne-straníků a prosazovat pozitivní vztah k Sovětskému svazu byla pořád ještě sysifovským úkolem. Problém s tím neměli jedině odpůrci polednové politiky – pro ně byla kritériem internacionalismu oddanost politice SSSR, resp. KSSS.⁷⁸

V napjaté atmosféře probíhal vývoj v okresní stranické organizaci po celý následující měsíc. Odpor proti politice Husákova vedení se ve stranických organizacích díky angažovanosti vedoucích funkcionářů OV KSČ podařilo nakonec přece jen utlumit. Ti se zatím udrželi ve svých funkcích, ovšem za cenu značné ztráty vlastní důvěryhodnosti. Normalizátory to ale neuspokojilo a tak dál pokračovali v útocích na ně.⁷⁹

⁷⁵ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 26.5.1969.

⁷⁶ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, pl. 30.5. a 31.5.1969.

⁷⁷ V přípravě na zasedání pléna OV KSČ si nechalo předsednictvo udělat sociologický průzkum a analýzu diskusních vystoupení na členských schůzích o chápání vztahu mezi národním a internacionálním. Výsledkem bylo, že jen 3,5 % považovalo vstup vojsk za projev internacionální pomoci a 95,3 % za protiprávní akt, který byl v naprostém rozporu se zásadou internacionalismu. Kritické postoje k SSSR podle 89,3 % uvedených názorů byly důsledkem jeho vojenského zásahu a trvajících pobytu sovětských vojsk, a jen 7,1 % připustilo, že mohou být i důsledkem vlivu pravicových sil a zahraniční propagandy západních států. Pozoruhodné je, že ve vztazích mezi Čechy a Slováky i ve vztahu k občanům německé národnosti se v okrese žádné známky nacionalistických postojů neprojevíly. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 26.2.1969.

⁷⁸ Právě v této době se v Liberci-Rochlicích ustavil Klub čtenářů Tribuny. Jeho předsedou byl zvolen Jaroslav Chocholoušek, jednatelem Stanislav Bartoníček. Ve výboru byli dále Jindřich Novák, Josef Grim, Leonid Jakimič a Rudolf Bolard. Mezi zakládajícími členy jsou uvedeni i dva členové OV KSČ Jan Ort a Alois Pomezný a tajemník MěNV v Liberci Josef Pecl. Ač se sami ještě nestali přímo členy, rozhodující aktivitu při vytváření Klubu Tribuny vyvinuli Vít Hyka, Josef Váňa a Bohumil Kubík. Ideovým patronem Klubu čtenářů Tribuny byl její redaktor Zdeněk Hoření, čelný mluvčí „konzervativců“ v celostátním vedení KSČ, který v Liberci bydlel. L. Belda, Z. Hykš, Vývoj událostí, c. d., s. 50.

⁷⁹ V. Pavlovič byl obviňován, že se snažil zabránit otištění Jakešova projevu v Českém dubu, resp. že ho pak nechal vytisknout v cenzurované podobě. Za ilegální a protistranický čin bylo označeno šíření diskusního vystoupení F. Kriegela na posledním zasedání ÚV KSČ. Již v této době požadovaly stranické organizace ve státní a

V takových podmínkách bylo připravováno mimořádné plenární zasedání OV KSČ, a to přímo pod dohledem zástupců Severočeského KV KSČ. Bylo zřejmé, že se schyluje k rozhodujícímu střetnutí o vedoucí pozici. Uvědomovalo si to i dosavadní předsednictvo OV KSČ. Náznak ofenzivní obrany – že předsednictvo jako celek požádá plénum o vyslovení důvěry, nebo se jako celek nechá odvolat – dlouho nevydržel. V dané situaci někteří jeho členové přestávají jeho vedoucí funkcionáře podporovat a nechtějí sdílet jejich osud. Vedoucí funkcionáři již vidí neudržitelnost svých pozic v nově vytvořeném seskupení politických sil a již o ně nechtějí dál bojovat. Východisko pro sebe spatřují v tom, že dosavadní pozice a funkce opustí „dobrovolně“, že jim bude umožněno odejít na vlastní žádost. A většina členů předsednictva okresního výboru je ochotna za těchto podmínek je obětovat.⁸⁰ Přijatelné se jim zdá i to, že na uvolněná místa se počítá s relativně umírněnými představiteli normalizátorského proudu.

Mimořádné zasedání OV KSČ proběhlo 25. června. Jeho hlavním posláním bylo aplikovat květnovou realizační směrnici ÚV KSČ do podmínek okresu a provést odpovídající kádrové změny. Hlavní referát sice ještě přednesl L. Belda, jeho obsah však již byl předem připraven jako přehnaně sebekritický a silně podléhající duchu normalizace. K navrženým kádrovým změnám sice v diskusi zazněly mnohé výhrady (nejvíce bylo pochybností o zdravotních důvodech jako hlavní příčině Beldova odchodu), ale v převážné míře byly návrhy plénum přijaty pozitivně. Došlo ke schválení nové reorganizace aparátu, což znamenalo zrušení změn provedených v roce 1968 a návrat k tradičnímu uspořádání a fungování, jaké existovalo již před rokem 1968. Dále byla zrušena funkce předsedy OV KSČ a změněna struktura a složení komisí OV KSČ. Hlavní kádrovou změnou bylo uvolnění z dosavadních funkcí ve vedení OV KSČ A. Kábeleho, L. Beldy a V. Pavloviče na jejich vlastní žádost. Předsednictvo bylo doplněno třemi novými členy (Bělohávek, Kracík, Kulich). Funkce vedoucího tajemníka byla svěřena Vladislavu Štěpánkovi, tajemníkem pro průmysl se stal Břetislav Bělohávek a tajemníkem pro zemědělství Ladislav Vondrouš. Funkce ideologického tajemníka zůstala zatím neobsazena. Vítězství ducha normalizace bylo korunováno odvoláním prohlášení OV KSČ z 27. srpna 1968 (nesouhlas s výsledky moskevských jednání) a distancováním se od svolání z 21.8.1968, protože nebylo schváleno žádným stranickým orgánem. V normalizačním duchu bylo zkoncipováno i závěrečné prohlášení Občanům Liberecka, vyzývající k podpoře nového stranického a státního vedení a k aktivní práci na konsolidaci národního hospodářství.⁸¹

ve veřejné bezpečnosti odvolání Beldy, Kábeleho a Pavloviče z jejich funkcí. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 9., 20.6. a 23.6.1969.

⁸⁰ Nejvíce byli ochotni obětovat tajemníka Pavloviče – sedm z devíti přítomných členů předsednictva bylo pro jeho rezignaci. U předsedy OV Kábeleho bylo pro rezignaci šest, u vedoucího tajemníka Beldy pět členů. Kábele nejdříve odmítal sám rezignovat a raději se chtěl dát odvolat. Po delším jednání nakonec stanovisko změnil a podřídil se názoru většiny. Nejrozsáhlejší diskuse se točila kolem vedoucího tajemníka Beldy. Byl chápán jako jakýsi okresní Dubček a byly obavy, že jeho odchod z okresního vedení vyvolá silný odpor mezi řadovými členy. Nejvíce tlačil na jeho odchod tajemník KV KSČ Kreperát a většina předsednictva OV KSČ nakonec přistoupila na jeho stanovisko: raději mu umožnit odejít teď, než ho později odvolávat jako pravičáka. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 20.6. a 23.6.1969.

⁸¹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 20, pl. 25.6.1969, *Vpřed*, 1.7.1969. Pozoruhodné je, že odvolání dosavadních i volba nových vedoucích funkcionářů byly ještě provedeny tajným hlasováním. Odstoupivším funkcionářům bylo za dosavadní práci vysloveno poděkování a novému předsednictvu bylo uloženo zabezpečit pro ně vhodné pracovní umístění. Belda a Kábele ještě zůstali členy OV KSČ (Pavlovič členem OV KSČ nebyl). Z dosavadních tajemníků zůstal ve funkci jen organizační tajemník Kulovaný. Belda a Hykš ve svém textu sice hodnotí plénum 25.6. jako zlomové, ale za úspěch odcházejících reformistů považují, že se podařilo do funkce vedoucího tajemníka instalovat Vladislava Štěpánka, jehož povaha i jejich zkušenosti s ním dávaly naději,

V okresním stranickém vedení tak došlo k zásadnímu posunu v postojích i v poměru sil. Stoupenci tuhé normalizace se cítili být na koni. Pokračovali ve svých ofenzivních akcích pořádáním aktivů, na něž si zvali sobě blízké zástupce ÚV KSČ (A. Kapek v Plastimatu, J. Havelka v Českém Dubu).⁸² Představitelé proreformní politiky se k veřejným vystoupením neodhodlali. Svazovalo jim ruce jejich chápání stanov strany, zejména obava, že by byli nařčeni z vyvíjení frakční činnosti. Na zachování členství v KSČ, s nímž dosud zcela spojovali svůj pracovní i osobní život, jim pořad velmi záleželo. Ruce měli svázané i tím, že ze svých funkcí odešli na vlastní žádost, tedy formálně (pro veřejnost) dobrovolně.

Za takové situace se nespokojenost a odpor řadových komunistů nemohly projevit jinak než pasivně: dále se snižovala účast na stranických schůzích a zvyšovala pasivita, vázlo placení členských příspěvků, docházelo k tichému mizení ze stranické evidence při změně bydliště či zaměstnání a zesílilo i protestní veřejně oznamované vystupování ze strany. Důvody, pokud byly veřejně oznámeny, zůstávaly stejné: nesouhlas se vstupem a pobytem sovětských vojsk v Československu, nesouhlas se současnou politikou KSČ, nedůvěra vůči Husákovu vedení KSČ. Nové okresní vedení zvláště těžce neslo, že z těchto důvodů opouštěli řady komunistů nejvíce dělníci. Jako svůj hlavní úkol si předsevzalo čelit tomuto trendu.⁸³ O tři týdny později, když se projednávala opatření k upevnění stranické kázně, sdělil organizační tajemník OV KSČ Kulovaný, že v prvním pololetí roku 1969 se počet členů KSČ v okrese snížil o 1,2 tisíce. Veřejně oznámených vystoupení z KSČ bylo 579 (nejvíce v červnu – 238) a nevyřešených odhlášek z evidence evidovala OKRK 643. Další oznámení o vystoupení ze strany a další odhlášky z evidence ještě ležely v základních organizacích KSČ. Za již jisté zjištění považoval, že při přechodech mezi organizacemi potichu zmizelo ze stranické evidence nejméně 584 členů. K největším úbytkům v důsledku oznámeného vystoupení z KSČ došlo ve stranických organizacích v Elektromontážích, OÚNZ, Tiskárnách, Technických službách a ČSAO. V některých případech opustila stranickou organizaci většina jejích členů, v jiných, početnějších, odešla čtvrtina až třetina.⁸⁴

Po převratu v okresním stranickém vedení přišla na řadu okresní vedení organizací Národní fronty. Posloužilo k tomu projednávání dlouho odkládaného bodu o činnosti komunistů v něm na plenárním zasedání OV KSČ začátkem července. Stoupenci tuhé normalizace v OV KSČ vycházeli z přesvědčení, že po porážce v okresním stranickém vedení si pravicové síly budou vytvářet základnu v masových organizacích NF.⁸⁵ Oficiálním cílem jednání pléna bylo zajistit obnovení vedoucí role KSČ v organizacích NF, zejména prostřednictvím obsazení vedoucích funkcí komunisty.

Formálně vzato bylo obsazení vedoucích funkcí komunisty v organizacích NF poměrně výrazné. Rozhodujícími organizacemi z hlediska jejich působení na veřejnost byl odbory a organizace mládeže a v nich bylo uplatnění komunistů ve funkcích nejvýraznější. Jenže

že v postupující normalizaci „se bude chovat maximálně lidsky a nikoliv bezohledně“. Prý se o to také snažil, a jeho pozdější počínání omlouvají, že k němu byl donucen okolnostmi a dalšími vedoucími funkcionáři. Jeho omlouvání dovádějí do srovnání s pozdějším vedoucím tajemníkem Šecem – Štěpánek prý byl jeho protikladem. L. Belda, Z. Hykš, Vývoj událostí, c. d., s. 51

⁸² *Vpřed*, 1.7.1969.

⁸³ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 7.7.1969.

⁸⁴ V 1. ZO KSČ v OÚNZ vystoupilo ze strany 17 z jejích 22 členů, ve 3. ZO KSČ OÚNZ 32 z 91, v ZO KSČ Elektromontáže Liberec vystoupilo 34 ze 130. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 28.7.1969.

⁸⁵ Nejvýraznějším hlasatelem této myšlenky byl Č. Lovětinský. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 21, pl. 3.7.1969.

z pohledu nového okresního vedení KSČ to zrovna nebyli ti správní komunisté.⁸⁶ Další překážkou pro znovuobnovení vedoucí role KSČ v předlednovém pojetí a pro přeměnu těchto organizací v poslušný nástroj nového vedení OV KSČ byla struktura těchto organizací. Byly totiž založeny na principu federace – každý odborový svaz, resp. každá zájmová organizace mládeže měly v okresním vedení jednoho přímo voleného zástupce. Vedoucí roli komunistické strany bylo možno v této struktuře uplatňovat jen neformálně, jen jako autoritu a vliv jednotlivých funkcionářů – komunistů. Takové funkcionáře, kteří by přesvědčivě prosazovali současnou stranickou politiku, však nové vedení OV KSČ k dispozici nemělo. Odbory ani organizace mládeže (a platí to i o většině ostatních organizací NF s výjimkou SČSP) se nechtěly z vlastní vůle podřizovat vedení OV KSČ a nechat se jím ovládat. Proto docházelo k rozporům mezi nimi a okresním stranickým vedením, resp. v podnicích mezi závodními výbory ROH a výbory stranických organizací, které již přešly na pozice podpory normalizace v sovětském pojetí. Význam společného postupu reformních komunistických a odborářských funkcionářů se v okrese projevil nejvýrazněji v květnu a červnu 1969 (společné akce Plasti-matu, ZVL a VŠST) a tomu chtělo nové stranické vedení v okrese do budoucna zabránit za každou cenu. Nástrojem obnovy staronového pojetí vedoucí úlohy KSČ v okresních vedeních organizací NF se staly základní organizace KSČ v nich (v organizacích, kde bylo komunistů málo na vytvoření ZO KSČ, to byly obnovené stranické skupiny). Byly přímo podřízeny OV KSČ a na změny ve složení jejich výborů a na změny jejich postojů se nové stranické vedení okresu zaměřilo nejvíce. Souběžně se uplatňoval vliv normalizátorů v celostátním vedení organizací NF, jejichž možnosti se rozšířily po vytvoření Husákova celostátního a Štrougalova českého vedení KSČ. Zatím ale bylo úsilí o obrat v okresních vedeních organizací NF, o kadrové změny v nich a o změnu jejich politického zaměření teprve ve stádiu příprav a prvních kroků.

Obrat k důslednějšímu prosazování politiky normalizace v sovětském pojetí by v okrese nebyl možný bez odvratu některých umírněných stoupenců polednové politiky od jejích zásad. Ostatně noví tajemníci OV KSČ byli vlastně staronoví – zastávali obdobné funkce v okresním vedení již v předsrpnovém období a opustili je až na podzim 1968, kdy je již nestačili zvládat, protože jim vývoj přerostl přes hlavy. Stále ale ještě vystupovali jako umírnění zastánci pokračování v tzv. polednové politice. Po listopadu 1968 začali postupně obracet. Kabát obrátili i někteří horliví prosazovatelé demokratizace a reforem a dřívější odpůrci sovětského vojenského zásahu.⁸⁷

Okresní stranické vedení dotlačilo k obratu v postojích stranickou organizaci při ONV a komunisty v radě ONV. Rada ONV na svém zasedání pak odsoudila provolání k občanům

⁸⁶ Na jaře 1969 byli komunisté zastoupeni v závodních výborech ROH 33,4 %, v jejich komisích 34 %. Rozhodující funkce měli plně v rukou ve 23 % závodních výborů, částečně v 60,9 %. Podle proběhlé ankety byla autorita komunistů v odborových funkcích hodnocena jako vysoká v 18 % odpovědí, jako dostačující v 57 % a jako nízká ve 12 %. V čele okresní rady odborových svazů byl zkušený stranický a odborový funkcionář Ota Tlustý, který byl s podporou tehdejšího OV KSČ znovu zvolen do této funkce. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 77, př. 17.3. a 14.4.1969.

⁸⁷ Nejvýrazněji k takovému obratu došlo u šéfredaktora okresních novin Vpřed Eduarda Žďárského, a to částečně již od podzimu 1968 a plně od jara 1969. Nebyl sice členem předsednictva OV KSČ, ale byl pravidelně zván na všechna jeho jednání. Aktivně do jednání zasahoval a prostřednictvím novin Vpřed ovlivňoval veřejnost. Obrat v jeho stanoviscích se projevil jak v jeho člancích, tak ve vystupování v předsednictvu. Vyvrcholil při uvolňování Beldy z funkce vedoucího tajemníka. Většina členů předsednictva vystupovala vůči Beldovi poměrně umírněně (někteří ho chtěli dokonce jen přeradit na méně exponovanou funkci tajemníka OV NF), Žďárský však vystoupil s tvrdým ideologickým odsudkem. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 28.7.1969. *Vpřed*, 29.7.1969, článek „O antisovětiismu“.

z 21.8.1968 i tehdejší vyvěšení tzv. tabule zrádců. Uložila předsedovi a tajemníkovi ONV prozkoumat všechna dřívější usnesení a stanoviska orgánů ONV, která jsou v rozporu s výsledky moskevských jednání a s pozdějšími usneseními ÚV KSČ a předložit je ke zrušení plenárnímu zasedání ONV v září.⁸⁸ Opět nutno zdůraznit, že tomuto tlaku se podvolili dosa-
vadní proreformně orientovaní komunističtí funkcionáři ve vedení ONV.

Veliké starosti dělalo okresnímu stranickému vedení blížící se výročí 21. srpna. Řada indicií naznačovala, že velká část veřejnosti nenechá projít toto výročí bez připomenutí. Přípravy okresních stranických funkcionářů probíhaly po dvou liniích. Veřejnost se snažili ovlivnit vydáním prohlášení, jež ji mělo odradit od účasti na protestních akcích. Tajně připravovali opatření k potlačení předpokládaných protestních akcí s pomocí Bezpečnosti, Lidových milic a případně i armádních jednotek. Tato „opatření k zachování klidu a pořádku ve dnech 20. a 21.8.1969“ projednali s třítydenním předstihem. Ve Výzvě k občanům předsednictvo OV KSČ tvrdilo, že úspěšně pokračující konsolidaci hrozí narušit neuvážené akce a protiso-
větské provokace, odsuzovalo letáky vyzývající k demonstracím a stávkám a v závěru pate-
ticky občany vyzývalo: „Zabraňte výstřelkům, extrémním akcím a nepředloženým činům – pomozte v srpnových dnech zajistit klid, pořádek a bezpečnost všech občanů našeho okre-
su.“⁸⁹ Samozřejmě nešlo jen o to zabránit výstřelkům a extrémním akcím, šlo o to zabránit jakémukoli, zejména masovému a pokojnému připomenutí pro Liberec tak smutného výročí. Pro nové předsednictvo OV KSČ se jakákoli taková akce jevila jako extrémní a nebezpečná. O tom, že se mu již podařilo do značné míry ovlivnit komunisty – funkcionáře ve všech poli-
ticky důležitých orgánech okresu i města Liberec, svědčí skutečnost, že s podobnými výzvami ke klidu se na občany obrátily předsednictvo OV NF, rada ONV, předsednictvo MěV KSČ, MěV NF a rada MěNV v Liberci.⁹⁰

V utajené části příprav byly vypracovány pokyny pro spolehlivé komunistické funkci-
onáře v odborech, v organizacích mládeže, v národních výborech, ve Veřejné bezpečnosti, v prokuratuře a ve velkých průmyslových závodech. Tajemníci OV KSČ dostali za úkol rozpracovat potřebná bezpečnostní opatření na svých úsecích, aktivizovat komise OV, připra-
vit sraz příslušníků Lidových milicí apod. Byla vytvořena speciální koordinační komise pro řešení nastalých situací pod vedením vedoucího tajemníka Štěpánka. V nejužším kruhu a v největším utajení byla připravena „opatření po linii armády, bezpečnosti a lidových mili-
cí“, o nichž informoval Štěpánek předsednictvo až 19.8.1969. Zároveň sdělil, že rozhla-
sovému studiu v Liberci bude zabráněno vysílat vlastní informace do éteru i prostřednictvím rozhlasu po drátě. Fungovat mělo jen celostátní vysílání.⁹¹

Protestním akcím se zabránit nepodařilo. Z počátku probíhaly pokojně. Ve středu 20. srpna se v centru města shromažďovaly skupiny občanů, v nichž se vášnivě diskutovalo. Další lidé kladli květiny na místa, kde před rokem přišlo devět obyvatel Liberce o život. Ve-
čer se podařilo předsedovi MěNV Moulisovi většinu demonstrantů přemluvit, aby se rozešli. Později zbytek demonstrantů rozehnali příslušníci Bezpečnosti. V duchu připomenutí loň-
ských obětí na životech a kladení květin na místa, kde zahynuly, pokračovaly živelné a po-
kojné demonstrace i následujícího dne. Počet jejích účastníků ze 700–800 osob ráno a

⁸⁸ *Vpřed*, 5.8.1969.

⁸⁹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 31.7.1969, *Vpřed*, 5.8.1969. Na tomto zasedání předsednic-
tva bylo uloženo předsedovi MěNV Moulisovi, aby okamžitě zastavil veškeré práce na přípravě pomníku obětem 21. srpna 1968 v Liberci.

⁹⁰ *Vpřed*, 19.8.1968.

⁹¹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 19.8.1969. Předsednictvo dále rozhodlo, že vzhledem k situaci se sejde 21. srpna dvakrát, v 8 a v 17 hodin, a k vyhodnocení situace ještě následujícího dne v 9 hodin.

dopoledne začal odpoledne rychle narůstat. To se již podařilo příslušníkům Veřejné bezpečnosti vytlačit pomocí slzného plynu skupiny demonstrantů z horního centra kolem radnice do dolního centra kolem Gottwaldova (nyní Soukenného) náměstí, kde se v podvečer soustředilo asi 10 tisíc demonstrujících. Teprve brutální zásah Veřejné bezpečnosti změnil ráz doposud klidně probíhajících demonstrací. Vyvolal zvýšený odpor demonstrantů, kteří navečer začali stavět a zapalovat barikády na přístupech ke Gottwaldovu náměstí. V pozdních večerních hodinách pak bezpečnostní síly a jejich posily z řad Lidových milicí a armády všechny přístupy k náměstí uzavřely a po půlnoci přešly k rozehánění demonstrantů za použití vodních děl, obrněných transportérů, policejních obušků a slzného plynu. Všechny akce proti demonstrantům osobně řídil v čele zvláštního koordinačního štábu vedoucí tajemník OV KSČ Štěpánek, který tak má nejen politickou, ale i osobní odpovědnost za jejich brutalitu.⁹²

Tak masová a emocionálně vypjatá demonstrace a použité způsoby jejího rozhánění nemohly nevyvolat excesy jako bylo házení kamenů na příslušníky zasahujících jednotek a v důsledku toho rozbití i několika výloh, stavění a zapalování barikád apod. Tyto jevy pak byly využity jako argument pro tvrzení o zapojení chuligánských živlů do demonstrací, které ovlivnily jejich celkový průběh a vyznění. To se projevilo ve společném prohlášení okresních orgánů, že připomenutí obětí ze srpna 1968 bylo jen záminkou k vystoupení protispolečenských a protisocialistických sil.⁹³ Ve skutečnosti byla liberecká demonstrace v srpnu 1969 jednou z nejmasovějších a nejvýznamnějších forem odporu proti politice normalizace v Československu.⁹⁴

Stoupenci sovětského pojetí normalizace využili srpnových demonstrací k zesílení ofenzívy. Jejich volání po odhalení „skutečných“ příčin demonstrací přešlo k volání po analýze celkového vývoje v okrese nejen od listopadu 1968, ale i v předcházejícím období, zejména po vyhodnocení postojů jednotlivých funkcionářů v srpnu 1968. Pod tímto tlakem byly připraveny informační zprávy a kádrové návrhy pro plenární zasedání OV KSČ

⁹² SOKA Liberec, inventář k fondu KSČ – OV Liberec II, s. XXI. Podle informací ve Vpředu z 9.9.1969 došlo ke zranění třiceti dvou příslušníků SNB, dvou členů LM, dvou požárníků a čtyř příslušníků armády. Z řad demonstrantů byli prý jen čtyři těžce a jeden lehce zranění. Škody z okolí Gottwaldova náměstí byly odhadnuty na 1,2 milionu korun. K výsledkům bylo předvedeno 109 osob. Ve stejném čísle šifra –ed- (zřejmě Eduard Žďárský) polemizuje s dopisem ředitele liberecké knihovny dr. Mrázka, který v něm vylíčil svůj pohled očitého svědka na průběh demonstrací. Mrázkův (neotištěný!) dopis je prý plný urážlivé ironie vůči Veřejné bezpečnosti a dalším útvarům, zajišťujícím veřejný pořádek, kterým dává za vinu násilné vyústění demonstrací. Podrobněji popisuje průběh demonstrací a nasazení sil při rozhánění demonstrantů J. Marek v publikaci Srpen 1968 v Liberci, c. d., s. 176–183.

⁹³ *Vpřed*, 23.8.1969.

⁹⁴ Belda a Hykš se ve své práci věnují událostem 20. a 21. srpna velmi podrobně. Tvrdí, že již přípravy na první výročí okupace probíhaly po dvou koleích – kromě příprav okresních stranických a státních orgánů ještě utajeně Státní bezpečnost připravovala pomocí svých agentů vyvolání výtržností, aby vytvořila záminky k tvrdému zásahu. Potřebovala prý „důkaz“ o masovém rozsahu a rozvětvených kořenech kontrarevolučních sil v Liberci, když se jí to nepodařilo při „hokejové krizi“ na jaře. Z dílny StB prý pocházela velká část „protistátních“ letáků, které se v Liberci tehdy objevily. Vlastní popis průběhu událostí 20. a 21. srpna 1969 je v jejich práci podrobnější, ale v zásadě není v rozporu s tím, jak jsem je vylíčil z dostupných pramenů já. Belda a Hykš ale podle mého názoru přeceňují úlohu provokatérů StB. (Za nejvýznamnějšího provokatéra označili ředitele Skloexportu Krejzu, který prý vlastním autem dovezl na demonstraci kanystry s benzínem, kameny a hole, aby je demonstranti využili proti zasahující policii. Při plnění svého provokačního úkolu prý v Pražské ulici dostal citelný výprask od příslušníků VB, kteří ho osobně neznali. Zachránili ho prý až přítomní příslušníci StB. Než byla takto odhalena jeho skutečná identita, byl prý demonstranty považován za hrdinu.) Přítomnost a aktivitu provokatérů StB na demonstracích jistě nelze popřít, ale podle mého názoru na rozsah a dramatický průběh demonstrací měla největší vliv živelná potřeba vyjádřit odpor proti pokračující okupaci a proti kolaborantské politice československého stranického a státního vedení a také reakce demonstrujících na postup bezpečnostních sil. L. Belda, Z. Hykš, *Vývoj událostí*, c. d., s. 50–59

27. 8. 1969.⁹⁵ Na plénu měli již hlavní slovo stoupenci sovětského pojetí normalizace. Nejostrěji v tomto směru vystoupili členové OV KSČ Hyka, Ort, Coufal, Šedivý, Radostný a Honc. Nejzávažnějším rozhodnutím pléna bylo, že bude provedeno hodnocení činnosti funkcionářů a členů OV KSČ, pracovníků aparátu OV KSČ, poslanců FS a ČNR, členů a funkcionářů MěV KSČ, vedoucích funkcionářů ONV, vedoucích funkcionářů organizací NF (hlavně odborů) a vedoucích hospodářských funkcionářů v okrese, v letech 1968 a 1969.

K provedení tohoto úkolu byly předsednictvem OV KSČ zřízeny zvláštní komise a jednotlivá oddělení sekretariátu OV KSČ byla pověřena zajištěním tohoto velkého úkolu. Úkolem komisí mělo být jen shromáždit potřebné podklady, vlastní hodnocení měly provést okresní stranické orgány, tedy především předsednictvo OV KSČ. Aby prý byla zajištěna objektivita a nestrannost komisí, měli v nich mít většinu zasloužilí členové strany a členové klubů Tribuny, tedy lidé nezávislí na stávajícím složení funkcionářských sborů v okrese. Ve skutečnosti bylo svěřeno shromažďování podkladů a tím i faktické vyústění celého hodnocení těm nejhrošlivějším normalizátorům v okrese.⁹⁶ To zcela korespondovalo s posláním celého hodnocení – dosáhnout toho, aby v okresních orgánech KSČ, v jeho aparátu a na vedoucích politických a hospodářských pozicích v okrese byli jen „komunisté, kteří se dokáží angažovat za politiku nynějšího vedení ÚV KSČ“.⁹⁷ Podrobně se stavem shromažďování podkladů k hodnocení okresních funkcionářů a přípravou kádrových návrhů v tomto duchu pro další plénum zabývalo předsednictvo i na svém dalším jednání. Pro skutečnost, že v něm normalizátoři získali rozhodující slovo, bylo příznačné, že se poprvé kriticky vyslovilo ke složení krajského a ústředního výboru KSČ. Kritizovalo, že v nich dosud setrvávají lidé, kteří jsou odpovědní za předcházející vývoj a nejsou zárukou úspěšného boje s pravici ve straně. Podobně kritické stanovisko zaujalo i ke složení vlády, FS, ČNR a KNV.⁹⁸

Plénum OV KSČ, které se sešlo 22.9.1969, se neslo v duchu úsilí za vytlačení „představitelů pravice“ z jejich dosavadních pozic. Vedoucí tajemník Štěpánek informoval o zřízení komisí pro hodnocení okresních funkcionářů a o dosavadních výsledcích jejich činnosti. Vymezil jakési „zdravé jádro“ v okresním výboru strany a okruh těch jeho členů, kteří měli a mají s prosazováním politiky normalizace problémy. Z tohoto hlediska byly navrženy a také schváleny významné kádrové změny. Z předsednictva OV KSČ byli uvolněni M. Fišar, K. Jiránek a F. Říha. Na uvolněná místa v předsednictvu byli zvoleni J. Ort, M. Rosenbergová a J. Louda. Z funkcí tajemníků odešli F. Kulovaný a V. Vondrouš, místo nich byli schváleni noví. Organizačním tajemníkem se stal Jiří Měchura, zemědělským Bedřich Tesař. Změny byly provedeny i ve složení pléna OV KSČ. Uvolnění z něj byli bývalí vedoucí funkcionáři Belda, Kábele, Volek a Srpová. Plénum bylo informováno, že své funkce „dobrovolně“ opustili v MěNV v Liberci jeho předseda Moulis, náměstek Prokeš a tajemník Skrbek, v ONV jeho předseda Skákal a náměstek Menšík.⁹⁹

⁹⁵ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 27.8.1968, a kart. 21, pl. 27.8.1969.

⁹⁶ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 8.9.1969.

⁹⁷ *Vpřed*, 16.9.1969.

⁹⁸ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 16.9.1960.

⁹⁹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 21, pl. 22.9.1969. Většinou došlo k odchodům na vlastní žádost, jen Kábele a Srpová tuto možnost odmítli. Z pléna OV KSČ byl ještě uvolněn Č. Lovětínský, který se stal vedoucím tajemníkem OV KSČ v Chomutově. Do „zdravého jádra“ OV KSČ byli zahrnuti Bělohlávek, Klápště, Louda, Lovětínský, Olivová, Ort, Pomezný a Rosenbergová.

Kádrové změny v libereckém okrese předešly obdobné změny, které byly provedeny na zasedání ÚV KSČ ve dnech 25.–26. září 1969.¹⁰⁰ Vedle již dříve zmíněné kritiky složení ústředního výboru předsednictvem OV KSČ lze i jednání a výsledky plenárního zasedání OV označit za projev iniciativního přístupu k provádění politiky normalizace v okrese a zároveň za vytváření jistého tlaku na nejvyšší stranický orgán. Nátlaku zdola však ani nebylo zapotřebí. Vedoucí funkcionáři nejvyššího stranického vedení již plně přešli na sovětské pojetí politiky normalizace a plenární zasedání tento posun v plném rozsahu schválilo. Zrušilo svá dřívější usnesení z července a srpna 1968 jako netřídní, nemarxistická a od základu nesprávná. Výsledky a dokumenty mimořádného (vysočanského) sjezdu KSČ byly prohlášeny za neplatné stejně jako mandáty jeho delegátů a ÚKRK byla pověřena prošetřit činnost jeho svolavatelů (tzv. druhého centra ve straně). Zasedání pokračovalo i v „očistě“ ÚV KSČ: dalších devět významných představitelů reformní politiky bylo z nejvyššího stranického orgánu vyloučeno a devatenáct uvolněno na vlastní žádost. Největší pozornost vyvolalo odvolání A. Dubčeka z předsednictva ÚV KSČ a z funkce předsedy FS. ÚV KSČ byl doplněn stoupeneci normalizace a ve stejném duchu byly schváleny kádrové změny ve složení federální vlády a v předsednictvu FS i ve složení českého byra ÚV KSČ, v české vládě a ve vedení ČNR. K menším změnám došlo ve složení vrcholných slovenských stranických a státních orgánů.

S výsledky plenárního zasedání ÚV KSČ bylo vzápětí seznámeno narychlo svolané plénum OV KSČ.¹⁰¹ Na něm bylo také rozhodnuto zrušit všechna usnesení a prohlášení stranických orgánů v okrese z července a srpna 1968, která se stala neslučitelná s politikou normalizace.

Posílení změnami v politice a ve složení ÚV a OV KSČ, přenesli normalizátoři v okresním stranickém vedení ve snaze vytlačit „pravičáky“ ze všech významných pozic svou pozornost na řešení situace v orgánech organizací NF a v orgánech nejdůležitějších národních výborů. Došlo k výměně předsedy OV NF, místo dosavadního J. Šálka byl dosazen R. Nejezchleb. Na uvolněné místo předsedy ONV přišel F. Zikeš a do čela MěNV v Liberci byl postaven L. Peřina.¹⁰² Vedle toho muselo předsednictvo dořešit situaci v několika „odbojných“ stranických organizacích. Hlavním prostředkem řešení se mu stalo rušení dosavadních celozávodních výborů, zavedení stranického šetření s těmi stranickými funkcionáři, kteří měli výhrady k rozhodnutím vyšších stranických orgánů, a kádrové zajištění spolehlivých stoupenců politiky normalizace do nových stranických výborů. Došlo i k odvolání několika ředitelů institucí a podniků, kteří nedokázali odradit své stranické organizace od projevů odporu.¹⁰³

Zajímavý je počátek hodnocení samotných členů pléna OV KSČ. Původní předpoklad, že budou hodnoceni všichni, se ukázal jako nereálný. Podkladové materiály shromažďovaly komise velmi obtížně, a tak se muselo určit pořadí. Zařazení do seznamu prakticky znamenalo předurčení k „odstřelu“. Na prvních místech v něm figurovala jména bývalých vedoucích

¹⁰⁰ V očekávání negativního ohlasu výsledků jednání ÚV KSČ, zejména kádrových změn, provedli vedoucí funkcionáři OV KSČ podobná protiopatření jako v srpnu 1969 (včetně případného použití příslušníků Bezpečnosti, Lidových milicí a armády). Za nepřítomného vedoucího tajemníka Štěpánka měl koordinační štáb řídit organizační tajemník Měchura. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 78, př. 25.9.1969. Veřejnost ale zůstala apatická, takže připravovaná opatření nemusela být použita.

¹⁰¹ SOKA Liberec, f. OV KSČII, kart. 21, pl. 28.9.1969. Informaci přednesl nově kooptovaný člen ÚV KSČ F. Hamouz. Za povšimnutí stojí jeho zmínka, že ÚV KSČ odolal tlaku na přímé vyloučení Dubčeka a Smrkovského ze strany.

¹⁰² SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 21, pl. 28.9.1969 a kart. 79, př. 23.9. a 30.9.1969.

¹⁰³ Šlo hlavně o stranické organizace v OÚNZ, Plastimatu, LVZ, Tesle a VŠST. Odvolání z funkcí byli ředitel OÚNZ a ředitel nemocnice v Liberci (ostatní byli v nomenklatuře vyšších stranických orgánů). SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 9.10.1969.

funkcionářů Belda, Kábeleho, Srpové a Volka. Vedoucí tajemník Štěpánek navrhl rozšířit seznam o Flégla a Bajzíka, popř. ještě o další. Předsednictvo seznam doplnilo o Honzátka, Fišara, Kováře, Jiráňka, Komárka, Kulicha a Hatrika.¹⁰⁴

Že to nebyl seznam konečný, ukázalo se již na dalším jednání předsednictva OV KSČ při projednávání činnosti okresní organizace SČSP a klubů Tribuny. Obě organizace se považovaly za základnu soustředování „zdravých sil“ v okresní stranické organizaci. Jejich představitelé projevovali značnou nespokojenost s výsledky vytlačování „pravičáků“ z důležitých pozic. Nespokojeni byli s nedostatečnou očistou státního a hospodářského aparátu v okrese. Kritizovali zejména skutečnost, že jsou v něm zaměstnáváni lidé, které strana odvolala jako pravičáky (Moulis, Pavlovič, Prokeš, Dvořák). Napadli i dosavadního člena předsednictva OV KSČ Holance, který prý zastával stejné názory, jako odvolaní Belda a Kábele. Jednání nakonec vyznělo v tom smyslu, že kluby Tribuny soustřeďují ideologicky správný, politicky progresivní a organizačně schopný okresní stranický aktiv a že proto budou dva jeho představitelé Váňa a Chocholoušek kooptováni do pléna a zvoleni do předsednictva OV KSČ.¹⁰⁵ Současně se předsednictvo rozhodlo napravit chyby v rozmístování pravičáků, uvolněných z funkcí. Nesmí se jim dovolit, aby v novém zaměstnání mohli ovlivňovat mládež a pracující, zejména v oblasti kultury, umění a školství.¹⁰⁶

V takovém ovzduší probíhala příprava plenárního zasedání OV KSČ, svolaného na konec října. Kritériem správných postojů se stal internacionalismus a politika normalizace v sovětském pojetí. Ve vedoucí funkci mohl zůstat jen ten, kdo prosazoval přátelství se Sovětským svazem a obhajoval politiku jeho vedení před srpnem 1968, v kritických srpnových dnech vojenského zásahu a ještě více po celé následující období. Na tomto východisku bylo založeno hodnocení činnosti OV KSČ a jeho jednotlivých členů od ledna 1968 do současnosti. Za hlavní viníky nesprávné politiky OV KSČ byli označeni Kábele, Belda a Pavlovič. Od jara 1968 ovlivňovali a přesvědčovali celý okresní výbor, že vývoj jde správným směrem a bagatelizovali protisovětské útoky jako ojedinělé a neškodné výstřelky. „To je příčinou, že činnost pravicových, protisovětských sil se na Liberecku mohla rozrůst do takových rozměrů, které vedly k tragickým událostem v srpnu 1968 a k otevřenému vystoupení kontrarevolučních sil v srpnu 1969“, tvrdil v hlavním referátu vedoucí tajemník Štěpánek. V kádrové politice prosadili ústup od třídních hledisek a uplatňovali přizpůsobení tzv. veřejnému mínění, tedy pravicovému oportunismu. Ze stejných východisek vyšlo hodnocení jednotlivých členů OV KSČ a z tohoto hodnocení vyvozené kádrové změny v jeho složení. Z předsednictva OV KSČ byli uvolněni V. Holanec a R. Nejezchlebová, z pléna J. Hatrik, K. Jiránek, M. Flégl, M. Schejbalová, J. Srpová, M. Fišar a F. Honzátka, většinou ještě na vlastní žádost. Vyloučení ze členství v plénu OV KSČ byli L. Belda, A. Kábele a V. Volek (na předminulém plénu byli pouze uvolněni na vlastní žádost, nyní byli vyloučeni rozhodnutím stranického orgánu). Zároveň bylo rozhodnuto s těmito vyloučenými z OV a ještě i s Pavlovičem a Srpovou zahájit disciplinární řízení s cílem dosáhnout jejich vyloučení z KSČ. Do okresního výboru byli kooptováni osvědčení stoupenci politiky normalizace J. Váňa, V.

¹⁰⁴ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 9.10.1969. První nástin „Zprávy o postojích okresních orgánů a jejich členů od ledna 1968 do současnosti“ projednalo předsednictvo OV KSČ 25.10. jako podklad pro jednání pléna 31.10.1969. Výrazný posun se projevil jen v požadavku vyvodit stranické závěry vůči bývalému tajemníkovi OV KSČ Pavlovičovi a bývalému předsedovi MěNV v Liberci Moulisovi, tj. vyloučit je ze strany. Tamtéž, př. 25.10.1969.

¹⁰⁵ Váňa byl do pléna i předsednictva OV KSČ skutečně začleněn koncem října 1969. U Chocholouška vyplavaly na povrch nějaké „nesrovnalosti“ v jeho životopise a členem OV KSČ se nestal.

¹⁰⁶ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 23.10.1969.

Hyka, J. Měchura, K. Syrovátka, B. Tesař a L. Dachs. Z nich byli přímo do předsednictva zvoleni Váňa a Měchura.¹⁰⁷ O naprosté převaze stoupců politiky normalizace a zastrašení ostatních svědčí to, že všechna hodnocení členů OV a navržené kádrové změny byly schváleny zcela jednomyslně. Městskému výboru KSČ v Liberci bylo uloženo obdobně vyvodit politickou odpovědnost u svých funkcionářů včetně jejich pracovního zařazení po uvolnění ze stranických funkcí.¹⁰⁸

Činnost okresního stranického vedení pokračovala přitvrzováním postihů, byť zatím jen v rámci strany. Členové předsednictva OV KSČ si přisadili u negativních hodnocení bývalých členů krajského stranického výboru z okresu Liberec Raimana, Glance a Petříčkové. Souhlasili se zavedením disciplinárního řízení, jež mohlo vyústit jedině v jejich vyloučení z KSČ. Dále ustavili vlastní disciplinární komisi, složenou z horlivých normalizátorů, která měla rozhodnout o vyloučení ze strany u bývalých vedoucích stranických funkcionářů v okrese. Před ni měli být postaveni Kábele, Belda, Volek, Srpová a Pavlovič. Hlavní starostí pro ně bylo dosáhnout změněného složení stranických výborů v nejdůležitějších závodech v okrese, aby v nich byli jen komunisté prosazující politiku Husákova vedení KSČ.¹⁰⁹ Ve stejném duchu probíhalo hodnocení funkcionářů v národních výborech, v radách ONV, MěNV a MNV. Již v této fázi bylo uvolněno 146 mandátů v národních výborech všech tří stupňů.¹¹⁰ Pokračovalo hodnocení pracovníků okresního stranického aparátu a okresních nomenklатурních kádrů ve veřejných, státních a hospodářských funkcích. Ředitelé závodů, podniků a institucí zatím ještě byli i po kritickém hodnocení většinou ponecháváni ve funkcích, pokud byli ochotni uznat, že se dopustili politických pochybení a projevíli ochotu podílet se na nápravě. Jen v pěti případech jim byly uděleny i stranické tresty. Tři z nich byli naopak vyzdviženi za to, že vždy zaujímalí správné politické postoje.¹¹¹

Čistka mezi nejdůležitějšími funkcionáři okresu na základě jejich politického hodnocení vedením OV KSČ (podle usnesení říjnového zasedání OV KSČ) pokračovala po celý zbytek roku 1969, aniž by narazila na nějaký výrazný a veřejně projevený nesouhlas či odpor. Normalizátorům ve stranickém vedení okresu se dostalo velké pomoci zdola v podobě vzniku dvou organizací. Mezi mládežnickými organizacemi se objevil Leninský svaz mladých a v prostředí inteligence zahájila svou činnost Levá fronta. Také organizace SČSP úspěšně získávala nové členy a zakládala nové pobočky. V okrese zesílila natolik, že mohla znovu organizovat tradiční Měsíc československo-sovětského přátelství. Z toho je možné usuzovat, že nejen pro mnohé komunisty, ale i pro některé nekomunisty byly kádrové změny ve vedoucích stranických, veřejných a hospodářských funkcích dostatečně silným signálem, aby se včas snažili přimknout k proudu, který se ukázal být rozhodujícím a mocensky dále sílit.

¹⁰⁷ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 21, pl. 31.10.1969, *Vpřed*, 4.11.1969. Z přípravy na jednání pléna v předsednictvu je patrné, že mnozí z hodnocených členů OV za setrvání ve funkci či za možnost odchodu na vlastní žádost museli zaplatit důkladnou sebekritikou (dva rezignovali, deset v OV zůstalo). SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 30.10.1969.

¹⁰⁸ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 21, pl. 31.10.1970.

¹⁰⁹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 17.11.1969.

¹¹⁰ *Vpřed*, 2.12.1969.

¹¹¹ Ocenění se dostalo řediteli podniku Vulkán v Hrádku nad Nisou Ulrichovi, řediteli závodu Slévárny LIAZ v Ostašově Švárovi a řediteli Montážních závodů v Liberci Pálkovi. Stranické tresty byly uděleny podnikovým ředitelům Šmídovi z Elektromontáží Liberec, Švubovi z Totexu Chrastava, Pelcovi z Tesly Liberec, Žaludovi z Libereckých vzduchotechnických závodů a Rulcovi z Čs. automobilových opraven v Liberci. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 11.12.1969. Podle *Vpředu* z 9.12.1969 bylo hodnoceno čtyřicet vedoucích pracovníků průmyslových podniků a sedmáct ředitelů zemědělských podniků. U všech byl vysloven souhlas s jejich dalším setrváním v zastávané funkci.

K masírování veřejnosti v normalizačním duchu výrazně přispívalo psaní okresních novin *Vpřed*. Popularizovalo počínání okresního stranického vedení a činnost radikálních normalizačních organizací, jako byly kluby *Tribuny* a *Levá fronta*.¹¹²

Výsledky úsilí o vytlačení pravičáků z důležitých pozic a funkcí v okrese rekapitulovalo plenární zasedání OV KSČ 19.12.1969. Ve zprávě vedoucího tajemníka Štěpánka se uvádělo, že byla dokončena očista mezi pracovníky aparátu OV KSČ. Muselo z něj odejít celkem třináct politických pracovníků (43 %), z toho jen po posledním hodnocení osm. Souběžně probíhala očista ve výborech základních organizací KSČ. Zatím byla dokončena ve 194 organizacích z celkového počtu 495, v ostatních ještě probíhala. Doposud došlo k 202 kádrovým změnám mezi členy výborů a v 83 případech byl vyměněn předseda výboru ZO. Podle Štěpánka očista výrazně pokročila ve stranických organizacích nejdůležitějších podniků a institucí, kde měli dříve pravičáci silné pozice a vliv. Jednalo se hlavně o stranické organizace v LVZ, *Plastimatu*, *Skloexportu*, *OÚNZ* a *VŠST*. Ale ani v nich nebyla ještě konsolidace dovršena. Skončila první etapa hodnocení vedoucích hospodářských pracovníků. Museli doplnit své životopisy a charakterizovat své postoje k politicky významným událostem od ledna 1968 do současnosti. Téměř všichni zůstali ve svých funkcích, to však ještě neznamená, že je měli nadále jisté. Výbory stranických organizací dostaly za úkol vyhodnotit jejich způsoby řízení a jejich politické postoje. Sami ředitelé zase měli zhodnotit politické postoje svých podřízených, vedoucích závodů a hospodářských úseků. Dále bylo plénum informováno o průběhu hodnocení nomenklaturních kádrů na školách a kulturních pracovištích. Zvláštní pozornost byla věnována *VŠST*. Tam došlo k propuštění pravičáků ze společenskovedních pracovišť (jmenovitě byli zmíněni *Raiman*, *Srpová*, *Železnov*, *Fišera* a *Dušek*) a nově byl zřízen Ústav marxismu-leninismu, v němž mohli působit jen spolehliví komunisté, plně podporující současnou politiku KSČ. Dokončovalo se hodnocení vedoucích funkcionářů ONV, pokračovalo hodnocení poslanců ONV a vedoucích pracovníků v aparátu ONV, především vedoucích jednotlivých odborů ONV. Podle předběžných výsledků mělo dojít k odvolání nejméně pěti vedoucích odborů a dvou členů rady ONV. Na ONV došlo k výměně celého výboru stranické organizace a prováděly se pohovory s 35 členy stranické organizace, při nichž jim byly vytýkány jejich pravicové postoje. Zatím byly výsledky pohovorů takové, že jeden člen byl ze strany vyloučen a dalším dvaceti byly uděleny stranické tresty. Úspěšně probíhalo hodnocení vedoucích pracovníků justice, Bezpečnosti a Sboru nápravné výchovy. Na rozdíl od jiných úseků měly v Bezpečnosti vždy převahu „zdravé síly“. Vysoce oceněna byla „zásadovost“ okresního náčelníka StB *Víta Hyky*. Kritický pohled ale zpráva vrhla na některé dosavadní členy pléna OV KSČ. Své postoje by prý měli přehodnotit *Čech*, *Dobrovolný*, *Drbohlav*, *Glos*, *Harcuba*, *Holanec*, *Skákalová* a *Kratochvíl*. Jejich jmenování nutně muselo vyvolat otázku, zda či jak dlouho ještě v plénu OV KSČ zůstanou.¹¹³

Kádrové změny schválené plénem byly relativně mírné. Došlo k uvolnění dvou členů pléna OV KSČ (*F. Říha* a *O. Šámal*) a byly schváleny návrhy na definitivní obsazení dvou důležitých veřejných funkcí. Do čela ONV byl postaven *Z. Číhal*¹¹⁴ a předsedou *MěNV*

¹¹² Nejdále zacházely v tomto směru články, podepisované šifrou -ed- (zřejmě *Eduard Žďárský*). V článku „O pravicovém oportunismu v našem okrese trochu podrobněji“ se nespokojuje údaji za zprávy na plénu OV KSČ z konce října, ale nasazuje na bývalé vedoucí funkcionáře argumenty z vlastních zdrojů a jejich hodnocení dovádí do hroživých konsekvencí. *Vpřed*, 16.12.1969.

¹¹³ *SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II*, kart. 21, pl. 19.12.1969.

¹¹⁴ *JUDr. Zdeněk Číhal* byl do čela ONV dosazen zvenčí, na doporučení komise *Byra ÚV KSČ* pro řízení stranické práce v českých zemích. V roce 1968 byl náčelníkem vojenských soudů a náměstkem ministra spravedl-

v Liberci se stal K. Zikeš.¹¹⁵ V prohlášení k Novému roku, přijatém v závěru zasedání, se OV KSČ pochválil, že ve stávajícím roce podnikl všechny potřebné kroky k ozdravení stranického a veřejného života v okrese a slíbil, že v úsilí o omezování vlivu antisovětsismu a pravicového oportunismu bude pokračovat i po Novém roce.

Pokračoval především v očistě národních výborů, hlavně v ONV. Ta se pod vedením nového předsedy ONV Čihala výrazně urychlila. Došlo k dalším odvoláním funkcionářů z rady ONV (Skákal, Menšík) i z vedení odborů ONV. Několik rezignací podali i řadoví poslanci ONV. Podobný vývoj probíhal i ve vedení MěNV v Liberci, ve Frýdlantu, v Chrastavě a v Hejnicích. Na uvolněná místa bylo potřeba dosadit funkcionáře s požadovaným politickým profilem. Doplnování se dělo podle zákona 117/69 Sb. nepřímou volbou, schvalováním nově navržených členů plény příslušných národních výborů. Plénium z nich pak volilo vedoucí funkcionáře místo odvolaných. Pokračovalo hodnocení nomenklaturních kádrů v podnicích, ve školství a v kulturních institucích.¹¹⁶ Do tohoto pokračujícího tažení za likvidaci pozic tzv. pravice přišlo usnesení ÚV KSČ o zahájení akce výměny stranických průkazů.

nosti. Na nátlak „pravičáků“ byl v roce 1968 z těchto funkcí odvolán. Pak působil jako správce vojenského újezdu Mladá – Milovice.

¹¹⁵ *Vpřed*, 23.12.1969.

¹¹⁶ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 7.1.1970, *Vpřed*, 9.1. a 16.1.1970.

4. Počáteční fáze výměny stranických průkazů (leden – duben 1970)

Výměna stranických průkazů byla připravována od jara 1967, protože stranickým průkazům končila platnost na konci roku 1969. Původně mělo jít o administrativně technickou záležitost. Měla proběhnout ve druhé polovině roku 1969, aby na výročních členských schůzích v lednu a únoru 1970 dostali členové KSČ nové stranické průkazy. Po svolání mimořádného sjezdu na září 1968 Dubčekovo vedení odložilo výměnu stranických průkazů na druhou polovinu roku 1970 a v únoru 1969 dokonce až na rok 1972.

Husákovo vedení KSČ se rozhodlo výměnu stranických průkazů využít, provést ji dříve a spojit ji se stranickou čistkou. Začalo ji připravovat již od podzimu 1969. Vycházelo ze stanoviska, že ačkoli dosavadní zbavování „nositelů pravicového oportunistu“ jejich funkcí a pozic probíhá úspěšně, není možné nadále je ponechávat ve straně, má-li strana úspěšně splnit své poslání v politice normalizace. Kritériem toho, kdo je, či není „pravicový oportunist“ mělo být, zda se podílí na uskutečňování politiky normalizace. Z tohoto hlediska dospělo Husákovo vedení k závěru, že ve všech stranických orgánech a organizacích bude potřeba s každým členem strany provést pohovor o tom, jaké postoje zastával a jakou činnost vyvíjel v letech 1968–1969 a jak se bude angažovat pro politiku nového stranického vedení do budoucna.¹¹⁷ V tomto duchu byly připraveny podklady pro jednání předsednictva ÚV KSČ 5. ledna a po jejich schválení byla akce výměny stranických průkazů spuštěna usnesením plenárního zasedání ÚV KSČ, které jednalo ve dnech 28.–30. ledna 1970. Toto zasedání také dovršilo převrat v nejvyšším stranickém vedení, započatý Husákovým nástupem do jeho čela, a schválilo závažné kádrové změny ve složení všech tří vlád – federální, české a slovenské.¹¹⁸

Základním vodítkem pro přípravu a provedení celé akce měl být „Dopis ÚV KSČ všem ZO a členům strany k výměně stranických legitimací v roce 1970“, schválený lednovým zasedáním.¹¹⁹ Vlastní smysl celé akce – důkladná čistka v celé straně – byl poněkud zakamuflován potřebou upevnit organizační a ideovou jednotu strany, posílit stranickou kázeň, zvýšit aktivní podíl každé stranické organizace a každého člena na životě a práci strany. Nicméně skutečné pojetí akce jako nejvýraznějšího posunu v uskutečňování politiky normalizace prostupuje celým mnohomluvným dokumentem. Husákovu vedení a jeho sovětským protektorům zřejmě nestačilo nechat na samotných členech KSČ, zda v ní nadále zůstanou, když její vedení obrátilo kormidlo stranické politiky o téměř 180 stupňů. Bylo pro ně nepřijatelné, aby ti, kteří s novou politikou nesouhlasili, mohli stranu opustit z vlastního rozhodnutí a nebyli za to nijak postiženi. O jejich vypuzení ze strany měly napříště rozhodovat jen stranické orgány. Prostřednictvím důkladné čistky měla být KSČ zbavena všech demokraticky a proreformně smýšlejících členů a změnit se ve spolehlivě fungující nástroj politiky normalizace na všech stupních a ve všech oblastech života společnosti.

¹¹⁷ Podrobněji o koncepci akce výměny stranických průkazů v autorově publikaci *Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970*, c. d., s. 36 an.

¹¹⁸ Z předsednictva ÚV KSČ byli uvolněni K. Poláček, Š. Sádovský a O. Černík. Černík byl odvolán i z funkce předsedy federální vlády a nahradil ho L. Štrougal. Do čela české vlády se dostal J. Korčák, do čela slovenské P. Colotka. Vedení českého byra ÚV KSČ převzal J. Kempný, vedení KSS J. Lenárt. Novými členy předsednictva ÚV KSČ se stali J. Korčák, A. Kapek a J. Lenárt. Členství v ÚV KSČ se vzdalo dalších jedenáct jeho členů (mezi nimi Dubček) a značné osobní změny nastaly i ve složení všech tří vlád. *ČSSR 1970, kronika vnitropolitických událostí*. Praha, Svoboda 1973, s. 11–20.

¹¹⁹ *Rudé právo*, 3.2.1970.

„Dopis“ akci výměny stranických průkazů zarámoval do mnohmluvné „analýzy“ vývoje a stavu KSČ, která byla ve skutečnosti zcela protireformním a prosovětským překroucením skutečného vývoje po lednu 1968. Odpověď na klíčovou otázku, kdo nadále nemůže zůstat členem KSČ, formulovala jednoznačně v duchu neostalinismu: „[...] ve straně nesmějí zůstat lidé, kteří vnášeli do svého okolí názory, zaměřené proti politice strany, hanobili její minulost a historické zásluhy [...] působili k oslabení její vedoucí úlohy [...] vystupovali proti třídnímu přístupu, revidovali marxismus-leninismus [...] odhalili svůj nacionalismus ve vztahu k Sovětskému svazu [...] špinili a snažili se rozvrátit naše politické, ekonomické, vojenské a jiné svazky a spolupráci s ním.“¹²⁰ Z toho pak v oficiální stranické interpretaci vyplývalo, že jakákoli kritika minulých deformací a historicky překonaných přístupů byla předem označena za neslučitelnou s členstvím v KSČ. A aby to bylo ještě jasnější, o zachování členství ve straně se mělo rozhodovat podle toho, jaké postoje zaujali jednotliví komunisté k sovětské vojenské „bratrské pomoci“ a k výsledkům moskevských jednání ze srpna 1968 i k jednotlivým posunům v chápání politiky normalizace v usneseních ÚV KSČ od listopadu 1968 do ledna 1970. „Dopis“ obsahoval dva změkčující prvky. Mělo se přihlížet k míře informovanosti jednotlivých členů (z čehož plynula jistá benevolence vůči dělníkům a jiným fyzicky pracujícím) a také k vývoji jejich názorů a postojů (čili jak brzy kdo obrátil a jak silně se angažoval v politice normalizace).¹²¹ Organizační pokyny k provedení výměny stranických legitimací omezily platnost stanov KSČ v tom smyslu, že před vyloučením ze strany nemusely být nejdříve vyčerpány mírnější stranické tresty. Dalším rozporem se stanovami bylo rozhodnutí, že proti výsledku pohovoru po jeho schválení příslušným stranickým orgánem nebude přípustné odvolávat se postupně k vyššímu stranickému orgánu až po sjezd strany.

První informace o chystané výměně stranických průkazů projednávalo předsednictvo OV KSČ v Liberci 21.1.1970. Zřídilo pracovní štáb pro přípravu a provedení celé akce. Z průběhu jednání i složení štábu je zřejmé, že nepochopili, o jak významnou a rozsáhlou akci půjde. Očekávali, že akce pomůže především udělat pořádek v členské evidenci a v placení stranických příspěvků.¹²²

Meritorně se přípravou výměny stranických legitimací zabývalo předsednictvo OV KSČ 4.2.1970. Bez připomínek schválilo návrh na politické, organizační a technické zabezpečení akce a rozhodlo jej dát schválit plénem OV KSČ, které bylo svoláno o dva dny později. Již v původním návrhu se počítalo s tím, že budou vytvořeny zvláštní pohovorové skupiny OV KSČ pro takové stranické organizace, jimž bude upřeno právo provést pohovory vlastními silami, protože v nich nejsou „zdravé síly“ dostatečně silné. Radikální stoupenci politiky normalizace v předsednictvu se rozhodli využít situace k tomu, aby předsednictvo revokovalo svá dřívější kritická stanoviska k činnosti některých pracovníků StB. Nyní jim naopak vyslovalo uznání za jejich tehdejší pevné postoje, kolportování Zpráv atd. Vycházelo jim vstříc i při projednávání kádrových otázek, zejména návrhů na státní vyznamenání. Pokračovalo v hodnocení nomenklaturních kádrů ve výrobních podnicích, ve společenských organizacích a ve Sboru nápravné výchovy. Schválilo kandidáty na doplnění severočeského

¹²⁰ *Rudé právo*, 3.2.1970.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 21.1.1970. Vedoucí tajemník Štěpánek si posteskl, že nemají v evidenci přes 500 členů, kteří měli podle stranických hlášení z jiných okresů přejít do okresu Liberec.

KNV. Seznámilo se s výsledkem disciplinárního řízení s bývalým předsedou OV KSČ Kábelem a schválilo jeho vyloučení z KSČ.¹²³

Plénium OV KSČ se sešlo 6.2.1970. V hlavním referátu vedoucí tajemník Štěpánek konstatoval, že proces očisty stranických orgánů a organizací od pravičáků byl z velké části již proveden. Pravičáci podle něj byli politicky poraženi a jejich představitelé byli zbaveni funkcí. Dál ale zůstávají ve straně, což se právě akcí výměny stranických legitimací změní a strana se od pravičáků očistí.¹²⁴ Nástrojem očisty budou skupiny pro pohovory, v nichž budou jen takoví komunisté, kteří prokázali věrnost marxismu-leninismu a proletářskému internacionalismu a kteří vytrvale prosazují současnou linii strany. Návrhy na členy pohovorových skupin budou podávat výbory základních stranických organizací a schvalovat je bude předsednictvo OV KSČ. Ve všech pohovorových skupinách bude mít OV KSČ své zástupce. V organizacích, kde nejsou „zdravé síly“ dosti silné, provedou pohovory skupiny OV KSČ, jejichž členy bude jmenovat předsednictvo. V referátu bylo jmenováno 78 takových základních stranických organizací v okrese.

Plénium bylo informováno, že na pomoc pohovorovým skupinám již byla v aparátu OV KSČ zřízena zvláštní skupina, která bude soustřeďovat a vyhodnocovat stranické a ostatní materiály za poslední dva roky, jako jsou letáky, rezoluce, usnesení, články z novin, zápisy z veřejných vystoupení, z vystoupení na stranických schůzích apod. (Šlo o shromáždění „usvědčujícího materiálu“, který vznikl v určitých historických podmínkách, ale nyní byl přehodnocen podle aktuálních politických potřeb.)

V usnesení pléna okresního výboru k výměně stranických legitimací bylo schváleno politické, organizační a technické zabezpečení celé akce. Předsednictvo dostalo od pléna plnou moc operativně provádět veškerá potřebná opatření či změny. Byla ustavena operativní skupina pro řízení akce výměny legitimací a do jejího čela byl jmenován organizační tajemník Měchura. Rovněž byl schválen seznam základních stranických organizací, v nichž pohovory provedou pohovorové skupiny OV KSČ, a způsob provedení akce v základních organizacích, které jsou řízeny městskými výbory KSČ.¹²⁵ Plénium schválilo nový kádrový pořádek OV KSČ, jehož podstatným rysem bylo rozšíření funkcí v nomenklatuře OV KSČ ze 195 na 460.¹²⁶ Byly schváleny další kádrové změny. Do okresního výboru byl kooptován a do předsednictva zvolen nový předseda ONV Z. Číhal. Z předsednictva byl uvolněn V. Kracík a dále byli uvolněni dva kandidáti OV KSČ, Bajzík a Kratochvíl.¹²⁷

Časově bylo zahájení akce naplánováno tak, že s členy okresního výboru, členy okresní kontrolní a revizní komise a s politickými pracovníky aparátu OV budou pohovory prove-

¹²³ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 4.2.1970.

¹²⁴ Pozoruhodné je, že Belda a Hykš ve své práci chápou akci výměny stranických průkazů jako pouhé pokračování a rozšíření předchozích politických hodnocení stranických a veřejných kádrů. Její průběh a vyústění spojují s nástupem horlivých normalizátorů Číhala a Šece do čela okresu. Zdá se, že v tomto pojetí se odráží jejich ztráta kontaktů s okresními představiteli KSČ a NV. Až příliš vyzdvihují osobní angažovanost a podíl příslušníků StB a členů Klubu čtenářů Tribuny, jako by to byla specifika okresu Liberec. Ve skutečnosti plnili celostranické zadání tyto dvě skupiny tzv. zdravých sil jako všude jinde. Vedle nich existovaly i další skupiny „zdravých sil“, o něž se nastoupená vnitrostranická prověrka opírala i v okrese Liberec. Akce výměny stranických průkazů nebyla pouhým pokračováním předchozích kádrových normalizačních čistek, ale vyvrcholením politiky normalizace uvnitř KSČ. Jejím smyslem bylo zlomit převažující pasivní odpor vůči normalizaci mezi řadovými komunisty. L. Belda, Z. Hykš, Vývoj událostí, c. d.

¹²⁵ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 6.2.1970, *Vpřed*, 10.2.1970.

¹²⁶ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 6.2.1970. Rozšíření nomenklatury OV KSČ znamenalo zúžení nomenklatury výborů základních organizací, celozávodních a městských výborů. Podobně ale rozšiřoval svou nomenklaturu krajský výbor KSČ na úkor výborů okresních.

¹²⁷ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 6.2.1970.

deny do 25.2.1970. Bezprostředně poté budou pokračovat pohovory s ostatními pracovníky aparátu, se členy MěV KSČ, aktivu politicko-organizačního oddělení sekretariátu OV KSČ a aktivu kontrolní a revizní komise. Následovat budou pohovory se členy, navrženými do pohovorových skupin. Teprve po prověření této špičky okresní organizace se počítalo s tím, že na přelomu března a dubna by se mohlo přejít k experimentálnímu vyzkoušení dalšího postupu v malém počtu vybraných základních stranických organizací.

Následující jednání předsednictva OV KSČ pokračovala v projednávání předem naplánovaných bodů programu a v řešení aktuálních kádrových změn. Z hlediska zaměření této studie bylo důležité projednávání stavu a vývoje členské základny KSČ v okrese v minulém roce. Na začátku roku 1969 bylo v okrese evidováno celkem 17 421 členů, na jeho konci jen 14 854. Roční úbytek tak činil 2567 členů, resp. 2661, kdybychom nepočítali členy v tomto roce nově přijaté. Těch bylo jen 94. Úbytek členů KSČ za rok tedy činil téměř 15 %. Byl způsoben hlavně vystupováním ze strany, které výrazně zesílilo od června (tedy bezprostředně poté, co se Husák dostal do vrcholné stranické funkce a zcela změnil zaměření politiky KSČ). V posledním čtvrtletí vystupování z KSČ na základě vlastního rozhodnutí člena již základní organizace nejen braly na vědomí, ale na pokyn okresního vedení je také dodatečně vylučovaly nebo jim členství rušily. Stranické organizace dodatečně zrušily členství v 1727 případech a v deseti případech sáhly přímo k vyloučení ze strany (vesměs na pokyn okresního předsednictva). Stejně se postupovalo v případech těch komunistů, kteří zůstali v emigraci. Velká část úbytků nebyla ve stranické evidenci vyjasněna. Pravděpodobně šlo z největší části o tzv. tiché opouštění stranických řad. Mnozí komunisté využili změny zaměstnání nebo bydliště k tomu, že se ze své původní stranické organizace odhlásili, ale pak se již v žádné nepřihlásili a chováli se tak, jako by nikdy členy KSČ nebyli. Vzhledem k tomu, že na vrub úmrtí mohlo připadnout 210–220 členů (průměrná úmrtnost byla v okrese 12,2 promile), je možné odhadnout počet těchto tichých odchodů až na 600. Celkově tedy úbytek členů KSČ v okrese za rok 1969 převážně z důvodů zjevného či skrytého nesouhlasu s politikou Husákova vedení se ve skutečnosti pohyboval mezi 15–17 %. Nejvíce stranu opouštěli dělníci, kteří tvořili dvě třetiny evidovaných úbytků.¹²⁸ Tuto skutečnost nesli okresní vedoucí funkcionáři obzvláště těžce, protože posílení dělnického charakteru KSČ bylo jejich předním cílem, ale dělníci o členství v KSČ nestáli.

Již velmi záhy se ukázalo, jak bylo pro vedoucí okresní funkcionáře neprozřetelné svěřit akci výměny stranických průkazů a s tím spojenou čistku radikálním normalizátorům, dosud stojícím mimo oficiální struktury okresního vedení. Z jejich pohledu neobstáli ani čelní uskutečňovatelé politiky normalizace. To se plně ukázalo na plénu OV KSČ 26.2.1970, kdy se na pořad místo původně plánovaných ekonomických otázek dostaly kádrové problémy.

Na základě dosud ještě neukončených pohovorů byli donuceni požádat o uvolnění z funkcí vedoucí tajemník Štěpánek a tajemník pro průmysl Bělohlávek. (Ještě zbývalo detailně prošetřit jejich činnost a postoje 21. srpna a bezprostředně po něm.) Oba se museli vzdát členství v předsednictvu, Štěpánek dokonce i členství v plénu OV KSČ. Z předsednictva a pléna odešel i bývalý předseda OV NF Šálek. Kromě Štěpánka a Šálka byli ještě z pléna OV uvolněni J. Krejčí, J. Louda, J. Klápště a V. Holanec. Do pléna byli koptováni M. Mandlík, J. Simon a J. Vorza, do předsednictva byli zvoleni J. Vorza, J. Polanský, J.

¹²⁸ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 18.2.1970. Údaje byly převzaty, ev. vypočteny ze zprávy organizačního tajemníka Měchury. Část těchto údajů použil vedoucí tajemník Štěpánek v referátu na plénu 6.2.1970. Tehdy mluvil o více než pěti stech členech, kteří měli přejít z jiných okresů do okresu Liberec, ale nepřihlásili se do žádné stranické organizace.

Pomikálková a A. Pomezny. Řízením sekretariátu OV KSČ byl prozatím pověřen organizační tajemník Měchura.¹²⁹ Formálně byly všechny odchody z funkcí uskutečněny na vlastní žádost a stejně formálně bylo odcházejícím za jejich dosavadní práci poděkováno. Ve skutečnosti šlo jen o jednu etapu nelítostného boje o vedoucí pozice v provádění normalizační politiky v okrese. Štěpánkovi a Bělohávkovi nepomohlo ani to, že se k normalizační politice přidali velmi záhy a že se o její provádění výrazně zasloužili, zejména nemilosrdným potlačením srpnových demonstrací v roce 1969. Z pohledu radikálů měli sami máslo na hlavě, neboť byli vedoucími funkcionáři stranického okresu již v období provádění polednové politiky a během srpnových událostí v roce 1968. Nesli tedy spoluodpovědnost za činnost okresního stranického vedení. Na uvolněná místa v předsednictvu a plénu OV KSČ přišli radikální stoupenci politiky normalizace, i když to pořad ještě nebyli hlavní představitelé těchto sil v okrese.

V souvislosti s projednávanými ekonomickými otázkami bylo plénum informováno o pokračujícím hodnocení nomenklaturních kádrů v hospodářské oblasti. (Toto hodnocení ještě nebylo součástí pohovorů k výměně stranických průkazů.) Na úseku průmyslu byla z devětatřiceti hodnocených ponechána většina v dosavadních funkcích, i když deseti byly zároveň uděleny stranické tresty. Pro politickou odpovědnost za situaci ve svých podnicích byli odvoláni dva ředitelé a jeden návrh na odvolání ještě nebyl uzavřen. Na úseku zemědělství bylo hodnoceno 29 vedoucích pracovníků s relativně mírnějšími dopady – jeden byl odvolán a čtyřem byly uděleny stranické tresty. Referující tajemník Tesař si posteskl, že u odvolaných a stranicky potrestaných vedoucích pracovníků šlo o funkcionáře, kteří byli do vedoucích funkcí dosazeni stranou a také své odborné vzdělání získali díky politice KSČ, zaměřené na výchovu vlastní inteligence.¹³⁰

První výsledky pohovorů k výměně stranických legitimací projednalo předsednictvo OV KSČ na počátku března. Šlo o schválení návrhů pohovorových komisí vydat nové legitimace předním okresním funkcionářům: Šlo o 24 členů OV KSČ, 12 členů OKRK, 14 politických pracovníků okresního sekretariátu a 102 předních aktivistů OV KSČ z úseků průmyslu, zemědělství, státních orgánů a veřejné správy.¹³¹ Tím se v okrese vytvořila „nejzdravější“ část „zdravého jádra“ okresní stranické organizace, která získala oprávnění prověřovat další členy strany. V bezprostředně následující fázi výměny stranických průkazů pak šlo o rozšiřování okruhu těch komunistů, z nichž se vytvářely pohovorové komise. Šlo vlastně o prověřování již prověřených, kteří prošli úspěšně předchozí etapou „politického boje s pravici“, tj. zbavování „pravičáků“ jejich dřívějších funkcí a pozic. V tomto zápase si své pozice buď udrželi, nebo se do významných pozic dostali a drali se výš.

Kritéria výběru do pohovorových komisí byla stanovena centrálně. Jejich základem se mělo stát tzv. zdravé jádro strany, tedy komunisté, kteří se kriticky stavěli k politice Dubčekova vedení, uvítali sovětskou intervenci a aktivně prosazovali politiku normalizace. Takoví komunisté se v okrese soustřeďovali kolem Klubů čtenářů Tribuny, v Levé frontě, v organizacích SČSP a byli i mezi tzv. zasloužilými členy strany a příslušníky Lidových milic. Ideově by je bylo možné charakterizovat jako staro- a neostalinisty. Další skupinou, která byla do komisí akceptována, byli komunisté, kteří se k prosazování politiky normalizace přidali mezi listopadem 1968 a dubnem 1969, pokud se předtím příliš neangažovali

¹²⁹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 26.2.1970, a kart. 79, př. 25.2.1870, *Vpřed*, 3.3.1970.

¹³⁰ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 26.2.1970. Protože do výměny stranických legitimací nebylo hodnocení nomenklaturních kádrů dokončeno, bylo nejen přerušeno, ale jeho výsledky byly fakticky anulovány. Obnoveno bylo pak jako součást pohovorů k výměně stranických průkazů s mnohem tvrdšími dopady.

¹³¹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 4.3.1970.

v proreformním směru. Nejmenší složku v nich tvořili komunisté, kteří „prohlédli“ až na jaře 1969 a začali podporovat politiku Husákovy vedení. Celkově měli v pohovorových komisích převahu ti, jejichž autorita a vliv ve straně i ve společnosti byly vývojem v roce 1968 výrazně otřeseny, kteří byli v tomto období odstaveni ze svých funkcí a pozic nebo jim to vážně hrozilo, a jejich řadoví stoupenci, ideově se hlásící ke stalinismu. Pro ně byla sovětská vojenská invaze a následná politická intervence záchranou v poslední chvíli. V pohovorových komisích získali alespoň dočasnou mocenskou pozici a příležitost k odvetě. V libereckém okrese se tato celostátní tendence uplatnila o to výrazněji, oč více než jinde se cítili představitelé těchto sil polednovou politikou ohroženi nebo přímo poškozeni.

Vedle vytváření a schvalování pohovorových komisí byly projednávány další kádrové otázky. Předsednictvo OV KSČ potvrdilo vyloučení ze strany dvaceti osob, které i se stranickými legitimacemi zůstaly v emigraci. Pokračovalo v hodnocení okresních nomenklaturních kádrů, tentokrát z vedení ONV. Nutno připomenout, že již na podzim 1969 bylo změněno obsazení vedoucích funkcí – předsedy, tajemníka a uvolněných členů rady ONV. Nyní přišli na pořad vedoucí odborů v aparátu ONV a neuvolnění členové rady ONV. Ze sedmnácti vedoucích odborů ONV opět většina mohla dál zůstat na svých místech, jen v jednom případě byl udělen stranický trest a ve dvou případech bylo setrvání ve funkci podmíněno výsledkem nového hodnocení po půl roce. O odvolání z funkcí vedoucích odboru bylo rozhodnuto ve čtyřech případech. V jednom bylo zároveň rozhodnuto i o rozvázání pracovního poměru (vedoucí odboru místního průmyslu a služeb Rejmon), zbývající tři byli přeřazeni na nižší funkce, ale mohli v aparátě ONV zůstat. Z neuvolněných členů rady ONV téměř všichni zůstali na svých místech, jen s jedním bylo dohodnuto, že o rezignaci požádá sám.¹³² Hodnota pozitivních hodnocení neměla mít dlouhé trvání, neboť před funkcionáři ONV a jeho aparátu se rýsovala nová hrozba v podobě pohovorů k výměně stranických průkazů.¹³³

Na dalším zasedání o dva dny později se předsednictvo OV KSČ dovědělo, že předsednictvo KV KSČ mu již vybralo a schválilo nového vedoucího tajemníka. Byl to Rudolf Šec, bývalý vedoucí tajemník v sousedním jabloneckém okrese, který byl donucen svou funkci opustit v roce 1968. Šlo o výrazného představitele radikálních normalizátorů, který se hned ujal řízení sekretariátu. Na nejbližším plenárním zasedání měl být kooptován do okresního výboru, zvolen do jeho předsednictva a formálně schválen do funkce vedoucího tajemníka OV KSČ, což se také stalo. Na stejném zasedání předsednictvo schválilo vyloučení čelných představitelů proreformních sil Hykše a Tlustého z KSČ, a to na základě výsledků hodnocení okresních nomenklaturních kádrů.¹³⁴

Pravidelným bodem řady dalších jednání předsednictva OV KSČ se stalo projednávání a schvalování výsledků pohovorů s komunisty, s nimiž se počítalo do pohovorových komisí. V prvním z těchto jednání bylo schváleno 240 jmen, u nichž bylo navrženo vydání nové legitimace. Jen u sedmi byl návrh nezařazovat je do pohovorových komisí pro nějakou osobní vlastnost či pro drobnější stranický prohřešek. Všechny návrhy ale schváleny nebyly.

¹³² SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 4.3.1969.

¹³³ Již na následujícím zasedání předsednictva o dva dny později kritizoval Váňa, výrazný představitel radikálních normalizátorů, nedávno zvolený do předsednictva, výsledky hodnocení nomenklaturních kádrů. Při pohovorech k výměně stranických legitimací se prý ukazuje, že kladně byli hodnoceni a ponecháni ve funkcích i ředitelé, kteří „ještě loni obhajovali 2000 slov a hanobili sovětské vojáky“. Váňa požadoval, aby se čistka mezi nomenklaturními kádry provedla znovu a důkladně při akci výměny stranických průkazů. Dostalo se mu podpory od nového vedoucího tajemníka OV KSČ Šece.

¹³⁴ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 6.3.1970.

V několika případech předsednictvo rozhodlo vydání nové legitimace pozastavit a případy znovu prošetřit.¹³⁵

Vlastní pohovory v základních stranických organizacích ještě nezačaly. Bylo teprve připravováno jejich jakési zkušební zahájení v několika málo vybraných organizacích. Na pořad předsednictva se dostalo jednání o stavu politické a kádrové konsolidace v MěV KSČ v Liberci. Po OV KSČ to byl druhý nejvýznamnější stranický orgán v Liberci. Řídil 32 závodních a 23 uličních organizací KSČ se 2479 členy. (V celém městě Liberec bylo asi 7 tisíc členů KSČ.) Z jemu podřízených mimostranických orgánů byl nejdůležitější MěNV v Liberci.

V MěV KSČ došlo k výrazným kádrovým změnám. Rezignaci podal předseda Křeček a dva členové předsednictva (Saska, Šulc), členství v plénu se vzdali čtyři členové. Do funkce předsedy MěV KSČ byl prozatímně postaven Z. Neděla a na uvolněná místa byli kooptováni stoupenci normalizace. V souvislosti s kritikou situace v MěNV a v jeho stranické organizaci pokračovaly kádrové změny v MěV KSČ odvoláním dalšího člena předsednictva L. Prokeše a dvou členů z pléna. Na vlastní žádost odešel z předsednictva ještě J. Hladík a rezignaci z pléna podali další čtyři členové. Ke změnám došlo ve stranických organizacích, řízených MěV KSČ, a to jak na místech předsedů, tak ve složení stranických výborů. Předsednictvu OV KSČ se ale provedené kádrové změny v MěV KSČ a jím řízených stranických organizací nezdály dostatečné. Situaci ve stranických organizacích charakterizovalo tak, že v nich převládá vyčkávání, polovičatost a smířlivost. Z toho pak vyvozovalo, že OV KSČ musí zesílit svůj přímý vliv na přípravu a provádění pohovorů k výměně stranických průkazů také v organizacích, dosud podřízených MěV KSČ v Liberci.

Rovněž kádrové změny v MěNV byly předsednictvem OV KSČ posuzovány jako nedostatečné a postup MěV KSČ při nich jako málo důrazný. Na vlastní žádost byli uvolněni předseda Moulis a tajemník Skrbek. Teprve dodatečně s nimi bylo zahájeno stranické disciplinární řízení. Dobrovolně bylo umožněno rezignovat čtyřem poslancům MěNV a dvěma vedoucím pracovníkům jeho aparátu. Na uvolněná místa v radě MěNV byli kooptováni radikální normalizátoři Zikeš, Peřina a Zýder a další podobní do pléna MěNV.

Ani s hodnocením nomenklaturních kádrů MěV KSČ nebylo předsednictvo OV KSČ spokojeno. S navrženými závěry se shodlo ve dvanácti případech. Na zastávaných funkcích jich zůstalo osm (tři z hodnocených byli ponecháni ve funkcích bez výhrad, tři straníci dostali stranické tresty a dva nestraníci byli podrobeni kritice), čtyři museli své funkce opustit (dva nestraníci a dva komunisté, jeden z nich dostal navíc i stranický trest). V dalších jedenácti případech ale bylo navržené hodnocení odmítnuto a vráceno MěV KSČ k přepracování.¹³⁶

Plenární zasedání OV KSČ se sešlo 13.3.1970. Formálně schválilo do funkce nového vedoucího tajemníka Šece. Kooptovalo ho do pléna a zvolilo do předsednictva. Hlavní náplní jeho jednání byly výsledky dosud uskutečněných pohovorů k výměně stranických průkazů, o nichž informoval tajemník Měchura.¹³⁷

¹³⁵ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 79, př. 11.3.1970. Mezi těmi, kterým bylo vydání legitimace pozastaveno a u nichž bylo rozhodnuto o novém prošetření, byli dva členové OKRK (Junek, Majner), tři pracovníci aparátu (Jandík, Raška, Šanda) a tři členové OV KSČ (Doležal, Perný, Kovář).

¹³⁶ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 11.3.1970. Ve složce z tohoto jednání předsednictva je uložen ručně psaný seznam čelných funkcionářů, jimž jako prvním měly být předány nové stranické průkazy. Jsou na něm uvedeni Čihal, Měchura, Ort, Polanský, Pomezny, Pomikálková, Rosenbergová, Váňa, Vorza, Šec, Surovátka, Tesař, Honc, Žďárský, z OKRK Hampl a Baloun. (Ne všichni v seznamu uvedení si stranickou legitimaci udrželi v dalších měsících.) O změnách ve složení MěV KSČ psal také *Vpřed*, 17.3.1970.

¹³⁷ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 13.3.1970, *Vpřed*, 17.3.1970.

Podle jeho sdělení zatím probíhají pohovory s předními funkcionáři okresní stranické organizace a s těmi členy okresního aktivu, s nimiž se počítá do pohovorových komisí, které budou provádět pohovory v základních organizacích. Přestože v této fázi probíhalo prověřování již dříve prověřených, byly výsledky pozoruhodné. Z pětáctyřiceti členů a kandidátů nynějšího okresního stranického výboru (po všech předchozích kádrových změnách, vylučování stoupenců „pravice“ a doplňování představiteli „zdravých sil“) byly dosud provedeny pohovory s jednačtyřiceti. Vydat novou stranickou legitimaci bylo doporučeno jen třiceti čtyřem. Ve zbývajících sedmi případech bylo doporučeno vydání legitimace odložit a začít u nich tzv. stranické šetření, které by detailně objasnilo vývoj jejich postojů v letech 1968–1969. Ze sedmadvaceti členů stávající OKRK byly pohovory provedeny s pětadvaceti. Vydat novou legitimaci bylo doporučeno dvaceti čtyřem, s jedním se mělo ještě zavést stranické šetření. Podobně tomu bylo u šestadvaceti politických pracovníků aparátu. Pohovory byly provedeny s pětadvaceti politickými pracovníky, vydání legitimace bylo doporučeno dvaceti čtyřem a u jednoho zahájit stranické šetření. Z uvedených výsledků je zřejmé, že ani současná vedoucí garnitura neměla jako celek jistotu, že novou legitimaci automaticky obdrží. U těch, u nichž bylo zavedeno stranické šetření, zřejmě vznikly pochybnosti, že ne vždy zastávali ze současného hlediska politicky správné (tj. prosovětské) postoje.

Obdobná situace byla u funkcionářů deseti městských výborů KSČ. Zatím byly provedeny pohovory jen se členy jejich předsednictev (také již dříve očištěných) a s vybranými členy jejich plén a aktivů, s nimiž se počítalo do pohovorových komisí. Celkem bylo uskutečněno 110 pohovorů. Vydání legitimace bylo doporučeno sto devíti prověřovaným, jen jednomu bylo vydání legitimace odloženo do výsledku stranického šetření.

Další část pohovorů se týkala předních aktivistů jednotlivých oddělení okresního sekretariátu. Patřili sem vybraní funkcionáři celozávodních výborů a výborů základních organizací a vybraní, politicky spolehliví funkcionáři z vedení výrobních podniků, státních a veřejných institucí, z národních výborů a organizací NF. Zase šlo o prověřování osob již více méně prověřených. Na úseku průmyslu a na ideologickém úseku ještě nebyly výsledky pohovorů k dispozici, bylo jen uvedeno, že pohovory proběhnou se sto devadesáti šesti funkcionáři v prvním a s třiceti devíti v druhém případě. Na úseku státních orgánů bylo rozhodnuto všem osmnácti vybraným funkcionářům novou stranickou legitimaci vydat. Na zemědělském úseku bylo vybráno 95 aktivistů. Bez výhrad bylo vydání legitimace doporučeno osmdesáti čtyřem, u sedmi bylo vydání legitimace doprovázeno udělením stranického trestu a ve čtyřech případech bylo zahájeno stranické šetření.¹³⁸

V souvislosti s těmito výsledky vyslovil tajemník Měchura nespokojenost se stavem okresního stranického aktivu. Nelze podle něj každého, komu bylo doporučeno vydat novou legitimaci, použít do pohovorových komisí. Nemají totiž všichni potřebné osobní vlastnosti, schopnosti a předpoklady, aby v komisích mohli úspěšně působit, aby nepoškodili jejich autoritu. Bude proto potřeba okresní aktiv doplnit a tomu by měly napomoci pohovorové komise, aby potřebné a schopné komunisty při pohovorech vytipovaly a okresnímu výboru je navrhly. Nebude to prý úkol snadný. Takové představitel „zdravých sil“ bude nutno chránit proti různým tlakům, které by jim chtěly bránit v uplatňování jejich názorů. Pohovorové komise by v základních organizacích měly začínat pohovory právě s těmito „zdravými silami“ a respek-

¹³⁸ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 13.3.1970. V okrese Liberec byly ještě zřízeny dvě zvláštní pohovorové skupiny, které měly provést pohovory s jednadvaceti funkcionáři a členy vyšších stranických orgánů, kteří žili a působili v okrese Liberec. Výsledky těchto pohovorů měly být předány jednak vyšším stranickým orgánům, v nichž prověřování působili, jednak jejich základním stranickým organizacím, v nichž byli evidováni.

tovat jejich názory a hodnocení při prověřování dalších komunistů, od řadových členů až po vedoucí funkcionáře. Znovu bylo připomenuto, aby komise při pohovorech projevovaly mimořádně citlivý přístup k dělníkům.

Předmětem jednání pléna se stal vztah mezi hodnocením nomenklaturních kádrů a pohovory k výměně stranických průkazů. Bylo konstatováno, že hodnocení nomenklaturních kádrů má proti původním záměrům značné zpoždění. Některé celozávodní výbory a výbory základních organizací s hodnocením nomenklaturních kádrů úplně přestaly a čekají na výsledky pohovorů. S takovým počínáním stranické vedení okresu nesouhlasilo a trvalo na svém původním záměru, že hodnocení nomenklaturních kádrů musí pohovorům předcházet. Řešením vztahu mezi členstvím ve straně a zastávanou mimostranickou funkcí, resp. možností zastávat takovou funkci po ztrátě členství v KSČ, se bude v nejbližší době zabývat ÚV KSČ a podle jeho rozhodnutí se bude postupovat i v okrese.

Na jednání pléna OV KSČ zazněly ještě dvě zásadní informace. První podal okresní náčelník StB Vít Hyka. Sdělil, že Bezpečnosti se podařilo získat „archiv libereckého štvavého vysílání v době srpnových událostí v roce 1968“. Obsahuje stovky prohlášení, rezolucí a vyjádření předních funkcionářů okresu, celozávodních výborů a výborů základních stranických organizací a jiných orgánů. Po vyhodnocení a zpracování získaného materiálu dají pracovníci Bezpečnosti všechny získané poznatky k dispozici OV KSČ, aby z nich mohly čerpat pohovorové komise a při pohovorech volat provinilce k odpovědnosti.

S druhou informací seznámil plénum předseda OKRK Baloun. Šlo o poznatky z počátku pohovorů ve třinácti vybraných základních organizacích, v nichž se měl postup pohovorů vyzkoušet dřív, než se pohovory rozjedou naplno. Mezi tyto většinou bezproblémové organizace byla zařazena experimentálně i jedna, která byla „silně zasažena pravicovým oportunistem“, a proto jí bylo odňato právo pohovory provádět vlastními silami. Jednalo se o ZO KSČ v Severočeském průmyslu kamene (běžně byl podnik označován jako Severokámen), kde vedení pohovorů bylo zcela v rukou komise jmenované OV KSČ. Jen s velkými obtížemi se okresnímu stranickému vedení podařilo zajistit „správné“ složení výboru organizace. Její členská schůze ale odmítla revokovat svá dřívější „nesprávná“ usnesení a rezoluce a podporovat politiku současného vedení KSČ. Proto pohovorová komise z celkového počtu čtyřiceti členů ZO KSČ navrhla jedenáct na vyloučení ze strany. Byli mezi nimi bývalí straníční funkcionáři i čelní funkcionáři vedení podniku, náměstci ředitele a vedoucí odborů na ředitelství. Baloun to uvedl jako příklad toho, jak tvrdě bude nutno postupovat proti stoupenům pravice ve straně.¹³⁹

Po plenárním zasedání OV KSČ bylo v popředí pozornosti jeho předsednictva sestavování pohovorových komisí. Celý proces probíhal tak, že z dříve schválených okresních funkcionářů byly sestavovány pohovorové skupiny pro prověřování dalších vybraných spolehlivých komunistů z okresního aktivu. Skupiny z nich sestavené (pořád se jednalo o pohovorové skupiny OV KSČ) prováděly pohovory s vybranými představiteli „zdravých sil“ v základních organizacích, s nimiž se počítalo pro provádění pohovorů přímo v základních organizacích.

¹³⁹ Balounovy údaje byly neúplné. Podle skutečně schválených výsledků byly pohovory provedeny se 33 členy, legitimace byla vydána jen devatenácti, členství bylo zrušeno pěti a jedenáct osob bylo z KSČ vyloučeno. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 8.4.1970. Uvedené výsledky rozhodně odporují pozdějšímu tvrzení celostátního vedení KSČ, že v experimentální fázi pohovorů ve vybraných stranických organizacích se obecně projevil tendence k přílišné shovívavosti vůči těm, kteří do strany nepatří. Liberečtí normalizátoři i bez později zavedených mimořádných opatření se se svými odpůrci dokázali vypořádat zcela nemilosrdně.

Předsednictvo neschvalovalo návrhy jednotlivých pohovorových komisí jako celek, ale jméno po jménu. Na jednání 18. března projednalo několik seznamů s návrhy na vydání nových legitimací budoucím členům pohovorových komisí OV KSČ. Šlo celkem o 159 osob. Z nich se předsednictvo rozhodlo vyřadit sedm. Jednoho z nich rovnou vyloučilo ze strany a zbývající rozhodlo doprověřit ve stranickém šetření. Ač zatím šlo o jména většiny členů předsednictva dobře známá, měl být napříště dodržován náležitý instanční postup. Předsednictvo rozhodlo, že seznamy s návrhy na vydání nových stranických průkazů budou předkládat jen tajemníci OV KSČ odpovědní za příslušný úsek a že seznamy budou doloženy ještě potřebnými kádrovými podklady. Předsednictvo bylo na tomto jednání informováno o výsledcích pohovorů s okresními funkcionáři, kteří spadali do krajské nomenklatury. Krajská pohovorová komise doporučila vydat novou legitimaci členům OV KSČ Hamplovi, Klápštěmu, Bělohávkovi a Loudovi. U Krejčího ještě mělo proběhnout stranické šetření, se Štěpánkem a Šálkem mělo být zavedeno disciplinární řízení.¹⁴⁰ Na tomto jednání bylo rozhodnuto začít s vypracováním „analýzy krizového vývoje“ v okresní stranické organizaci v letech 1968–1969. Pro řízení práce na ní byla ustavena operativní skupina, v níž byli tři tajemníci OV KSČ Šec, Měchura a Syrovátka, předseda ONV Číhal a náčelník StB v okrese Hyka. V každém oddělení okresního sekretariátu měla vzniknout speciální skupina, která měla soustřeďovat potřebný podkladový materiál. „Analýza“ a podklady k ní měly posloužit již při pohovorech k výměně legitimací a celé zpracování mělo vyústit v jakési okresní „Poučení z krizového vývoje“. Z toho je vidět, že okresní normalizátoři v několika směrech předcházeli rozhodnutím, učiněným celostranickým vedením teprve později.

Další jednání předsednictva OV KSČ schvalovalo výsledky pohovorů s komunisty, kteří měli být zařazeni do pohovorových komisí v základních stranických organizacích. Celkově šlo o 254 jmen. Ojedinele se v něm vyskytla jména těch, kteří již byli schváleni do pohovorových skupin OV KSČ a kteří navíc ještě budou působit i v pohovorových skupinách v základních organizacích. Z nově navržených rozhodlo předsednictvo u tří pozastavit vydání legitimace a provést stranické šetření, jednomu schválilo legitimaci vydat, ale zamítlo ho zařadit do pohovorové skupiny.

Dále předsednictvo projednávalo výsledky disciplinárních šetření s bývalými čelnými stranickými funkcionáři. Za přítomnosti Beldy a Pavloviče schválilo návrh disciplinární komise na jejich vyloučení z KSČ. Oba vylučovaní se závěry komise nesouhlasili a označili je za tendenční. Odmítli zejména označování svého jednání ve funkcích za „protistranické“ a změnit své názory na srpnové události roku 1968. Přesto stáli o to udržet si členství ve straně. Pavlovič na jednání výslovně prohlásil, že se proti vyloučení z KSČ odvolá k vyšším stranickým orgánům.¹⁴¹

¹⁴⁰ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 18.3.1970. Zajímavé je, že na tomto jednání předsednictvo sice schválilo vydání nové legitimace dvěma horlivým normalizátorům, Jakimičovi a Peclovi, ale odmítlo je zařadit do pohovorových skupin OV KSČ, protože se o nich vědělo, že si rádi a často „přihnou“. To by mohlo snížit věrohodnost pohovorových komisí a na prověřované by jejich členství v komisích prý nepůsobil dobře.

¹⁴¹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 25.3.1970. Ještě před jednáním s Beldou a Pavlovičem diskutovali členové předsednictva mezi sebou, co s bývalým předsedou OV KSČ Kábelem. Jeho disciplinární jednání se protahovalo a členům předsednictva vadilo, že Kábele se účastní dál schůzí své základní organizace a aktivně na nich vystupuje (bylo to v souladu se stanovami, stále byl členem KSČ). Vedoucí tajemník Šec předsednictvo informoval, že dohodl se zástupcem KV KSČ Vágnerem a s předsedou ONV Číhalem, že Kábele bude ze svého učitelského místa propuštěn „pro ztrátu důvěry“ a to ještě před konečným rozhodnutím o jeho členství v KSČ. Zajímavé je, že Vpřed již ve svém vydání z 1.4.1970 zařadil Kábeleho mezi vyloučené z KSČ.

Kromě Beldy a Pavloviče schválilo předsednictvo ještě vyloučení dalších šesti osob z KSČ. Ve čtyřech případech šlo o komunisty, kteří zůstali v emigraci. Ze strany byl vyloučen také M. Žemlička z VŠST za „nesprávné postoje“ zastávané na škole a v OKRK v letech 1968–1969 a M. Tomiška za šíření „nesprávných názorů“ v jednotce LM.

O postupu normalizace na VŠST informoval její rektor Mayer v okresních novinách *Vpřed*. Nástup k ní spojil s nástupem ministra Hrbka do vedení ministerstva školství. (J. Hrbek patřil k ultraradikálním stoupencům normalizace a byl spoluzakladatelem *Levé fronty*.) Připomněl jím provedené zrušení výuky kateder společenských věd v zimním semestru, rozpuštění těchto kateder a zřízení nově (v duchu normalizace) koncipovaného celoškolského Ústavu marxismu-leninismu. Na tomto základě provedla škola prověrku mezi učiteli společenských věd, řadu z nich propustila ze zaměstnání a prověřené přeřadila do ÚML. Za významný pokrok v normalizaci označil rektor vytvoření nového celozávodního výboru KSČ, který má důvěru vyšších stranických orgánů, odstoupení starého závodního výboru ROH a vytvoření nového, který se aktivně podílí na konsolidaci poměrů na škole. Za hlavní výsledek úsilí o normalizaci označil zformování nového vedení školy, které dává záruku jejího správného směřování a má důvěru nejvyšších stranických orgánů.¹⁴²

Velkou podporou normalizátorů v okrese bylo konání celookresního aktivu příslušníků Lidových milicí, obou složek Bezpečnosti a Sboru nápravné výchovy 31. března. Na aktivu měl hlavní projev ultraradikální normalizátor, český ministr vnitra Grösser. Na jednání aktivu se podíleli i vedoucí tajemník OV KSČ Šec a předseda ONV Číhal.¹⁴³

Začátkem dubna byly dokončeny pohovory s okresními funkcionáři a se členy okresního aktivu, s nimiž se počítalo do pohovorových komisí OV KSČ. Těsně před dokončením byly i pohovory ve vybraných stranických organizacích, v nich se měl postup pohovorů vyzkoušet. Pokračovaly pohovory s budoucími členy pohovorových komisí v základních organizacích. Začala příprava na zahájení pohovorů v plné šíři, ve všech základních stranických organizacích v okrese. S dosavadními výsledky seznámil organizační tajemník Měchura předsednictvo 3. dubna.¹⁴⁴ Celkové výsledky k uvedenému datu byly následující:

¹⁴² *Vpřed*, 1.4.1970. O VŠST se na OV KSČ jednalo jen výjimečně, protože její stranická organizace byla přímo řízena KV KSČ. Vedení VŠST patřilo do nomenklatury ÚV KSČ a českého byra ÚV KSČ, učitelé do nomenklatury KV KSČ. Ve státním okresním archivu v Liberci je uložena sbírka materiálů Jaroslava Bláhy, bývalého učitele katedry společenských věd na VŠST. Obsahuje jednak zprávu rehabilitační komise VŠST z roku 1992 s přílohami, jednak Bláhův pokus zachytit vývoj na VŠST v letech 1968–1973. Pro podrobnější zkoumání úlohy VŠST v tzv. obrodném procesu i v následujícím procesu tzv. normalizace představuje významný výchozí materiál.

¹⁴³ *Vpřed*, 3.4.1970.

¹⁴⁴ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 3.4.1970.

Na okresní úrovni byly provedeny pohovory s méně než polovinou funkcionářů (44 %).

	celkový počet funkcionářů	uskutečněných pohovorů	doporučeno vydat legit.	zavedeno šetření
celkem	2795	1240	1217	23
z toho:				
OV KSČ				
– předsednictvo	10	10	10	–
– členové okresního výboru	42	41	35	6
– kandidáti okresního výboru	4	4	3	1
– členové OKRK	27	27	24	3
– političtí pracovníci	27	26	25	1
– techničtí a odborní pracovníci	16	9	9	–
OV KSČ celkem	126	117	106	11
přední okresní aktiv				
– oddělení průmyslu	211	211	207	4
– oddělení zemědělství	106	119	119	–
– politicko-organizační oddělení	151	123	120	3
– ideologické oddělení	42	39	38	1
– oddělení státních orgánů	28	28	28	–
– MěV KSČ v Liberci	31	29	27	2
přední okresní aktiv celkem	569	549	539	10
pohovorové skupiny (komise)				
– oddělení průmyslu	890	80	80	–
– oddělení zemědělství	578	150	150	–
– politicko-organizační oddělení	134	69	69	–
– ideologické oddělení	195	71	69	2
– oddělení státních orgánů	90	45	45	–
– MěV KSČ v Liberci	213	159	159	–
pohovorové skupiny celkem	2100	574	572	2

Z uvedené tabulky je zřejmé, že těžiště příprav na pohovory se nutně muselo soustředit na pohovory s budoucími členy komisí pro pohovory v základních organizacích, kde bylo

zatím prověřeno něco málo přes čtvrtinu celkového počtu. Jak je vidět, ve zdrcující míře byly návrhy na vydání nových legitimací předsednictvem OV KSČ schváleny. Počet těch, jimž bylo vydání nové legitimace pozastaveno až do výsledku zavedeného stranického šetření, byl v této špičce okresního funkcionářského sboru sice malý, ale na to, že šlo o prověřování funkcionářů vlastně již prověřených, je přece jen překvapivý.

K jakým výsledkům dospěla počáteční fáze pohovorů ve vybraných základních organizacích, je zřejmé z následující tabulky:

úsek působení	celkový počet ZO	vybrané ZO	uskut. pohovorů	vydat legitimací	nevydat legitimací	stranická šetření
průmysl	197	2	74	58	16	–
zemědělství	126	5	40	39	1	–
vesnické ZO	13	–	–	–	–	–
uliční ZO	23	–	–	–	–	–
školy a kulturní zařízení	65	–	–	–	–	–
státní orgány	8	–	–	–	–	–
Bezpečnost	16	3	50	46	–	4
ostatní	5	–	–	–	–	–
MěV KSČ Liberec – závodní organizace	32	3	25	25	–	–
celkem	485	13	189	168	17	4

Do experimentální fáze pohovorů bylo vybráno třináct základních organizací a ve všech třinácti byly pohovory zahájeny. Vybráno bylo pět závodních organizací v průmyslu (z toho tři řízené MěV KSČ v Liberci), pět závodních organizací ze zemědělství a tři závodní organizace v Bezpečnosti. Pohovory zatím proběhly jen se sto osmdesáti devíti komunisty a byly ukončeny jen v devíti organizacích (mezi ZO, kde nebyly pohovory ještě skončeny, a jejichž výsledky nejsou do tabulky zařazeny, patřila ZO KSČ Severokámen a ještě další dvě ZO podléhající MěV a dvě ZO v Bezpečnosti). Experimentální fáze pohovorů ve vybraných stranických organizacích nebyla ještě ani zdaleka dokončena. Rozhodnutí nevydat novou legitimaci se týkalo celkem sedmnácti osob (9 %), z nichž deset bylo vyloučeno z KSČ a sedmi bylo zrušeno členství. Všichni vyloučení patřili do skupiny technicko-hospodářských pracovníků (devět z průmyslu, jeden ze zemědělství). Čtyřem příslušníkům Bezpečnosti bylo vydání nové legitimace odloženo do výsledku stranického šetření. Skutečné výsledky již provedených pohovorů byly mnohem tvrdší, než ukazuje tabulka (jen v ZO KSČ Severokámen bylo navrženo na vyloučení z KSČ jedenáct osob¹⁴⁵). Stejně ale platí, že do experimentální fáze pohovorů byly vybrány většinou základní organizace, kde se předpokládal hladký průběh pohovorů. Její výsledky rozhodně nelze označovat za projevy nějaké smířlivosti.

¹⁴⁵ Výsledky pohovorů v ZO KSČ Severokámen projednalo a schválilo předsednictvo OV KSČ až 8.4.1970. Ze čtyřiceti členů se k pohovorům dostavilo jen 35. Novou legitimaci dostalo devatenáct osob, pěti bylo zrušeno členství a jedenáct bylo z KSČ vyloučeno. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 8.4.1970.

Předsednictvo pokračovalo na svých schůzích v dalším schvalování návrhů na vydání nových stranických průkazů pro budoucí členy pohovorových komisí. Na schůzi 3. dubna, na níž projednávalo výsledky pohovorů se špičkami okresního funkcionářského sboru (údaje jsme použili v uvedených tabulkách), projednalo také 198 návrhů na vydání nových legitimací a na zařazení do pohovorových komisí. Vydání legitimací schválilo všem navrženým, ale u pěti případů neschválilo jejich zařazení do komisí. Na následující schůzi 8.4.1970 projednalo 59 návrhů z úseku státních orgánů, 56 z úseku zemědělství, 360 z úseku průmyslu a služeb, 140 z úseku uličních organizací. Návrhy byly opět většinou předsednictvem schváleny (u pěti schválených na vydání legitimace bylo zamítnuto zařazení do komisí). Jen v šestnácti případech návrhy na vydání nové legitimace předsednictvo neschválilo a rozhodlo v jedenácti případech rovnou o vyloučení ze strany a v pěti případech o zrušení členství.

Při projednávání kádrových otázek předsednictvo potvrdilo návrh disciplinární komise a vyloučilo z KSČ přední bývalé funkcionáře MěNV v Liberci J. Moulise a L. Prokeše. Doporučilo je odvolat i z funkcí poslanců MěNV a ONV. Uložilo vedení Montážních závodů, kde Moulis pracoval jako náměstek ředitele, aby ho přeřadilo na nižší funkci. U Prokeše rozhodlo o jeho odvolání z funkce ředitele Parku kultury a oddechu. Dále projednalo hodnocení ředitelů krajských institucí se sídlem v Liberci a rozhodlo vyvodit z hodnocení „stranické závěry“. Z KSČ vyloučilo a zastávaných funkcí zbavilo ředitele Vědecké a lidové knihovny v Liberci L. Mrázka (on sám z KSČ vystoupil již v září 1969, nyní ho předsednictvo dodatečně vyloučilo), ředitele Severočeského nakladatelství L. Dvorského, ředitele Divadla F. X. Šaldy I. Glance a ředitele podniku Kniha Liberec L. Štěrbu. Po udělení stranického trestu dočasně ponechalo v dosavadních funkcích ředitele Naivního divadla O. Augustu a ředitele Severočeského muzea J. Kavána. Rozhodlo také, aby byla urychleně odvolána z funkce dosavadní ředitelka Oblastní galerie H. Seifertová, která byla bezpartijní. Odvolání ředitelů nesměli podle rozhodnutí předsednictva OV KSČ zůstat ve svých institucích ani na nižších pracovních pozicích.¹⁴⁶ Vylučování z KSČ, udílení stranických trestů, uvolňování ze stranických a veřejných funkcí, odvolávání z vedoucích pozic nebylo zatím spojeno s akcí výměny stranických průkazů, ale bylo výsledkem boje mezi stoupenci a odpůrci normalizace o ovládnutí řídicích funkcí. V menší míře bylo i výsledkem politického hodnocení nomenklaturních kádrů, jež mělo akci výměny stranických průkazů předcházet a které bylo dokončeno sotva z poloviny. Ta hlavní čistka měla teprve přijít.

Schvalování návrhů na vydání nových legitimací budoucím členům komisí finišovalo na schůzi předsednictva 15. dubna. Projednalo 332 návrhů a zdrcující většinu opět schválilo bez výhrad, jen u šesti schválených na vydání legitimace zamítlo jejich zařazení do komisí. V pěti případech rozhodlo vydání nové legitimace pozastavit a zavést stranické šetření. V jednom případě rozhodlo navrženému legitimaci nevydat a rovnou ho vyloučilo ze strany, ve dvou případech zavedlo disciplinární řízení. Na návrh OKRK rozhodlo o dodatečném vyloučení čtyř bývalých komunistů, kteří sami již ze strany vystoupili, dvou, kteří zůstali v emigraci, a šesti bývalých stranických funkcionářů ze závodů, kteří odmítli změnit svůj negativní postoj k srpnovému vojenskému zásahu a následné politice normalizace. Dále zřídilo dvě zvláštní komise OV KSČ, které dostaly za úkol provést pohovory k výměně stranických průkazů jednak s bývalými funkcionáři a politickými pracovníky OV KSČ, jednak s bývalými vedoucími funkcionáři okresních orgánů a organizací NF. Celkově se jednalo o 48 bývalých vedoucích okresních funkcionářů.

¹⁴⁶ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 8.4.1970.

Na stejné schůzi se předsednictvo zabývalo situací v Libereckých vzduchotechnických závodech a v tamější stranické organizaci na základě zprávy komise, ustavené k tomuto účelu. Projednávání vyústilo v přijetí stanoviska předsednictva, v němž byly odsouzeny „pravicové postoje a nátlakové akce“ v listopadu 1968 a v dubnu a květnu 1969, v nichž se spojil výbor stranické organizace se závodním výborem ROH a navíc ještě s vedením stranických a odborových organizací Plastimatu a VŠST k nátlaku na vedení KSČ. Odsouzena byla i kampaň proti několika pracovníkům závodu, kteří se na podzim 1968 přátelsky sešli se sovětskými důstojníky v libereckém hotelu Zlatý lev. „Navazování styků s představiteli sovětské armády některým žvlům na závodě vadilo, ale přitom se nikdo nepozastavil nad zcela neoprávněným navazováním spojení jedné ZO KSČ s dalšími proti svému nejvyššímu orgánu – ÚV KSČ“, prohlašovalo stanovisko předsednictva OV KSČ.¹⁴⁷

¹⁴⁷ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 15.4.1970.

5. Rozhodující fáze výměny stranických průkazů (duben – září 1970)

Další průběh pohovorů zásadním způsobem ovlivnilo rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ ze dne 14.4.1970. Již před tímto jednáním si vyžádalo od předsednictev KV KSČ zprávy o průběhu a výsledcích pohovorů a návrhy na případné úpravy dalšího postupu. Zároveň od nich žádalo odpověď na tři otázky: zda se podaří výsledky pohovorů zajistit dělnický charakter strany, zda bude strana při pohovorech důkladně očištěna a jaké jsou jejich zkušenosti s taktikou pravicových sil během pohovorů. Tím si nejvyšší stranické vedení vlastně objednalo jakýsi nátlak zdola na přitvrzení a zpřísnění kritérií na samém začátku pohovorů v základních stranických organizacích.

Výsledkem jednání byl dokument nazvaný Závěry předsednictva ÚV KSČ ze dne 14. dubna 1970 k dalšímu postupu při výměně stranických legitimací. Očista strany od pravicových oportunistů v něm byla prezentována jako jediný cíl a hlavní smysl celé akce výměny průkazů a liberalistické tendence při jejím provádění byly označeny za ohrožení celkového záměru. Tento dokument lze označit za jakési vyhlášení stanného práva či mimořádného stavu ve straně, neboť umožnil v dalších ohledech nerespektovat platné stanovy a obvyklé organizační postupy. Stranické orgány dostaly mimořádné právo pozastavovat členství ve straně jednotlivcům i celým skupinám, pozastavit činnost základních stranických organizací či je zcela zrušit, popř. sloučit s jinými bez souhlasu jejich členů. Komunisté s pozastaveným členstvím museli o pohovor k výměně legitimace písemně požádat. Nepodání žádosti umožňovalo stranickým orgánům zrušit takovému členu členství ve straně nebo ho ze strany vyloučit. Za nepřijatelné bylo prohlášeno požadovat od komisí nějaké důkazy ke vznášeným obviněním. Naopak, prověřovaný měl sám komisi dokazovat, čím a proč si zaslouží zůstat členem KSČ, jak sám pomáhá uskutečňovat politiku jejího současného vedení. Schválený dokument umožňoval také změnit či zcela zrušit výsledky již provedených a schválených pohovorů, měnit složení komisí apod.¹⁴⁸

Proč předsednictvo ÚV KSČ považovalo za potřebné sáhnout k mimořádným opatřením, s nimiž původně v akci výměny stranických průkazů nepočítalo? Zdá se, že postupné prosazování vnitrostranického převratu, započatého již v srpnu 1968 a zcela odbrzděného v dubnu 1969 Husákovým příchodem do čela KSČ, narazilo na větší překážky ve straně, než jeho prosazovatelé předpokládali. Zatímco pozměněné ústřední, krajské a okresní stranické orgány se svými aparáty a aktivy již nový politický kurz stranického vedení plně akceptovaly a aktivně prováděly, ve výborech a mezi členy základních organizací politika normalizace ještě faktickou a aktivní podporu nezískala. Omezovala se nanejvýš na projevy formálního slovního souhlasu. Normalizační politika stranického vedení se dostala před úkol změnit složení nejnižšího, ale zároveň nejpočetnějšího funkcionářského sboru KSČ, výborů základních organizací. Zvládnutí tohoto úkolu byl nezbytný předpoklad k ovládnutí celé členské základny. Jen touto cestou bylo možno proměnit celou komunistickou stranu ve skutečnou oporu a hlavní nástroj politiky normalizace. Počáteční etapa pohovorů k výměně legitimací se zřejmě zadržela na nedostatečném doložení „pravicovosti“ předem vytipovaných jednotlivců a skupin, od nichž měla být strana očištěna. Nejenže taková obvinění odmítali prověřovaní, ale ani ostatní členové základních organizací je nepovažovali za přesvědčivá. Mimořádná opatření vyhlášená předsednictvem ÚV KSČ byla opatřeními preventivními. Nevyplývala z dosavad-

¹⁴⁸ Podrobněji Maňák, J.: Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970, c. d., s. 48–55.

ního průběhu pohovorů, i když se tak navenek tvářila. Jejich smyslem bylo zastrašit členy a funkcionáře základních organizací, odradit je, aby nekladli odpor normalizační politice. Šlo o to, aby výsledky pohovorů nebyly závislé na názorech a postojích většiny členů a funkcionářů základních organizací, ale na názorech a potřebách „zdravých sil“. Teprve „znormalizováním“ základních stranických organizací mohla být politika normalizace ve straně dovršena. Výsledky pohovorů ve vybraných základních organizacích v tomto zavedení mimořádného stavu v KSČ prakticky nehrály žádnou významnou roli, posloužily jen jako záminka.

Se změnou v dalším postupu pohovorů podle rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ ze 14.4.1970 bylo seznámeno plénum OV KSČ 20.4.1970. Fakticky se na něm ještě nic nerozhodlo, protože předsednictvo OV KSČ nestačilo připravit aplikaci tohoto rozhodnutí na podmínky libereckého okresu. Diskuse na plénu byla dost všeobecná, vyznívala ale souhlasně pro změnu postupu v dalších pohovorech. Ozvaly se v ní i hlasy volající po přehodnocení výsledků některých pohovorů, pro pozastavení členství, resp. po zastavení činnosti některých stranických organizací, zejména ve státních a hospodářských orgánech, v oblasti kultury a školství, protože v nich prý měli pravicoví oportunisté největší vliv. Plénum formálně schválilo Jiřího Zahrádku do funkce tajemníka OV KSČ pro úsek průmyslu, i když fakticky tuto funkci vykonával již více než měsíc.¹⁴⁹

Meritorně projednalo novou směrnici nejvyššího stranického vedení předsednictvo OV KSČ hned po plénu. Podstatně rozšířilo seznam základních stranických organizací „silně zasažených pravicovým oportunismem“ o dalších třináct, v nichž budou pohovory provádět výhradně komise OV KSČ. Vedoucímu tajemníku Šecovi bylo uloženo shrnout všechny návrhy a vypracovat seznam základních organizací, jejichž členům bude pozastaveno členství, případně tento seznam dále doplňovat. Organizačnímu tajemníku Měchurovi bylo uloženo vypracovat návrh na seznam členů, u nichž bude třeba již schválené výsledky pohovorů a rozhodnutí o vydání nové legitimace pozastavit či zcela zrušit a provést nové pohovory na základě nově zjištěných skutečností či došlých připomínek. Dva nejvyšší okresní funkcionáři dostali fakticky plnou moc rozhodovat a postupovat v těchto případech podle vlastního uvážení.

Jeden takový případ změny původního rozhodnutí projednalo předsednictvo rovnou na tomto zasedání. Jednalo se o šéfredaktora okresních novin Vpřed Eduarda Žďárského, kterému bylo schváleno vydání nové legitimace mezi prvními v okrese již 11.3.1970. V jeho případě nebyly zjištěny žádné nové skutečnosti, jen se nyní zcela změnilo jejich hodnocení. Nebylo ani třeba konat nový pohovor a čekat na jeho výsledek. Předsednictvo nyní rozhodlo Žďárského vyloučit z KSČ, zbavit ho funkce šéfredaktora a propustit ze zaměstnání v redakci. Rozhodujícím důvodem pro to byla jeho politická odpovědnost za psaní okresních novin, zejména za obsah zvláštních vydání z kritických srpnových dnů 1968. Žďárskému nebyla nic platná ani jeho časná normalizační angažovanost a těsné spojení se „zdravými silami“. Nyní to bylo vzato jen jako polehčující okolnost, nebyl tedy stavěn na stejnou úroveň odpovědnosti jako Belda, Kábele a Pavlovič, ale jeho politické provinění bylo označeno za tak vážné, že nic jiného než vyloučení ze strany nepřicházelo v úvahu.¹⁵⁰

¹⁴⁹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 20.4.1970.

¹⁵⁰ Žďárský se bránil tím, že ani v srpnu 1968 nebyl hlavním hlasatelem pravicových tendencí (hlavní vinu se snažil svrhnout na redaktora Příhodu) a že již brzy po srpnu úzce spolupracoval s představiteli „zdravých sil“ při prosazování politiky normalizace. Výbor ZO KSČ v redakci navrhoval Žďárskému udělit jen stranický trest důtku s výstrahou, ale také považoval za nevyhnutelný jeho odchod z funkce šéfredaktora Vpředu i z redakce.

Další projednávání pracovních-politického hodnocení okresních nomenklaturních kádřů bylo uvedeno rozhodnutím, že napříště nebude spojeno s potvrzováním ve funkci, ale že předsednictvo je bude jen brát na vědomí. V tomto smyslu proběhlo hodnocení deseti ředitelů středních škol v okrese. Přesto ale rozhodlo odvolat ředitele Střední průmyslové školy strojní a elektrotechnické v Liberci Ing. Dlouhého a dva další ředitele rozhodlo ponechat ve funkci jen do konce školního roku. Hodnocení dalších nomenklaturních kádřů, předsedů výrobních družstev v okrese, bylo zcela odmítnuto jako nedostatečně kritické a vráceno k přepracování. Tajemníku Zahradkovi bylo uloženo vyhledat nové kádry do funkcí předsedů výrobních družstev Jizeran a Vkus. Ze způsobu, jak bylo projednáváno hodnocení nomenklaturních kádřů je znát, že předsednictvo OV KSČ již samo částečně rezignovalo na své dřívější rozhodnutí, že nomenklaturní hodnocení musí předcházet stranickým pohovorům k výměně legitimací. Přiblížilo se názoru, že skutečně důkladné zhodnocení nomenklaturních kádřů, jejich politických postojů i úspěšnosti jimi vykonávaných funkcí bude možné až při pohovorech k výměně legitimací, až teprve podle jejich výsledků bude moci předsednictvo rozhodovat o jejich odvolání či ponechání ve funkcích.¹⁵¹

V přípravě na pohovory v základních organizacích pokračovalo předsednictvo schvalováním výsledků pohovorů s předpokládanými členy pohovorových komisí. Vydání nové legitimace a zařazení do komise bylo bez výhrad schváleno u 232 navržených. Dalším jedenácti bylo schváleno vydání nové legitimace, ale zamítnuto zařazení do komisí. Jeden návrh na vydání legitimace byl zamítnut a předsednictvo rozhodlo rovnou o vyloučení dotyčného ze strany, čtyři návrhy pohovorových komisí na vyloučení ze strany však byly zároveň zamítnuty jako nedostatečně zdůvodněné. Jeden případ návrhu na vyloučení dopadl kuriózně: čtyři členové předsednictva hlasovali pro vyloučení, čtyři proti. Proto byla celá záležitost vrácena komisi k novému prošetření. Schválením této dávky nových členů byly pohovorové komise v okrese v podstatě zkompletovány. Zároveň ale bylo rozhodnuto, že pohovory v základních organizacích nebudou zahajovány dřív, dokud jejich výbory za pomoci „zdravých sil“ v organizaci nevypracují analýzu vývoje v organizaci za období let 1968–1969. Členové pohovorových komisí měli výboru při vypracování analýzy pomáhat.¹⁵²

V této době se prováděla dřívější rozhodnutí předsednictva OV KSČ o kádrových změnách ve složení ONV. Formálním schválením těchto změn na plénu ONV byli z funkcí v radě, v komisích a z pléna odvoláni poslanci Bayer, Výborná, Maternová, Maršálek, Kusý, Moulis, Dvořák, Černý a Beránek. Z funkcí vedoucích odborů ONV byli odvoláni Novák, Hladík, Rejmon a Borovec. Navíc bylo odvoláno z komisí ONV dalších sedm členů, kteří nebyli poslanci ONV.¹⁵³

Koncem dubna projednalo předsednictvo OV KSČ výsledky pohovorů s pracovníky sekretariátu OV KSČ. Celkem bez problémů byly schváleny výsledky pohovorů s návrhy na vydání legitimace u administrativních pracovníků aparátu. Výjimku tvořila jen sekretářka

Předsednictvo přesto rozhodlo rovnou o vyloučení ze strany a propuštění z redakce. SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 22.4.1970.

¹⁵¹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 22.4.1970. S hodnocením nomenklaturních kádřů nepřímo souvisí rozhodnutí, že dvěma členům okresního výboru, Pernému a Plačkovi, bude umožněno rezignovat na vlastní žádost.

¹⁵² SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 22.4.1970. Předsednictvo projednalo i první návrhy vzešlé z pohovorů v základních organizacích. Schválilo vydání nových průkazů jen představitelům „zdravých sil“, ostatním schvalování přerušilo do vypracování analýzy vývoje v jejich základní organizaci, popř. je dalo převést do kategorie s pozastaveným členstvím.

¹⁵³ *Vpřed*, 28.4.1970.

redakce Vpředu, které bylo zrušeno členství ve straně. Větší rozdíly se projeví u politických pracovníků. U dvou výrazných prosazovatelů normalizace došlo ke značné změně. Původně jim bylo schváleno vydání nové legitimace bez výhrad a mezi prvními v okrese, ale toto rozhodnutí bylo vzato zpět. Nový návrh na vydání legitimace, ale zároveň i udělení stranického trestu napomenutí bývalému tajemníku OV Bělohávkovi byl předsednictvem odmítnut. Bylo rozhodnuto Bělohávkovi pozastavit členství a konat s ním nový pohovor. Podobně dopadl předseda OKRK Hampl. Návrh na vydání legitimace a udělení stranického trestu důtky s výstrahou byl také zamítnut. Místo toho mu bylo pozastaveno členství a měl znovu projít pohovorem. Navíc mu bylo uloženo, aby sám požádal o uvolnění z funkce předsedy OKRK. Nepřekvapil přístup předsednictva OV k bývalému předsedovi MěV KSČ v Liberci Křečkovi. Jemu bylo komisí navrženo vydání legitimace a udělení stranického trestu důtky s výstrahou. Předsednictvo výsledek pohovoru anulovalo, Křečkovi pozastavilo členství a pohovor s ním se měl konat znovu. Bez výhrad schválilo předsednictvo vydání nové stranické legitimace tajemníku OV KSČ Syrovátkovi a ještě šesti dalším politickým pracovníkům (Foršt, Jandík, Honc, Volprecht, Šedivý a Suchomel). Vydání nové legitimace, doprovázené udělením stranického trestu, bylo schváleno čtyřem politickým pracovníkům (Míl, Starý, Tvrzník, Vaněk). Dalšímu, Sengrovi, bylo vydání legitimace odloženo a mělo u něj proběhnout stranické šetření. Bývalému vedoucímu úseku analýz a informací Turkovi bylo členství pozastaveno, byl propuštěn z aparátu a pohovor s ním se měl konat znovu. Bývalý redaktor Vpředu Středa byl rovnou z KSČ vyloučen a z aparátu propuštěn.¹⁵⁴

Předsednictvo bylo informováno o celkovém počtu emigrantů z okresu Liberec. V zahraničí zůstalo 710 osob, z toho bylo 57 členů KSČ. Otázka jejich členství ve straně byla již vyřešena tak, že 41 osob bylo z KSČ vyloučeno a osmi bylo zrušeno členství ve straně. Zbývající případy ještě nebyly dořešeny, protože šlo o osoby, které v okrese Liberec jen bydlely, ale pracovaly jinde.

Skřípat začalo hodnocení nomenklaturních kádrů, v němž se předsednictvo OV KSČ snažilo pokračovat. Ze čtyř ředitelů okresních podniků prošel hodnocením jen jeden, zbývající tři hodnocení byla vrácena k přepracování.¹⁵⁵

Těžiště pohovorů přešlo od konce dubna 1970 do základních organizací KSČ. Ty se v zásadě dělily na dvě kategorie. Jedna měla právo provádět pohovory ve vlastní režii, vlastními silami, a výsledky pohovorů měla s konečnou platností schvalovat jejich členská schůze. Počet těchto stranických organizací se v průběhu akce výměny legitimací postupně zmenšoval a ve všech si poslední slovo při schvalování návrhů na vydání legitimace vyhradilo předsednictvo OV KSČ. Druhou kategorií tvořily stranické organizace, v nichž pohovory prováděly komise OV KSČ, a výborům základních organizací zůstala jen jakási pomocná role. Schvalování všech výsledků pohovorů si zcela vyhradilo předsednictvo OV KSČ. Zvláštní pozornost okresního vedení se soustředila na ty základní stranické organizace, které byly podle jeho názoru „silně zasaženy pravicovým oportunistem“. V těchto organizacích byla v rozsáhlé míře uplatňována mimořádná opatření podle dubnové směrnice předsednictva ÚV KSČ, jako bylo pozastavení členství většině členů, uplatňování stranických šetření a zavádění disciplinárních řízení, ev. zastavení činnosti či zrušení základní organizace. Častěji

¹⁵⁴ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 29.4.1970. Ze sedmnácti politických pracovníků, s nimiž komise OV KSČ vedla pohovory, jich dostalo novou stranickou legitimací jen jedenáct. Čtyřem bylo pozastaveno členství a pohovory s nimi se měly opakovat, u jednoho bylo zavedeno stranické šetření a jeden byl ze strany vyloučen.

¹⁵⁵ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 29.4.1970.

v nich docházelo k přehodnocování výsledků pohovorů či k jejich opakování, měněno bylo i složení komisí apod.

Podkladem pro jednání pohovorových komisí byla předem vypracovaná „analýza“ předchozího vývoje i stávajícího stavu v samotné základní stranické organizaci včetně jmenovitě uvedených nositelů pravicových názorů. „Analýzu“ zpravidla vypracovávali pověřeni členové stranického orgánu za pomoci „zdravých sil“ ze základní organizace. Těmito „analýzami“ byly ve většině případů výsledky pohovorů určeny předem. Samotný pohovor pak byl jen rituálem, který měl předem připraveným závěrům dát konečnou podobu. Prověřovaný měl sám při pohovoru dokazovat, že si členství v KSČ zaslouží. Při vlastním pohovoru se nejvíce probíraly jeho postoje v době tzv. pražského jara, při srpnové vojenské invazi a posléze při provádění politiky normalizace. Většina prověřovaných si musela vyslechnout různě ostře formulovaná obvinění, že jejich postoje v probíraných obdobích nebyly vždy takové, jaké byly při pohovorech označovány za správné. Ostrost obvinění závisela na tom, zda se s prověřovaným počítalo, že zůstane členem strany, a pokud zůstat neměl, zda mu bude členství v KSČ „jen“ zrušeno, nebo má být ze strany vyloučen.¹⁵⁶ Písemně formulovaný verdikt z pohovoru byl prověřovanému sdělen jen ústně a prověřovaný musel podpisem potvrdit, že s ním byl seznámen. Žádný písemný doklad o výsledku pohovoru nebyl prověřovaným vydáván.

Předsednictvo OV KSČ projednávalo a schvalovalo všechny návrhy pohovorových komisí. Nebylo to projednávání a schvalování jen formální. Mnohdy předsednictvo návrhy komisí neschválilo a vrátilo je k došetření, mnohdy je přímo měnilo, většinou k přitvrzení závěru, zcela výjimečně k jeho změkčení. Teprve jeho rozhodnutím nabyl výsledek pohovoru platnost. Výsledkům pohovorů v některých organizacích či u některých členů věnovalo předsednictvo mimořádnou pozornost. V dalším textu si budeme všimnout jen výsledků pohovorů, jejichž dopad překračoval hranice působnosti jednotlivé základní stranické organizace, či měl význam přímo celookresní.

K takovým jistě patřila ZO KSČ na Okresním národním výboru v Liberci. Vůči ní byla uplatněna mimořádná opatření podle dubnové směrnice předsednictva ÚV KSČ. Jejím osmdesáti osmi členům bylo pozastaveno členství a pro pohovory byli rozděleni do dvou skupin. Menší o čtrnácti členech tvořili „aktivní prosazovatelé pravicového oportunistu“, větší se sedmdesáti čtyřmi členy byly složena z těch, kteří „nestáli pevně na pozicích marxismoleninismu a proletářského internacionalismu“. Z těch, kterým členství v KSČ pozastaveno nebylo, mělo dvaatřicet předstoupit před pohovorové komise OV KSČ a se zbývajících deseti měla pohovory provést komise základní organizace (v této skupině šlo o komunisty z administrativy a pomocného personálu).

Podobně tomu bylo v základní stranické organizaci na Městském národním výboru v Liberci. Tam už pohovory měly první výsledky. Vydání nových stranických legitimací předsednictvo OV KSČ schválilo u tří nově dosazených čelných funkcionářů a u dvanácti představitelů „zdravých sil“ v plénu MěNV. Pohovorová skupina OV KSČ měla ještě provést

¹⁵⁶ Původně předsednictvo ÚV KSČ s udělováním stranických trestů při pohovorech vůbec nepočítalo. Preferovalo důkladnou „očistu“ strany a obávalo se, že by stranické organizace mohly dávat přednost udělování stranických trestů před vypuzením z KSČ. V praxi ale k udělování stranických trestů docházelo velmi často, aby se odlišilo, kdo si novou stranickou legitimaci zasloužil opravdu bez výhrad a kdo měl sice z pohledu normalizátorů přece jen nějaký ten „škraloup“, ale byl vzat na milost.

pohovory s osmnácti členy a zbývajícím dvaceti sedmi členům bylo členství v KSČ pozastaveno.¹⁵⁷

Za příklad postupu při pohovorech v běžné základní organizaci ve výrobním podniku lze uvést ZO KSČ v Libereckých tiskárnách. Podléhala sice MěV KSČ v Liberci, ale pohovory v ní byly plně v rukou komisí zřízených přímo OV KSČ. Tuto mimořádnou pozornost si vysloužila proto, že v podniku byla vytištěna většina letáků v srpnu 1968 a některé protinormalizační tiskoviny i později. Na počátku pohovorů bylo v této základní organizaci 55 členů (v roce 1968 v ní ze strany vystoupilo 15, v roce 1969 dokonce 24 členů). Prvním vyloučeným ze strany byl dosavadní předseda základní organizace KSČ. Při dalších sedmnácti pohovorech doporučila komise OV KSČ vydat novou legitimace šestnácti členům a jednoho navrhla na vyloučení ze strany. Komisi OV KSČ ještě zbývalo provést pohovory s dvaceti sedmi členy. Zbývajícím deseti členům bylo členství v KSČ pozastaveno.¹⁵⁸

V souvislosti s průběhem prvních pohovorů v základních organizacích, které ale byly dosud prováděny jen komisemi OV KSČ, stojí za zmínku, že nomenklатурní kádry ve vedení podniků nebyly prověřovány ve stejných komisích jako řadoví komunisté, ale že pro ně byly zřízeny speciální komise OV KSČ. Podklady pro pohovory v těchto komisích dodávali hlavně příslušníci „zdravých sil“ v podnicích.

Otázkou je, zda při spuštění pohovorů v základních stranických organizacích byla dána nějaká směrná čísla, kolik a jakých dosavadních členů má být z KSČ vyhozeno. Autor neobjevil nic, co by naznačovalo, že by nějaká směrná čísla byla okresu stanovena shora, krajským či ústředním vedením strany, ani že by si je stanovilo předsednictvo OV KSČ z vlastní iniciativy.¹⁵⁹ U základních stranických organizací tomu ale bylo jinak. Ne že by jim předsednictvo OV KSČ nějaká směrná čísla zadávalo, ale v každé základní organizaci stupeň „očisty“ určovaly jejich „zdravé síly“ v součinnosti s pohovorovými komisemi. Na nich spočívalo vypracování „analýzy“ předchozího vývoje a současného stavu stranické organizace, která nutně musela vyústit do vytipování těch, kterým nová legitimace vydána nebude, kdo bude ze strany vyloučen a komu bude jen zrušeno členství. Byl to ovšem vždy jen výchozí záměr. Jeho naplnění záviselo jak na počínání prověřovaného člena, tak na přístupu členů komise k němu v průběhu vlastního pohovoru.¹⁶⁰

Na začátku května 1970 skončily pohovory na okresní úrovni, tj. s funkcionáři a členy OV KSČ, s pracovníky jeho aparátu, s předními členy okresního stranického aktivu a s navrženými členy pohovorových komisí. Jak již bylo řečeno, šlo o pohovory s komunisty, o nichž se předpokládalo, že novou stranickou legitimaci dostanou a že na nich pak bude záležet, jak

¹⁵⁷ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 5.5.1970.

¹⁵⁸ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 5.5.1970. Podobně pohovory probíhaly v dalších ZO KSČ, které sice podléhaly MěV KSČ v Liberci, ale v nichž režii pohovorů převzaly komise OV KSČ (Textilkombinát Liberec, Bytový podnik Liberec).

¹⁵⁹ Z referátu vedoucího tajemníka OV KSČ Šece na plénu 29.7.1970 se dá vyvodit, že na jakési minimální hranici „očisty“ ve výši 20 % se předsednictvo alespoň neformálně shodlo. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 29.7.1970.

¹⁶⁰ Doložit je to možné na základě informace o ustavení pohovorové skupiny ve vesnické organizaci KSČ v Rynolticích a o jejím posuzování situace v této organizaci. Předpokládala, že osm až deset důchodců při pohovorech požádá o zrušení členství, jeden člen bude ze strany vyloučen a zbývajících tři členky – učitelky, které mají pozastavené členství, skončí při pohovorech buď se stranickými tresty nebo se zrušením členství. Podobně v ZO KSČ Státního statku Hrádek, hospodářství Rynoltice, se počítalo dopředu s tím, že z jednadvaceti členů bude deseti udělen stranický trest a čtyřem členům bude zrušeno členství ve straně. Osud vedoucího hospodářství měla rozhodnout zvláštní komise OV KSČ. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 5.5.1970.

pohovory proběhnou v celé okresní organizaci. Ačkoli se předpokládalo, že pohovory v této fázi proběhnou bez problémů a všichni nové legitimace dostanou, nebylo tomu tak ve všech případech. Předsednictvu OV KSČ bylo komisemi doporučeno, aby novou legitimaci dostalo 2679 komunistů, předsednictvo ale schválilo jen 2653 návrhů (99 %) a potvrdilo jim vydání nového stranického průkazu. Jednomu z navržených zrušilo členství v KSČ a u pětadvaceti rozhodlo vydání legitimace pozastavit, provést u navrženého stranické šetření a teprve podle jeho výsledku rozhodnout o vydání či nevydání legitimace.¹⁶¹ Zavedení stranického šetření přinejmenším signalizovalo vznik podezření, že prověřovaný vždy nezastával názory a postoje, které se u pohovorů považovaly za jediné správné. Výsledkem stranického šetření bylo v lepším případě vydání legitimace a udělení stranického trestu, v horším případě zrušení členství a v nejhorším vyloučení ze strany.

Na úrovni základních stranických organizací se v květnu 1970 pohovory rozběhly již ve většině z nich (266 z celkového počtu 485), ale jen ve třiceti byly již ukončeny. Pohovory zatím prošla více než čtvrtina členů KSČ (4180 z celkového počtu 14 815). Vydání nové legitimace bylo navrženo pro 3907 členů (93,5 %), u sto deseti prověřovaných bylo navrženo zrušit členství a u osmdesáti vyloučení z KSČ. Se sedmdesáti devíti členy byly pohovory přerušeny a bylo s nimi zavedeno stranické šetření, ve čtyřech případech bylo rozhodnuto zahájit disciplinární řízení. Uvedená čísla se zdají naznačovat poměrně benevolentní přístup k pohovorům, ale to je způsobeno tím, že se všude začínalo s představiteli „zdravých sil“, pokračovalo se přes další předem jasné případy a těžší či složitější případy byly většinou odsouvány. Stejně to ale ještě nebyly výsledky konečné, protože je ještě neprojednalo a neschválilo předsednictvo OV KSČ. Zatím jen 284 komunistů prošlo celou procedurou a byla jim již vydána nová legitimace. Tomu muselo předcházet ukončení pohovorů v jejich základní organizaci a schválení jejich výsledků předsednictvem OV KSČ.¹⁶²

Z uvedených údajů se dá soudit, že se pohovory zatím rozběhly ve stranických organizacích, kde se dal očekávat jejich relativně snadný průběh. Organizace, kde se daly čekat větší problémy a v nichž byla uplatněna dubnová směrnice předsednictva ÚV KSČ, začaly teprve postupně přicházet na řadu.

Jednou z těch problematických základních organizací byla ZO KSČ na ONV. O přípravě pohovorů v ní již zde byla zmínka. Zahájení pohovorů se nedalo příliš odkládat. Předsednictvo OV KSČ mělo enormní zájem na „konsolidaci“ ONV a ta byla bez provedení pohovorů nemyslitelná. Zatím zde byly pohovory teprve na počátku a prováděly je komise OV KSČ. Uskutečněno bylo dvaadvacet pohovorů. Jen u sedmi prověřovaných navrhla komise vydání stranické legitimace. Na vyloučení z KSČ navrhla dvanáct a na zrušení členství tři. Při schvalování těchto návrhů ještě předsednictvo OV KSČ změnilo jeden návrh na zrušení členství na vyloučení ze strany. S výsledky stranických pohovorů souvisely další závažné

¹⁶¹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 13.5.1970. Do těchto souhrnných čísel nejsou zahrnuti čelní straničtí a veřejní funkcionáři okresu, kteří spadali pod nomenklaturu KV KSČ, ani v okrese žijící aktivisté krajského stranického aktivu. Ti byli prověřováni komisemi KV KSČ. Rovněž je nutno se zmínit, že zcela z pravomoci OV KSČ byly vyňaty organizace KSČ ve vojenských útvech. V nich pohovory probíhaly naprosto odděleně od civilního sektoru.

¹⁶² SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 13.5.1970. Základních organizací, v nichž byly pohovory ukončeny, jejich výsledky schváleny a kde byly jejich členům vydány nové legitimace, bylo na celém okrese jen čtrnáct. V nich byla nová legitimace vydána 284 členům (90,7 %), dvanáct bylo vyloučeno a sedmnácti bylo zrušeno členství. V těchto organizacích se v praxi ještě neuplatnila dubnová směrnice ÚV KSČ, neboť šlo převážně o organizace, zařazené do experimentální fáze pohovorů. To, že každý desátý prověřovaný po pohovorech přestal být členem KSČ, rozhodně o přílišné benevolenci ani v počáteční fázi pohovorů nesvědčí.

změny v obsazení funkcí a pozic v ONV. Bývalí čelní funkcionáři ONV Skákal a Menšík byli donuceni opustit i funkce řadových poslanců ONV (formálně sami podali rezignaci). K dalším změnám došlo ve složení rady ONV a ve vedení komisí ONV. Obě funkce museli opustit F. Navrátil, J. Sláma a Z. Faltys. Z rady ONV odešli K. Stránský, V. Marešová a V. Hrušková. Všichni odvolaní ještě zůstali řadovými poslanci ONV. Nově bylo kooptováno 23 osob do pléna ONV a sedm z nich bylo ještě zvoleno do rady ONV (A. Blažek, H. Karbanová, J. Čáp, P. Hlaváček, M. Rosenbergová, V. Kosina a V. Kvapil).¹⁶³ Nová rada ONV byla nyní již skutečně nová, z jejích původních členů v ní nezůstal nikdo. Podobně nově bylo obsazeno vedení komisí a vedení odborů ONV.

Podobně jako na ONV proběhla prověrka v ZO KSČ okresního soudu. Pohovorová komise OV KSČ doporučila vydat novou legitimaci jen dvanácti členům (mezi nimi byli dva soudci a jeden notář), předsednictvo rozhodlo schválit ale jen devět, ostatním výsledky pohovorů zrušilo a rozhodlo jim pozastavit členství (mezi nimi byl i jeden soudce).¹⁶⁴ Znamenalo to pro ně, že pokud chtěli zůstat členy KSČ, museli absolvovat nový pohovor, o který byli navíc nuceni písemně požádat.

Uvedené dvě organizace působily v mocensky velmi důležitých orgánech, a proto by velmi tvrdé výsledky pohovorů nemusely být velkým překvapením. Ale neméně tvrdě si počínaly komise OV KSČ při pohovorech v některých průmyslových závodech. Jako příklad je možné uvést pohovory v ZO KSČ Tiba Frýdlant. Na počátku pohovorů měla 56 členů (v roce 1969 v ní vystoupilo ze strany 46 členů). Pohovorová komise OV KSČ dosud provedla třináct pohovorů. Novou legitimaci doporučila vydat sedmi komunistům (tři z nich navrhla zařadit do pohovorových komisí), vydání nové legitimace zamítla šesti členům. Ze zbývajících 43 členů provedla komise OV KSČ pohovory ještě s dvaceti, ostatních 23 členů mělo členství pozastavené. Komise navíc doporučila zrušit výsledky pohovorů na okresní úrovni u šesti členů této organizace, při obnovených pohovorech měli být ze strany vyloučeni.

Podobně začaly pohovory v ZO KSČ Elektromontáže Liberec. V této organizaci během roku 1969 opustilo řady strany 59 jejích bývalých členů. Komise OV KSČ navrhla aspoň dodatečně deset z nich z KSČ vyloučit, a to včetně dosavadního podnikového ředitele Šmída. Na začátku pohovorů měla ZO KSČ 78 členů. Komise OV KSČ provedly pohovory s jednapadesáti členy, z nichž navrhly vyloučit devět. Zbývajících 25 členů mělo zatím pozastaveno členství, u pěti z nich se předpokládalo vyloučení ze strany.

Příkladem postupu v závodní stranické organizaci, která měla právo provádět pohovory vlastními silami, byla příprava pohovorů v ZO KSČ LIAZ 03. Vlastní pohovory v ní ještě nezačaly. Organizace měla 79 členů (v roce 1969 stranu opustilo 25 osob). V organizaci byl zvolen nový výbor a ten aplikoval dubnovou směrnicí ÚV KSČ v organizaci tak, že šestnácti členům pozastavil členství. Výbor předpokládal, že při pohovorech bude sedm členů vyloučeno ze strany a devíti bude členství zrušeno.¹⁶⁵ Z toho je zřejmé, že již samo pozastavení členství ve straně obsahovalo v sobě zárodek rozhodnutí o nevydání nové legitimace.

ZO KSČ Plastimat Liberec patřila ke stranickým organizacím, v nichž byl odpor proti politice normalizace mimořádně silný. Během roku 1969 vystoupilo z KSČ 75 jejích členů a tendence vystupovat ze strany byly ještě v roce 1970 dost silné. Proto zde věnovalo předsednictvo OV KSČ přípravě na pohovory zvýšenou pozornost, zejména při výběru do pohovorových komisí OV KSČ pro tuto organizaci. Před zahájením pohovorů bylo

¹⁶³ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 20.5.1970, a *Vpřed*, 29.5. a 2.6.1970.

¹⁶⁴ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 20.5.1970.

¹⁶⁵ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 20.5. a 27.5.1970.

v organizaci 145 členů. Z nich bylo zatím prověřeno na okresní úrovni a do komisí zařazeno 25 členů. V základní organizaci ještě pohovory nezačaly, ale pohovorová komise OV KSČ plánovala, že provede pohovory s padesáti osmi členy. Zbývajícím šedesáti dvěma členům bylo členství pozastaveno. Komise předpokládala, že z nich by si členství ve straně mohlo zachovat třináct členů, dvaceti sedmi by bylo členství zrušeno a dvaadvacet by mělo být ze strany vyloučeno.¹⁶⁶

V podobné situaci byla i ZO KSČ Totex Chrastava. Během roku 1969 řady strany opustilo 106 jejích členů a před zahájením pohovorů v ní zůstalo 131 členů. Z tohoto počtu prošlo pohovory zatím jen 23 členů, kteří byli zařazeni do pohovorových komisí. Dodatečně bylo z KSČ vyloučeno 30 bývalých členů, kteří stranu sami opustili ještě před zahájením pohovorů. Vlastní pohovory v základní organizaci sice ještě nezačaly, ale komise OV KSČ, zřízená pro tento účel, již měla jasno. Plánovala provést pohovory s šedesáti třemi členy, kteří by mohli dostat novou legitimaci. Dvaceti osmi členům navrhla pozastavit členství. U nich předpokládala, že devíti z nich bude členství zrušeno a šest bude ze strany vyloučeno. Ředitele podniku měla prověřovat zvláštní komise OV KSČ pro nomenklaturní kádry a zbývajících členy organizace pohovorová komise ZO KSČ.¹⁶⁷

Z uvedených příkladů ze závodů je vidět, že pohovory zatím proběhly většinou s příslušníky tzv. zdravých sil ve straně. Ačkoli vlastní pohovory s většinou členů závodních stranických organizací byly teprve ve stadiu příprav, jejich výsledky byly do značné míry rozhodnuty předem, a to na základě „analýz“, vypracovaných tzv. zdravými silami za pomoci pohovorových komisí OV KSČ. Pozoruhodné jsou úbytky členů těchto závodních organizací před zahájením pohovorů, kteří z KSČ vystoupili na základě vlastního rozhodnutí. Pohybovaly se mezi 35–45 % členské základny těchto organizací. U nejvýraznějších představitelů této skupiny bývalých komunistů byly jejich postoje dodatečně ohodnoceny jejich vyloučením z KSČ. Při vlastních pohovorech byly nejčastějšími důvody návrhů na vyloučení z KSČ nepochopení „internacionální pomoci“ v srpnu 1968, nesouhlas s politikou normalizace a s kádrovými změnami ve stranických orgánech, které ji provázely. Nejčastějšími důvody návrhů na zrušení členství byly většinou pasivita a nezájem o členství v KSČ.

Aby v budoucnu nemuselo předsednictvo revokovat již schválené výsledky pohovorů a znovu je přehodnocovat, rozhodlo o zřízení své zvláštní kontrolní či prověřovací komise, které měly přezkoumávat návrhy pohovorových komisí ještě před tím, než je dostane předsednictvo ke konečnému projednání a schválení. Komise byly zřízeny pro jednotlivé úseky činnosti okresního sekretariátu a za jejich činnost odpovídali jednotliví tajemníci. Měly tedy tvořit jakýsi filtr, takže každý návrh byl schvalován postupně nejméně na třech úrovních. Další opatření předsednictva v zájmu důkladné očisty stranických řad zabraňovalo členům závodních organizací, aby se přes uliční a vesnické organizace KSČ v místě svého bydliště mohli vyhnout přísnějším pohovorům ve své vlastní stranické organizaci.

¹⁶⁶ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 27.5.1970. Předsednictvo OV KSČ se situací v ZO KSČ v Plastimatu znovu zabývalo 10.6.1970. Provedlo dílčí korektury v počtech vyloučených (dvacet) a vyškrtnutých (31), zvýšilo počet členů s pozastaveným členstvím ze 62 na 68 a rozhodlo se dodatečně vyloučit ještě deset z těch, kteří ze strany sami vystoupili.

¹⁶⁷ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, k 81, př. 27.5.1970. Předsednictvo OV KSČ pak rozhodlo podat KV KSČ návrh na vyloučení z KSČ a odvolání z funkce podnikového ředitele Ing. Švuba (patřil do nomenklatury KV KSČ). V „analýze“, vypracované jako vodítko pro pohovory, bylo označeno osmnáct osob v podniku za hlavní nositele pravicového oportunismu a dalších šedesát technicko-hospodářských pracovníků, že zastávají antisovětské a protistranické názory. V té době v Totexu Chrastava pracovalo 423 technicko-hospodářských pracovníků (z nich bylo 93 členy KSČ) a 906 dělníků. Tamtéž, př. 10.6.1970.

Uplatněním mimořádných opatření podle dubnové směrnice ÚV KSČ poklesl počet základních organizací v okrese (rušením a slučováním) ze 485 na 465. Byly rozděleny do dvou skupin. 58 organizací bylo označeno za organizace silně zasažené pravicovým oportunistem. V nich se mimořádná opatření podle dubnové směrnice předsednictva ÚV KSČ uplatňovala v plném rozsahu a s maximální tvrdostí. Až na několik výjimek v nich pohovory ještě nezačaly. V ostatních 407 organizacích se 12 134 členy se mimořádná opatření uplatňovala také, ale ne v takovém rozsahu a s takovou tvrdostí. Koncem května byly již pohovory v této druhé skupině zahájeny ve většině z nich (73 %) a prošla jimi již téměř polovina jejich členů (49 %). Z těch, kteří již pohovory prošli, mělo dostat novou legitimaci 5509 členů (92,5 %). Z prověřovaných, jimž bylo vydání nové legitimace odepřeno, bylo 293 navrženo na zrušení členství a dvanáct bylo navrženo na vyloučení ze strany. U šestnácti prověřovaných bylo vydání nové legitimace odloženo a bylo u nich zahájeno stranické šetření. Se sedmi bylo zavedeno disciplinární řízení, na jehož konci jim hrozilo vyloučení ze strany.

Zvláštní pozornost byla věnována organizacím „silně zasaženým pravicovým oportunistem“. Takto bylo na konci května označeno 58 základních stranických organizací se 2720 členy (18,3 % členů KSČ v okrese). V nich byly provedeny pohovory zhruba se čtvrtinou jejich členů. I v těchto případech byly pohovory prováděny nejdříve s těmi, u nichž se předpokládalo, že se ve straně udrží. Pohovory absolvovalo 697 jejich členů a 654 z nich (93,8 %) mělo novou legitimaci dostat. Na vyloučení ze strany bylo navrženo 28, na zrušení členství 10 členů. U pěti případů mělo být rozhodnuto podle výsledku stranického šetření. Ze zbývajících 2023 členů mělo 759 pozastavené členství. Z nich si zatím žádost o pohovor podalo jen 15. Z rozpuštěných organizací bylo navrženo vyloučit šestnáct a zrušit členství šedesáti sedmi jejich bývalých členů.¹⁶⁸

Celkově je možno konstatovat, že akce pohovorů k výměně stranických průkazů se v květnu 1970 již rozjela naplno, i když z hlediska „očisty“ strany byly zatím výsledky pohovorů slabší než v počáteční, experimentální fázi pohovorů ve vybraných organizacích, uskutečněných většinou ještě v dubnu a bez uplatnění mimořádných opatření. Jak ale bylo již několikrát řečeno, bylo to způsobeno hlavně tím, že k pohovorům byli zatím zváni ponejvíce takoví komunisté, u nichž se předpokládalo, že novou legitimaci dostanou.

Tak jako byly některé stranické organizace zařazeny mezi „silně zasažené pravicovým oportunistem“, byl krajským a ústředním stranickým vedením mezi takové okresy zařazen i okres Liberec. Proto byly výsledky pohovorů v okrese shora bedlivě sledovány. Pro vypracování „analýzy“ vývoje okresní organizace v krizových letech 1968–1969 byla do libereckého okresu vyslána pracovní skupina ÚKRK. Za pomoci pracovníků OKRK, funkcionářů a pracovníků aparátu OV KSČ vypracovala „Zprávu o stavu boje proti pravicovým názorům a metodám v okrese Liberec“. S touto zprávou bylo předsednictvo OV KSČ seznámeno 27.5. 1970 a zpráva se stala východiskem pro přípravu plenárního zasedání OV KSČ.

Za největší prohřešek bývalého předsednictva OV KSČ v Liberci byl ve „Zprávě“ označen jeho nesouhlas s výsledky moskevských jednání v srpnu 1968, obsažených v tzv. moskevském protokolu. Za hlavní představitele pravice v okrese „Zpráva“ označovala Kábeleho, Beldu, Pavloviče, Volka, Žemličku, Srpovou, Moulise a Proška. Za hlavní bašty pravice v okrese označila stranické organizace ve velkých libereckých závodech (LVZ, Plastimat, Bytex, Textilana, Severokámen, Teplické strojírny, LIAZ Hanychov) a ve většině kulturních a školských institucí (Divadlo F. X. Šaldy, VŠST, téměř všechny střední školy).

¹⁶⁸ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 27.5.1970.

Zajímavé údaje přinesla „Zpráva“ o bývalých čelných okresních funkcionářích, kteří již byli jako pravičáci vyloučeni z KSČ. Většina si po vyloučení ze strany a vynuceném odchodu z někdejších pracovních pozic našla zaměstnání jako nižší techničtí a ekonomičtí pracovníci (Hatrik, Kábele, Jiránek, Říha, Volek, Flégl, Bajzík, Šámal, Moulis, Menšík, Prokeš, Mrázek), jen ojediněle pracovali v dělnických profesích (Belda, Sláma, Hrůza) a několik ještě nebylo pracovníčně zařazeno (Raiman, Železnov, Fišera, Dušek). „Zpráva“ nabádala, aby tito lidé byli soustavně sledováni. Nesmí se jim dovolit, aby v zaměstnání přicházeli do styku s větším počtem pracujících, zejména je jim třeba zabránit, aby mohli ovlivňovat mladé lidi, nesmí jich být mnoho pohromadě v jednom podniku, ale měli být rozptýleni do různých míst apod. „Zpráva“ také rekapitulovala výsledky hodnocení nomenklaturních kádrů v okrese a kádrové změny, které z nich vyplynuly. Označila hodnocení za neúplná a kádrové změny za nedostatečné, takže se k nim bude muset předsednictvo OV KSČ po skončení pohovorů k výměně stranických legitimací znovu vrátit a provést je opravdu důkladně.¹⁶⁹

Přípravu plenárního zasedání OV dokončilo předsednictvo na svém dalším jednání 1.6.1970. Projednalo další dílčí výsledky pohovorů, schválilo návrh nového kádrového pořádku a znění zprávy vedoucího tajemníka pro nastávající plenární zasedání OV.¹⁷⁰ Zpráva vedoucího tajemníka Šece na plenárním zasedání OV v podstatě rekapitulovala vývoj okresní stranické organizace v předchozích dvou krizových letech. V tom v podstatě parafrázovala a rozvíjela obsah „Zprávy o stavu boje...“, vypracované pracovníky ÚKRRK. Dosavadní výsledky očisty strany a veřejného života v okrese označila za nedostatečné. K ozdravení strany, tj. k dosažení převahy „zdravých sil“ ve výborech základních stranických organizací ještě nedošlo v několika významných průmyslových podnicích, na ideologickém úseku, ve státních a společenských organizacích, takže v těchto základních stranických organizacích ještě nemohly být pohovory zahájeny. Velkým problémem je, že se v nich nedaří včas vypracovat analýzy vývoje v letech 1968–1969. Řešení situace významně napomohla mimořádná opatření podle dubnové směrnice ÚV KSČ. Dosud byly provedeny pohovory s 8433 členy (56 %). Novou legitimaci nedostane jen 7,5 % z nich (dvě stě sedmáct vyloučeno ze strany, čtyřem stům patnácti zrušeno členství). Členství má zatím pozastaveno 942 členů. Na základě provedených pohovorů došlo k dalším kádrovým změnám ve složení ONV, jeho rady, aparátu a komisí, ve vedoucích funkcích v Bezpečnosti a u okresního soudu.¹⁷¹

S postupem pohovorů souvisely další významné kádrové změny v okresním stranickém vedení. Z pléna OV KSČ bylo na vlastní žádost uvolněno třináct členů a další tři byli z pléna vyloučeni (J. Krejčí, F. Drbohlav, V. Dobrovolný). S bývalým tajemníkem OV Bělohávkem bylo zavedeno nové stranické šetření, které mělo podrobně prověřit veškerou jeho činnost v srpnu 1968. Do pléna OV byli koptováni čtyři noví členové (V. Honc, M. Kracík,

¹⁶⁹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 27.5.1970. Ve Vpředu z 26.5.1970 zaútočil V. Dědek na bývalého tajemníka OV KSČ Pavloviče a na bývalého člena předsednictva KV KSČ Raimana (oba byli původně učiteli společenských věd na VŠST) jako na hlavní ideology pravice v okrese. Článek vyznívá tak, že se jim musí zabránit vykonávat jakékoli kvalifikovanější zaměstnání: „Nebude nám nic platné současné úsilí o čistotu strany a veřejného života, když si lidé, se kterými se rozcházíme, budou dále dělat, co se jim líbí.“

¹⁷⁰ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 81, př. 1.6.1970. Zajímavé je, že v připravovaném referátu pro nastávající plénum je celá třetina úbytků členů KSČ v roce 1969 (asi 840) připisována tomu, že při stěhování, změně zaměstnání apod. členové se z dosavadní organizace odhlásí, ale na novém místě se již do evidence nepřihlásí. Původní odhad takových úbytků ze začátku roku 1970 na asi 400 případů se postupně zvyšoval. Souviselo to nejvíc s tím, že v posledním čtvrtletí roku 1969 již nebylo možno veřejně stranu opustit bez následků, takže mnozí – pokud se jim naskytla příležitost – raději opouštěli stranu zcela potichu.

¹⁷¹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 3.6.1970. V ONV došlo k výměně osmi členů rady a pěti vedoucích odborů, v bezpečnosti bylo vyměněno sedm náčelníků oddělení.

J. Luňák, O. Polovčák) a devět nových kandidátů. Do předsednictva byli zvoleni dva noví členové – Vít Hyka, okresní náčelník StB, a Jiří Zahrádka, tajemník OV KSČ pro průmysl. Beze změn byl schválen nový kádrový pořádek OV KSČ.¹⁷²

Postupný kádrový převrat ve složení OV a jeho předsednictva byl těmito rozhodnutími dovršen. Nejen vedoucí funkce, ale celý OV KSČ ovládli přesvědčení a horliví normalizátoři. Zvláště zvolení V. Hyky do předsednictva bylo v tomto směru signifikantní. Konečně se dostal do pozice, kde mohl přímo rozhodovat o všem, co se v okrese bude dít. Podle autorova názoru V. Hyka spolu s J. Váňou a R. Šecem vytvořili rozhodující trojici neaktivnějších a nejtvrďších normalizátorů v okrese. Až do svého odvolání jim vydatně sekundoval Z. Číhal v čele ONV.

Na svých dalších schůzích předsednictvo OV KSČ soustavně a podrobně projednávalo postup pohovorů v jednotlivých stranických organizacích. Provádělo dílčí zásahy do rozhodnutí pohovorových komisí, většinou směrem k tvrdším opatřením, a schvalovalo, komu bude nová legitimace vydána. Zvláštní pozornost věnovalo bývalým funkcionářům okresního formátu a bývalým okresním nomenklaturním kádrům. 17.6.1970 schválilo vyloučení jedenácti bývalých okresních stranických a veřejných funkcionářů ze strany (Šilhavý, Lašek, Pachelík, Skrbek, Menšík, Sláma, Turek, Rieger, Vondrouš, Nisser, Hub) a 24.6.1970 dalších pěti (Kulovaný, Holanec, Trkola, Vach, Adamičko). Na stejné schůzi bylo předsednictvo informováno o výsledcích disciplinárního řízení s bývalými čelnými okresními stranickými funkcionáři Štěpánkem, Šálkem a Krejčím. Předsednictvo OV KSČ schválilo návrh krajské disciplinární komise na vyloučení všech tří ze strany. Na rozdíl od jejich předchůdců nemělo námitky na jejich setrvání v dosavadních hospodářských funkcích.¹⁷³ V souvislosti s výsledky pohovorů schválilo předsednictvo ještě řadu změn v obsazení nomenklaturních hospodářských funkcí. Odvolání byli dosavadní vedoucí, kteří u pohovorů dopadli špatně a neudrželi si členství v KSČ, a dosazení noví, v pohovorech prověřeni.¹⁷⁴

Za povšimnutí stojí rozhodnutí předsednictva o zrušení závodní organizace KSČ v pobočce Státní obchodní inspekce v Liberci. Původně proběhly pohovory v této malé stranické organizaci – po vypracování požadované „analýzy“ – zcela bez problémů již koncem dubna. Všem osmi členům bylo navrženo vydání nové legitimace a předsednictvo OV KSČ 10.6.1970 bez jakýchkoli námitek vydání legitimací schválilo. Jenže krátce nato došla na OV KSČ zásilka rezolucí z archivu ÚV, v níž byla i rezoluce ze Státní obchodní inspekce v Liberci, protestující proti výsledkům moskevských jednání v srpnu 1968, podepsaná vedením podniku, výborem stranické organizace a závodní radou ROH. Rezoluce byla sice již 18.6.1970 na členské schůzi odvolána, ale předsednictvo OV se cítilo povinno ze zatajení takové rezoluce vyvodit důsledky. Výsledky pohovorů v organizaci anulovalo, všem členům pozastavilo členství a základní organizaci zrušilo. Kdo chtěl dál zůstat členem KSČ, musel nyní písemně požádat, aby s ním byl proveden nový pohovor. Zřejmě i pod vlivem této skutečnosti zpřísnilo předsednictvo OV KSČ posuzování výsledků pohovorů a několika organizacím je vrátilo zpět jako celek k přepracování. Druhým preventivním opatřením bylo

¹⁷² SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 3.6.1970, *Vpřed*, 5.6.1970.

¹⁷³ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 80, př. 17.6.1970 a kart. 81, př. 24.6.1970. J. Šálek dostal navíc za úkol veřejně si nasypat popel na hlavu sepsáním sebekritického článku pro noviny *Vpřed*. Zřejmě měl tímto způsobem poděkovat za to, že byl ponechán ve funkci ředitele závodu.

¹⁷⁴ Jednalo se o funkce ředitele závodu IDO Strojintex Liberec, ředitele státního statku Raspenava, ředitele závodu Autobrzdý Hodkovice, ředitele podniku Elektromontáže Liberec, ředitele podniku Potraviný Liberec a předsedu výrobního družstva Snaha Liberec. Všichni odvolání měli být přeřazeni do nižších ekonomických funkcí v jiných podnicích.

nařízení oborovým kontrolním komisím OV KSČ, aby zpřísnily posuzování návrhů pohovorových komisí, zvláště v organizacích, které měly právo provádět pohovory vlastními silami.¹⁷⁵

Začátkem července schválilo předsednictvo OV KSČ vyloučení sedmi bývalých funkcionářů ONV, MěNV a MěV KSČ v Liberci ze strany (Skákal, Šikýř, Tichý, Heligar, Kroupa, Flégl, Křeček). Šest méně důležitých funkcionářů skončilo zrušením členství. Z KSČ byl vyloučen podnikový ředitel Totexu Chrastava Švub. Bylo nejen odvolán z funkce ředitele, bylo mu i znemožněno zastávat jakoukoli nižší řídicí funkci.¹⁷⁶ Podobný osud potkal i ředitele Severočeských energetických závodů Tichého a ředitele Elektromontáží Šmída. Oběma předsednictvo navíc znemožnilo, aby mohli být jako experti využiti v zahraničí při pomoci rozvojovým zemím.¹⁷⁷

Projednávání výsledků pohovorů předsednictvem OV KSČ během července směřovalo vesměs k přitvrzování návrhů pohovorových komisí. A to se dělo i poté, co již určitá zpřísnění vnesly do návrhů pohovorových komisí kontrolní oborové komise OV KSČ.¹⁷⁸

Přitvrzování přístupu a maximální uplatňování možností, které dávalo dubnové rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ, se projevilo zejména vůči stranickým organizacím nevýrobní sféry. Pro ilustraci můžeme uvést výsledky pohovorů v závodní organizaci KSČ ve Státním výzkumném ústavu textilním. Ačkoli pohovory v této organizaci prováděla komise OV KSČ, předsednictvo odmítlo jejich výsledky jako celek. Vytvořilo zcela novou komisi OV KSČ, která provedla novou „analýzu“ vývoje v organizaci v předchozích dvou letech a zhodnocení postojů všech jejích čtyřiačtyřiceti členů. Rozhodla anulovat výsledky pohovorů u patnácti členů a provést s nimi nový pohovor. Na jeho základě pak bylo – po zjištění nových skutečností a uplatněním přísnějších kritérií – šesti členům navrženo zrušení členství a tři měli být ze strany vyloučeni. (Při schvalování těchto návrhů předsednictvo ještě změnilo jedno zrušení členství na vyloučení ze strany.) U osmi nově přijatých pracovníků byly pohovory pozastaveny do té doby, dokud nebudou k dispozici podrobné posudky z jejich původní stranické organizace. Podle jejich znění se mělo rozhodnout, jak pohovory dokončit.

Zostřený přístup se projevilo při dokončování pohovorů v ZO KSČ na ONV. V této organizaci bylo členství pozastaveno sedmdesáti šesti členům, žádost o pohovor již podalo 64 z nich. Celkově na úrovni základní organizace bylo při pohovorech prověřováno 134 komunistů, kteří nepatřili do nomenklatury OV KSČ. Z nich komise OV KSČ navrhla na vydání nové stranické legitimace jen 62 členů (46 %), na vyloučení ze strany 33 (25 %) a na zrušení členství 39 (29 %). Kontrolní komise OV KSČ navrhla v pěti případech vykonané pohovory anulovat a provést je znovu. Při schvalování výsledků pohovorů anulovalo předsednictvo ještě jeden pohovor (takže celkově se měly pohovory konat znovu v šesti případech) a změnilo jedenáct návrhů na zrušení členství ve vyloučení ze strany. Konečný výsledek tak u řadových

¹⁷⁵ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 82, př. 24.6.1970. Na stejné schůzi podal tajemník Syrovátka informaci o pohovorech na VŠST, které prováděly komise KV KSČ. Ze 120 členů s pozastaveným členstvím nebude legitimace vydána asi osmdesáti. Pohovory se budou konat i s těmi, kteří si o ně nepožádají, aby neunikli stranickým trestům a jejich dopadu na zaměstnání.

¹⁷⁶ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 82, př. 1.7.1970.

¹⁷⁷ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 82, př. 15.7.1970.

¹⁷⁸ Jen v návrzích, projednaných předsednictvem 22.2.1970 se toto dvojí zpřísnění původních návrhů pohovorových komisí týkalo pohovorů, provedených v závodních stranických organizacích v podnicích a závodech: AZNP Hanychov, Tesla Liberec, Strojintex Liberec, Benzina Liberec, Kord Liberec, ředitelství Pozemních staveb Liberec, Retex Stráž nad Nisou, Bytex Vratislavice, Textilana Radčice, Bytex Bílý Potok, Tesla Ludvíkov. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 82, př. 22.7.1970.

komunistů byl 44 vyloučených (33 %) a 27 vyškrtnutých (20 %). Také u šesti případů, u nichž se měly pohovory konat znovu, bylo málo pravděpodobné, že se prověřovaným podaří udržet si členství v KSČ.¹⁷⁹

Podobně přísný metr uplatnilo předsednictvo OV KSČ na výsledky pohovorů v ZO KSČ na okresní prokuratuře. Pohovorová komise OV KSČ navrhla vydat novou legitimaci jen třem jejím členům. Tři navrhla ze strany vyloučit a osmi zrušit členství. Předsednictvo schválilo vydání nové legitimace jen dvěma členům, tři ze strany vyloučilo a devíti zrušilo členství. V organizaci zůstali jen tři členové (jeden dostal legitimaci na základě pohovorů na okresní úrovni) a mezi nimi byli dva vedoucí funkcionáři, kteří navíc dostali ještě stranické tresty.¹⁸⁰

Na stejném zasedání probíralo předsednictvo OV KSČ případ dosavadního předsedy ONV Číhala. Na toho vyšlo najevo, že ještě jako náměstek ministra spravedlnosti poskytl interviu redaktorovi Čs. rozhlasu Volnému, v němž prý prozradil některé tajné informace. (Volný byl již v době pohovorů v emigraci a působil ve Svobodné Evropě.) To teď bylo hodnoceno jako napomáhání protistranické a protistátní činnosti. Číhal skutek samotný nepopíral, nesouhlasil ale s jeho nynějším hodnocením a na funkci předsedy ONV odmítl rezignovat. Předsednictvo OV KSČ jeho jednání v roce 1968 jednomyslně odsoudilo a shodlo se na jeho odvolání ze všech funkcí v OV KSČ i v ONV. Protože šlo o funkci v nomenklatuře KV KSČ, požádalo o schválení tohoto řešení ještě krajský orgán. Zároveň zavedlo s Číhalem disciplinární řízení, jež nemohlo skončit jinak, než jeho vyloučením z KSČ.¹⁸¹

Vrcholící akce pohovorů k výměně stranických průkazů byla provázena řadou denunциаčních článků, otiskovaných v okresních novinách *Vpřed*. Autoři zřejmě čerpali ze sbírky dokumentů, poslaných na okres z archivu ÚV KSČ. Jeden z autorů, podepsaný jako J. Beránek, připomínal ve svém článku výzvy a rezoluce ze srpna 1968 a konkrétně uváděl instituce, které je posílaly a jména jejich představitelů, kteří je podepsali.¹⁸² Jiný, Z. Příbramský, si vzal na mušku autora sociologické ankety ze září 1968 M. Turka (Turek byl tehdy vedoucím úseku informací a analýz OV KSČ) a průzkum veřejného mínění označil za projev protisovětských a protisocialistických postojů samotného autora.¹⁸³ V. Dědek uveřejnil jména autorů článků, otištěných ve *Vpředu* během srpna 1968 a podepsaných jen šiframi. Rovněž uvedl seznam redaktorů a jména dalších 21 externích spolupracovníků redakce z té doby.¹⁸⁴ Články odrážejí starost normalizátorů o to, aby nikdo z těch, kteří tehdy vyjadřovali postoje většiny komunistů i ostatních občanů, neproklouzl pohovory bez následků. Zároveň je zřejmé, že rozhodujícím kritériem při pohovorech byly postoje prověřovaných k srpnové „internacionální pomoci“.

¹⁷⁹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 82, př. 28.7.1970. Na okresní úrovni, tj. s okresními nomenklaturními kádry, se konaly pohovory s dvaadvaceti členy KSČ. Z nich dostalo novou legitimaci jen sedm, dvanáct bylo ze strany vyloučeno a třem bylo členství zrušeno. Celkově tedy v ZO KSČ pohovory dopadly tak, že novou legitimaci dostalo jen 43 % původních členů, vyloučeno bylo 35 % a vyškrtnuto 18 %. Šest pohovorů se ještě mělo opakovat.

¹⁸⁰ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 82, př. 28.7.1970.

¹⁸¹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 82, př. 28.7.1970. Podkladem pro vznik Číhalovy aféry byl dokument z archivu ÚV KSČ, který byl součástí výběru dokumentů, zaslaných jako podklady pro pohovory v okrese Liberec. Václav Pavlovič mi sdělil, že skutečnou příčinou odvolání jednoho z nejhrolivějších normalizátorů v okrese bylo, že při Husákově návštěvě LVT v červenci 1970, kde ho Číhal jako předseda ONV doprovodil, v něm Husák poznal vysokého funkcionáře ministerstva spravedlnosti, který bránil jeho rehabilitaci. Totožný názor zastávají Belda a Hykš ve svém *Vývoji událostí*, c. d., s. 100. „Provalení“ rozhovoru se Slávou Volným prý posloužilo jen jako záminka.

¹⁸² *Vpřed*, 21.7.1970.

¹⁸³ *Vpřed*, 4.8.1970.

¹⁸⁴ *Vpřed*, 7.8.1970.

V takové atmosféře se sešlo plénum OV KSČ 29.7.1970. Z kádrových záležitostí bylo v popředí jednání o odvolání Z. Číhala ze všech stranických a veřejných funkcí. Plénum plně akceptovalo rozhodnutí předsednictva a schválilo je bez výhrad. Schválilo i zrušení výsledku jeho pohovoru k výměně stranických legitimací a souhlasilo s předáním Číhalova případu disciplinární komisi KV KSČ ke konečnému vyřešení otázky jeho členství v KSČ. Dále plénum schválilo do funkce předsedy OKRK Josefa Balouna, horlivého normalizátora, který byl postižen polednovou politikou tak, že musel opustit funkci vedoucího tajemníka OV KSČ v České Lípě. Z dalších kádrových změn bylo důležité vystřídání náčelníka okresního oddělení Veřejné bezpečnosti Zdeňka Plačka (při pohovorech byl vyloučen z KSČ) Josefem Řádkem, který proti pravicovým silám vystupoval již před srpnem a po srpnu 1968 „získával a rozmnožoval správné materiály“.

Plénum kooptovalo devět nových členů OV KSČ, aby tak posílilo jeho „dělnický charakter“. Novými členy OV se stalo osm dělníků a jeden řidič, kteří úspěšně prošli pohovory k výměně legitimací.¹⁸⁵

Průběhu a výsledkům probíhajících pohovorů k výměně stranických průkazů se věnoval v hlavním referátu vedoucí tajemník R. Šec. Rozhodující pasáž z jeho projevu stojí za citaci: „Jestliže jsme 3. června nemohli podat uspokojivou informaci o průběhu pohovorů, kdy kupříkladu pouze u 7 % došli soudruzi v pohovorových komisích k závěru nevydat členskou legitimaci, dnes je to z celkového počtu provedených pohovorů již přes 20 % [...] Ukaže se tudíž, že se v konečných výsledcích v očistě [...] příliš neodchýlíme od představ a záměrů, ke kterým předsednictvo dospělo na základě hodnocení politické situace v letech 1968–1969.“¹⁸⁶ Bylo to poprvé, kdy se vedoucí stranický funkcionář veřejně zmínil o zamýšlených výsledcích očisty strany v důsledku pohovorů. (Muselo jít o neformální dohodu mezi vedoucími funkcionáři předsednictva, protože v písemně zaznamenaných stanoviscích předsednictva se nic takového neobjevilo.)

Přesto prý nejsou důvody ke spokojenosti, pokračoval Šec ve svém projevu. Nadále přežívají silné liberalistické tendence. Dokladem toho je, že značná část rozhodnutí nevydat novou stranickou legitimaci nebyla obsažena v původních návrzích pohovorových komisí, ale došlo k nim až při kontrole před předložením návrhů předsednictvu ke schválení. Uznává, že předsednictvo tím, že vrací již projednané výsledky pohovorů, průběh výměny legitimací v okrese zdržuje. Je to však nutné pro skutečnou očistu strany, „neboť se musíme zbavit všech, kteří do strany nepatří“.

V podobném duchu se nesla i diskuse. Vystupující vesměs pranýřovali liberalismus na počátku pohovorů a pochvalovali si, jak pomohla mimořádná opatření podle dubnové směrnice předsednictva ÚV KSČ skutečně důkladné očistě strany.¹⁸⁷

Na uvolněné místo předsedy ONV schválilo předsednictvo OV KSČ svého člena a dosavadního místopředsedu ONV Josefa Váňu. Na Váňou uvolněnou funkci místopředsedy byl dosazen J. Čáp, pohovory prověřený komunista a ředitel národního podniku Vulkán Hrá-

¹⁸⁵ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 29.7.1970. Z kádrových záležitostí bylo ještě schváleno nové složení komisí OV, vedených příslušnými tajemníky. Ekonomickou komisi řídil J. Zahradka, zemědělskou B. Tesař, ideologickou K. Syrovátka.

¹⁸⁶ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, k 22, pl. 29.7.1970. Vpřed ve svém vydání z 31.7.1970 uvedl, že pohovory již absolvovalo 88 % členů KSČ a novou legitimaci neobdrží 21 % z nich.

¹⁸⁷ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 29.7.1970.

dek nad Nisou. K dalším kádrovým změnám v důsledku ztráty členství v KSČ došlo ve vedení základních a středních škol i v obsazení funkce tajemníka OV SČSP.¹⁸⁸

Kromě schvalování výsledků pohovorů z celé řady základních stranických organizací se předsednictvo OV KSČ podrobněji věnovalo problémům s pohovory na úsecích zdravotnictví a služeb. Podle názoru předsednictva měli právě v těchto odvětvích představitelé pravice silné pozice, a to i ve vedoucích funkcích. Došlo již sice k celé řadě odvolání z funkcí, ale očista od pravičáků musí ještě pokračovat. Pohovory na těchto úsecích ještě neskončily. V jejich průběhu se zatím KSČ zbavila ve zdravotnictví 24,7 % svých bývalých členů, v obchodních organizacích 27,9 % a v dopravě (bez Dopravního podniku města Liberce) zatím 17,6 %. Po projednání situace na těchto úsecích se předsednictvo OV KSČ rozhodlo účinněji zasáhnout do řešení kádrových otázek urychlením hodnocení nomenklaturních kádrů a do průběhu zbývajících pohovorů poskytnutím pomoci výborům ZO KSČ a vedení podniků z kádrových rezerv okresních pohovorových komisí.¹⁸⁹

Na dalším jednání předsednictvo posuzovalo výsledky pohovorů ze sedmnácti základních organizací. Proti původním návrhům byly schválené výsledky mnohem tvrdší. Nakonec bylo schváleno vydání nové legitimace jen u 383 členů (60,9 %), vyloučení ze strany ve 135 případech (21,5 %), zrušení členství u 82 osob (13,1 %) a 27 návrhů bylo vráceno k přepracování. Postupné přitvrzování při projednávání výsledků pohovorů můžeme ilustrovat na příkladu čtyř závodních organizací KSČ ve Skloexportu, pro něž máme k dispozici podrobnější údaje. Samotné pohovory probíhaly v přísnějším režimu, protože je prováděly pohovorové komise OV KSČ. Původní návrhy pohovorových komisí byly přitvrzeny zvláštní kontrolní komisí OV o třicet změn na vyloučení a předsednictvo tyto návrhy na změnu nejen akceptovalo, ale dokonce přidalo dalších šestnáct změn na vyloučení ze strany. Původní návrhy komisí zněly na ukončení členství, v několika málo případech dokonce na vydání legitimace. Konečný výsledek pak zněl tak, že na úrovni základních organizací dostalo novou legitimaci pouze 112 původních členů těchto čtyř organizací, což činilo jen 47,3 % těch, kteří na této úrovni absolvovali pohovory. Ze strany bylo vyloučeno 84 osob (35,5 %) a členství bylo zrušeno 38 bývalým členům (16,9 %). K přepracování byly vráceny tři návrhy a v organizacích zbývalo provést ještě dvacet pohovorů.

Podobně problematická situace se jevila předsednictvu i v základní organizaci KSČ na MěNV v Liberci. V ní předsednictvo schválilo vydání nové legitimace jen devatenácti členům (44,2 %), ze strany bylo vyloučeno jedenáct (25,6 %) a členství bylo zrušeno sedmi členům (16,3 %). Pět návrhů bylo vráceno k přepracování. Kromě toho předsednictvo rozhodlo revokovat jedno své dřívější rozhodnutí o vydání legitimace (z pohovorů na okresní úrovni) a pohovor opakovat.¹⁹⁰

Na tomto zasedání jednalo předsednictvo také o opatřeních k blížícímu se druhému výročí 21. srpna 1968. Konstatovalo sice všeobecné rozšíření pasivity a tedy i menší nebezpečí nějakých protestních akcí, přesto ale rozhodlo provést důkladná předběžná opatření jako loni. Ke koordinaci případných akcí na potlačení protestů si znovu zřídilo jakýsi řídicí štáb.¹⁹¹

¹⁸⁸ SoKA Lbc, KSČ – OV Liberec II, kart. 82, př. 5.8.1970.

¹⁸⁹ SoKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 82, př. 5.8.1970.

¹⁹⁰ SoKA Liberec, f OV KSČ II, kart. 83, př. 12.8.1970.

¹⁹¹ Složení tohoto štábu umožňuje nahlédnout, kteří lidé patřili do špiček výkonné moci v okrese: vedoucí tajemník OV KSČ R. Šec, místopředseda ONV B. Blažek, předseda MěNV K. Zikeš, náčelník StB V. Hyka, náčelník VB J. Řádek, náčelník vojenské správy M. Korol, předseda OOR J. Luňák, předseda OV SSM J. Kočí, náčelník štábu LM V. Volprecht, sekretář Rady obrany J. Jandík a okresní prokurátor V. Němec. SoKA Liberec, KSČ –

O týden později předsednictvo OV KSČ posuzovalo další várku výsledků pohovorů z dvaceti osmi základních organizací. Opět byl uplatněn stejný postup – původní návrhy komisi přitvrzovala jak zvláštní kontrolní komise, tak ještě samotné předsednictvo. Podrobné údaje o provedených změnách jsou neúplné, u některých organizací jsou zaznamenány, u jiných ne, u většiny nelze rozlišit, které změny se uskutečnily na návrh kontrolní komise a které provedlo samotné předsednictvo ze své iniciativy. Z podchycených záznamů můžeme uvést, že bylo nakonec schváleno 44 změn z původních návrhů na zrušení členství na vyloučení ze strany a dva návrhy byly změněny opačně, z vyloučení na zrušení členství. Z původních návrhů na vydání legitimace byl jeden změněn na zrušení členství a jeden na vyloučení ze strany. V projednávaných výsledcích pohovorů se projevíly značné rozdíly mezi základními organizacemi ze zemědělského a organizacemi z průmyslového úseku. Ve stranických organizacích z průmyslu předsednictvo schválilo vydání nové legitimace 669 členům, což činilo 75 % jejich členů, kteří absolvovali pohovory, v organizacích ze zemědělství dostalo legitimaci 225 členů, tedy 89 % prověřovaných. Vyloučených ze strany bylo v ZO KSČ z průmyslových závodů 11 %, v ZO KSČ ze zemědělských podniků 1,2 %. U zrušených členství by poměr vyrovnanější – 11% v průmyslu, 9,5 % v zemědělství. K přepracování bylo vráceno 28 návrhů z úseku průmyslu a jen jeden z úseku zemědělství.

Zvláště pozorně byly projednávány výsledky pohovorů ve stranických organizacích v Bezpečnosti. Zásadní rozdíl byl ve výsledcích pohovorů s komunisty v StB a VB. Stranická organizace v StB již před pohovory vyloučila z KSČ šest „stoupenců pravice“, takže při vlastních pohovorech všech 23 jejích členů dostalo novou stranickou legitimaci (tři z nich se stranickými tresty). Ve Veřejné bezpečnosti byly výsledky pohovorů diametrálně odlišné. Tam pozastavila jejich ZO KSČ členství třiatřiceti členům. Pohovory proběhly ve dvou fázích. V první bylo doporučeno vydat novou legitimaci dvaceti pěti členům (53,2 %), čtrnáct bylo vyloučeno a čtyřem bylo zrušeno členství.¹⁹² Druhou fází pohovorů schvalovalo předsednictvo až o měsíc později a proces schvalování probíhal podobně.¹⁹³

Výsledků pohovorů v základních organizacích přibývalo a jejich projednávání na předsednictvu zabralo většinu jednání. Proto využilo i mimořádné schůze v den 2. výročí vstupu „bratrských vojsk“. Projednalo výsledky pohovorů 408 členů ze stranických organizací v průmyslu a 302 ze zemědělství. Opět se projevíly výrazné rozdíly mezi oběma úseky, ale také použití přísnějšího přístupu v obou případech. V ZO KSČ průmyslových závodů schválilo předsednictvo vydání nové legitimace jen 70,6 % prověřovaným. Ze strany bylo vyloučeno 21,8 % a členství bylo zrušeno 5,7 %. Navíc bylo zrušeno již schválené vydání nových průkazů sedmi osobám z pohovorů na okresní úrovni, s nimi se měly pohovory uskutečnit znovu. Čtyři návrhy byly vráceny k došetření a k přepracování. Ve stranických organizacích ze zemědělství bylo schváleno vydat legitimaci 76,5 % prověřovaných komunistů, ze strany bylo vyloučeno 5,6 % a členství zrušeno 17,5 %. Jeden návrh byl vrácen k došetření.¹⁹⁴

OV Liberec II, kart. 83, př. 12. 8. 1970. (Blažek jen zastupoval předsedu ONV Váňu, který by jinak byl do tohoto štábu plným právem zařazen.)

¹⁹² SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 83, př. 20.8.1970. V souvislosti s pohovory schválilo předsednictvo OV KSČ odvolání náčelníka útvaru SNV Dvorščáka, protože byl vyloučen z KSČ. Dvorščák byl také propuštěn ze zaměstnání.

¹⁹³ Původní návrhy komise byly změněny – sedm návrhů na zrušení členství bylo změněno na vyloučení, tři návrhy na vydání legitimace a dva na zrušení členství předsednictvo akceptovalo. Takže celkový výsledek zněl na vydání legitimace 23 členům, členství bylo zrušeno dvaceti a ze strany bylo vyloučeno čtrnáct bývalých členů. K dořešení ještě zbývá jeden případ. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, k 84, př. 19.9. a 23.9.1970.

¹⁹⁴ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, k 83, př. 21.8.1970.

V souvislosti s výsledky pohovorů, tzn. v důsledku ztráty členství v KSČ, schválilo předsednictvo ještě odvolání tří ředitelů a dosazení nových v ČSAO Liberec, v odborném učilišti Pozemních staveb a v STS Chrastava. Ještě v této fázi pohovorů odebralo dvěma stranickým organizacím, ČTO a Svazarmu, právo provádět pohovory vlastními silami a ustavilo pro ně pohovorové komise OV KSČ. Dořešilo také situaci v ZO KSČ v Čs. obchodní inspekci dalším vylučováním, takže nakonec v ní zůstali jen členové, kteří prokázali, že v době schvalování protestu proti výsledkům moskevských jednání nebyli v Liberci. Zrušilo své dřívější rozhodnutí o vydání nové legitimace u tří případů z pohovorů na okresní úrovni a změnilo je na vyloučení ze strany (R. Nejezchleb, ředitel Textilany, a V. Netík, předseda ZO KSČ v závodě ISO Liberec) nebo konání nového pohovoru (J. Kovář, bývalý předseda OV ČSM). Dodatečně vyloučilo z KSČ dva příslušníky SNV, jejichž vyloučení odmítla schválit členská schůze jejich základní stranické organizace. Na druhé straně předsednictvo změnilo původní rozhodnutí pohovorové komise zrušit členství pěti členům vzhledem k jejich stáří a trvalému upoutání na lůžko a rozhodlo, že jim bude nová stranická legitimace vydána.¹⁹⁵

Na dalších jednáních předsednictvo pokračovalo v projednávání výsledků pohovorů ze základních stranických organizací, ale zasahovalo do nich a měnilo jejich výsledky již v menší míře a jen u některých organizací. Do popředí jeho zájmu se dostávalo schvalování kádrových změn podle výsledku pohovorů. Před zahájením nového školního roku urychleně schvalovalo odvolání z funkcí u celé řady ředitelů základních škol v důsledku ztráty jejich členství v KSČ (jen ojediněle byl důvodem odchodu přechod do důchodu), odvolání z funkcí ze stejného důvodu byli i čtyři ředitelé menších libereckých podniků. Na úseku průmyslu bylo z celkového počtu 135 nomenklатурních funkcí ponecháno po stranických pohovorech ve funkcích jen 27 původních kádrů. Za odvolané vedoucí hospodářské pracovníky předsednictvo zatím schválilo jen třináct nových ředitelů, čtyři náměstky a sedm ostatních vedoucích funkcionářů. Nevyřešeno zůstávalo patnáct funkcí ředitelů, čtrnáct náměstků a devatenáct ostatních. Na úseku zemědělství nomenklatura OV KSČ podchycovala 35 vedoucích funkcí. Po pohovorech zůstalo na svých místech mnohem více původních kádrů – 23 ředitelů, 3 náměstci a 3 ostatní. Nově byli dosud jmenováni dva ředitelé a neobsazena zatím zůstávala ještě tři ředitelská místa. Ve školství a kultuře bylo v nomenklatuře OV KSČ 32 funkcí. Po pohovorech zůstali ve svých funkcích jen tři vedoucí funkcionáři. Z funkcí bylo odvoláno 22 bývalých komunistů a 7 nestraníků. Na jejich místa již byly většinou jmenovány nové, politicky spolehlivé kádry. Neobsazena ještě zůstávala čtyři ředitelská místa. Na úseku národních výborů byly kromě odvolání původních a kooptování nových poslanců ONV provedeny i změny v nomenklатурních funkcích jak u volených funkcionářů, tak u jmenovaných vedoucích jeho aparátu. Vyměnění byli vedoucí šesti odborů ONV. Výsledky pohovorů k výměně stranických legitimací přinesly i změny v obsazení vedoucích funkcí ve Veřejné bezpečnosti, ve Sboru nápravné výchovy, ve vedení okresního soudu a okresní prokuratury. Na místa těch, kteří po pohovorech přestali být členy KSČ, a proto museli opustit i vedoucí funkce, přišli noví, prověřeni členové KSČ.¹⁹⁶

¹⁹⁵ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 83, př. 21.8.1970. U tří stranických organizací nevýrobního charakteru z 24 prověřovaných členů bylo schváleno vydat legitimaci 60 %, vyloučit ze strany 33 % a v jednom případě pohovor konat znovu.

¹⁹⁶ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 83, př. 31.8.1970. Protože pohovory ještě neskončily, neskončilo ani odvolávání nomenklатурních kádrů a jmenování nových. Předsednictvo OV KSČ 16.9.1970 odvolalo další čtyři ředitele průmyslových závodů a jmenovalo tři nové ředitele a dva vedoucí kádrových útvarů. 22.10.1970 odvolalo tři nomenklатурní kádry z vedení národního podniku Bytex a jednoho vedoucího odboru na ONV.

Z jednotlivých ZO KSČ, u nichž byly v této době projednávány výsledky pohovorů, jistě stojí za povšimnutí samotná ZO KSČ pracovníků sekretariátu OV KSČ. Pohovory se konaly i s bývalými pracovníky sekretariátu, pokud ještě zůstávali členy KSČ. Na počátku roku 1969 měla tato stranická organizace 54 členů. Během roku 1969 z ní odešlo patnáct členů (jeden do důchodu, šest na jiná pracoviště, osm bylo z aparátu propuštěno jako pravičáci) a na uvolněná místa byli přijati noví pracovníci aparátu. V roce 1970 z organizace do zahájení pohovorů odešlo ještě jedenáct členů (šest na jiná pracoviště a pět bylo propuštěno). Na začátku pohovorů v organizaci bylo 55 členů KSČ. Pohovory se odehrály ve třech rovinách. Sedm vedoucích funkcionářů prověřovala komise KV KSČ, ostatní politické pracovníky komise OV KSČ a administrativní a technické pracovníky komise ZO KSČ. Celkové výsledky pohovorů u politických pracovníků (včetně bývalých) byly následující: padesáti z nich bylo doporučeno vydat novou legitimaci, což představovalo 67,5 % těch, které prověřovala komise OV KSČ. (Osm z nich ještě dostalo stranické tresty.) Ze strany bylo vyloučeno čtrnáct bývalých pracovníků aparátu, členství ve straně bylo zrušeno dvěma. K dořešení ještě zbývaly čtyři případy, u nichž výsledky pohovorů byly vráceny k došetření.¹⁹⁷

Koncem srpna 1970 se pohovory v okrese Liberec dostávaly do finále. Ukončeny byly v 70 % stranických organizací a jejich výsledky již byly schváleny u 78 % jejich členů. U zbývajících 22 % šlo většinou o případy, že s nimi pohovory již proběhly, ale doposud nebyly projednány a schváleny předsednictvem OV KSČ. V menší míře šlo komunisty, kteří ještě pohovory z různých důvodů neabsolvovali (nejčastěji pro dlouhodobou nemoc nebo dlouhodobý služební pobyt v zahraničí). Třetí skupinu tvořily případy, u nichž se pohovory nějak zadrhly z důvodů, že byly vráceny k došetření, nebo byly zrušeny jejich výsledky a měly se konat znovu, nebo ještě nebyla dokončena disciplinární řízení a v neposlední řadě šlo i o případy pozastaveného členství těch, kteří o konání pohovorů nepožádali. Takových problematických případů této třetí skupiny neukončených pohovorů bylo v okrese na konci srpna 777.¹⁹⁸

Nemělo by příliš smyslu dále zjišťovat a rozebírat dílčí výsledky pohovorů. Zastavíme se u těch výsledků, jejichž význam přesahoval rámec působnosti základních stranických organizací. K takovým nesporně patřily výsledky pohovorů na VŠST. Pohovory prováděly komise KV KSČ a před jejich konečným schválením se k výsledkům vyjadřovalo předsednictvo OV KSČ. Při prvním takovém jednání předsednictvo změnilo návrh komisí na vydání nové legimitace jednadsmesáti členům tak, že dva případy změnilo na zrušení členství a v jednom případě navrhlo zpřísnění stranického trestu. Návrh na vyloučení dvaceti osmi členů této organizace odsouhlasilo beze změn.¹⁹⁹ K dalšímu projednávání výsledků pohovorů na VŠST došlo až v říjnu. Předsednictvo odsouhlasilo vydání nových legitimací dalším pětadvaceti členům (z nich bylo patnáct studentů) a vyloučení tří bývalých členů ze strany. Po negativním vyjádření OKRK k deseti případům návrhů na ukončení členství schválilo předsednictvo i jejich vyloučení ze strany.²⁰⁰ Když vezmeme v úvahu již dříve rozhodnuté případy pohovorů

¹⁹⁷ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 83, př. 31.8.1970. Nutno připomenout, že kromě vedoucích funkcionářů bylo i několik pracovníků aparátu z KSČ vyloučeno ještě před pohovory k výměně stranických legitimací, jak jsme se o tom zmiňovali v předchozích kapitolách. Mezi vyloučenými se po pohovorech ocitl i bývalý předseda OKRK J. Šuma za to, že v roce 1968 požadoval zjistit, kdo v okrese rozšiřuje sovětskou armádou vydané „Zprávy“. Nic mu nebylo platné, že hned po Husákově nástupu se přidal ke stoupencům politiky normalizace.

¹⁹⁸ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 83, př. 31.8.1970.

¹⁹⁹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 84, př. 16.9.1970.

²⁰⁰ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 85, př. 22.10.1970.

se stranickými a jinými vedoucími funkcionáři této vysoké školy, můžeme konstatovat, že se v případě komunistů na VŠST uplatňovala krajní řešení – buď získání nové stranické legitimace, nebo rovnou vyloučení ze strany. Případů, které skončily zrušením členství, bylo minimum.

Za povšimnutí stojí i zjištění, jak dopadla „ozbrojená pěst dělnické třídy“ – příslušníci Lidových milicí. Již v předchozích kapitolách jsme se zmínili, že v jejich řadách bylo hodně aktivních stoupců politiky normalizace. Takoví ale nebyli všichni, jak ukázaly výsledky pohovorů. Protože příslušníci LM byli prověřováni v mnoha základních organizacích, celkový přehled o výsledcích projednalo předsednictvo OV KSČ až v únoru 1971. Z celkového počtu 439 příslušníků LM v okrese nedostalo novou stranickou legitimaci 66 (15 %). Ze strany bylo vyloučeno 37 a vyškrtáno 29 osob. Vyloučení milicionáři se převážně provinili tím, že nesplnili rozkaz a nenastoupili v srpnu 1969 na potlačování protestních demonstrací. V důsledku pohovorů musela být vyměněna celá pětina velitelů (7 z celkového počtu 35). Na druhé straně předsednictvo ocenilo, že většina příslušníků LM patřila ke „zdravým silám“ okresní stranické organizace a aktivně se podílela na očistě strany: 112 jich pracovalo v pohovorových komisích, 127 ve výborech ZO KSČ, 12 v CZV KSČ a 4 ve vyšších stranických orgánech.²⁰¹

Dokladem širšího dopadu stranických pohovorů jsou jejich výsledky v nejdůležitější a nejpočetnější mimostranické organizaci, tedy v odborech. Podle názoru předsednictva OV KSČ probíhala normalizace v odborech až do stranických pohovorů jen formálně. Závodní výbory ROH i vedení odborových svazů v okrese zůstávalo v rukou nežádoucích funkcionářů včetně komunistů, formální přihlášení k politice normalizace prý jen zastíralo jejich pracivě oportunistické smýšlení. Teprve pohovory k výměně stranických průkazů přinesly skutečný obrat. Řada bývalých vedoucích odborových funkcionářů byla z KSČ vyloučena a v důsledku toho musela opustit i své vedoucí funkce v odborech. Na závodech se po pohovorech rozhořel boj o obsazení funkcí v závodních výborech. Od října do prosince 1970 byla řada bývalých komunistů dotlačena k tomu, že rezignovali i na své funkce v odborech. Tlaku na odvolávání bývalých komunistů z odborových funkcí významně přispěly i vyšší, již plně „znormalizované“ odborové orgány. Na místa odvolaných i odstoupivších odborových funkcionářů byli dosazováni spolehliví komunisté, prověření pohovory. Rozsah těchto kádrových změn lze ilustrovat i čísly: v předsednictvu okresní odborové rady zůstal jen jeden původně zvolený člen, osm bylo dosazeno nově po stranických pohovorech. V důsledku stranických prověrek bylo ze závodních výborů ROH odvoláno 160 funkcionářů a přes 400 bylo dotlačeno k rezignaci. Očista ZV ROH pak byla dovršena kooptací 520 nových, politicky již spolehlivých funkcionářů.²⁰² Tak se díky stranické čistce podařilo zlomit odpor proti politice normalizace v poslední a nejpočetnější společenské organizaci, která až do pohovorů odolávala.

Ideové zarámování akce pohovorů dokládá jeden kuriózní případ. Na stranické skupině poslanců ONV nařkl poslanec Pálka poslance Vyskočila, že při čekání na pohovory na okresním sekretariátu KSČ strhl ze zdi a pošlapal Stalinův obraz. Vyvinula se z toho taková aféra, že ji muselo řešit předsednictvo OV KSČ. Nakonec vyšlo najevo, že se ve skutečnosti nic takového nestalo, jak dosvědčili čtyři další poslanci ONV, kteří byli v inkriminované době na okresním sekretariátě rovněž přítomni. Poslanec Pálka se vymlouval, že se to dověděl od důvěryhodných soudruhů, i když sám přítomen nebyl. Předsednictvo mu pak uložilo, že se

²⁰¹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 87, př. 10.2.1971. Milicionářům, vyloučeným z KSČ, byly navíc odňaty i jejich vojenské hodnosti a byli degradováni na vojíny.

²⁰² SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 86, př. 20.1.1971.

musí za nepravdivé nařčení veřejně omluvit na příští stranické skupině.²⁰³ Nicméně tento úsměvný případ vyvolává vážné otázky. Byl opravdu na sekretariátě OV KSČ v té době veřejně vystaven Stalinův obraz? To nebylo nikým zpochybněno. Co tedy jeho vystavení signalizovalo? A když připustíme, že by k pošlapání Stalinova obrazu skutečně došlo, jaké by to v té době mělo pro pachatele takového činu důsledky? Byl by vyloučen z KSČ za zneuctění uznávaného symbolu? Atmosféru vnitrostranické situace tento kuriózní případ dokládá více než dostatečně – politika normalizace ve společnosti a čistka ve straně prostřednictvím pohovorů neznamenaají ideově nic jiného, než znovu příklon ke Stalinovi a stalinismu, byť otevřeně a veřejně deklarován nebyl.

²⁰³ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 87, př. 10.2.1970.

6. Výsledky a důsledky čistky v KSČ při výměně stranických průkazů

Z dosud uvedených skutečností jednoznačně vyplývá, že stranické vedení okresu Liberec akci výměny stranických průkazů pochopilo jako příležitost ke stranické čistce, a to od samého začátku, tedy ještě dřív, než k tomuto přístupu dalo pokyn dubnové rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ. Tímto pokynem shora se jen utvrdilo ve svém přístupu a zbavilo se ohledů na platné stanovy strany. Důkladná „očista strany od hlasatelů a stoupenců pravicového oportunistu“ ve všech jejích výborech a organizacích byla okresnímu vedení KSČ zároveň podmínkou a východiskem ke stejně důkladné „očistě“ ve všech oblastech života společnosti. V tomto pojetí bylo třeba provést čistku nejen v řídicích sférách, ale i mezi řadovými pracovníky na úseku státní a veřejné správy, v Bezpečnosti, ve školství, kultuře, zdravotnictví i v jednotlivých organizacích NF. Rozhodujícím kritériem se stal postoj k „internacionální pomoci“ v srpnu 1968 a k jednotlivým etapám přitvrzování politiky normalizace.

Protože tato čistka již v podstatě končila, rozhodlo předsednictvo ÚV KSČ 18.9.1970 zrušit svá mimořádná opatření ze 14.4.1970 a formálně obnovit platnost stanov strany v plném rozsahu. Tím se úplné dokončení akce výměny stranických průkazů poněkud zkomplikovalo, protože se zase bylo možné odvolávat proti vyneseným verdiktům. V okrese Liberec se to ale týkalo již jen jednotlivců, šlo nanejvýš o desítky nedořešených případů. V číselném vyjádření se to projevilo v paradoxu, že ačkoli počet vyřešených případů (opravených či potvrzených rozhodnutí) narůstal, počet nedořešených případů odpovídajícím způsobem neklesal.

Na konci září 1970 byly pohovory v okrese Liberec prakticky ukončeny. Zbývalo údajně jen 132 nedokončených a neprovedených pohovorů. Mezi nimi bylo devatenáct případů, u nichž byl výsledek původního pohovoru zrušen a pohovor se měl konat znovu. Osm z těchto případů se týkalo ZO KSČ z oblasti průmyslu, pět bylo ze státních orgánů a společenských organizací a šest z uličních organizací.²⁰⁴

Celkovými výsledky pohovorů k výměně stranických průkazů se zabývalo plénum OV KSČ 30.9.1970, kde o nich referoval organizační tajemník Měchura. Základní údaje vypadají takto:

Pohovory byly provedeny se	14 938 členy (100 %)
Vydání nové legitimace bylo schváleno	10 768 členům (72,1 %)
Zrušeno členství bylo	2959 členům (19,8 %)
Vyloučeno ze strany bylo	1211 členů (8,1 %) ²⁰⁵

²⁰⁴ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 84, př. 30.9.1970. Na tomto zasedání byly podány informace, že po jednání s KNV bude bývalý tajemník OV KSČ Pavlovič propuštěn z místa odborného pracovníka v Severočeském muzeu a bývalý předseda OV KSČ Kábele bude propuštěn z místa knihovníka SZTŠ ve Frýdlantě. Byla to odpověď na kritiku, jež zazněla na předchozím jednání předsednictva, že si tito ze strany vyloučení pravičáci našli pohodlná zaměstnání (tj. že mohou využívat svou odbornou kvalifikaci a existenčně neklesli až na dno). Jejich případ byl podnětem k usnesení předsednictva, které uložilo tajemníku Měchurovi pořídit do konce října přehled pracovního umístění všech pravičáků, kteří v důsledku ztráty členství v KSČ museli odejít ze svých funkcí. Tak se začal rodit okresní seznam „exponentů pravice“. V tomto směru opět vedoucí funkcionáři KSČ v okrese Liberec předešli podobnému rozhodnutí ústředního vedení.

²⁰⁵ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 30.9.1970. Na prověrky se tedy dostavilo o 57 osob více, než kolik měla okresní organizace členů při zahájení prověrek. To znamená, že k prověrkám se dostavili i ti bývalí komunisté, kteří sami ze strany vystoupili. Kolik jich bylo, je těžké odhadnout. Zdá se, že jich bylo více,

Zcela skončeny ale pohovory ještě nebyly. Kromě nedokončených a neuskutečněných pohovorů (nyní byl jejich počet stanoven na 124) ještě zbývalo i několik neukončených pohovorů na VŠST, kde probíhaly pohovory v režii KV KSČ. Kromě toho ještě předsednictvu OV KSČ vyvstal problém, co se čtyři sta devadesáti případy komunistů, jimž bylo pozastaveno členství ve straně a kteří o pohovor nepožádali. Rovněž tu byl i problém těch, kteří z evidence KSČ zmizeli potichu při změně zaměstnání či bydliště, když některé takové případy vyšly najevo.

Skutečnost, že 28 % prověřovaných členů KSČ v okrese novou stranickou legitimaci nedostalo²⁰⁶, není podle Měchury důsledkem přísnějšího posuzování (celokrajský průměr byl 22 %, průměr českých krajů celkem 23 %), ale odpovídá stupni zasažení okresní organizace pravicovými názory a postoji. Předsednictvo OV má přehled o činnosti všech významných exponentů pravice v okrese a jejich seznam bude doplněn o další významné bývalé komunisty, kteří byli nebo ještě budou odvoláni z funkcí. „Bude sledováno jejich další funkční a pracovní zařazení na jednotlivých úsecích. Od jejich nadřízených bude vyžadováno umístit je tak, aby neměli možnost negativně působit na své spolupracovníky.“²⁰⁷

Obsah hlavního referátu i průběh jednání pléna OV KSČ dělá dojem, jako by akce výměny stranických legitimací v okrese Liberec byla ukončena ve spěchu, takže nemohla být ani náležitě vyhodnocena. Dozvukem ukončených pohovorů byla ještě další změna ve složení pléna OV KSČ. Dva jeho členové, J. Klápště a F. Čech, na členství rezignovali. Plénum ještě formálně schválilo J. Váňu do funkce předsedy ONV a J. Smutného do funkce šéfredaktora okresních novin Vpřed.²⁰⁸ Oba tyto funkce fakticky již delší dobu vykonávali.

První pokus o rozbor výsledků stranické čistky spojené s pohovory k výměně legitimací dostalo předsednictvo OV KSČ na stůl až začátkem října. Týkal se ale jen závodních stranických organizací, působících ve strojírenských podnicích. Na začátku pohovorů měly tyto organizace 1819 členů (během roku 1969 v nich ze strany vystoupilo 830 členů, tj. 31 %), po skončení pohovorů jich zbylo jen 1435. Novou legitimaci dostalo 74,4 %, vyloučeno bylo 13,8 % a vyškrtnuto 7,3 % původního počtu členů.²⁰⁹

Celkovými výsledky pohovorů v oblasti průmyslové výroby v okrese se předsednictvo OV KSČ zabývalo až v listopadu 1970. Ve stranických organizacích této sféry působila polovina komunistů v okrese. Pohovory prošlo 7131 členů. Nová legitimace byla vydána 65,2 %, vyloučeno bylo 11,5 % a vyškrtnuto 23,3 % původního počtu členů těchto organizací. Zbývalo ještě provést 39 pohovorů.²¹⁰

než kolik bylo zaregistrovaných členů, kteří k pohovorům odmítli přijít nebo kteří (pokud jim bylo pozastaveno členství) o pohovor vůbec nepožádali.

²⁰⁶ Dodatečně uskutečněné pohovory dále zvyšovaly podíl těch, kteří byli z KSČ vypuzeni. V říjnu 1970 předsednictvo projednalo 88 případů. Novou legitimaci dostalo jen 47 %, vyloučeno bylo 43 % a vyškrtnuto 10 % z nich. Tamtéž, kart. 85, př. 22.10.1970.

²⁰⁷ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 30.9.1970. Rozvleklý referát tajemníka Měchury byl bohatý na ideologická klíše, ale neobyčejně chudý na nějaká podrobná a konkrétní fakta. Neobsahoval ani náznak pokusu rozebrat výsledky pohovorů ze sociálních či jiných hledisek.

²⁰⁸ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 22, pl. 30.9.1970.

²⁰⁹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 84, př. 7.10.1970.

²¹⁰ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 85, př. 4.11.1970. Z těch, kteří novou legitimaci nedostali, bylo 1011 dělníků (40,8 %), 1351 technicko-hospodářských pracovníků (54,5 %), 54 důchodců a 63 ostatních. Podklady pro jednání předsednictva uváděly, že v závodech, kde měla pravice významný vliv a kde byly dopady pohovorů nejvýraznější, zaujímali příslušníci inteligence k politice KSČ postoj pasivního odporu, zejména v Tesle, Textilaně, Skloexportu, Pozemních stavbách, Bytenu a v celém zdravotnictví. Další pokusy o rozbor výsledků pohovorů se týkal jen úseku spotřebního průmyslu. Na úseku zemědělství se pokus o rozbor týkal jen

K pokusu zařadit výsledky prověrek při výměně stranických legitimací do celkového vývoje členské základny okresní stranické organizace došlo na jednání předsednictva 11.11.1970. Zatímco v druhé polovině roku 1968 ubylo 256 členů, tj. 1,4 %, během roku 1969 došlo v okrese k úbytku 2567 členů, tj. 14,7 % počtu členů ze začátku roku. Na vrub úmrtí připadala jen malá část úbytku (maximálně 220 členů). Zdrcující většina stranu opustila pro nesouhlas s politikou normalizace. K největšímu vystupování ze strany došlo v květnu a červnu, tedy po Husákovu nástupu do čela KSČ. V roce 1970 v průběhu pohovorů došlo k organizovanému vypuzování takových členů, kteří sami nechtěli stranu opustit, ale nechtěli se ani aktivně podílet na prosazování politiky normalizace.

Před započítáním pohovorů v základních stranických organizacích bylo v okrese k 1.4.1970 celkem 14 881 evidovaných komunistů. Po ukončení pohovorů jich k 30.9.1970 ve straně zůstalo jen 11 585. Ve stejné době v okrese zemřelo jen 184 členů KSČ. Nově bylo ve stejné době do strany přijato pouze 44 členů. Z toho lze odvodit, že v důsledku pohovorů ubylo v okrese 3112 členů (resp. 3156, když nepočítáme nově přijaté), tedy 21,2 % výchozího počtu. Jiný údaj ze stejného pramene, který se vztahuje k datu 1.11.1970, uvádí číslo úbytků v důsledku pohovorů mnohem vyšší – 4805, což by znamenalo celou třetinu (33,3 %) počátečního počtu.²¹¹ Toto číslo považuje autor za bližší skutečnosti než údaj předchozí. Vysvětlení rozporu mezi oběma čísly spočívá v tom, že pohovory koncem září fakticky ještě neskončily. V zásadě platilo, že čím později se pohovor konal, tím menší naději měl prověřovaný, že si členství ve straně udrží. Druhé vysvětlení rozporu s pohovory souvisí jen nepřímo – někteří bývalí komunisté byli vylučováni v důsledku zavedených disciplinárních řízení nebo i bez nich předsednictvem OV KSČ a OKRK mimo akci pohovorů k výměně stranických průkazů. Třetí a nejpodstatnější vysvětlení vychází ze skutečnosti, že ze strany byli dodatečně vylučováni nebo zbavováni členství i takoví bývalí komunisté, kteří sami stranu opustili ještě před započítáním pohovorů v základních stranických organizacích a nebyli tedy zahrnuti do výchozího počtu. Paradoxně tak opustili KSČ dvakrát, jednou z vlastního rozhodnutí, podruhé z rozhodnutí stranického orgánu.

Sociální složení těch, kterým bylo odepřeno vydání nové stranické legitimace, ukazuje, že největší podíl mezi nimi měli dělníci (32 %), následováni technicko-hospodářskými pracovníky (29,3 %) a administrativními úředníky (8,4 %). Velká část těchto relativně konečných výsledků zahrnuje dodatečné „ocenění“ dobrovolných odchodů ze strany, neboť při vlastních pohovorech bylo vydání nové legitimace odepřeno mnohem nižšímu podílu dělníků (20,5 %), než činil podíl technicko-hospodářských pracovníků (29,7 %) a administrativních úředníků (11,4 %).²¹² Strana, která chtěla prověrkou, spojenou s výměnou stranických legitimací, posílit své dělnické jádro a tím i svůj dělnický charakter, se „musela“ při pohovorech rozejít s celou pětinou svého členstva z řad dělníků a další velká část jejich původních dělnických členů (asi desetina) se s ní rozešla sama, z vlastní vůle, takže na úbytcích členů KSČ se dělníci celkově podíleli téměř třetinou. Nabízí se parafráze slavného výroku, že prověrkou při výměně stranických legitimací v roce 1970 neměli dělníci co ztratit, leda své stranické okovy.

Výrazně silnější dopad měla stranická čistka spojená s výměnou stranických legitimací na stranické organizace, zahrnuté do skupiny organizací „zvláště silně zasažených pravicovým oportunismem“. Do této skupiny patřilo v okrese Liberec 75 základních stranických organiza-

dopadu pohovorů na změny funkcionářů ve výborech základních organizací a v celozávodních výborech KSČ na státních statcích. Oba materiály projednávalo předsednictvo na své schůzi 25.11.1970.

²¹¹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 85, př. 11.11.1970.

²¹² SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 85, př. 11.11.1970.

cí, které měly 3490 členů, jejichž většině bylo členství ve straně pozastaveno. Další sedm ZO KSC, které měly 268 členů, bylo ze stejných důvodů zcela zrušeno (sem patřila i ZO KSC na VŠST). V této skupině „silně zasažených“ bylo odepřeno vydání nové stranické legitimace třem čtvrtinám (74,9 %) jejich původních členů. Na úbytcích v této skupině se nejvíce a téměř stejně podíleli technicko-hospodářští pracovníci (28,9 %) a dělníci (28,5 %), následováni důchodci (22,4 %), administrativními úředníky (14,5 %), učiteli, zdravotníky a kulturními pracovníky (5,7 %).²¹³

Pro dokreslení dopadu prověrek při výměně stranických legitimací a pro jejich zařazení do celkového kontextu vývoje členské základny KSC v okrese uvedeme ještě údaje o počtech členů ve významných závodních organizacích.²¹⁴

ZO KSC	1. 1. 1968	1. 1. 1970	změna v %	30. 9. 1970	změna v %
	stav	stav		stav	
Autobrzdy Hodkovice	118	80	67,8	53	66,2
AZNP Liberec	108	88	81,5	73	82,9
Elitex Liberec	63	35	53,8	18	51,4
LIAZ Hanychov	204	160	78,4	131	81,8
LIAZ Slévárna	197	127	64,5	94	74,0
Plastimat Liberec	223	160	71,7	94	58,7
SVA Hrádek	189	120	63,5	83	69,1
Energomontáže Liberec	141	77	54,6	63	81,8
Tesla Liberec	265	175	66,0	117	66,8
Totex Chrastava	251	156	62,1	107	68,6
LVZ Vesec	180	100	55,5	71	71,0
Bytex Vratislavice	257	170	66,1	128	75,3
Textilana Liberec	318	238	74,8	150	63,0
Tiba Frýdlant	99	60	60,6	36	60,0
Skloexport	364	312	85,7	183	58,6
OÚNZ Liberec	204	106	51,9	88	83,0
VŠST	227	204	89,8	104	51,0
ONV	131	138	105,3	71	51,4
Divadlo	61	24	39,3	12	50,0
JZD Pěnčín	56	56	100,0	42	75,0
JZD Sychrov	43	37	86,0	30	81,0

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že již před prověrkami silně poklesl počet komunistů téměř ve všech uvedených závodních organizacích strany – s výjimkou organizace na ONV a v JZD Pěnčín. Největší úbytek se projevil v libereckém divadle (60 %), v řadě dalších organizací se úbytky blížily polovině. Naproti tomu ve dvou organizacích s největším zastoupením inteligence, na VŠST a ve Skloexportu, byly do započítání prověrek úbytky poměrně malé. O to citelnější pak byly úbytky v důsledku prověrek. Téměř na polovinu výchozího počtu

²¹³ SOKA Liberec, KSC – OV Liberec II, k 85, př. 11.11.1970.

²¹⁴ Tamtéž. Percentuální výpočty provedl autor. Za základ (100 %) je vždy brán předchozí údaj o počtu členů v organizaci.

klesly počty komunistů v závodních organizacích VŠST, ONV, divadle, Elitexu a jen nepatrně menší byly úbytky komunistů v Plastimatu, Skloexportu, Tibě a Textilaně. Ve všech případech ale nelze považovat úbytky k 30. září 1970 za konečné.

Do začátku března 1971 muselo předsednictvo OV KSČ ještě projednat 177 případů nedořešených pohovorů. Došlo při tom sice k ojedinělým změkčením proti původním návrhům (čtyři návrhy na zrušení členství byly změněny na vydání legitimace, jeden návrh na vyloučení byl změněn na zrušení členství), ale celkové výsledky svědčí o silném přitvrzení: nová legitimace byla vydána jen 33,3 % (čtvrtina z nich ještě dostala stranické tresty), členství bylo zrušeno 13,6 % a ze strany bylo vyloučeno 53,1 % všech posuzovaných.²¹⁵

Relativně kompletní výsledky čistek v okresní stranické organizaci během roku 1970 dostalo předsednictvo OV KSČ na stůl až v březnu 1971 v souvislosti s přípravou podkladů pro okresní stranickou konferenci. Tento pramen umožňuje celkový pohled na prosazování politiky normalizace uvnitř okresní stranické organizace a ukazuje stranickou čistku při výměně stranických průkazů jako její vyvrcholení.

Na začátku roku 1968 měla KSČ v okrese Liberec 17 677 členů a na počtu obyvatel okresu se podílela 12,7 %. Na začátku roku 1971 v ní bylo jen 11 158 komunistů a na obyvatelstvu se podíleli 7,7 %. U dospělých obyvatel nad osmnáct let činily podíly komunistů počátkem roku 1968 18,6 % a o tři roky později jen 10,5 %. Mezi oběma daty se výrazně změnilo i sociální složení okresní stranické organizace. Nejvíce se snížil podíl dělníků, klesl o 7,7 %. Snížil se i podíl technicko-hospodářských pracovníků, a to o 3 %. Ostatní skupiny členů strany sice také vykazovaly v absolutních číslech značné poklesy, ale relativně se jejich podíly mezi členy KSČ na okrese zvýšily. Nejvíce narostl podíl důchodců, a to o 9,6 %. Podle věkového rozvrstvení byly největší úbytky ve skupinách do čtyřiceti let a relativně nejvíce se zvýšil podíl skupiny nad šedesát let. Z hlediska vzdělání došlo ke zvýšení podílu jen u komunistů se základním vzděláním, podíly všech ostatních vzdělanostních skupin se proti roku 1968 snížily.

Během roku 1970 přestalo být členy KSČ v okrese Liberec celkem 5093 osob, a to jak v rámci prověrky při výměně stranických legitimací, tak mimo ni.²¹⁶ Představovalo to více než třetinu (34,3 %) původního počtu členů z počátku roku (14854). Vyloučených ze strany bylo 1291 osob, což činilo 8,7 % původního počtu členů a 24,9 % z těch, kteří nedostali novou stranickou legitimaci. Členství ve straně bylo zrušeno 3802 osobám, což bylo 25,6 % původního počtu členů a 75,1 % těch, kteří přestali být členy KSČ. Byla to čistka, která svým rozsahem neměla obdobu v celé historii KSČ.²¹⁷

Z těch, kteří v roce 1970 přestali být členy KSČ, bylo z hlediska věku bylo nejvíce ve věkové skupině do čtyřiceti let a nejméně ve skupině nad šedesát let. Z hlediska délky členství

²¹⁵ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, k, 87, př. 10.3.1971.

²¹⁶ Belda a Hykš ve svém textu docházejí srovnáním údajů o počtech členů okresní organizace na začátku roku 1968 a po skončení prověrek na konci září 1970 k závěru, že v důsledku normalizačních kádrových čistek a stranické prověrky při výměně legitimací bylo z KSČ vypuzeno 6517 členů, tj. 38 %. Nepřihlížejí k přirozené úmrtnosti (pravděpodobně 200–220 za rok), ani k tomu, že některé úbytky jsou započteny dvakrát: jednak dobrovolné vystoupení z řad KSČ, jednak ještě jejich dodatečné vyškrtnutí či vyloučení. Proto si myslím, že mnou uváděné číslo 5093 je bližší skutečnému rozsahu normalizačních čistek a stranické prověrky. Kolik ještě zůstalo „nepotrestaných“ bývalých komunistů, kteří odešli ze strany z vlastní vůle, si netroufnu odhadnout. Rozhodně to ale bude číslo nižší, než je rozdíl mezi mnou a jimi uváděným počtem. L. Belda, Z. Hykš, *Vývoj událostí*, c. d., s. 128.

²¹⁷ Při prověrkách k výměně stranických legitimací v roce 1950, která byla doposud nejrozsáhlejší stranickou čistkou, muselo KSČ opustit 8,4 % jejich členů. *Dějiny KSČ*. Praha, Státní nakladatelství politické literatury 1961, s. 572–573.

ve straně bylo nejvíc těch, kteří do KSČ vstoupili v období let 1958–1967, ale skoro stejně velická byla i skupina těch, kteří vstupovali do KSČ v letech 1945–1948. Nebylo to jen proto, že tyto dvě skupiny byly mezi členy strany nejpočetnější, ale hlavně proto, že uvnitř těchto skupin byly podíly vyloučených a vyškrtnutých nejvyšší. Pochopitelně nejméně vyloučených a vyškrtnutých bylo ve skupině těch komunistů, kteří do KSČ vstupovali v letech 1968–1970.

Nově a podrobněji byli vyloučení a vyškrtnutí v tomto prameni rozčleněni podle zaměstnání.²¹⁸

zaměstnání	vyloučení	%	vyškrtnutí	%	celkem	%	poměr
dělníci v průmyslu	191	15,0	1284	38,3	1475	31,9	13 : 87
dělníci v zemědělství	12	0,9	109	3,3	121	2,6	10 : 90
členové a zaměstnanci JZD	18	1,4	53	1,6	71	1,5	25 : 75
technicko-hospodářští pracovníci	678	53,4	623	18,6	1301	28,2	52 : 48
administrativní úředníci	140	11,0	286	8,5	426	9,2	23 : 67
pracovníci služeb	34	2,7	163	4,9	197	4,2	17 : 83
ženy v domácnosti	6	0,5	55	1,6	61	1,3	10 : 90
dělničtí důchodci	28	2,2	210	6,3	238	5,2	12 : 88
ostatní důchodci	29	2,3	209	6,2	238	5,2	13 : 87
ostatní	135	10,6	359	10,7	494	10,7	27 : 73
celkem	1271	100	3351	100	4622	100	27 : 73

K uvedenému přehledu nutno dodat dvě poznámky. V původním zdroji jsou uvedeny jiné, vyšší součty, jaké byly již uvedeny výše (1291 vyloučených, 3351 vyškrtnutých, celkem 5093). Autor se domnívá, že z přehledu nějakým nedopatřením vypadla celá jedna skupina tzv. humanitní inteligence, tj. učitelé, lékaři, vědci a kulturní pracovníci (bez vedoucích pracovníků, kteří asi byli zařazeni mezi technicko-hospodářské pracovníky). V této skupině by pak bylo dvacet vyloučených a 451 vyškrtnutých a poměr mezi vyloučenými a vyškrtnutými 6 : 94. Do skupiny ostatních v uvedeném přehledu jsou zahrnuti převážně političtí a veřejní pracovníci, příslušníci armády, Bezpečnosti a vězeňské služby.

Z přehledu vyplývá, že vylučováním z KSČ byli nejvíce postiženi technicko-hospodářští pracovníci. Kdybychom přihlédli k jejich podílu na celkovém počtu členů KSČ, vyznělo by předchozí tvrzení ještě výrazněji. Ale vedle této technicko-ekonomické inteligence byly významně postiženy vylučováním ze strany i ostatní skupiny příslušníků inteligence – učitelé, lékaři, umělci, úředníci, političtí a veřejní pracovníci i důstojníci ozbrojených sborů. Celkově do skupiny příslušníků inteligence bychom mohli zařadit tři čtvrtiny celkového počtu vyloučených z KSČ v okrese Liberec. Protože vesměs vykonávali kvalifikovanou práci, vy-

²¹⁸ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 87, př. 10.3.1971. V citovaném prameni jsou uvedena jen čísla absolutní, ostatní výpočty provedl autor.

loučení ze strany pro ně záhy znamenalo nemožnost nadále vykonávat nejen řídicí funkce, ale ani práci řadových pracovníků ve svých oborech. Veliká část těchto pracovníků v důsledku vyloučení z KSČ musela přejít do zaměstnání v dělnických profesích nebo se živit jinou, málo kvalifikovanou prací. Samotné vyloučení z KSČ za perzekuci prohlásit nelze, ale jeho sociální důsledky, nemožnost vykonávat kvalifikovanou práci ve svém oboru takto označit musíme.

Na celkovém počtu vyškrtnutých, tj. osob se zrušeným členstvím ve straně, se příslušníci inteligence podíleli asi dvěma pětinami. I v tomto případě to pro ně mělo sociální důsledky, i když ne tak drastické jako vyloučení ze strany. U řídicích pracovníků to většinou znamenalo zařazení mezi řadové pracovníky nebo aspoň přeřazení do podstatně nižší řídicí funkce. V některých oborech, kde členství v KSČ bylo podmínkou zaměstnání (politici a veřejní pracovníci, důstojníci ozbrojených sborů, novináři, učitelé „ideologických“ oborů apod.) měl vynucený přechod do jiného oboru a k méně kvalifikovanému zaměstnání za důsledek i mizivou naději na změnu k lepšímu v budoucnu. Kádrová politika KSČ po skončení čistky ve straně dávala i při obsazování nižších řídicích funkcí přednost – pokud neměla k dispozici dost vlastních, v čistce prověřených stranických kádrů – raději nestraníkům, než bývalým komunistům.

Dělníci, družstevní rolníci a manuálně pracující ve službách mnohdy subjektivně pociťovali vyloučení či vyškrtnutí z KSČ jako křivdu, ale objektivně to pro ně příliš negativních důsledků nepřineslo. Jen v ojedinělých případech mohlo vyloučení ze strany znamenat přeřazení na horší pracovní pozici nebo na jinou konkrétní práci, kde se mohla perzekuce promítnout do nemožnosti dosahovat vyšších výdělků. (Tento druh perzekuce se spíše uplatňoval u bývalých řídicích pracovníků, kteří byli donuceni přejít do dělnických profesí.) Vyškrtnutí z KSČ žádné praktické negativní sociální či ekonomické důsledky u pracovníků této skupiny nemělo.

Pro důchodce a ženy v domácnosti mohla být ztráta členství v KSČ jen ztrátou pociťovanou subjektivně. Objektivně se na jejich společenském postavení a na jejich příjmech ani nic změnit nemohlo. V praxi se rozdíly mezi vyloučenými a vyškrtnutými v této skupině téměř neprojevovaly.

Při stranické čistce spojené s výměnou stranických průkazů se uplatňoval tzv. třídní přístup k prověřovaným. Jeho cílem bylo uchovat KSČ ráz dělnické strany, popř. ho ještě zvýraznit zvýšením podílu dělníků na její členské základně. Mírnější bylo proto posuzování případných „pochybení“ u dělníků, zemědělců a jiných fyzicky pracujících, přísnější u technicko-hospodářských pracovníků a nemilosrdné u všech skupin tzv. humanitní inteligence. Třídní přístup ale nebyl uplatňován vůči tzv. dělnickým kádrům v řídicích funkcích a v oborech vysoce kvalifikované práce. Pokud se sebemeně provinili proti politice normalizace a nesmířili se s „bratrskou pomocí“, byli z komunistické strany bez milosti vypuzeni, ve zdrucující míře vyloučení. Podobně rozdílný přístup byl uplatňován na komunisty v řídicích funkcích podle oborů – nejmírněji v zemědělství, přísněji v průmyslu a ve službách, nejpřísněji v tzv. nevýrobní sféře. Zřetelně rozdílný přístup k pohovorům se projevoval také z časového hlediska. Od relativně mírného na počátku pohovorů v základních stranických organizacích docházelo v jejich dalším průběhu k postupnému zesilování tvrdších přístupů. Rovněž lze pozorovat rozdíly v přístupu pohovorových komisí. Relativně umírněné byly přístupy komisí základních organizací, mnohem tvrdší byly přístupy komisí OV KSČ. Nejpříkřejší přístup se projevil u kontrolních či přezkumných oborových komisí OV KSČ, které posuzovaly návrhy pohovorových komisí ještě před tím, než o nich rozhodovalo předsednictvo OV KSČ. To samo také měnilo a přitvrzovalo výsledky pohovorů a v konečném

efektu se projevilo jako ta nejpřísnější a nejtvrdší instance v celé akci výměny stranických průkazů. Srovnání výsledných čísel v celostátním měřítku umožňuje závěr, že v libereckém okrese došlo v důsledku pohovorů k vysoce nadprůměrnému úbytku členů KSČ a že tedy i ti, kteří celý proces řídili, rozhodně neprojevovali nějakou umírněnost.

Kádrové důsledky z výsledků pohovorů byly v okrese vyvozovány průběžně a již jsme se jich při různých příležitostech dotkli. Řešením vztahu mezi ztrátou členství v KSČ a výkonem zaměstnání, resp. zastáváním určité funkce či pozice v řídicí sféře, se muselo zabývat předsednictvo ÚV KSČ již záhy po započetí pohovorů. V zájmu důkladné „očisty strany“ se shodlo na tom, že není nutné hned s negativním výsledkem pohovoru spojovat odvolání z vedoucí funkce ve vedení podniků, ve státních orgánech a institucích, pokud zásada vedoucí úlohy strany ve společnosti nepřikazuje obsazení takové funkce výhradně komunistou. Smyslem tohoto rozhodnutí bylo oslabit odpor proti tvrdšímu rozhodování o výsledku pohovorů mezi pracovníky v řídicí sféře. Rozhodně z něj nevyplývalo, že mohou na svých místech dlouhodobě zůstat, i když přestanou být členy KSČ. Ve své podstatě znamenalo jen jistý odklad, jen časovou mezeru mezi ztrátou členství v komunistické straně a ztrátou zastávané řídicí funkce či mocenské pozice. U vyloučených ze strany byl takový odklad zpravidla minimální nebo žádný, u vyškrtnutých ze strany se mohl protáhnout i na delší dobu. Vyplývalo z něj fakticky jen to, že „očista“ ve sféře řízení hospodářství a dalších oblastí života společnosti může a bude následovat až po „očistě“ strany. V okrese Liberec byl tento postup také formálně dodržován, i když se projevil silné tendence odvolávat z funkcí a propouštět ze zaměstnání ty, kteří byli z KSČ vyloučeni, příliš se nezdržovat ohledy na právní ustanovení a obvyklé instanční postupy. Vedoucí straníční funkcionáři okresu považovali jakékoli i sebekratší setrvání vyloučených z KSČ v dosud zastávaných funkcích nejen ve vedení podniků, závodů, státních orgánů a institucí, ale i na střední a nižší úrovni řízení, za nepřijatelné kompromitování komunistické strany.²¹⁹

Samotné vyloučení ze strany či zrušení členství nelze považovat za perzekuci, i když subjektivně to mnozí z takto postižených za perzekuci považovali. Ale dochází k tomu ve společenském uspořádání, kde se považuje vedoucí úloha komunistické strany ve všech oblastech za základní princip fungování společnosti. V takových podmínkách je jen otázkou času, kdy se perzekuční důsledky ztráty členství v KSČ projeví. U vyloučených ze strany se projevil zpravidla velice brzy a téměř bez výjimky, u vyškrtnutých zpravidla později a nemusely se projevit u všech. To platilo nejen v řídicí sféře ve všech třech jejích úrovních. Platilo to i u řadových pracovníků ve všech oborech kvalifikované práce ve vědeckých a výzkumných ústavech, ve zdravotnických zařízeních, ve školách, v kulturních institucích, v podnicích zahraničního obchodu, ve státní a veřejné správě, v mocenských orgánech.

V souvislosti s výsledky pohovorů řešilo téměř každé jednání předsednictva OV KSČ kádrové přesuny ve vedoucích funkcích. Vesměš šlo o odvolávání nyní již bývalých komunistů a dosazování politicky spolehlivých stranických kádrů, které prověrkami při pohovorech úspěšně prošly. Protože se řada odvolání uskutečnila bezprostředně po pohovorech,

²¹⁹ SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 84, př. 7.10.1970. Týkalo se to zejména podniků označených za bašty pravice v okrese, jako byly Plastimat, Liaz, ČSAO, Benzina, Textilana a Tesla v Liberci, Totex v Chrastavě, SVA v Hrádku nad Nisou. Do konce října 1970 uložilo předsednictvo hospodářskému vedení a stranickým výborům v těchto podnicích provést pracovní politické hodnocení všech nižších hospodářsko-technických pracovníků a úředníků a vyvodit příslušné kádrové důsledky.

v posledním čtvrtletí roku 1970 převažovala nová jmenování nad pokračujícím odvoláváním. Nově bylo v této době jmenováno 45 řídících pracovníků a odvoláno 17.²²⁰

Jakousi dílčí bilanci stavu obsazení nejdůležitějších nomenklатурních funkcí v okrese po skončení pohovorů projednávalo předsednictvo začátkem listopadu 1970. Vypadala takto:²²¹

nomenklатурní funkce v řešení	celkový počet	zůstávají ve funkci	%	odvoláno	V řešení
ředitelé podniků	47	27	57,4	8	12
náměstci ředitelů podniků	32	16	50,0	13	3
vedoucí podnikových kádrových a personálních oddělení	29	21	72,4	4	4
ředitelé závodů	32	17	53,1	12	3
ostatní (Skloexport)	9	7	77,7	2	-

V přehledu je podchycena jen špička řídicích pracovníků v úzce ekonomické oblasti a ani ti nejsou podchyceni všichni – chybí pět ředitelů podniků a jeden ředitel závodu, k nimž nebyly dodány podklady. (Přehled nezahrnuje nejvyšší řídicí kádry okresu, které patřily do nomenklatury KV a ÚV KSČ.) Z přehledu okresní nomenklatury by se zdálo, že nejvíce „zdravých sil“ bylo mezi vedoucími podnikových kádrových a personálních odborů a mezi nomenklатурními kádry ve Skloexportu (v nomenklaturě OV KSČ byla jen menší část vedoucích pracovníků), v ostatních skupinách byly poměry mezi „zdravými silami“ a těmi, kteří „politicky selhali“, nepřiliš rozdílné. Podle počtu nedořešených případů je zřejmé, že nejobtížněji se nahrazovali ředitelé velkých podniků.

Na jeden řešený případ se můžeme podívat podrobněji. Jednalo se o ředitele největšího libereckého podniku Textilany Richarda Nejezchleba, který navíc byl v závěrečné fázi procesu normalizace dosazen do funkce předsedy OV NF. Původně byl prověřován pohovorovou komisí OV KSČ pro nomenklатурní kádry. Ta mu navrhla vydání nové stranické legitimace, ale předsednictvo OV KSČ verdikt změnilo na vyloučení ze strany. Byla mu hlavně přičítána politická odpovědnost za to, že Textilana se stala „baštou pravice“. Po Nejezchlebově protestu byla zřízena speciální komise OV KSČ pro došetření jeho případu. Ta znovu navrhla vydání nové legitimace, ale zároveň i udělení stranického trestu. Předsednictvo opět odmítlo její návrh akceptovat a trvalo dál na vyloučení z KSČ. Nyní, při vyvozování kádrových závěrů z výměny stranických průkazů u nomenklатурních kádrů, muselo předsednictvo Nejezchlebovův problém řešit znovu. Jeho řídicí schopnosti a ekonomické zásluhy o podnik nebyly nikdy a nikým zpochybněny. V obsáhlé diskusi ani extrémní normalizátoři v předsednictvu nepožadovali Nejezchlebovo odvolání z ředitelské funkce, ale trvali na jeho vyloučení ze strany. Na

²²⁰ SOKA Liberec, f, OV KSČ, kart. 85 a 86. Předsednictvo schválilo 22.10. tři odvolání a pět jmenování v průmyslu, jedno odvolání a devět jmenování v ONV, 11.11. dvě odvolání a čtyři jmenování ve zdravotnictví, 25.11. jedno odvolání a sedm jmenování v průmyslu a ve službách, dvě odvolání a dvě jmenování v zemědělství, jedno odvolání ve školství, jedno odvolání a jedno jmenování ve společenských organizacích, 14.12. jedno odvolání a čtyři jmenování v průmyslu, 21.12. dvě odvolání a osm jmenování v průmyslu, jedno jmenování v obchodě, jedno odvolání a jedno jmenování v ONV, jedno jmenování v kultuře, 30.12. dvě odvolání a jedno jmenování v průmyslu, jedno jmenování v ONV.

²²¹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 85, př. 4.11.1970.

rozhodující námitku vedoucího tajemníka Šece, že lidé vyloučení z KSČ nemohou ve vysokých hospodářských funkcích zůstat, došlo k obratu. Nakonec předsednictvo revokovalo své původní rozhodnutí o Nejezchlebově vyloučení z KSČ, schválilo mu vydání nové legitimace a zároveň mu udělilo i nejvyšší stranický trest, důtku s výstrahou.²²²

Nejezchlebovův případ byl jednou z mála výjimek, kdy nakonec převážilo hledisko odbornosti. Usnadnily to dvě skutečnosti – jednak se on sám v proreformní polednové politice příliš neangažoval, jednak se, i když s jistým opožděním, přidal k podpoře normalizační politiky a jeho autority bylo dočasně využito ve funkci předsedy OV NF. Členství v KSČ mu bylo vráceno, aby mohl zůstat ve funkci ředitele Textilany. Kdyby za něj měli po ruce přijatelnou náhradu, rozhodně by ve straně ani na místě ředitele nezůstal. Stejně to bylo řešení jen dočasné, skutečnou důvěru většiny členů předsednictva si Nejezchleb nezískal.

Jiným případem byl případ ředitele státního statku Frýdlant Františka Cidrycha. Předsednictvo OV KSČ se shodlo na jeho vyloučení ze strany, ale tento verdikt dosud nebyl potvrzen předsednictvem KV KSČ, do jehož nomenklatury patřil. Předsednictvo mezitím projednávalo Cidrychovo odvolání z funkce ředitele. Za Cidrycha se postavil celostatkový výbor KSČ, který nesouhlasil ani s vyloučením ze strany, ani s odvoláním z místa ředitele. Přesto (či snad právě proto?), že si bylo vědomo, že za Cidrychem stojí stranická organizace i zaměstnanci statku, trvalo předsednictvo OV KSČ na jeho vyloučení ze strany i na odvolání z funkce ředitele.²²³ V tomto případě konečné rozhodnutí nejvíce ovlivnilo, že Cidrych byl aktivním prosazovatelem reformy v zemědělství. Aby oslabilo odpor zaměstnanců a poněkud zastřelo spojení mezi vyloučením ze strany a odvoláním z funkce ředitele, pojalo předsednictvo výměnu ředitele jako důsledek organizačních opatření. Rozhodlo totiž sloučit statky Frýdlant a Raspenava a do čela sloučeného statku postavit dosavadního ředitele statku Raspenava. Zároveň stanovilo, že ve sloučeném statku nesmí Cidrych zůstat ani v podřízeném postavení.²²⁴

Zacházení s vyloučenými ze strany, kteří byli odvoláni z vedoucích funkcí, ilustruje případ bývalého podnikového ředitele Totexu v Chrastavě ing. Švuba. Po vynuceném odchodu z podniku, kde nesměl zůstat ani v žádném podřízeném postavení v některém z jeho závodů, si našel zaměstnání jako údržbář v Uhelných skladech. Po nějakém čase požádalo JZD Bílý Kostel předsednictvo OV KSČ o souhlas, aby mohlo využít Švubových organizačních schopností ve funkci předsedy JZD. Předsednictvo se postavilo zásadně proti této možnosti, protože Švub dosud neuznal nesprávnost svých politických postojů.²²⁵

Po skončených pohovorech přestali normalizátoři brát ohled nejen na všechny, kteří byli z KSČ vypuzeni, ale necítili ani nutnost respektovat nestraníky, kterým politika normalizace nebyla po chuti. Naopak, cítili potřebu a příležitost zatočit i s nimi. Mohli se opřít o již znormalizovaná ministerstva a jim podřízené orgány řízení průmyslu, zemědělství, školství, kultury, zdravotnictví, mohli se spolehnout na již znormalizované orgány státní moci jako byly Bezpečnost, prokuratura a soudy. Totéž platilo o součinnosti stranických normalizátorů

²²² SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 85, př. 4.11.1970. Podobné řešení, rovněž po bouřlivé a obsáhlé diskusi, schválilo předsednictvo i v případě bývalého rektora VŠST Jovana Čirliče. Tamtéž.

²²³ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 85, př. 2.12.1970. Aby byla podkopána důvěra zaměstnanců k Cidrychovi, navrhl člen předsednictva a náčelník StB Hyka poslat na statek revizi.

²²⁴ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 86, př. 30.12.1970.

²²⁵ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 86, př. 27.1.1971. O něco později kritizoval vlivný člen předsednictva Hyka skutečnost, že v liberecké nemocnici zůstávají na svých místech ještě primáři, kteří „hodili stranickou legitimaci do koše“. O kádrové situaci ve vedení nemocnice se vyjádřil, že to je „doslova katastrofa“. Tamtéž, kart. 87, př. 10.2.1971.

s řídicími orgány KNV, ONV, MěNV i MNV. „Očista“ pokračovala nejen výměnou kádrů v nomenklатурních funkcích, ale i po linii odborně politického hodnocení nestraníků v aparátech jednotlivých podniků a institucí. A aby zbavování se nežádoucích osob bylo ještě více usnadněno, probíhalo souběžně podle vládního nařízení snižování početních stavů. Co nebylo možno zdůvodnit dostatečně politicky, dalo se ještě zdůvodnit reorganizací a nadbytečností nepohodlného pracovníka.²²⁶

Výsledkem čistky ve straně v souvislosti s výměnou stranických průkazů bylo protlačení politiky normalizace až do té nejnižší, ale zároveň nejpočetnější vrstvy příslušníků KSČ. Nyní bylo možno – v závislosti na výsledcích pohovorů – ještě více posílit pozice normalizátorů ve výborech základních organizací, i v mezičláncích, v celozávodních a v městských výborech KSČ. Pro ilustraci můžeme využít údajů o důsledcích pohovorů na složení stranických výborů na úseku zemědělství. Nutno mít přitom na paměti, že výsledky pohovorů v zemědělství patřily k těm nejmírnějším. Z celostátních výborů bylo v důsledku pohovorů odvoláno deset členů v důsledku vyloučení z KSČ a pět v důsledku zrušení členství. Ve výborech ZO KSČ bylo ze stejného důvodu vyměněno ve stejné době 37 jejich členů. Zemědělský úsek okresního sekretariátu KSČ počítal s tím, že ještě dalších 65 členů a 29 předsedů výborů základních organizací bude vyměněno na členských schůzích.²²⁷ Ještě ve větší míře bylo posíleno zastoupení „zdravých sil“ ve výborech základních organizací strany v průmyslu a v tzv. nevýrobní sféře. Členové KSČ v základních organizacích byli pohovory natolik zpacifikováni,²²⁸ že prakticky beze změn odhlasovali shora připravené návrhy na složení stranických výborů. V pohovorových komisích byla dostatečná rezerva „zdravých sil“ pro potřebnou obměnu a doplnění stranických výborů. Složení výborů bylo po pohovorech vždy předem schvalováno příslušným oddělením sekretariátu OV a obsazení míst předsedů muselo schválit přímo předsednictvo OV KSČ. V organizacích, kde byly při pohovorech větší problémy, si předsednictvo vyhradilo schvalování celého složení výborů ZO KSČ. Totéž platilo pro schvalování složení celozávodních a městských stranických výborů.

Na výročních členských schůzích došlo k obměně členů výborů základních organizací ze 35 % a u předsedů ze 30 %. Nepodařilo se změnit sociální složení výborů ve smyslu podstatného zvýšení podílu dělníků v nich.²²⁹ Dělníků – komunistů, ochotných vzít funkci ve výboru ZO KSČ, nebylo dost na obsazení požadovaného podílu. V mezičláncích stranického řízení bylo dosažení tohoto cíle snazší, protože šlo o menší počet funkcí. Podíl dělníků v celozávodních a městských výborech dosáhl 47 % (THP jen 41 %). Obměna v nich dosáhla

²²⁶ Jen pro ilustraci můžeme uvést příklad postupu v Textiláně Liberec. Na podnikovém ředitelství bylo hodnoceno 174 nestraníků z řad technicko-hospodářských pracovníků a administrativních úředníků. Šest z nich bylo odvoláno z funkcí a dalším jednatřiceti bylo setrvání ve funkcích podmíněno zvýšením jejich politické angažovanosti, která bude posouzena při dalším hodnocení za půl roku. V samotném hlavním závodě Textilany v Liberci bylo takto hodnoceno 158 nestraníků v technických či ekonomických funkcích. Osm z nich bylo z funkcí odvoláno a 38 ponecháno ve funkcích podmíněně do dalšího hodnocení. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 87, př. 10.2.1971.

²²⁷ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 85, př. 25.11.1970.

²²⁸ „Na členských schůzích při projednávání výsledků prosincového pléna ÚV KSČ ani v diskusi jednotlivých členů nebyl zaznamenán projev nesouhlasu“, konstatovala hodnotící zpráva pro OV KSČ. Šlo o zasedání, na němž byla vyhodnocena akce výměny legitimací a na němž byl schválen dokument „Poučení z krizového vývoje ve straně a ve společnosti“. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 86, př. 13.1.1971.

²²⁹ Nedařilo se to již ve stadiu přípravy návrhů. Ve schválených návrzích na složení výborů ZO KSČ byli celkově dělníci zastoupeni jen 32 % a technicko-hospodářští pracovníci 51 %. Ve výborech závodních organizací v průmyslu byli dělníci zastoupeni 43 % a technicko-hospodářští pracovníci 53 %. SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 23, pl. 15.2.1971.

40 % a většina nově zvolených byli ti, kteří byli do těchto stranických výborů již kooptováni koncem roku 1970, protože se osvědčili v pohovorových komisích.²³⁰

Ve stejném duchu probíhala příprava na okresní konferenci KSČ, která měla schválit nové složení okresního stranického vedení. Byla připravována podobná obměna ve složení pléna, předsednictva i v obsazení funkcí tajemníků OV KSČ. Vedoucí tajemník Šec zemřel při autonehodě v polovině prosince 1970 a místo zůstalo dlouho neobsazeno. Teprve v polovině února 1971 dosadilo předsednictvo KV KSČ na funkci vedoucího tajemníka Adolfa Hájka. Počítalo s tím, že povede okresní stranickou organizaci i po okresní konferenci. Z původních tajemníků OV KSČ měl ve funkci i v dalším období zůstat dosavadní zemědělský tajemník Tesař. Jen dočasně, do odchodu do důchodu, se počítalo nadále s ideologickým tajemníkem Syrovátkou. Se zbývajícím dvěma tajemníky se již nepočítalo. Průmyslovému tajemníku Zahradkovi se kladlo za vinu, že nebyl dost razantní při odvolávání nomenklaturních kádrů z vedoucích funkcí, když byli vyloučeni z KSČ. Vůči organizačnímu tajemníku Měchurovi nesměřovaly sice výtky politického charakteru, byl ale kritizován za to, že svěřený úsek dostatečně nezvládal, částečně i z důvodů své nemoci. Nadále se počítalo s tím, že ve funkci zůstane předseda OKRK J. Baloun.²³¹

V přípravě na volby nového okresního stranického výboru byl největší důraz kladen na to, aby v plénu OV KSČ podíl dělníků dosahoval aspoň poloviny jeho členů. Měl to zajistit již podobný výběr delegátů na okresní konferenci. Součástí příprav na konferenci bylo urychlené dokončení „Poučení z krizových jevů 1968–1969 v okrese Liberec“. Byl to obsírný „dokument“ (74 stran), shrnující předchozí „analýzy“, vypracované pro pohovory k výměně legitimací. Byl sestaven tak, že obsahoval z kontextu vytržené úryvky z vyjádření, které měly dokládat protisovětské a protistranické postoje jednotlivých funkcionářů komunistické strany, národních výborů a společenských organizací v okrese, a aprioristicky je charakterizoval z hlediska dovršené normalizace. Jeho povrchnost a argumentační nedostatečnost byla při projednávání na plénu natolik zřejmá, že byla zvolena redakční komise, vedená V. Hykou, která ho měla doplnit a redakčně dopracovat.²³²

Okresní stranická konference se sešla 3. dubna 1971. Schválila okresní „Poučení“ a beze změn schválila i návrhy na nové složení okresního výboru. Téměř polovinu jeho členů (48 %) skutečně tvořili dělníci, ale zároveň více než pětinu (21 %) představovali veřejní a političtí pracovníci, tedy přední normalizátoři v čelných okresních funkcích – pět tajemníků OV KSČ, předseda ONV, předseda OOR, předseda OV NF, předseda OV SSM a předseda MěV KSČ v Liberci. Ve funkcích byli potvrzeni tajemníci podle návrhu KV KSČ: vedoucí tajemník A. Hájek, organizační tajemník J. Jandík, tajemník pro průmysl S. Masák, tajemník pro zemědělství B. Tesař, ideologický tajemník K. Syrovátka. Předsedou OKRK zůstal J. Baloun. Do třináctičlenného předsednictva byli z tajemníků zvoleni jen Hájek a Jandík, a nadále v něm zůstali dva nejvýraznější představitelé „zdravých sil“, Hyka a Váňa.²³³

Tak se ustavilo nové, plně znormalizované vedení okresní stranické organizace, v němž nezůstal téměř nikdo z těch, kteří byli zvoleni na předcházející okresní konferenci

²³⁰ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 23, pl. 24. 3.1971.

²³¹ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 87, př. 10.3.1971.

²³² SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 23, pl. 4.3.1971. Redakční komise na původním návrhu tohoto „dokumentu“ nic nezměnila, protože se vůbec nesešla, a tak doputoval v původním znění až ke schválení na okresní konferenci. Byl publikován ve Vpředu 23.4.1971 a vydán ještě jako samostatná brožura.

²³³ SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, kart. 23, pl. 24.3. a 4.4.1971.

v červnu 1968.²³⁴ Po dovršení normalizace ve straně přišlo na řadu dovršení normalizace v národních výborech tradičním mechanismem formálních voleb. Volbami do národních výborů, České národní rady a Federálního shromáždění na podzim 1971 bylo vítězství politiky normalizace potvrzeno v celostátním měřítku. Ale to je již jiná problematika, která není předmětem této studie.

²³⁴ Z původních členů a kandidátů OV KSČ, zvolených na okresní konferenci v červnu 1968, kteří se projevíli jako aktivní normalizátoři, se do nového okresního výboru prosadili jen dva – J. Polanský a J. Pomezný. Z těch méně aktivních byli zvoleni ještě další tři – L. Barák, J. Pomikálková a K. Uhlíř. Viz seznam členů a kandidátů OV KSČ z května 1971 v obrazové příloze.

Shrnutí a závěry

Hlavními prosazovateli politiky demokratizace a reforem v okrese Liberec byli tzv. reformní komunisté. Nekomunisté a antikomunisté se v tomto procesu jako samostatná síla uplatnili jen málo. Jejich organizace (KAN, K 231, sociální demokraté a Společnost pro lidská práva) byly teprve ve stavu zrodu a jejich představitelé se veřejně projevovali jen do srpna 1968. Potom bylo působení těchto organizací znemožněno a ani jejich mluvčí se jako jednotlivci neprojevovali natolik, aby jejich akce či vliv musely projednávat okresní stranické či státní orgány. Mnohem větší význam mělo zapojení nestraníků do politické aktivity prostřednictvím společenských organizací. Nejvýrazněji se projevovali v orgánech a organizacích ROH a ČSM. Většinou ale postupovali ve shodě a v těsné spolupráci s reformními komunisty na okresní úrovni i v základních organizacích a jejich výborech.

Reformní komunisté představovali od jara 1968 hlavní ideově politický proud a měli početní převahu mezi řadovými členy, ve většině výborů základních organizací a později i ve vyšších stranických orgánech v okrese Liberec, od celozávodních a městských výborů až po okresní výbor KSČ. Aktivních a radikálních prosazovatelů politiky demokratizace a reforem byla jen menšina, většinu tvořili její stoupenci, které můžeme označit za podporovatele jen pasivní, umírněné a nedůsledné. Navíc i mezi aktivními reformními komunisty došlo k názorovému štěpení po zveřejnění manifestu 2000 slov v létě 1968. Srpnový vpád „bratrských vojsk“ rozpory mezi aktivními reformními komunisty zatlačil do pozadí a donutil je ke společnému postupu v odporu proti začínající politice normalizace.

Odpůrců politiky demokratizace byla mezi řadovými komunisty i mezi funkcionáři KSČ v okrese sice jen menšina, ale nikoli nevýznamná. Tvořili ji většinou zatvrzelí stalinisté mezi členy i mezi dlouholetými funkcionáři a pracovníky stranického aparátu, kteří se cítili novým politickým kurzem ohroženi a mnozí z nich byli již zbaveni dřívějších funkcí, moci a vlivu, což pociťovali jako osobní křivdu. K nim přibývali i takoví, kteří na výkon svých funkcí v nových podmínkách již nestačili a byli z nich postupně uvolňováni. Proti novému politickému kurzu vystupovali většinou jednotlivě, jako aktivní politická síla se v okrese ještě nestačili zformovat. Srpnová „bratrská pomoc“ se jim jevila jako záchrana v poslední chvíli.

Poměr sil mezi stoupenci politiky demokratizace a jejími odpůrci byl rozdílný uvnitř jednotlivých společenských a stranických organizací i uvnitř jednotlivých podniků a institucí v okrese. Největší vliv měli reformisté či progresisté, a to jak komunisté, tak nestraníci, na VŠST, v OÚNZ, ve většině středních škol a kulturních institucí, ale i ve velkých libereckých podnicích, jako byly Plastimat, LVZ či Skloexport. Jinde byl sice jejich vliv menší, ale bez výrazného vlivu nezůstali nikde. Vyvrcholením působení reformních komunistů byl týden odporu proti okupaci bezprostředně po 21. srpnu 1968, který měl v Liberci i v celém okrese mimořádný rozsah a význam.

Po kapitulaci československých stranických a státních představitelů podepsáním moskevského protokolu se situace radikálně změnila. Odmítání kapitulace a úsilí o pokračování v odporu proti okupaci mělo i v okrese Liberec jen krátké trvání. I radikální reformní komunisté přešli na „realistickou“ politiku, snažící se udržet alespoň něco z pozitivních změn, provedených do srpna 1968, a brzdit prosazování politiky normalizace v sovětském pojetí. Byl to již ústupový boj, mohli jen taktizovat a tlakem na celostátní stranické a státní vedení zpomalovat jejich politiku ústupků. Pokud se podřizovali celostátnímu vedení KSČ, nemohli být dlouhodobě úspěšní.

Základní slabinou reformních komunistů bylo, že nezpochybnili dva základní principy, o něž se opíralo vedení KSČ před srpnem i po srpnu 1968 při ovládnutí československé společnosti: byla to zásada vedoucí role KSČ ve společnosti a princip demokratického centralismu ve vnitrostranickém fungování KSČ. I pro libercké reformní komunisty platí, že tyto zásady respektovali a pokusili se je nanejvýš poněkud modifikovat. Vedoucí úlohu komunistické strany ve společnosti chtěli opřít jen o její nenásilné prosazování pomocí vlivu a autority komunistů ve společnosti a odmítali její vynucování byrokratickými či mocenskými prostředky. Fakticky prosazovali rovnoprávné postavení komunistů s nekomunisty a usilovali o dobrovolnou podporu komunistické politiky. U druhého principu, u demokratického centralismu uvnitř strany, byly pokusy o jeho modifikaci ještě slabší a omezenější. K jeho faktickému narušení došlo jen v malém rozsahu a po krátkou dobu při společných vystoupeních CZV KSČ a ZV ROH na VŠST, v Plastimatu a ve Vzduchotechnických závodech jednak na podzim 1968, jednak zjara 1969 po Husákově nástupu do čela KSČ. (Ale ani společné jednání předsednictev OV KSČ Liberce a Jablonce nad Nisou začátkem října 1968 nebylo předem schváleno vyšším stranickým orgánem.) Sami reformní komunisté v OV KSČ nelibě nesli, že k těmto akcím došlo bez souhlasu okresního stranického orgánu. Že by mohli odmítnout usnesení nejvyššího stranického orgánu a postupovat podle vlastního rozhodnutí, bylo pro ně zcela nepředstavitelné. A tak se snažili vysvětlovat rozhodnutí celostátního vedení KSČ v poněkud přijatelnější podobě, což nemohlo dlouho obstát.

Ačkoli ještě dosti dlouho po srpnu 1968 měli reformní komunisté v čele okresní organizace KSČ rozhodující autoritu mezi komunisty i mezi většinou nestraničné veřejnosti, v důsledku podřizování se celostátnímu vedení (přes veškeré interní protesty a výhrady) nutně musel jejich vliv postupně slábnout, když výsledkem bylo vždy jen další podřizení a další ústupky. Dostávali se do role hasičů, když využívali svého vlivu k lokalizaci a oslabování odporu proti okupaci, což se výrazně projevilo při studentských akcích v listopadu 1968 a v lednu 1969. Je jim nutno přiznat, že v mezích svých omezených možností kladli politice normalizace v sovětském duchu odpor, že protestovali proti ústupkům celostátního vedení za Dubčeka i za Husáka, ale nakonec se vždy celostátnímu vedení podřídili.

Odpůrci politiky demokratizace získali po srpnu 1968 volný prostor, začali se organizovat a postupně přecházet do protiútoků, o čemž svědčilo vydání jejich letáku „Pravda o mocných na severu Čech“. Pod sovětskou ochranou byli fakticky nedotknutelní a troufali si čím dál víc. Obrana reformistů proti nim byla chabá a vyzněla do ztracena. Aktivní normalizátoři si mohli dovolit porušovat stranické stanovy a nikdo se neodvážil proti nim rázně zakročit. Pod jejich náporům se začíná měnit poměr sil uvnitř okresní stranické organizace. Aktivní reformisté a odpůrci normalizace začínají ztrácet dosavadní spojence z tábora umírněných. Mnozí z nich je přestávají podporovat z obav o ztrátu svých vlastních pozic, někteří dokonce přecházejí do tábora aktivních normalizátorů. Zápas mezi normalizátory a reformisty se odehrává v podobě výměn dosavadních za jiné funkcionáře v okresním vedení i v nižších stranických výborech. Zpočátku tyto změny nevypadají nějak hrozivě – k moci se nedostávají hned ti nejzavilejší normalizátoři, ale lidé relativně přijatelní: ve vedoucí okresní funkci vystřídal Beldu Štěpánek se souhlasem celého okresního vedení podobně, jako již dříve v celostátním vedení Dubčeka nahradil Husák. Ale byla to změna zásadní, i když ještě ne definitivní. Pozice normalizátorů v okresním vedení při těchto změnách byly výrazně posíleny a bývalí umírnění, nyní ve vedoucích pozicích, se stali jen prodlouženou rukou skutečných stoupenců normalizace v sovětském pojetí. Srpnové události roku 1969 v Liberci toho byly výmluvným dokladem.

Potlačení masových protestů při prvním výročí sovětské okupace bylo východiskem k další etapě mocenského zápasu mezi stoupenci a odpůrci normalizace, který probíhal v podobě „očisty“ stranických výborů od aktivních reformních komunistů a přenášel se dál do „očisty“ okresních vedení organizací NF. V podobě pracovní-politického hodnocení nomenklатурních kádrů zasahuje i do vedení podniků a institucí. I když provedené změny v obsazení řídicích funkcí nebyly příliš rozsáhlé, prověřovaným bylo dáno důrazně na vědomí, na čí straně je skutečná moc a kdo bude rozhodovat o dalším vývoji a tím i o dalším působení prověřovaných kádrů.

Tato etapa normalizace dosáhla změn v obsazení významných stranických funkcí a ve špičkách okresní veřejně-politické a ekonomické sféry. K vylučování z KSČ dochází jen v omezeném rozsahu. Nově dosazení funkcionáři KSČ, NV, společenských organizací, podniků a institucí se snaží prosazovat politiku normalizace, ale nejsou příliš úspěšní, protože nemají podporu zdola, od řadových komunistů a občanů, kteří se v probíhajícím zápase drží stranou. Dovršení procesu normalizace ve společnosti tedy nebylo možné bez předchozího dovršení normalizace v komunistické straně, v její členské základně, v základních stranických organizacích. Samotné zbavení reformních komunistů jejich dřívějších funkcí neznamenovalo ztrátu jejich autority a vlivu, pokud podobné názory a postoje zastávala většina řadových komunistů, i když si je nechávali jen pro sebe a veřejně je neprojevovali. Tuto základní překážku normalizace – pasivní odpor řadových komunistů – bylo třeba zlomit. K tomuto cíli vedení KSČ využilo či spíše zneužilo akci výměny stranických legitimací. Akce byla vrcholem politiky normalizace a teprve její důsledky vedly k ovládnutí celé komunistické strany a odtud i k ovládnutí všech oblastí života společnosti.

Stranická čistka v liberecké okresní organizaci KSČ byla plně v rukou těch nejzavilejších normalizátorů, a to nejen ideově, ale i organizačně. Rozhodujícím způsobem ovlivnili složení pohovorových komisí tak, že měli všude své představitele, kteří v nich měli hlavní slovo. Sekundovala jim malá část dřívějších umírněných reformistů, kteří se stačili včas k normalizátorům přidat. Okresní stranické vedení závěry komisí nejen potvrdovalo, ale v mnoha případech ještě přitvrzovalo. Svým rozsahem a důsledky byla tato čistka ve stranických řadách mimořádná: během roku 1970 se více než třetina komunistů v okrese Liberec ocitla mimo KSČ. Čněla nad průměrem výsledků nejen mezi okresy Severočeského kraje, ale i nad okresy všech českých krajů mimo Prahu. V libereckém okrese postihla především stranickou inteligenci, ale značný byl i úbytek dělnických členů KSČ, ačkoli právě tomu se celostátní vedení strany svými pokyny snažilo zabránit. Čistka vypuzovala bývalé komunisty ze strany dvojím způsobem: vyloučením a zrušením členství (tzv. vyškrtnutím). Ztráta členství v KSČ měla za následek odstavení z veřejných a ekonomických řídicích funkcí i vyřazení z některých kvalifikovaných zaměstnání ve školství, veřejné správě, v armádě a Bezpečnosti – u vyloučených zpravidla bezprostředně, u vyškrtnutých v dohledné budoucnosti. Vyloučení nesměli prakticky vykonávat svá dřívější kvalifikovaná povolání ani jako řadoví pracovníci. Nesměli pracovat v žádném zaměstnání, kde by mohli mít vliv na veřejnost, zejména na mládež. Pokud přešli po vyloučení ze strany do dělnických profesí, nesměli si vydělat nad obvyklý průměr. Byli soustavně sledováni a nejaktivnější odpůrci normalizace se dočkali zapsání do centrální evidence nebezpečných pravičáků, kteří byli pod obzvláště přísným dohledem.

Prověrka v KSČ byla doprovázena i čistkou mezi nestraníky v nedělnických profesích. Museli napsat doplňky ke svým životopisům, v nichž museli vyložit své názory a postoje v letech 1968 a 1969. Obdobné pohovorové komise za účasti jejich již prověřených nadříze-

ných rovněž vyvozovaly kádrové závěry. Rozsah odvolávání z funkcí či propouštění ze zaměstnání byl nižší než u bývalých komunistů. Naopak, prověření nestraníci získali možnost posunout se do kádrových pozic po vyloučených a vyškrtnutých komunistech, a mnozí toho i využili.

Specifickou zvláštností vnitrostranické čistky v liberecké okresní organizaci byl nejen její vysoce nadprůměrný rozsah, ale i to, že téměř výhradním kritériem se u prověřovaných stal vztah k „bratrské pomoci“ ze srpna 1968 a k následující sovětské okupaci. V libereckém okrese ani zdaleka nestačilo přidat se na stranu normalizátorů včas, svou aktivitou v procesu normalizace si získat zásluhy a tím dosáhnout odpuštění za „nesprávné“ postoje ze srpna 1968. Ani takoví zasloužilí normalizátoři, jakými se stali vedoucí tajemník OV KSČ Štěpánek a vedoucí redaktor okresních novin Vpřed Žďárský, sítem stranických prověrek neprošli. Sami skončili mezi těmi, které dříve pomáhali z KSČ vylučovat.

V důsledku normalizačních kádrových čistek, vystupování ze strany z vlastního rozhodnutí a zejména v důsledku vnitrostranické čistky spojené s výměnou stranických průkazů se vytvořila poměrně velká sociální skupina „bývalých komunistů“. Byli podrobeni různým stupňům a formám perzekuce či šikany. Na druhé straně však nutno přiznat, že jako samostatná a aktivní síla, oponující oficiální stranické a státní politice normalizace, se příliš neprojevil. Na cestu aktivního odporu se dali jen jednotlivci, kteří se dostali do kontaktu se skupinami občanské opozice a hnutí odporu. Odpor většiny bývalých komunistů sice existoval, ale byl roztržštěný a zůstal v podstatě pasivní. Své kritické názory a postoje k oficiální politice bývalí komunisté vesměs neskrývali, debatovali o nich s lidmi názorově blízkými, ale dál nepokročili: ani v teoretické rovině analýzou reálných možností, chyb a nedostatků tzv. polednové politiky či jejich perspektiv po provedené normalizaci, ani v praktickém postupu proti režimu normalizace a ve stanovení dosažitelných krátkodobých, popř. i vzdálenějších cílů. Bylo jim zřejmé, že návrat před srpen 1968 není možný – co bude možné v budoucnosti, jim zůstalo záhadou. Bývalí komunisté v libereckém okrese nebyli v žádném směru výjimkou.

Seznam použitých zkratek

CSV KSCĚ – celostátní výbor KSĚ
CZV KSCĚ – celozávodní výbor KSĚ
ĀNR – Āeská národní rada
ĀSAD – Āeskoslovenská automobilová doprava
ĀSAO – Āeskoslovenské automobilové opravy
ĀSD – Āeskoslovenské státní dráhy
ĀSL – Āeskoslovenská strana lidová
ĀSLA – Āeskoslovenská lidová armáda
ĀSM – Āeskoslovenský svaz mládeže
ĀSS – Āeskoslovenská strana socialistická
ĀSSS – Āeskoslovenské státní statky
ĀSTV – Āeskoslovenský svaz tělesné výchovy
ĀSŽ – Āeskoslovenský svaz žen
ĀTO – Āeská tělovýchovná organizace
FDMO – Federace dětských a mládežnických organizací
FS – Federální shromáždění
IDO – Inženýrsko-dopravní organizace (závod podniku Strojintex)
IOIV – Inženýrská organizace pro investiční výstavbu
ISO – Inženýrsko-servisní organizace (závod podniku Elitex)
JZD – Jednotné zemědělské družstvo
KAN – Klub angažovaných nestraníků
KĀT – kluby čtenářů Tribuny
KGB – Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti, Výbor státní bezpečnosti (sovětská obdoba StB)
KML – katedra marxismu-leninismu
KNH – katedra národního hospodářství
KNV – krajský národní výbor
KPE – katedra politické ekonomie
KRKR – krajská kontrolní a revizní komise
KSĚ – Komunistická strana Āeskoslovenska
KSS – Komunistická strana Slovenska (územní organizace KSĚ)
KSSS – Komunistický strana Sovětského svazu
KSV – katedra společenských věd
KV KSĚ – krajský výbor KSĚ
K 231 – organizace bývalých politických vězňů (podle zákona 231/49 na ochranu republiky)
LIAZ – Liberecké automobilové závody
LF – Levá fronta
LM – Lidové milice (ozbrojené útvary KSĚ)
LSM – Leninský svaz mladých
LVT – Liberecké výstavní trhy
LVZ – Liberecké vzduchotechnické závody
MěNV – městský národní výbor

MěV KSČ – městský výbor KSČ
 MNV – místní národní výbor
 NF – Národní fronta (sdružení politických stran a společenských organizací)
 OKRK – okresní kontrolní a revizní komise
 ONV – okresní národní výbor
 OOR – okresní odborová rada
 OO VB – obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti
 OR DMO – okresní rada dětských a mládežnických organizací
 OROS – okresní rada odborových svazů
 OŠLM – okresní štáb lidových milicí
 OÚNZ – okresní ústav národního zdraví
 OV ČSM – okresní výbor ČSM
 OV KSČ – okresní výbor KSČ
 OV NF – okresní výbor Národní fronty
 OVS – okresní vojenská správa
 OV SČSP – okresní výbor SČSP
 OV SSM – okresní výbor SSM
 PZO – podnik zahraničního obchodu
 ROH – Revoluční odborové hnutí
 SAK – Socialistická akademie (společnost pro šíření vědeckých a politických znalostí)
 SČSP – Svaz československo-sovětského přátelství
 SEŠ – střední ekonomická škola
 SNB – Sbor národní bezpečnosti
 SNV – Sbor nápravné výchovy (vězeňská stráž)
 SPB – Svaz protifašistických bojovníků
 SSM – Socialistický svaz mládeže
 SŠSE – střední škola strojní a elektrotechnická
 StB – Státní bezpečnost
 Svazarm – Svaz pro spolupráci s armádou (branná organizace)
 STS – strojní a traktorová stanice
 SVA – Státní výroba autodílů
 SVÚT – Státní výzkumný ústav textilní
 SVVŠ – středná všeobecně vzdělávací škola
 SZTŠ – střední zemědělsko-technická škola
 ÚKRK – ústřední kontrolní a revizní komise
 ÚML – ústav marxismu-leninismu
 UO KSČ – uliční organizace KSČ
 ÚV KSČ – ústřední výbor KSČ
 VB – Veřejná bezpečnost
 VD – výrobní družstvo
 VLK – Výbor lidové kontroly
 VO KSČ – vesnická organizace KSČ
 VŠML – večerní škola marxismu-leninismu (střední stupeň stranického vzdělávání)
 VŠST – Vysoká škola strojní a textilní
 VÚ – vojenský útvar
 VUML – večerní univerzita marxismu-leninismu (nejvyšší stupeň stranického vzdělávání)

VZO KSČ – výbor základní organizace KSČ

ZJLM – závodní jednotka Lidové milice

ZO KSČ – základní (ev. závodní) organizace Komunistické strany Československa

ZV ROH – závodní výbor ROH

Příloha

1. Přehled výrazných aktérů vývoje v letech 1968–1971²³⁵

Adamičko Jaromír – ředitel IOIV, v dubnu 1970 vyloučen z KSČ, v listopadu 1970 odvolán z funkce.

Andrýsek – do července 1969 pracovník aparátu OV KSČ.

Aubrecht Jan – poslanec NS, člen ČSS.

Bakeš Josef – od července 1970 člen OV KSČ.

Baloun Josef – od července 1970 předseda OKRK (do jara 1968 vedoucí tajemník OV KSČ v České Lípě).

Belda Ladislav – do jara 1968 člen pléna a předsednictva a ideologický tajemník OVKSČ, od března 1968 vedoucí tajemník OV KSČ. V červenci 1969 uvolněn z funkce vedoucího tajemníka a člena předsednictva, v plénu OV KSČ zůstal. V srpnu 1969 propuštěn z aparátu OV KSČ a pak pracoval jako zámečnick. V říjnu 1969 byl vyloučen z pléna OV KSČ a bylo s ním zavedeno disciplinární řízení. V březnu 1970 vyloučen z KSČ.

Bělohávek Břetislav, RSDr. – pracovník aparátu a člen OV KSČ. Od března 1968 člen předsednictva a tajemník OV KSČ pro průmysl. V srpnu 1968 byla funkce tajemníka pro průmysl zrušena, členem pléna a předsednictva OV KSČ zůstal. V červnu 1969 opět tajemníkem OV KSČ pro průmysl. V únoru 1970 na vlastní žádost uvolněn z funkcí tajemníka a člena předsednictva OV KSČ, v červnu 1970 uvolněn i z pléna OV KSČ a bylo s ním zavedeno stranické šetření. Po prověrkách zůstal členem KSČ.

Bělohrad Leopold starší – do září 1968 tajemník OV NF.

Biháři Ferdinand – od srpna do září 1969 pracovník aparátu OV KSČ.

Binder Ladislav – v letech 1968 a 1969 pracovník aparátu OV KSČ v MěV KSČ v Liberci.

Bláha Jaroslav – v letech 1968 a 1969 učitel KSV VŠST, veřejně i publicisticky aktivní. V říjnu 1969 byl z VŠST propuštěn. V roce 1970 vyloučen z KSČ.

Burian Miroslav, doc. ing. – v letech 1968–1969 vedoucí katedry národního hospodářství na VŠST. Po zrušení katedry nesměl vyučovat.

Blažek Adolf – od října 1970 poslanec ONV (kooptován), člen rady a místopředseda ONV. Po odvolání Z. Číhala pověřen vedením ONV.

Bošek Jaroslav, ing. – učitel na VŠST, od roku 1969 člen, od roku 1971 předseda CZV KSČ na VŠST.

²³⁵ Jde jen o osoby, jejichž veřejné působení přesahovalo místní úroveň. Pokud působili ve funkcích, jsou uvedeni v případě funkcionářů KSČ jen funkcionáři okresní úrovně – členové pléna OV KSČ a političtí pracovníci aparátu OV KSČ, vedoucí funkcionáři Městského výboru KSČ v Liberci a straničtí funkcionáři vyšší úrovně, z nižších jen ti, kteří veřejným či publicistickým působením ovlivňovali dění v okrese. Z funkcionářů národních výborů a organizací Národní fronty jsou uvedeni jen jejich vedoucí činitelé v okrese a v městě Liberec. Skutečných aktérů procesu normalizace jak na straně jejich stoupenců, tak i odpůrců bylo podstatně více. Podklady pro seznam jsou uloženy v SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II v materiálech pléna a předsednictva OV KSČ, popř. byly převzaty z okresních novin Vpřed, obojí z let 1968–1971.

Brouček Pavel, doc. ing. – učitel na VŠST, v roce 1970 vyloučen z KSČ.

Cvach Josef – do července 1968 a od října 1969 pracovník aparátu OV KSČ.

Čáp Josef – ředitel podniku Vulkán v Hrádku nad Nisou, v květnu 1970 kooptován do ONV a zvolen do rady ONV, v srpnu 1970 schválen do funkce místopředsedy ONV.

Čech František – člen OV KSČ, rezignoval v září 1970.

Černohub Josef – v červenci 1970 kooptován do pléna OV KSČ.

Číhal Zdeněk, JUDr. – do jara 1968 náčelník vojenských soudů a náměstek ministra spravedlnosti. Po odvolání z těchto funkcí byl správcem vojenského újezdu. V únoru 1970 kooptován do pléna a zvolen do předsednictva OV KSČ, kooptován do ONV, zvolen do rady a do funkce předsedy ONV. V červenci 1970 byl ze všech funkcí odvolán a bylo s ním zavedeno disciplinární řízení, po němž byl vyloučen z KSČ.

Čiháková J. – pracovnice aparátu OV KSČ.

Čirlič Jovan, akad. – v letech 1968 a 1969 rektor VŠST.

Dachs Ladislav – předseda MěNV ve Frýdlantu. V říjnu 1969 kooptován do pléna OV KSČ, v červnu 1970 uvolněn.

Dašek Jiří – tajemník OV ČSM. Od listopadu 1968 pracovník aparátu OV KSČ.

Dědek Václav – důchodce, bývalý poslanec NS. V únoru 1970 kooptován do pléna Severočeského KV KSČ. Od května do září 1970 dočasný vedoucí redaktor okresních novin Vpřed. Významný prosazovatel normalizace, publicisticky velmi aktivní.

Dlouhý Miloslav, ing. – ředitel Střední průmyslové školy strojní a elektrotechnické. V roce 1970 vyloučen z KSČ a odvolán z funkce.

Dobrovolný Václav – do června 1970 člen pléna OV KSČ. Po prověrkách vyloučen z pléna OV KSČ i z KSČ.

Doležal Otta – člen pléna OV KSČ do června 1970, uvolněn na vlastní žádost.

Dráb Vojtěch, doc. ing. – v letech 1966–1971 prorektor VŠST.

Drbohlav František – člen pléna OV KSČ do června 1970, kdy byl z pléna vyloučen.

Drbohlav Jan – učitel ZDŠ v Českém Dubu, organizátor normalizačních aktivit.

Dvorský Ladislav – ředitel Severočeského nakladatelství. V roce 1970 vyloučen z KSČ a zbaven funkce.

Dvorščák Matěj – v letech 1968–1969 náčelník Sboru nápravné výchovy ve věznicích okresu Liberec. V srpnu 1970 vyloučen z KSČ, zbaven funkce náčelníka a bylo navrženo jeho propuštění ze SNV.

Dušek Emil, ing. – učitel KSV na VŠST. Po zrušení katedry v roce 1969 propuštěn, v roce 1970 vyloučen z KSČ.

Faltys Zdeněk, JUDr. – člen rady ONV, odvolán v květnu 1970.

Fišar Miroslav – kandidát OVKSČ, od června 1968 člen pléna a předsednictva OV KSČ, v září 1969 uvolněn z předsednictva a v říjnu 1969 i z pléna OV KSČ

Fišer Vítězslav – do června 1968 pracovník aparátu OV KSČ, v únoru 1970 kooptován do pléna Severočeského KV KSČ, od září 1970 opět pracovník aparátu OV KSČ.

Fišera František, PhDr. – učitel KSV VŠST, stranicky a veřejně aktivní. Po zrušení KSV propuštěn ze zaměstnání na VŠST, v prosinci 1970 po prověrkách vyloučen z KSČ.

Flégl Vladimír – ředitel SEŠ, do října 1969 člen pléna OV KSČ. V červnu 1970 vyloučen z KSČ a odvolán z funkce ředitele Střední ekonomické školy.

Foršt V. – pracovník aparátu OV KSČ ve štábu LM

Glanc Ivan – v letech 1968–1970 ředitel Divadla F. X. Šaldy, v letech 1968 a 1969 člen pléna Severočeského KV KSČ, v dubnu 1970 vyloučen z KSČ a odvolán z funkce ředitele divadla.

Glos Zbyněk, MUDr. – do června 1968 člen pléna OV KSČ

Gotthard Karel, vedoucí pracovník PZO Skloexport, v květnu 1971 vyloučen z KSČ.

Hájek Adolf – v letech 1968–1970 pracovník aparátu Severočeského KV KSČ, v únoru 1971 kooptován do pléna, zvolen do předsednictva a do funkce vedoucího tajemníka OV KSČ v Liberci. Ve funkcích zůstal i po okresní konferenci KSČ v dubnu 1971.

Hampl František – pracovník aparátu OV KSČ, od září 1968 tajemník, později předseda OKRK OV KSČ v Liberci (do května 1970).

Harcuba Lubomír – od srpna 1969 člen pléna OV KSČ.

Hatrik Jan – do října 1969 člen pléna OV KSČ.

Hladík Josef – vedoucí odboru obchodu ONV. V roce 1970 vyloučen z KSČ a odvolán z funkce.

Hlaváček P. – v květnu 1970 kooptován do ONV a zvolen do rady ONV.

Holanec Václav – ředitel závodu Seba 09, od března 1968 člen pléna a předsednictva OV KSČ. Z předsednictva uvolněn v říjnu 1969, z pléna v únoru 1970. V červnu 1970 vyloučen z KSČ, v únoru 1971 odvolán z funkce ředitele.

Honc Václav – pracovník aparátu OV KSČ. V letech 1970–1971 předseda MěV KSČ v Liberci, od června 1970 člen pléna OV KSČ.

Höschl Cyril, prof. ing. – v roce 1968 děkan strojí fakulty VŠST, veřejně a politicky aktivní. Po vyloučení z KSČ v roce 1970 zbaven vedení katedry a donucen k odchodu z VŠST.

Hrabě František – předseda OV SČSP, při prověrkách v roce 1970 vyloučen z KSČ a zbaven funkce.

Hrůza Bohumil – člen OV KSČ do srpna 1969 (požádal o uvolnění z OV KSČ a o zrušení členství v KSČ, po prověrkách v roce 1970 dodatečně vyloučen z KSČ).

Humhalová Hana – členka ÚV KSČ z okresu Liberec

Hyka Vít – v letech 1968–1971 náčelník okresního velitelství StB. V říjnu 1969 byl kooptován do pléna OV KSČ, v červnu 1970 zvolen do předsednictva OV KSČ. Ve funkcích zůstal i po okresní konferenci KSČ v dubnu 1971.

Hykš Zdeněk, RSDr. – vedoucí oddělení KOR, od dubna do srpna 1969 pracovník aparátu OV KSČ. V březnu 1970 vyloučen z KSČ.

Hynčica Václav, ing. – učitel katedry termodynamiky, předseda CZV KSČ na VŠST do roku 1969. Po vyloučení z KSČ v roce 1970 propuštěn ze zaměstnání.

Chaberová Marie – do srpna 1969 členka OV KSČ.

Chaloupecký Václav, ing. – učitel VŠST, od února 1970 člen pléna KV KSČ, od února 1971 prorektor VŠST.

Chocholoušek Jaroslav – iniciátor klubů Tribuny, podílel se na zpracování řady normalizačních analýz jako stážista v aparátu OV KSČ. (Jeho přijetí do aparátu a do pléna OV KSČ bylo sice navrženo, ale po stranickém šetření zamítnuto.)

Chocholoušek Václav – učitel VŠST, v únoru 1970 kooptován do pléna KV KSČ.

Jakimič Leonid – v letech 1969–1971 tajemník MěNV v Liberci

Jandík Josef – pracovník aparátu OV KSČ, sekretář komise obrany. Od dubna 1971 člen pléna, předsednictva a organizační tajemník OV KSČ.

Janecký Ladislav – v letech 1968–1970 předseda MěV NF v Liberci. V květnu 1971 vyloučen z KSČ.

Jech Karel – předseda OV ČSTV, potom tajemník ČTO.

Jindrák K. – od listopadu 1970 předseda OV ČSSS.

Jiránek Karel, ing. – člen pléna a předsednictva OV KSČ, v září 1969 uvolněn z předsednictva, v říjnu 1969 i z pléna OV KSČ.

Kábele Antonín – profesor Střední zemědělsko-technické školy ve Frýdlantu, do června 1969 člen pléna a předsednictva OV KSČ. Od června 1968 do června 1969 předseda OV KSČ (funkce byla zrušena). Na mimořádném sjezdu KSČ v srpnu 1968 byl zvolen do pléna ÚV KSČ. Z pléna OV KSČ odmítl sám dobrovolně odstoupit a byl pak z něho vyloučen v říjnu 1969. Bylo s ním zavedeno disciplinární řízení a v únoru 1970 byl vyloučen z KSČ.

Kadavý Emil – do června 1970 člen pléna OV KSČ.

Kapras Bohuslav – do prosince 1968 pracovník aparátu OV KSČ.

Karásek Miroslav – do října 1969 člen pléna a předsednictva MěV KSČ v Liberci.

Karbanová H. – v květnu 1970 kooptována do ONV a zvolena do rady ONV.

Karda Josef, ing. – od ledna 1969 pracovník aparátu OV KSČ.

Kaván Jaroslav, dr. – ředitel Severočeského muzea, politicky veřejně aktivní. V září 1970 vyloučen z KSČ.

Klápště Jindřich – člen OV KSČ, od března 1968 člen předsednictva OV KSČ. Z něj uvolněn v únoru 1970 a v září 1970 rezignoval i na členství v plénu OV KSČ.

Kleprlík Aleš – učitel VŠST, politicky veřejně i publicisticky aktivní. Po vyloučení z KSČ v roce 1970 pracoval jako technik, později propuštěn z VŠST.

Kloz Miroslav – v letech 1968 a 1969 tajemník OV ČSSP, v roce 1970 vedoucí kulturní správy ONV. V únoru 1971 vyloučen z KSČ.

Kočí Jaromír – do léta 1968 pracovník aparátu OV KSČ, v říjnu 1969 znovu přijat. Od podzimu 1970 předseda OV SSM.

Komárek Věroslav – do června 1970 člen pléna OV KSČ.

Kořínek Miroslav, prof. ing. – v letech 1970 a 1971 prorektor VŠST.

Kosina Vladimír – v květnu 1970 kooptován do ONV a zvolen do rady ONV.

Kostka Karel – do dubna 1968 předseda OOR, poté do srpna 1969 pracovník aparátu OV KSČ, poté přešel do funkce ideologického tajemníka OV KSČ v Jablonci nad Nisou.

Košek Josef, JUDr. – učitel katedry národního hospodářství na VŠST, od roku 1970 ředitel ÚML na VŠST, od listopadu 1969 předseda CZV KSČ na VŠST.

Košíček – v letech 1968–1969 pracovník aparátu OV KSČ.

Kotšmíd František, prof. ing. – v letech 1966–1970 prorektor VŠST.

Kousal Jaroslav – člen pléna OV KSČ.

Kovář František – do června 1970 kandidát pléna OV KSČ. V letech 1968–1970 předseda OV ČSM, pak předseda OV FMDO, v listopadu 1970 vyloučen z KSČ.

Kovář Zdeněk, prof. ing. – v roce 1968 zvolen prorektorem VŠST (nebyl ale potvrzen), politicky veřejně aktivní, zejména v ROH (byl nestraník), po prověrkách v roce 1970 zbaven funkcí a propuštěn z VŠST.

Kracík Miloslav – v červnu 1970 kooptován do pléna OV KSČ.

Kracík Václav – člen pléna OV KSČ, od června 1969 do února 1970 člen předsednictva OV KSČ.

Krejčí Josef – člen pléna a předsednictva OV KSČ. Z předsednictva byl uvolněn v únoru 1970, z pléna vyloučen v červnu 1970, kdy byl vyloučen i z KSČ.

Křeček Adolf – pracovník aparátu OV KSČ. Do března 1970 předseda a člen předsednictva MěV KSČ v Liberci. V červenci 1970 vyloučen z KSČ a propuštěn z aparátu OV KSČ.

Kubíček Jan – pracovník aparátu OV KSČ.

Kubík Bohumil – do května 1968 předseda ONV, od roku 1969 pracovník aparátu OV KSČ. V roce 1970 tajemník OV NF.

Kučerová Božena – v červenci 1970 kooptována do pléna OV KSČ.

Kulich Josef – člen pléna OV KSČ, od června 1969 člen předsednictva. V červnu 1970 z obou funkcí uvolněn.

Kulovaný František – od září 1968 do září 1969 politicko-organizační tajemník OV KSČ. V červnu 1970 vyloučen z KSČ.

Kurach Štěpán – od podzimu 1970 předseda OV SČSP.

Kvapil Vladimír – v květnu 1970 kooptován do ONV a zvolen do rady ONV.

Lukeš Josef – člen pléna OV KSČ do června 1970.

Louda Josef, ing. – ředitel Okresního zemědělského sdružení, člen pléna OV KSČ. Od září 1969 do února 1970 byl členem předsednictva OVKSČ. Z pléna uvolněn v červnu 1970, při prověrkách byl na podzim 1970 vyloučen z KSČ a odvolán z funkce ředitele.

Lovětínský Čestmír – člen pléna, předsednictva a vedoucí tajemník OV KSČ. V březnu 1968 odstoupil z funkce vedoucího tajemníka a člena předsednictva OV KSČ, členem pléna a pracovníkem aparátu OV KSČ zůstal. Z členství v plénu OV KSČ byl uvolněn v září 1969 (stal se vedoucím tajemníkem OV KSČ v Chomutově).

Luňák Josef – do června 1968 pracovník aparátu OV KSČ. V červnu 1970 byl kooptován do pléna OV KSČ. Od dubna 1970 byl předsedou OROS, později OOR.

Masák Stanislav – od dubna 1971 tajemník OV KSČ pro průmysl.

Marešová Vlasta – předsedkyně OV ČSŽ, členka rady ONV (do května 1970).

Martincová Miloslava – pracovnice aparátu OV KSČ. Od února 1970 tajemnice OV Socialistické akademie.

Matura – do června 1968 pracovník aparátu OV KSČ.

Mayer Jiří, prof. ing. – v letech 1969–1972 rektor VŠST.

Měchura Jiří, dr. – od září 1969 politicko-organizační tajemník OV KSČ, v říjnu 1969 kooptován do pléna a zvolen do předsednictva OV KSČ.

Mendlík Miroslav, ing. – v únoru 1970 byl kooptován do pléna OV KSČ. V březnu 1971 odmítl převzít funkci tajemníka OV KSČ pro průmysl, od května 1971 byl kádrovým náměstkem ředitele Textilany.

Menšík Richard, ing. – do května 1970 místopředseda ONV a člen Rady ONV, po disciplinárním řízení byl v červnu 1970 vyloučen z KSČ.

Míl Jiří – od srpna 1969 pracovník aparátu OV KSČ.

Mlejnecká Jiřina – ředitelka ZDŠ, v únoru 1970 kooptována do pléna KV KSČ.

Mořkovský František – pracovník aparátu OV ČSM. Od října 1969 byl tajemníkem OV NF. V lednu 1971 vyloučen z KSČ.

Moulis Jiří, poslanec, člen rady a předseda MěNV v Liberci, poslanec ONV. Z funkcí předsedy a člena rady uvolněn v září 1969, v dubnu byl vyloučen z KSČ a odvolán z plén MěNV a ONV.

Mrázek Libor, dr. – ředitel Městské knihovny v Liberci. V roce 1969 vystoupil z KSČ, v dubnu 1970 byl dodatečně vyloučen.

Navrátil František – v květnu 1970 odvolán z rady ONV.

Neděla Zdeněk – v březnu 1970 dočasně pověřen funkcí předsedy MěV KSČ v Liberci.

Nejedlová Růžena – členka pléna a předsednictva OVKSČ. V říjnu 1969 z předsednictva uvolněna.

Nejezchleb Richard – ředitel Textilany Liberec. Od září 1969 do listopadu 1970 předseda OV NF. V srpnu 1970 vyloučen z KSČ, v listopadu 1970 mu bylo členství v KSČ vráceno.

Nisser Bruno – do září 1969 pracovník aparátu OV KSČ. V červnu 1970 z KSČ vyloučen.

Novák Bohuslav – pracovník aparátu OV KSČ, místopředseda OKRK.

Novák Václav – do prosince 1968 pracovník aparátu OV KSČ.

Olivová Josefa – do června 1970 členka pléna OV KSČ.

Oraný Otakar – ředitel n. p. Bytex Vratislavice, v roce 1970 vyloučen z KSČ.

Ort Jan – člen pléna OV KSČ, od září 1969 do dubna 1971 člen předsednictva OV KSČ.

Pacholík Jaromír – ředitel Pozemních staveb Liberec. V roce 1970 vyloučen z KSČ a zbaven funkce.

Pálka Jaroslav – ředitel Montážních závodů Liberec, poslanec ONV, aktivní normalizátor.

Pavlišová Věra – pracovnice aparátu OV KSČ, od srpna 1969 vedoucí střediska Informací OV KSČ.

Pavlas Karel – ředitel Městských kin v Liberci. Při prověrkách v roce 1970 vyloučen z KSČ, v roce 1971 odvolán z funkce.

Pavlovič Václav – pracovník aparátu OV KSČ (ředitel VUML), od května 1968 do června 1969 ideologický tajemník OV KSČ, v srpnu 1969 propuštěn z aparátu OV KSČ, v říjnu 1969 podroben disciplinárnímu řízení a v březnu 1970 vyloučen z KSČ. Na podzim 1970 propuštěn ze zaměstnání v libereckém Severočeském muzeu.

Pec Josef – člen pléna OV KSČ, od března 1968 do ledna 1969 člen předsednictva OV KSČ.

Pecl Josef, JUDr. – v letech 1969 a 1970 tajemník ONV.

Percl Jiří, ing. – představitel radikálního protikomunistického proudu v okrese, veřejně politicky i publicisticky aktivní.

Perný Jindřich – člen pléna OV KSČ od srpna 1969 do června 1970.

Peřina Ladislav – od září do prosince 1969 předseda MěNV v Liberci.

Petříčková – v letech 1968–1969 členka pléna KV KSČ.

Pichlová Ileana – profesorka SVVŠ v Liberci, veřejně proreformně aktivní.

Plaček Zdeněk, pplk. – v letech 1968–1970 náčelník Okresního oddělení Veřejné bezpečnosti. V červenci 1970 vyloučen z KSČ a odvolán z funkce.

Polanský Josef – v únoru 1970 kooptován do pléna a zvolen do předsednictva OV KSČ. Do stejných funkcí byl zvolen i na ustavující schůzi nového OV KSČ v dubnu 1971.

Polívková Gizela – pracovnice aparátu OV KSČ do srpna 1969, kdy se stala ideologickou tajemnicí OV KSČ v Jablonci nad Nisou.

Polovčák Orest – v červnu kooptován za člena OV KSČ.

Pokorná Alena, ing. – v letech 1968–1969 poslankyně NS.

Pomezny Alois – člen pléna a od února 1970 člen předsednictva OV KSČ.

Pomikálková Julie – kandidátka OV KSČ, v srpnu 1969 kooptována do pléna a v únoru 1970 zvolena do předsednictva OV KSČ. V těchto funkcích pokračovala i v novém OV KSČ od dubna 1971.

Porubský Zdeněk – v červenci 1970 kooptován do pléna OV KSČ.

Prchal Petr – iniciátor přípravního výboru a od listopadu 1969 předseda Leninského svazu mladých.

Procházka Jiří, doc. – učitel KSV na VŠST, veřejně politicky i publicisticky aktivní. Po zrušení KSV v říjnu 1969 byl z VŠST propuštěn. V roce 1970 vyloučen z KSČ.

Prokeš Ladislav – do září 1969 tajemník a člen Rady MěNV v Liberci i člen pléna a předsednictva MěV KSČ v Liberci. V dubnu 1970 vyloučen z KSČ a odvolán z funkce poslance MěNV a z místa ředitele Parku kultury a oddechu. Odvolán i z dálkového studia na Vysoké škole politické.

Prokop J. – pracovník aparátu OV KSČ od července 1969.

Prošek – do června 1968 pracovník aparátu OV KSČ.

Příhoda Luboš – v letech 1968–1969 redaktor okresních novin Vpřed, v roce 1970 vyloučen z KSČ.

Přistoupilová Jiřina – členka pléna OV KSČ.

Radostný Karel – v roce 1968 odvolán z funkce předsedy OOR

Raiman Zdeněk, PhDr. (psán i Rajman, Rejman či Reiman) – učitel KSV na VŠST, v letech 1968 a 1969 člen pléna a předsednictva Severočeského KV KSČ. Z předsednictva KV KSČ odstoupil v červnu 1969, z pléna KV KSČ byl vyloučen v listopadu 1969. Po disciplinárním řízení byl v roce 1970 z KSČ vyloučen. Z VŠST byl propuštěn na podzim 1969.

Raška Jan – pracovník aparátu OV KSČ do října 1968 a pak opět od roku 1969.

Roubíček Josef – v červenci 1970 kooptován do pléna OV KSČ.

Roubíček Vratislav – v létě 1968 iniciátor založení Klubu názorové levice.

Rosenbergová Milada, JUDr. – předsedkyně okresního soudu, v letech 1968–1971 členka pléna OV KSČ. V březnu 1968 členka předsednictva, ještě v březnu 1968 uvolněna. Znovu členkou předsednictva OV KSČ od září 1969 do června 1970. V květnu 1970 kooptována do ONV a zvolena do rady ONV.

Ruffer František – od srpna 1969 pracovník aparátu OV KSČ.

Řádek Josef, pplk. – od července 1970 náčelník okresního oddělení Veřejné bezpečnosti.

Řezníček Karel, mjr. – od srpna 1970 náčelník útvaru SNV.

Říha František – člen pléna a předsednictva OV KSČ. Z předsednictva uvolněn v září 1969, z pléna v prosinci 1969.

Saska Stanislav – učitel KSV, od roku 1970 ÚML na VŠST. Do března 1970 člen předsednictva MěV KSČ v Liberci.

Seifertová Hana, dr. – ředitelka Oblastní galerie v Liberci, bezpartijní, politicky veřejně aktivní. V dubnu 1970 z funkce ředitelky odvolána.

Sengr Miroslav – pracovník aparátu OV KSČ.

Setikovský Jaroslav – v letech 1968–1970 předseda spotřebního družstva Jednota Liberec. V roce 1970 vyloučen z KSČ a zbaven funkce.

Schejbalová Marie – do října 1969 členka pléna OV KSČ.

Simon Jaroslav, prof. ing. – děkan textilní fakulty VŠST. V únoru 1970 kooptován do pléna OV KSČ.

Skákal Miroslav – místopředseda a od září 1968 předseda ONV. V květnu 1970 odstoupil z funkce člena rady a předsedy ONV, v červenci 1970 vyloučen z KSČ i z pléna ONV.

Skákal Václav – ředitel podniku Textil Liberec. Po vyloučení z KSČ v roce 1970 zbaven funkce.

Skákalová Zdenka – do června 1970 členka pléna OV KSČ.

Skrbek Boleslav – do září 1969 místopředseda MěNV, v červnu 1970 vyloučen z KSČ.

Sláma Zdeněk – do prosince 1968 pracovník aparátu OV KSČ. V únoru 1970 odvolán ze studia na VŠP, v červnu 1970 vyloučen z KSČ.

Sláma J., MUDr. – v květnu 1970 odvolán z rady ONV.

Smělý Otakar – do září 1970 místopředseda ONV. Při prověrkách v roce 1970 vyloučen z KSČ.

Smutný Karel – od září 1970 vedoucí redaktor okresních novin Vpřed.

Sotona Václav – v červenci 1970 kooptován do pléna OV KSČ.

Srp Jiří – předseda OV SPB.

Srp Ladislav – učitel KSV na VŠST, veřejně politicky činný. V říjnu 1969 z VŠST propuštěn.

Srpová Jitka, ing. – učitelka KSV na VŠST, členka pléna OV KSČ. V září 1969 odmítla z OV KSČ odstoupit, v říjnu 1969 z pléna OV KSČ vyloučena, bylo s ní zavedeno disciplinární řízení a v červnu 1970 byla vyloučena z KSČ. Z VŠST propuštěna v říjnu 1969.

Staněk – do června 1968 pracovník aparátu OV KSČ.

Starý Oldřich – do dubna 1970 pracovník aparátu OV KSČ.

Stránský K., ing. – v květnu 1970 odvolán z rady ONV.

Středa Ludvík – do srpna 1969 pracovník aparátu OV KSČ, potom redaktor okresních novin Vpřed. V dubnu 1970 vyloučen z KSČ a propuštěn z redakce.

Suchomel Zdeněk – od srpna 1969 pracovník aparátu OV KSČ.

Svoboda Rudolf, doc. ing. – učitel VŠST, v letech 1968–1969 předseda rehabilitační komise OV SPB. V roce 1969 emigroval.

Sýkora Alexandr – od února 1969 pracovník aparátu OV KSČ.

Syrovátka Karel – v letech 1968 a 1969 učitel a vedoucí KSV na VŠST. V srpnu 1969 zvolen do funkce ideologického tajemníka OV KSČ, v říjnu 1969 kooptován do pléna OV KSČ. V obou funkcích byl i v novém OV KSČ od dubna 1971.

Šálek Jan, doc. ing., CSc. – člen pléna a předsednictva OV KSČ, od června 1968 do září 1969 předseda OV NF. V únoru 1970 uvolněn z předsednictva i pléna OV KSČ. v červnu 1970 vyloučen z KSČ.

Šanda Miloslav – pracovník aparátu OV KSČ.

Šec Rudolf, JUDr. – do srpna 1968 vedoucí tajemník OV KSČ v Jablonci nad Nisou, pak pracovník aparátu KV KSČ. V březnu 1970 kooptován do pléna a zvolen do funkce vedoucího tajemníka a člena předsednictva OV KSČ. V prosinci 1970 zahynul při autonehodě.

Šedivý Josef – do prosince 1968 předseda OKRK. Do aparátu OV KSČ znovu přijat v srpnu 1969 a působil v něm do června 1971, kdy se stal ředitelem Interhotelu v Liberci.

Šikýř Jaroslav, pplk. – v letech 1968–1970 předseda OV Svazarmu. V červenci 1970 vyloučen z KSČ, v listopadu 1970 odvolán z funkce předsedy Svazarmu.

Šlambor Josef – v červenci 1970 kooptován do pléna OV KSČ.

Šmíd Vladimír, ing. – ředitel Elektromontáží Liberec, v roce 1969 vystoupil z KSČ, v roce 1970 byl z KSČ dodatečně vyloučen a zbaven funkce.

Šmíd Jan, MUDr. – lékař OÚNZ v Liberci, představitel KAN a mluvčí protikomunistické opozice v okrese Liberec.

Štěpánek Vladislav – člen pléna, předsednictva a zemědělský tajemník OV KSČ. Po zrušení funkce zemědělského tajemníka se stal tajemníkem OV NF, v předsednictvu i plénu OV KSČ zůstal. V červnu 1969 zvolen do funkce vedoucího tajemníka OV KSČ. Ze všech funkcí v OV KSČ odstoupil v únoru 1970. Pak se stal ředitelem Botanické zahrady v Liberci. V červnu 1970 byl vyloučen z KSČ, ve funkci ředitele ponechán.

Štěrba Stanislav – ředitel n. p. Kniha Liberec. V roce 1970 vyloučen z KSČ a odvolán z funkce.

Šulc Miroslav – od října 1969 do března 1970 člen předsednictva MěV KSČ v Liberci.

Šuma Jiří – předseda OKRK. V srpnu 1970 vyloučen z KSČ.

Švára Jaroslav – ředitel Slévárny Ostašov, aktivní normalizátor.

Švub, ing. – ředitel Totexu Chrastava, v roce 1970 vyloučen z KSČ, odvolán z funkce a propuštěn.

Tázler Jiří – od prosince 1970 pracovník aparátu OV KSČ.

Tesař Bedřich – pracovník aparátu OV KSČ. V říjnu 1969 kooptován do pléna a zvolen do funkce zemědělského tajemníka OV KSČ. V obou funkcích byl do dubna 1971. Od listopadu 1970 do dubna 1971 byl i předsedou OV NF.

Tichý Jan, doc. ing. – do roku 1969 učitel VŠST a předseda ZV ROH na VŠST. Nestraník, aktivní odpůrce normalizace na škole i v okrese. V roce 1969 emigroval.

Thlusty Otto – předseda OOR, poté v letech 1968–1970 OROS. V březnu 1970 vyloučen z KSČ a odvolán z funkce předsedy OROS.

Tomášek Alois – důchodce, aktivně prosazoval reformní politiku mezi předválečnými členy KSČ. Z KSČ vyloučen v říjnu 1970.

Tomášková Margit – tajemnice SAK v Liberci, v červnu 1970 vyloučena z KSČ.

Trkola Václav – ředitel SVA Hrádek n. N. V roce 1970 vyloučen z KSČ a zbaven funkce.

Turek Milan – v červenci 1968 přijat do aparátu OV KSČ do funkce vedoucího informačního centra OV KSČ, pak střediska analýz. Z aparátu uvolněn v listopadu 1969. V červnu 1970 vyloučen z KSČ.

Tvrzník Jaroslav – pracovník aparátu OV KSČ.

Ulrich Bohuslav – v letech 1968 – 1969 ředitel podniku Vulkán v Hrádku n. N., aktivní normalizátor.

Ulrych Josef – v červenci 1970 kooptován do pléna OV KSČ.

Váňa Josef – ředitel státního statku Liberec, aktivní představitel klubů Tribuny. V říjnu 1969 kooptován do pléna a zvolen do předsednictva OV KSČ. V říjnu 1970 kooptován do ONV, zvolen do funkce předsedy a člena rady ONV. Ve stejných funkcích v OV KSČ a v ONV působil i v roce 1971.

Vaněk František – pracovník aparátu OV KSČ.

Vavřinec Josef, MUDr. – primář urologie OÚNZ, aktivní odpůrce normalizace. V roce 1968 vystoupil z KSČ a organizoval KAN. V roce 1970 dodatečně vyloučen z KSČ.

Veverka Josef, JUDr. – důchodce, bývalý krajský funkcionář sociální demokracie a sociálně demokratický poslanec do r. 1948. V roce 1968 usiloval o obnovu sociální demokracie v okrese Liberec.

Večerník Jaroslav – pracovník aparátu OV KSČ.

Vlach Josef – v letech 1968–1971 člen pléna Severočeského KV KSČ.

Volek Vladimír – herec divadla F. X. Šaldy, člen pléna OV KSČ. V září 1969 odmítl odstoupit, v říjnu 1969 byl z pléna OV vyloučen, bylo s ním zavedeno disciplinární řízení a v červnu 1970 byl vyloučen z KSČ.

Volprecht Vladimír – pracovník aparátu OV, v letech 1968–1971 náčelník štábu LM.

Vondrouš Vladimír – pracovník aparátu OV KSČ. Od června do září 1969 zemědělský tajemník OV KSČ. V červnu 1970 z KSČ vyloučen.

Vorza Josef, ing. – v únoru 1970 kooptován do pléna a zvolen do předsednictva OV KSČ. Ve stejných funkcích zůstal i v novém OV KSČ od dubna 1971.

Votýpka Antonín – v červenci 1970 kooptován do pléna OV KSČ.

Zahrádka Jiří – pracovník aparátu KV KSČ. V dubnu 1970 kooptován do pléna a zvolen do funkce tajemníka pro průmysl, v červnu 1970 byl zvolen do předsednictva OV KSČ.

Zeman Oldřich – pracovník OV KSČ ve štábu LM.

Zikeš Karel – od ledna 1970 předseda MěNV a od března 1970 člen předsednictva MěV KSČ v Liberci.

Zýdr Ferdinand – od září 1969 tajemník MěNV v Liberci.

Železnov Zbyslav, CSc. – učitel KSV na VŠST, veřejně politicky aktivní. V říjnu 1969 z VŠST propuštěn, v roce 1970 vyloučen z KSČ.

Žemlička Milan – učitel katedry jazyků na VŠST, veřejně politicky aktivní, v letech 1968–1970 člen OKRK, v březnu 1970 vyloučen z KSČ a donucen k odchodu z VŠST.

Žďárský Eduard – v letech 1968–1970 vedoucí redaktor okresních novin Vpřed. Ačkoli se od podzimu 1968 přidal k normalizátorům, byl v dubnu 1970 vyloučen z KSČ, odvolán z funkce a propuštěn z redakce.

2. Osoby doporučené k zařazení do centrální evidence představitelů a exponentů pravice z okresu Liberec²³⁶

(Výpis ze Zprávy o černé listině, Lidové noviny 1.9.1992)

Důchodci a pracovníci svobodných povolání jsou v seznamu uvedeni bez místa bydliště, event. místa působení. Mimo uvedených jmen (Tomášek, Veverka) tak mohli být z libereckého okresu ještě jiní, které se nepodařilo identifikovat. Termín profesor u pracovníků VŠST byl užíván většinou ve smyslu učitel, nešlo tedy vždy o vědecko-pedagogickou hodnost vysokoškolského profesora.

Aubrecht Jan (1920), ekonom, VD truhlářů Libena Liberec
Anděl Rudolf (1924), předseda OV Socialistické akademie Liberec
Belda Ladislav (1923), vedoucí tajemník OV KSČ Liberec
Bláha Jaroslav (1924), profesor katedry marxismu-leninismu, VŠST Liberec
Blažek Emil (1934), příslušník SNB, OO VB Liberec
Brouček Karel, ing. (1934), odborný asistent-učitel, VŠST Liberec
Brejcha Jiří, pplk. (1921), náčelník politického oddělení VÚ Liberec
Coufal Jiří, ing. (1938), programátor PZO Skloexport Liberec
Čiháček Miloslav (1925), vedoucí, Atelier Textil Liberec
Číhal Zdeněk, JUDr. (1921), předseda ONV Liberec
Dušek Emil, ing. (1932), profesor katedry marxismu-leninismu, VŠST Liberec
Dvorský Ladislav, dr. (1931), ředitel, Severočeské nakladatelství Liberec
Exner Jaroslav, ing. (1933), odborný asistent, VŠST Liberec
Filla Oldřich (1930), pracovník OV KSČ Liberec
Fišera František, PhDr. (1927), profesor katedry marxismu-leninismu, VŠST Liberec
Florian Bohumil, JUDr. (1921), vedoucí obchodního referátu PZO Skloexport Liberec
Golka Petr, prom. ped. (1930), profesor VŠST Liberec
Hampl Miroslav, ing. (1940), učitel, VŠST Liberec
Hnyk Jaroslav, RSDr. (1915), profesor katedry marxismu-leninismu, VŠST Liberec
Höschl Cyril, prof. ing. (1925), profesor VŠST Liberec
Hrdina Vladimír (1924), technik, Vodohospodářské stavby Liberec
Hykš Zdeněk, RSDr. (1921), pracovník OV KSČ Liberec
Hynčica Václav, ing. (1932), profesor katedry fyziky, VŠST Liberec
Chocholouš František (1921), příslušník SNB, OO VB Liberec
Janáček Milan (1938), redaktor, Severočeské nakladatelství Liberec
Jodas Zdeněk (1929), profesor VŠST Liberec
Kábele Antonín (1919), profesor SZTŠ, Frýdlant v Čechách
Kalous Ladislav (1924), pracovník ONV Liberec
Kaner Erich, prof. (1922), profesor VŠST Liberec
Kratochvíl Jaroslav, ing. CSc. (1930), odborný asistent VŠST Liberec
Kubias Radko, ing. (1934), profesor VŠST Liberec

²³⁶ Seznamy pravičáků byly vypracovávány od počátku sedmdesátých let na pokyn ÚV KSČ. Jejich sestavování bylo skončeno v roce 1973 a bylo v nich evidováno 6335 osob. Cílem bylo zabránit nepřátelům normalizačního režimu pracovat ve státní správě, sdělovacích prostředcích, ve školství a jinde, kde by mohli mít vliv na veřejnost, zejména na mládež.

Kunc Otakar, ing. (1933), profesor VŠST Liberec
Martínek Antonín, ing. (1930), profesor VŠST Liberec
Matouš Dalibor (1925), učitel – výtvarník, LŠU Liberec
Melichar Rudolf, ing. (1937), zástupce, devizové oddělení PZO Skloexport Liberec
Moulis Jiří (1925), předseda MěNV Liberec
Nisser Bruno (1932), pracovník OV KSČ
Oraný Otakar (1927), ředitel n. p. Bytex, Vratislavice nad Nisou
Pacholík Jaromír (1916), podnikový ředitel, Pozemní stavby Liberec
Pavlovič Václav (1930), tajemník OV KSČ Liberec
Pichlová Ileana (1930), profesorka SVVŠ Liberec
Plaček Zdeněk (1923), náčelník OO VB Liberec
Raiman Zdeněk (1926), profesor katedry marxismu-leninismu, VŠST Liberec
Rais Jiří, prof. CSc. (1921), profesor katedry chemie, VŠST Liberec
Ranyš Jiří (1937), obchodní referent, PZO Skloexport Liberec
Raulím Otakar (1926), projektant, Zemědělské investiční středisko, Liberec
Rejnárt Josef (1928), vedoucí výrobní dispečer, Slévárna LIAZ Liberec
Řezníček Alois (1931), příslušník StB, Liberec
Sázavská Miloslava (1942), pracovnice n. p. Plastimat Liberec
Seifertová Hana (1934), ředitelka Oblastní galerie, Liberec
Sekáč Josef (1921), příslušník SNB, OO VB Liberec
Skalský Jan (1919), obchodní náměstek ředitele, Strojintex Liberec
Sláma Zdeněk (1934), pracovník OV KSČ Liberec
Smrček Antonín (1927), vedoucí oddělení marketinku, PZO Skloexport Liberec
Sodomka Lubomír, RNDr. (1930), vedoucí katedry fyziky, VŠST Liberec
Srpková Jitka, ing. (1935), profesorka marxismu-leninismu, VŠST Liberec
Stehno Vladimír (1925), náčelník OO VB, Český Dub
Strnad Jaroslav, pplk. (1929), ČSLA, VÚ Liberec
Svoboda Michal,²³⁷ doc. ing. CSc. (1918), profesor VŠST Liberec
Šámal Otakar (1922), vedoucí obchodního referátu, PZO Skloexport Liberec
Šikýř Jaroslav, pplk. (1923), předseda OV Svazarmu, Liberec
Šmíd Jan, MUDr. (1910), lékař, OÚNZ Liberec
Šmíd Vladimír, ing. (1928), ředitel, Elektromonáže Liberec
Talavášek Oldřich, doc. ing. (1922), profesor VŠST Liberec
Taraba Milan, ing. (1944), pracovník VŠST Liberec
Tichý Jan, doc. ing. CSc. (1938), profesor VŠST Liberec
Tománková Božena (1923), vedoucí obchodní referent, PZO Skloexport Liberec
Tomášek Alois (1901), důchodce
Tomášková Margit (1915), tajemnice OV Socialistické akademie, Liberec
Urlich Miroslav, dr. (1920), právník, Krajský svaz výrobních družstev, Liberec
Úředníček Miroslav, ing. (1940), pracovník podniku Elektromontáže Liberec
Vavřínek Josef, MUDr. (1913), přednosta, urologické oddělení OÚNZ Liberec
Veverka Josef, JUDr. (1903), důchodce
Vondrouš Vladimír (1931), pracovník OV KSČ Liberec

²³⁷ Zřejmě jde o chybné uvedení křestního jména. Rok narození a akademické tituly odpovídají doc. Ing. Rudolfu Svobodovi, CSc., který již v roce 1969 emigroval do Anglie.

Zourek Otakar (1920), příslušník SNB, OO VB Liberec

Železnov Zbyslav, CSc. (1923), profesor katedry marxismu-leninismu, VŠST Liberec

Žemlička Milan (1931), profesor katedry jazyků, VŠST Liberec

Živnůstka Jiří, MUDr. (1918), gynekolog, OÚNZ Liberec

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

STANOVISKO

ustavující schůze nově zvoleného okresního výboru KSČ
v Liberci, konané dne 18. března 1968.

Bezprostředně po skončení okresní konference KSČ v Liberci se sešel nově zvolený okresní výbor strany na své ustavující schůzi.

Vzhledem k tomu, že v tisku i v rozhlase byly zveřejněny o průběhu konference ne příliš příznivé zprávy, usneslo se plénum nového okresního výboru informovat členstvo o stanovisku, které míní důsledně a jednoznačně prosazovat ve své činnosti.

Okresní výbor strany bude vycházet především z přijatého usnesení a schválené rezoluce okresní konference, zaslané ústřednímu výboru Komunistické strany Československa, které motivují nejnaléhavější problémy a potřeby současného politického života v našem okrese. Stavíme se plně a bez výhrad za takové zásadní myšlenky těchto dokumentů, jako je :

- Plná podpora obrodným silám ve straně a státě, které usilují o skutečný obrat k důsledné demokracizaci našeho života a odvolání z funkcí všech, kteří tomuto procesu brání.
- Požadavek důsledného řešení národnostní politiky na základě naprosté rovnoprávnosti obou našich národů a zrušení všech krajských mezičlánků.
- Odmítnutí jakéhokoliv nepřirozeného stavění přehrad mezi jednotlivé společenské vrstvy našeho národa a naopak poskytnout plnou podporu sjednocování všech tvořivých sil naší společnosti.

- Podporovat oprávněný požadavek odložení voleb do národních výborů, aby se již ve skladbě kandidátů mohly projevit výsledky probíhajícího demokratizačního procesu, k čemuž patří i nezbytná novelizace volebního zákona.
- Požadavek svolání celostátní konference Komunistické strany Československa, která by projednala úpravu stanov tak, aby byla posílena demokratizace vnitřního života strany.
- Nezbytnost včasné a otevřené informovanosti stranické a ostatní veřejnosti nejen o rozvoji politického života, ale i z oblasti ekonomiky, zejména o těch otázkách, které se dotýkají životní úrovně obyvatelstva.
- Za mimořádně důležitý politicko ekonomický požadavek pokládáme preferování pohraničních oblastí našeho okresu, zejména Frýdlantska a Hrádecka.

Dále považujeme za svou povinnost informovat členstvo okresní stranické organizace, že plénum nově zvoleného okresního výboru ve vzrušeném, čtyřhodinovém ustavujícím zasedání projednalo problémy i nedostatky, vyplývající z dosavadní činnosti nejen volených orgánů, ale i pracovníků stranického aparátu, vyjádřilo otevřeně své kritické připomínky a náměty, týkající se adresně jednotlivých soudruhů na odpovědných místech.

Je pochopitelné, že ani v tak obsáhlém zasedání nebylo vše vyřešeno s konečnou platností. Okresní výbor strany počítá s tím, že teprve během funkčního období bude

možno dořešit některé složité problémy, které nahromadila uplynulá léta.

Plénum okresního výboru vzalo odpovědně v úvahu jak výsledky voleb na konferenci, tak i obsáhlé a kritické připomínky členů pléna a pochopitelně i stanoviska kritizovaných soudruhů.

Po rozsáhlé a naprosto otevřené výměně názorů bylo jednomyslně zvoleno předsednictvo okresního výboru strany v tomto složení :

B e l d a Ladislav	tajemník OV KSČ v Liberci
H o l a n e c Václav	ved.závodu Seba 09 Liberec
inž.J i r á n e k Karel	technik n.p.LIAZ 04-slévárna Liberec
K á b e l e Antonín	profesor, Zemědělská technická škola Frýdlant v Č.
K r e j č í Josef	předseda JZD Pěnčín
L o v ě t í n s k ý Čest.	ved.tajemník OV KSČ Liberec
M e j e d l o v á Růžena	mistrová-seřizovačka v n.p. Hedva, provoz 3 Liberec
P e c Josef	směnový mistr n.p. Plastimat Liberec
JUDr Rosenbergová Milada	předsedkyně Okres.soudu Liberec
inž. Ř í h a František	ved.zootechnik JZD Velký Sychrov
doc.inž.Š á l e k Jan,CSc	odborný asistent na Vysoké škole strojní a textilní v Liberci

Dále plénum okresního výboru strany zvolilo většinou hlasů do funkce vedoucího tajemníka soudruha Čestmíra L o v ě t í n s k é h o a hlasy všech přítomných tajemníky OV KSČ a to :

soud. Beldu Ladislava

s odpovědností za stranickou práci v oblasti ideologie, školství a kultury,

soudr. RSDr Bělohávk Břetislava

s odpovědností za stranickou práci na úseku průmyslu,

soudr. Štěpánka Vladislava

s odpovědností za stranickou práci na úseku zemědělství a výživy.

Na ustavující schůzi Okresní kontrolní a revisní komise byl zvolen do funkce předsedy soudr. Josef Š e d i v ý.

Plénum OV KSČ se usneslo podat tuto první informaci všem základním organizacím strany i stranickému tisku, aby celá okresní organizace včetně široké veřejnosti měla jistotu, že nově zvolený orgán stojí a bude stát pevně na pozicích otrodného procesu naší strany a celé socialistické společnosti.

Členové a kandidáti okresního výboru KSČ a členové Okresní kontrolní a revisní komise, zvolení na okresní konferenci KSČ dne 18.března 1968.

Členové OV KSČ

Barák Ladislav	ředitel oborového pod.Obuv, závod Liberec
Belda Ladislav	tajemník OV KSČ v Liberci
RSDr Bělohávek Břetislav	tajemník OV KSČ v Liberci
Čech František	technik, státní statek Frýdlant v Č.
Dobrovolný Václav	nástrojař, nyní uvol.předseda ZV ROH v n.p. Tesla Liberec
Doležal Otta	ved.zásob.odd. v Montážních závodech v Liberci
Drbohlav František	údržbář v n.p. LIAZ 03 Liberec
Flégl Vladimír	profesor, Střední ekonomická škola v Liberci
MUDr. Glos Zbyněk	zástupce primáře OÚNZ Liberec
Hatrik Jan	technik, Lesní závod Harcov
Holanec Václav	ved.závodu Seba 09 Liberec
Hrůza Bohumil	kameník v n.p. Českomoravský průmysl kamene v Liberci
Chaberová Marie	ved.kontrol.odd.podniku Potravin v Liberci
inž.Jiránek Karel	technik v n.p. LIAZ slévárna Liberec
Kábele Antonín	profesor, Střední zemědělská technická škola Frýdlant v Č.
Kadavý Emil	předseda LVD Libena Vesec
Komárek Věroslav	ved.odd.výchovy kádrů v n.p. Totex Chrastava
Koutecká Irena	tkadlena, instruktorka učňů, závod Hedva 5 Liberec

Klápště Jindřich	tajemník MěstNV Nové Město p.S.
Kracík Václav	invalidní důchodce Liberec
Krejčí Josef	předseda JZD Pěnčín
Křišpínová Milada	zemědělská dělnice na hospodářství stát.statku Bílý Potok p.S.
Kulich Josef	ředitel ZDŠ Raspenava
inž.Louda Josef	ředitel Zemědělského sdružení Liberec
Lovětínský Čestmír	vedoucí tajemník OV KSČ Liberec
Lukeš Josef	technický pracovník, závod Autobrzdý Hejnice
Nejedlová Růžena	mistrová seřizovačka, Hedva, n.p. provoz 3 Liberec
Olivová Josefa	pracovnice ve skladě v ČSAO 02 Liberec
Ort Jan	dělník v závodě LIAZ 04 slévárna Liberec
Pec Josef	směnový mistr, Plastimat n.p. Liberec
Polanský Josef	předseda JZD Český Dub
Polda Josef	vedoucí výroby závodu LIAZ 03 Liberec - Hanychov
Pomezný Alois	zámečnický, ZVVZ Vesec
Reichl Josef	tech.pracovník n.p. Pozemní stavby Liberec
JUDr. Rosenbergová Milada	předsedkyně Okresního soudu Liberec
inž.Říha František	ved.zootechnik JZD Velký Sychrov
Schejbalová Marie	ved.osob.odd.n.p. Bytex Vratislavice nad Nisou
Skákalová Zdenka	úřednice v n.p. Textilana Liberec, závod 01
inž.Srpová Jitka	asistentka katedry marxismu-leninismu, Vysoká škola strojní a textilní v Liberci

doc.inž.Šálek Jan, CSc	odborný asistent, Vysoká škola strojná a textilní v Liberci
Ševčík Jiří	předseda JZD Radostín
Štěpánek Vladislav	tajemník OV KSČ v Liberci
Volek Vladimír	člen činohry Divadla F.X.Šaldy v Liberci

Kandidáti OV KSČ

inž.Bajzík Josef	technik n.p. Textilana, závod Ol Liberec
Gruberová Jarmila	dělnice, n.p. Tiba Frýdlant v Č.
Fišar Miroslav	tech.úředník v n.p. Autobrzdý, závod Hodkovice n.M.
Harcuba Lubomír	technik, státní statek Raspenava
Honzátko František	zámečník, n.p. Vulkán Hrádek n.N.
Kovář František	předseda OV ČSM v Liberci
Kousal Jaroslav	náměstek náčelníka žel.stanice Liberec
Kratochvíl František	přední dělník n.p. Textilana, závod Nové Město p.S.
inž.Plaček Jaroslav	ved.mechanizačního střediska, státní statek Liberec
Perný Jindřich	technik, STS Chrastava
Pomikálková Julie	kontrolorka zboží n.p. Textilana, závod Ol Liberec
Přistoupilová Jiřina	ved.vychovatelka, železnič.odborné učiliště Liberec
Šámal Otakar	obchod.referent PZO Skloexport Liberec
Uhlíř Karel	ved.směrnýna Poště 2 Liberec

Členové okresní kontrolní a revizní komise

Bulířová Marie	ekonomka JZD Vlastibořice
Čermák Stanislav	normovač, n.p. TIBA Frýdlant
Čiháčková Zdeňka	ref.osob.odd., Okresní správa pojišť. Liberec
Čtvrtník Josef	ekonom, St. banka čsl. Liberec
Jiřišta Josef	pracov.MěSNV Hrádek n.N.
Jehlička Jaroslav	mistr, n.p. Plastimat Liberec
Kvapil Vlastimil	uvolněný předseda MNV Rynoltice
Mauchačka Miloslav	důchodce, Liberec
Majner Jan	technolog, n.p. Textilana závod 01 Liberec
Nohýnková Marie	úřednice n.p. Nábytek Liberec
Novák Bohumil	důchodce, Liberec
Nováček Čestmír	technik, závod AZNP Liberec
Novoveský Karel	dílovedoucí, n.p. LIAZ 03 Liberec
Radostný Karel	ředitel podniku Uhelné sklady Liberec
Rakoušová Jindra	ved. výchovy kádrů, n.p. Textilana závod Nové Město p.Smr.
Řezáčová Helena	ref. pro výchovu kádrů n.p. Bytex Vratislavice
Skopková Božena	admin. pracovnice n.p. Textilana závod 01 Liberec
Slomko Erich	ved. odd. PAM, Textilkombinát Liberec
Stárek Josef	samostatný ref. Strojintex Liberec
Scheib Jaroslav	pracovník ONV Liberec
Šindelář Ludvík	technik, státní statek Liberec
Šír Adolf	důchodce, Liberec
Šedivý Josef	předseda Okresní kontrolní a revizní komise Liberec
Šuma Jiří	ved. závodu Severočeské pekárny Liberec
Vlasák Vladimír	ředitel základní devítileté školy Dětřichov
Zehrádka Zdeněk	výpravčí vlaků, želez. stanice Liberec
Žemlička Milan	odborný asistent katedry jazyků, VŠST Liberec

Prohlášení přijaté na ustavující schůzi nově zvoleného předsednictva OV KSČ v Liberci 18. března 1968 obsahující soupis členů orgánů liberecké okresní organizace komunistické strany. (SOka Liberec, Sbírka soudobé dokumentace, Liberec – okres, nezprac.)

46

Prezenční listina z mimořádného zasedání OV KSČ, OKRK, delegátů
na mimořádný XIV.sjezd KSČ a dalších funkcionářů dne 18.7.1968.

Barák Ladislav

[Handwritten signature]

Belda Ladislav

[Handwritten signature]

Bělohávek Břetislav

[Handwritten signature]

Čech František

.....

Dobrovolný Václav

[Handwritten signature]

Doležal Otto

[Handwritten signature]

Drbohlav František

[Handwritten signature]

Flégl Vladimír

[Handwritten signature]

Hatrik Jan

[Handwritten signature]

Holanec Václav

[Handwritten signature]

Hrůza Bohumil

.....

Chaberová Marie

[Handwritten signature]

inž.Jiránek Karel

.....

Kábele Antonín

[Handwritten signature]

Kadavý Emil

[Handwritten signature]

Komárek Věroslav

[Handwritten signature]

Koutecká Irena

[Handwritten signature]

Klápště Jindřich

.....

Kracík Václav

[Handwritten signature]

Krejčí Josef

[Handwritten signature]

Křišpinová Milada

.....

Kulich Josef

[Handwritten signature]

inž.Louda Josef

.....

Lovětínský Čestmír

[Handwritten signature]

Lukeš Josef

.....

4

Mejedlová Růženadovolena
Olivová Josefa
Ort Jan <i>rtpr</i>
Pec Josef
Polanský Josef <i>Polansky</i>
Polda Josef <i>Polda</i>
Pomezny Alois
Reichl Josef <i>Reichl</i>
JUDr. Rosenbergová Milada <i>ovulupena</i>
inž.Říha František <i>Říha</i>
Schejbalová Marie
Skákalová Zdeňkadovolena.....
inž. Srpová Jitka <i>Jitka Srpová</i>
doc. inž. Šálek Jan CSc <i>Jan Šálek</i>
Štěpánek Vladislavdovolena.....
Ševčík Jiří <i>schice - 180</i>
Volek Vladimírdovolena.....
<u>Kandidáti OV</u>	
inž. Bajzík Josef <i>Bajzik</i>
Gruberová Jarmila
Fišar Miroslav <i>Fišar</i>
Harcuba Lubomír
Honzátko František
Kovář František <i>Kovář František</i>
Kousal Jaroslav <i>Kousal</i>
Kratochvíl František
inž. Plaček Jaroslav
Perný Jindřichdovolena.....

8

Pomikálková Julie <i>dovolena!</i>
Přistoupilová Jiřina <i>dovolena!</i>
Šámal Otakar
Uhlíř Karel <i>dovolena!</i>
 <u>OKRK</u>	
Bulířová Marie <i>.....</i>
Čermák Stanislav
Čiháčková Zdeňka
Čvrtník Josef <i>.....</i>
Jiříšta Josef <i>dovolena</i>
Jehlička Jaroslav
Kvapil Vlastimil
Machačka Miloslav <i>Machačka</i>
Majner Jan <i>dovolena!</i>
Nohýnková Marie
Novák Bohumil <i>Novák Bohumil</i>
Nováček Čestmír <i>Nováček</i>
Novoveský Karel
Radostný Karel
Rakoušová Jindra <i>Rakoušová</i>
Řezáčová Helena
Skopková Božena
Slomko Erich
Stárek Josef <i>Stárek</i>
Scheib Jaroslav
Šindelář Ludvík

Část prezenční listiny mimořádného rozšířeného plenárního zasedání Okresního výboru KSČ v Liberci konaného 18. 7. 1968 dokládající proměnu složení OV KSČ v Liberci a okresní kontrolní a revizní komise po červnové okresní konferenci. (SOkA Liberec, KSČ – OV Liberec II, inv. č. 19, kart. 19)

Listina přítomných na 37. schůzi plenárního zasedání OV KSČ
v Liberci dne 24. března 1971.

Členové OV KSČ

- 1/ Barák Ladislav
- 2/ Bakeš Josef
- 3/ Černohub Josef
- 0 4/ MUDr. Glos Zbyněk — *omluven*
- 5/ RSDr. Hájek Adolf
- 6/ Harcuba Lubomír
- 7/ Honc Václav
- 8/ JUDr. Hyka Vít
- 9/ Kousal Jaroslav
- 10/ Kracík Miroslav
- 11/ Kracík Václav
- 12/ Krišpínová Milada
- 13/ Kučerová Božena
- 0 14/ Luňák Josef *omluven*
- 0 15/ inž. Mendlík Miroslav *omluven*
- 16/ RSDr. Měchura Jiří
- 0 17/ Nejedlová Růžena *omluvena*
- 18/ Ort Jan
- 19/ Podrabský Zdeněk
- 20/ Polanský Josef
- ~~21/ Polovčák Orest~~
- 22/ Pomezny Alois
- 23/ Pomikálková Julie
- 0 24/ Přistoupilová Jiřina — *omluvena*
- 25/ Reichl Josef
- 26/ JUDr. Rosenbergová Milada
- 27/ Roubíček Josef
- 28/ prof. ing. Simon Jaroslav
- 0 29/ Sotona Václav *omluven prac.*
- 30/ Syrovátka Karel
- 31/ Ševčík Jiří
- 32/ Šlambor Josef

- 33/ Tesař Bedřich
- 34/ Váňa Josef *omluven*
- 35/ Vorza Jaroslav
- 36/ Votýpka Antonín
- 37/ RSDr Zahrádka Jiří

Kandidáti OV KSČ

- 38/ Drbohlav Karel
- 39/ Kruberová Jarmila *omluvena*
- 40/ Kelman Josef
- 41/ Kubát Josef
- 42/ Kubelka Jiří pplk
- 43/ Kubík Bohuslav
- 44/ MVDr Mikeš Josef
- 45/ Musil Josef
- 46/ Švarc Jaroslav
- 47/ Uhlíř Karel
- 48/ Vilda Josef
- 49/ S KV KSČ *Jalafan Masáček*
- 50/ Baloun Josef
- 51/ Karel Radostný
- 52/ Horčička Václav
- 53/ Novák Bohumil *Slomka*
- 54/ Vyskočil Josef

Členové S KV KSČ

- 55/ Mlejnecká Jiřina
- 56/ Adámcová Ludmila
- 57/ Vlach Josef
- 58/ František Coufal
- 59/ inž V. Chaloupecký
- 60/ Václav Dědek *omluven službami - Svaz*

LUVKÚ Klíma

Prezenční listina plenárního zasedání Okresního výboru KSČ v Liberci konaného 24. 3. 1971 – posledního před okresní konferencí KSČ uskutečněnou 3. 4. 1971. (SOka Liberec, KSČ – OV Liberec II, inv. č. 22, kart. 23)

Listina přítomných na plenárním zasedání OV KSČ v Liberci
ve dnech 4. a 5. května 1971 v Doksech.

Členové OV KSČ

- P - 1/ Bekeš Josef
P - 2/ Barák Ladislav - přijede až 3. den
P - 3/ Dvořák Josef
K - 4/ Dvořáková Zdenka ✓
5/ Hájek Adolf ✓
P - 6/ Hrušovský Jaroslav ✓
K - 7/ Hyka Vít ✓
8/ Chábera Václav X *omluven na školení*
P - 9/ Janda Josef ✓
K - 10/ Jandík Josef ✓
K - 11/ Jaroš Čeněk
12/ Kačírek Bohumil X *omluven*
P - 13/ Kopecký Miloslav
Z - 14/ Křišpínová Milda
Z - 15/ Kučerová Božena
P - 16/ Lašná František
P - 17/ Lhotková Josefa
18/ Luňák Josef X - omluven - Moskva
P - 19/ Mauer Ludvík
P - 20/ Masák Stanislav ✓
21/ Měckura Jiří X *omluven - léčení kůži*
P - 22/ Nejedlová Růžena X *omluven - nemoc*
23/ Nováková Jiřina X - omluven - školení
P - 24/ Pemlová Ludmila
P - 25/ Podrabský Zdeněk
Z - 26/ Polanský Josef ✓ *odpověď den dny*
P - 27/ Poláková Věra *odpoledne* ✓
P - 28/ Pomezný Alois X
P - 29/ Pomikálková Julie ✓ *odpověď den dny*
Z - 30/ Polovčák Orest X *omluven*
K - 31/ Přistoupilová Jiřina

- K 32/ Rosenbergová Milada
- K 33/ Simon Jaroslav
- K 34/ Stříbrný Václav
- K 35/ Syrovátka Karel ✓
- P 36/ Tancoš Michal
- Z 37/ Tesař Bedřich ✓
- Z 38/ Váňa Josef ~~mezi~~ ✓
- P 39/ Vávrová Anna
- Z 40/ Vorza Jaroslav ✓
- Z 41/ Zrubková Ludmila

Kandidáti OV KSČ

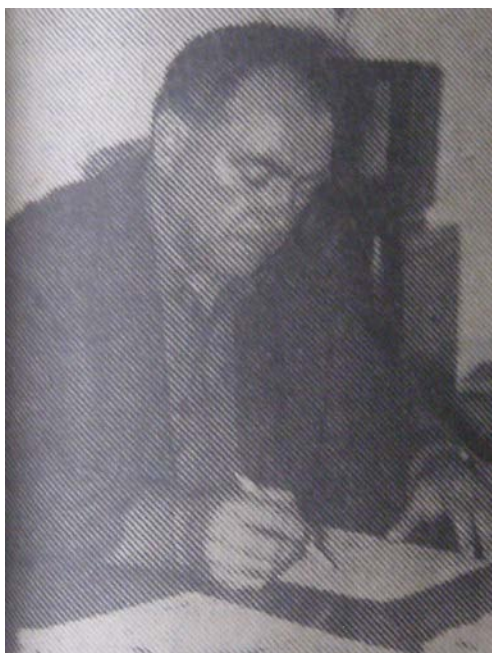
- 42/ Hone Václav
- 43/ Hruška Hieroným
- 44/ Knajbelová Růžena X
- K 45/ Kočí Jaromír X
- P 46/ Kousal Jaroslav
- Z 47/ Kratochvíl Pavel
- P 48/ Kubát Josef
- K 49/ Kubelka Jiří
- 50/ Kutílek Jaroslav
- K 51/ Löwy Ladislav *formálně - služebně vzdálen celý týden*
- 52/ Svatoš Jiří
- 53/ Šlambor Josef
- 54/ Uhlíř Karel

Členové O K R K

- 55/ Baloun Josef ✓
- P 56/ Bartásek Václav
- P 57/ Brojír Vlastimil
- Z 58/ Bulířová Marie
- K 59/ Gergely Karel
- P 60/ Horák Jaroslav
- P 61/ Horáček Václav
- K 62/ Jiřišta Josef
- P 63/ Kalinová Běla
- Z 64/ Kubaš Petr

Presenční listina prvního plenárního zasedání nově zvoleného Okresního výboru KSČ v Liberci, které se konalo v Doksech 4. a 5. 5. 1971. (SOKA Liberec, KSČ – OV Liberec II, inv. č. 22, kart. 23)

Někteří přední funkcionáři okresní organizace KSČ v Liberci

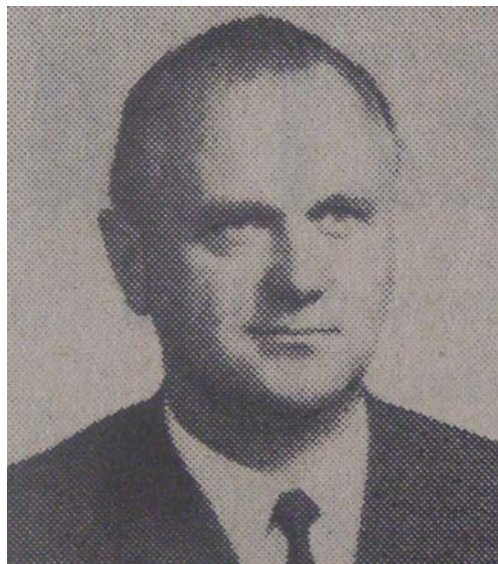
Ladislav Belda. (*Vpřed*, 20. 8. 1968, s. 3)

Miroslav Skákal. (*Vpřed*, 24. 9. 1968, s. 1)

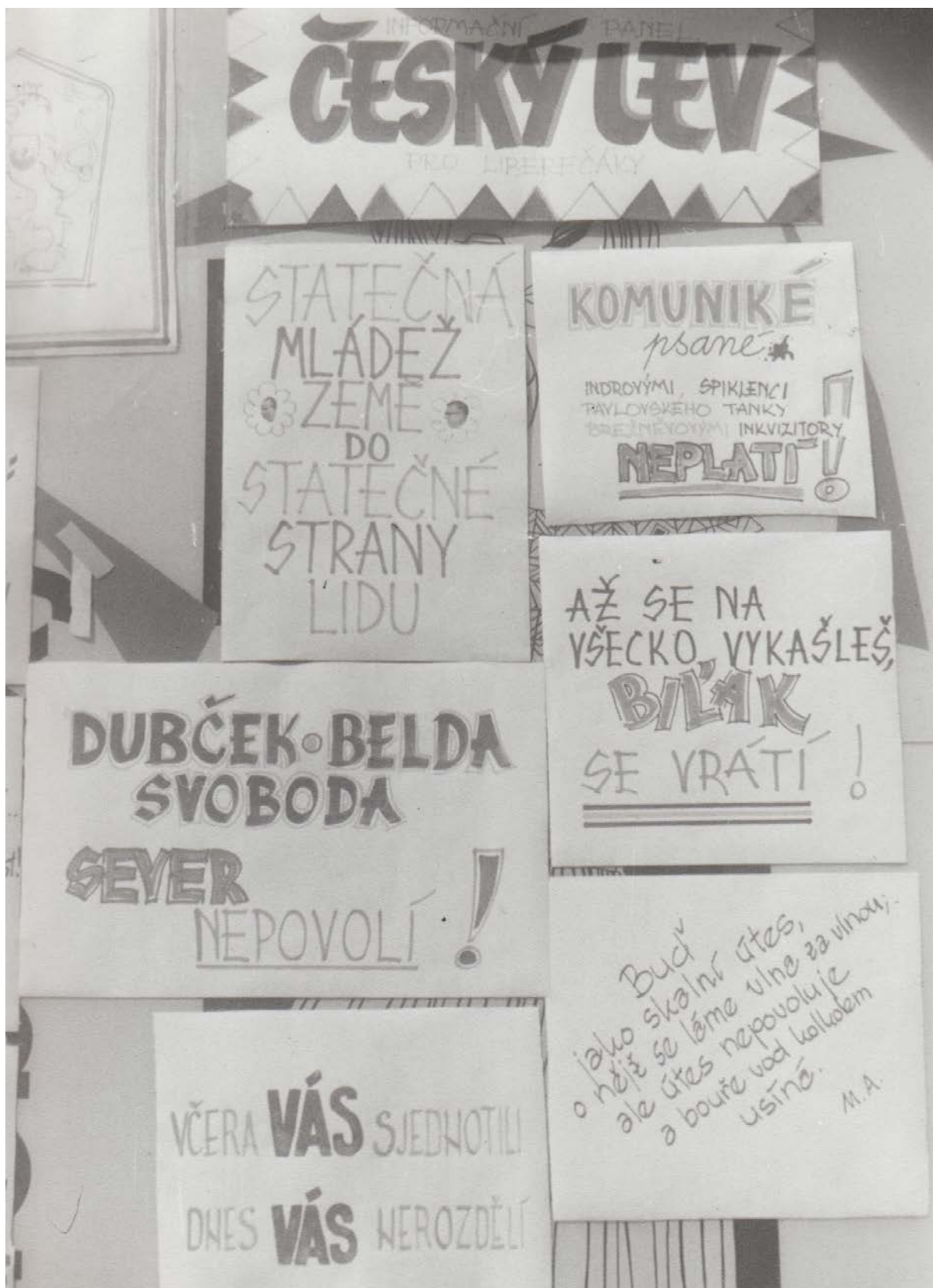
Václav Pavlovič. (*Vpřed*, 21. 5. 1968, s. 2)

Jiří Moulis. (*Vpřed*, 20. 8. 1968, s. 3)

Sovětské tanky v Liberci 21. 8. 1968. (*Osobní archiv Václava Pavloviče*)

Plakáty, které se objevily v libereckých ulicích první dny po okupaci. (Osobní archiv Václava Pavloviče)

Všem komunistům a občanům libereckého okresu!

Předsednictvo OV KSČ v Liberci na svém dnešním nočním zasedání projednalo situaci vzniklou příchodem okupačních jednotek armád Varšavské smlouvy do naší země a zaujalo k tomu toto stanovisko:

Předsednictvo OV KSČ prohlašuje, že tento akt je v rozporu se spojeneckými smlouvami ČSSR, s účastníky zemí Varšavské smlouvy a je vážným porušením naší státní suverenity. Předsednictvo OV KSČ souhlasí se stanoviskem předsednictva ÚV KSČ o zachování klidu a pořádku a plně se staví za legální vládu republiky v čele s inž. Černíkem a prezidentem republiky s. L. Svobodou a za vedení strany v čele se soudr. Dubčekem.

Občané libereckého okresu!

Zachovejte klid, nenechte se žádným způsobem vyprovokovat k nepředloženým akcím, které by mohly mít vážné následky. Naše státní a stranické orgány dělají všechno k tomu, aby vzniklá situace byla řešena klidnou cestou a aby jednotky Varšavské smlouvy opustily urychleně naše území.

O všech dalších událostech Vás budeme během dne touto cestou průběžně informovat. Žádáme funkcionáře strany a národních výborů, aby na okresní výbor KSČ v Liberci zasílali telefonicky i osobně všechny zprávy o situaci v okrese.

21. 8. 1968, v 06.16 hodin.

Předsednictvo OV KSČ v Liberci

Prohlášení předsednictva Okresního výboru KSČ v Liberci k okupaci Československa. (SOka Liberec, Sbírka soudobé dokumentace, Liberec – okres, nezprac.)

Protiokupační karikatura. (*Svobodný Vpřed*, 7. mimořádné číslo, poledne 24. 8. 1968, s. 1)

OV KSČ v Liberci kategoricky odmítá

Rozšířené plénum okresního výboru strany a okresní kontrolní a revizní komise a plénum městského výboru strany v Liberci na svém společném zasedání vyslechlo komuniké z jednání čs. delegace v Moskvě.

Zněním dokumentu jsme všichni hluboce otřeseni. Považujeme jeho obsah přijatý pod nátlakem za nenormálních podmínek za nepřijatelný, pro stranu i pro lid obou našich národů.

I nadále plně souhlasíme se stanoviskem předsednictva svého okresního výboru KSČ, které bylo dnes přijato a několikrát vysíláno.

Žádáme, aby výsledky jednání byly předloženy k posouzení Národním shromáždění ČSSR, vládě republiky a nově zvolenému ÚV strany, aby bylo ihned svoláno permanentní zasedání XIV. sjezdu k této jediné otázce a na něž by byli přizváni zástupci všech komunistických a dělnických stran světa.

Vážení občané, přes toto vyvrcholení kritické situace vás vyzýváme a prosíme, abyste za všech okolností zachovali klid, rozvahu, dbali na naprostý pořádek a vyčkali další zprávy o výsledcích jednání.

Věřte nám, že liberecká organizace Komunistické strany Československa za žádných okolností neopustí cestu, kterou v minulých měsících a dnech nastoupila.

Prohlášení rozšířeného pléna Okresního výboru KSČ a okresní kontrolní a revizní komise a pléna Městského výboru KSČ v Liberci k tzv. moskevskému protokolu. (*Svobodný Vpřed*, 13. mimořádné číslo, poledne 27. 8. 1968, s. 1, obě mimořádná čísla uložena in: *SOKA Liberec, Sbíрка soudobé dokumentace, Liberec – okres, nezprac.*)

Stávkující vysokoškoláci v Liberci 18. listopadu 1968. (SM v Liberci, sign. nB 20320, foto: Milan Mazánek)

Liberečtí vysokoškoláci protestující proti odmítnutí předsednictva ÚV KSČ vyslat delegaci na IX. sjezd Svazu komunistů Jugoslávie, 13. března 1969. (SM v Liberci, sign. nB 20941, foto: Milan Mazánek)

OKRESNÍ VÝBOR KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA V LIBERCI

POLITICKÉ INFORMACE ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO

Stanovisko předsednictva okresního výboru KSČ v Liberci k ilegálně vydanému letáku »Pravda o „mocných“ na severu Čech«

Okresní výbor Komunistické strany Československa v Liberci v současné složité situaci usiluje na základě listopadové rezoluce ÚV KSČ a akčního programu KSČ o udržení a důsledné uskutečňování všech pozitivních stránek polednové politiky.

Předsednictvo okresního výboru KSČ je si vědomo, že v současných názorových sporech se nutně objeví široká škála různých názorů, hodnocení a přístupu k jednotlivým otázkám. Takový stav chápeme jako přirozený, pokud vede k demokratické výměně názorů, k postupnému vyjasňování stanovisek, v diskusích na schůzích, besedách, či v tisku.

Předsednictvo okresního výboru KSČ vítá každý názor, byť i rozdílný, je-li myšlen poctivě, protože to je jeden ze základních principů demokratického procesu ledna. Jde přece o to, aby strana nevládla nad lidem, ale s ním, aby každý mohl svobodně vyjádřit své názory, postoje a podat své návrhy na řešení problémů.

Výroční členské schůze strany prokázaly, že komunisté našeho okresu mají smysl pro otevřené jednání, čemuž se zcela vymykají různé anonymní materiály, napadající samotné základy polednové politiky a diskreditující osoby s nimi spojené.

V minulém týdnu byl rozšířen po našem okrese a dokonce i v okresech sousedních materiál, který neznámí autoři nazvali »Pravda o „mocných“ na severu Čech“.

Jde o cyklostylovaný leták, který byl zaslán místním národním výborům, některým stranickým organizacím, závodům a institucím i na soukromé adresy, v některých případech společně s nelegální tiskovinou »Zprávy«.

Z těchto faktů vyplývá, že nejde o neuvážený čin anonymního jednotlivce, nýbrž o promyšlenou akci skupiny.

V souladu se zásadou otevřené politické činnosti, kterou okresní výbor strany ve svém funkčním období rozvíjí, rozhodlo předsednictvo okresního výboru předložit uvedený pamflet stranické veřejnosti v plném znění, aby k jeho obsahu mohl každý člen okresní organizace zaujmout své stanovisko.

Pravda o „mocných“ na severu Čech

Přijedete-li do Severočeské oblasti, zejména do její metropole Liberce, dovíte se zarážející věci.

Srpnová historie, vystupňovaná masovými sdělovacími prostředky, zde zanechala všude své stopy. V Liberci a okolí vidíte ještě tzv. okupantská hesla a dosud poškozené orientační tabule. Zatím se zde neprosazují leninské principy práce strany, ani přátelské vztahy k socialistickým zemím. K moskevským dohodám i k listopadové rezoluci ÚV KSČ, jsou zde výhrady. Zejména k referátu s. Husáka a s. Štrougala. Šikanují se lidé - komunisté za přátelské projevy k SSSR. Časopisy Tribuna a Týdeník aktualit se záměrně schovávají pod pulty. Za rozšiřování Zpráv jsou jejich kolportéři stavěni před inkviziční soud, vylučováni ze strany, insultováni a propuštěni z práce.

To vše se děje a na vše dohlíží „6 mocných“ z OV KSČ, ONV a MěstNV v Liberci, kteří mají své ideology, zejména na Vysoké škole, v divadle. Hlavní podporu dostávají od jím podobných z kraje a v redakci „Průboje“.

Těchto několik mocných oportunistů přivedly na svět polednové deformace. Komunisté - internacionalisté byli donuceni odejít za svých míst. A tak Severočeský kraj a v něm každý okres má dnes své Kriegly, Vaculíky, Šiky, ba i Škutiny. Ti sedí jako žába na prameni a brání normalizaci.

Cekají však ve strachu, až ústecká mlha poodkryje jejich „lidskou tvář“. V Liberci se pomalu již mlha rozplývá. Lidé se začínají ptát, kdo jsou ti, kteří nechali ostouzet stranu, práci starých komunistů, kteří již dnes nejsou sami - jdou s nimi mladí! Proto se touto cestou ptáme:

Kábeleho, Beldy, Pavloviče, Moulise, Skákala a Rejmana - kdy odejdete ze svých funkcí? A to pro svůj srpnový postoj? O vaši hanebné úloze v tomto kritickém období, jasně hovoří vaše usnesení, rozhlásové projevy a veřejná vystoupení. Plavali jste a dosud plavete na rozvášněné nacionální vlně. Vybízeli jste nás do boje proti našemu nejlepšímu spojenci, mluvili jste o totálním režimu, nechávali jste tisknout různá oportunistická prohlášení. Dodnes se nepozastavíte ani nad tím, že nemáte žádného práva mluvit jménem poctivých komunistů okresu.

Vzpomeňte, začalo to výzvou k spoluobčanům, vydanou pod vaší patronací pracovníky Severografie, vydáváním „Svobodného Vpředu“, kde jste uveřejnili svá provolání a svá hesla, nebo si laskavě vzpomeňte na výzvu pracovníků kulturní fronty „Všem občanům státu.“ Výzvu spoluobčanům, kterou podepsalo 27 osob, tzv. „výkvetu liberecké inteligence“, která ve svých 11 bodech dala povel k boji proti našim spojencům, až po výzvu k organizování odboje všemi možnými prostředky. To vše se dělalo pod vaším řízením, s vaším souhlasem, vy jste tomu všemu dávali ideovou antisocialistickou náplň.

Přes 120 000 Kčs zaplatil ONV v Liberci Severografii také z vašeho příkazu s. Skákala. Bylo to za souhlasu rady? Je dobře, že i vy jste na paměť vašim dětem nechali udělat seznam a založit originály vytisknutých antisovětských provokací. Řekněte nám, poplatníkům a vašim voličům, že to rada ONV odsouhlasila a na čí doručení?

Jsou známy vaše názory a nadšení i souhlas se štváním rozhlasovým vysílačem Severní Čechy 3 v srpnu. Pan Popelák, jak je vám známo nelenil poslouchat dnem i nocí Svobodnou Evropu a ostatní stanice, překlady pak dával k dispozici tehdejšímu, vámi organizovanému vysílání. Herec Jan Tříska z Prahy, místo dovolené v Jizerských horách, spolu s vámi sestavoval štvavé vysílání a také asi ne zadarmo. A p. Strnad, který pracoval v srpnových dnech v rozhlase, radostí plakal, jak byl ve svém životě, když prováděl celkovou korekci vysílání. Celá ta nacionalistická historie byla řízena: Beldou, Kábelem, Pavlovičem a dalšími výtečníky, jež svou antisovětskou tvář před námi léta tajili.

Tito „mocní“ v srpnových dnech provedli veškeré přípravy na přechod jejich strany do ilegality. Nejdříve likvidovali konto KSČ v bance, kde vyzvedli více než 100 000 Kčs, aby v ilegalitě měli z čeho žít. Vyzvedli naše stranické materiály na Frýdlantsku, jako kartotéky, spisy apod. Dopravní prostředky chtěli přehlásit na některé národní podniky, k tomu si vyzvedli i nová čísla (SPZ).

Tajemník Pavlovič a Volek z divadla za asistence Navrátila ze Severografie zřizovali ilegální tiskárnu na Frýdlantsku. K tomu účelu vyzvedli tiskařské stroje a veliké množství papíru. To měla být tiskárna pro mocné a protisovětské. Tam chtěli tisknout další živě prohlášení. To vše dělají utajeně. Ptáme se proč mocní chtěli odejít do ilegality, kvůli komu utkali a před kým?

Dále se ptáme - kam se podělo přes 300 000 Kčs, vybraných v mimořádné sbírce pro stranu v srpnu od libereckých občanů a závodů, to nás dárce musí zajímat, ne? To, že předseda města Moulis na okresní konferenci hrdě prohlásil, že dává podpis pod 2000 slov, je také málo známe. Tím dal najevo jasně svůj postoj a proto nás již tak nepřekvapila jeho srpnová prohlášení, ve kterých vyhlášoval našim nejlepším spojencům, boj na život a na smrt, když vybízel občany do boje v horách! Ten se pomátl úplně a dnes ještě dělá starostu v Liberci a jezdí si za naše peníze pro zkušenosti do kapitalistických zemí a dost možná, že i pro instrukce. Kdo je jeho patron v Praze?

To je jen část činnosti lidí, kteří nás v srpnu vedli a ještě dnes vedou. Jejich činnost měla v samotném Liberci katastrofální důsledky. Liberečtí občané ještě nevědí, že tito „mocní“ znají osobu, která první vystřelila na spojenecká vojska. Jejich antisocialistická činnost srpnem neustala, ale naopak, intenzivně pokračuje. „Mocní“ bojují proti časopisu Zprávy. Tímto časopisem se již dokonce zabývali v předsednictvu OV KSČ. V plénu OV KSČ pak místo toho, aby se zabývali otázkami listopadové rezoluce ÚV KSČ, zejména její poslední částí, tak jednají proti jejímu obsahu i duchu, a káravě zvedají prst i proti členům svého orgánu, kteří se zúčastňují schůzí s představiteli sovětských vojsk a vyhrožují těm, kdož se zajímají nebo čtou oficiální projevy vedoucích představitelů strany a vlády, kteří jsou jiného názoru nežli Belda a Pavlovič, který dokonce prohlašuje, že je to svinstvo, scházet se s představiteli sovětských vojsk v Liberci nebo kdekoliv jinde. Od Beldy opravdu nikdo z nás nechce, aby za nás, komunisty, „tahal kaštany z ohně“, i když my, řadoví komunisté jsme je tam nenaházeli, ale Pavlovičové a jemu podobní, byť i výše postavení. A i kdyby se je Belda snažil tahat, tak mu to již není nic platné. Nikdo z nás mu nevěří! A myslíme, že mu nevěří. ani jeho našeptávači.

K výročí 25. února nenechali „mocní“ vyvěsit na budově sekretariátu ani rudý prapor. Asi je v srpnových událostech nechali naházet pod spojenecké tanky. Svoji firmu na sekretariátě OV KSČ v srpnových dnech sundali a dodnes ji tam ještě nedali. Asi pracují v ilegalitě. To vše dělali ze strachu z naší spřátelené armády, když plnila svoji internacionální povinnost.

Tito „mocní“ rozbili celou organizační výstavbu strany na Liberecku. Záměrně vytvořili veliké organizace, jako kupř. na státních statcích a pak dávají pokyny k provádění veřejných schůzí, to proto, aby se na nich nikdo nemohl odvážit proti nim něco říci. Nebo něco říci na ochranu přátelství se SSSR. Vše hned berou jako útok na polednovou politiku. Tito deformátoři polednové politiky se nestydí tvrdit a zároveň nechtějí přiznat, že jde o ně a o jejich antisocialistické záměry. A tak místo stranických schůzí, organizují velké schůze, kde se štvě proti straně a SSSR. Organizují různé rezoluce na ochranu svých, tzv. progresivních chlebohárců. Tyto rezoluce podepisují jedinci jménem měst, vesnic a závodů, operují s námi — bez nás!

Proč předseda ONV Skákal neřekl ihned na pražském hradě, že nesouhlasí s referátem s. Štrougala,

který přednesl na aktivu tajemníků KSČ a předsedů NV? Proč se schází s funkcionáři z Jablonce n. Nisou a organizují akce proti s. Štrougalovi a proti dalším poctivým soudruhům i v lidospřávné? Od koho má tyto pokyny? Jak zodpoví, že spolu s dalšími, jemu podobnými, se snažili, aby ostatní okresy v kraji pracovaly po vzoru ONV v Liberci?

Pan Rejman, delegát XIV. sjezdu, ať se podívá na své katastrofální důsledky ve výchově studentů na vysoké škole. Ať se podívá, jak učí naši profesori světový vědecký názor komunismu, kterému na katedře marxismu-leninismu říkají jedním slovem „pavěda“. Ať se podívá na akademické půdě, co za pamflety tam neustále visí na nástěnkách! To schvaluje? Nejen, že kolem všeho denně chodí, ale také radí, co dělat. Ptáme se, p. Rejmane, mohl by v takovémto prostředí správný komunista žít, aniž by proti takové činnosti nevystoupil? Jste přece funkcionář krajského formátu, nebo chcete výš?!

Příklad, jak pracovník OV KSČ pomáhá uliční organizaci v Chrástě: tato organizace s vystoupením Slámy nesouhlasila, protože na schůzi prohlásil, že Brežněv je horší než Hitler a žádají OV KSČ, aby řešil jeho postoj k listopadové rezoluci.

Nebo jak vesnická organizace KSČ Václavice si stěhuje na učitele 1. ZDŠ v Hrádku n. Nisou Jakubce, že přivedl děti Tomáškové a Zrzavé na podium s poznámkou, že to jsou děti rodičů, kteří souhlasí „s okupací“. Okupanti vydávají Zprávy, aby duše a myšlení našich lidí otravovali, totéž za pomoci vysílače Vltava. Pak řekl následující: Tak podle toho se vy, všichni, děti, zachovejte. Učitel Jakubec je doslova odkojen ideologií tajemníka Pavloviče, svou zlobu přenáší i na děti, aby s nimi šla až za hrob.

To vše se děje prakticky pod patronací „mocných“, pod jejich dozorem, podle instrukcí ved. tajemníka Beldy a předsedy Kábeleho, když po srpnu prohlásili, že je nutno dělat dvojí politiku. A oni, že nemají také dvojí tvář?

Není se také čemu divit. Hlavní ideolog všeho tohoto počínání je Kábele Antonín, předseda OV KSČ, který v padesátých letech byl vedoucím tiskového odboru

na ministerstvu vnitra. To sám v televizi prohlásil. Co tam asi dělal v té době za inkvisiční politiku? To si můžeme představit, co mohl takto pokřivený člověk dělat. Dnes je to miláček televize, kde si nechá pochlebovat jako muž, který neztratil svou tvář. Zatím je to nejhorší deformátor, nacionalista a nepřítel Sovětského svazu na Liberecku.

Všichni tito „mocní“ a jejich ministranti jsou neštěstím liberecké stranické organizace. Můžeme končit skutečnou pravdu o „mocných“ na Liberecku, neboť pracující na severu pomalu, ale jistě vidí tu jejich „lidskou tvář“ a pomalu se dozvídají všechna fakta, která jsou pro dnes „mocné“ neúprosná. Žádáme, aby dlouholetí členové strany neodcházeli z našich řad. Budeme trvat na tom, aby odešli ti, kdož nás rozdělili, tj. dnešní liberečtí „mocní“.

Dobře si všimněte! Dnes „mocní“ křičí, prosí a kňučí — buďme jednotní! Když před tím právě oni nás rozdělili, abychom nebyli akceschopní proti antisocialistickým rejdům pravičáckých sil.

Dnes nám „mocní“ cestou, dnes ještě jejich sdělovacích prostředků citují Nerudu, Husa, ale i Kramářa, Masaryka, co kdo o jednotě a národu kdy řekl, bojí se nás, že řekneme — ne pánové, s vámi a vaší jednotou nechceme! Raději než s vámi, zůstaneme ještě nějaký čas neprogresivní a konzervativní. Jsou to přeci vaše slova, vás, „mocných“. Dnes ještě kujete různé pikle, čachry, politiku několika tváří, dnes vám pomáhají váš tisk, rozhlas i televize, hl. váš Průboj a jeho proslavený šéfredaktor.

Po vzoru „mocných“ nahoře papouškujete o levém nebezpečí v kraji a v okrese. Nejde jen o těch 25 000, ale i o trochu nižší, ale dobré příjmy, za které děláte společně oportunistickou a likvidátorskou politiku. Tito „mocní“ jsou dodnes tolik nakroucení do prava, že jim nikdo nemůže pomoci. Tam je dovedl jejich nacional. jed a jejich nepřátelství k SSSR, jejich krátkozraká politika. Do dnes se nestydí výše uvedení provádět (z našich stranických příspěvků a za peníze našeho státu) politiku proti nám, proti státu a SSSR, i proti těm, kteří jim ještě dnes nevědomky tzv. fandí!

Protože autoři letáku úmyslně používají lži, pomluv, polopravd a faktů, které záměrně vytrhují ze souvislostí, aby jim dali pomlouvačný význam, považujeme za nutné uvést k obsahu pamfletu:

1. Okresní výbor strany sledoval po svém zvolení, v srpnových dnech i po nich, obhájení myšlenek socialismu, posílení vedoucí úlohy naší strany a udržení jejího kontaktu s lidem.
 Jeho práce v době vzniku tragického nedorozumění mezi socialistickými zeměmi nebyla prostá nedostatků, vyplývajících z nepřehlednosti a složitosti situace. Vycházela však z úmyslu prospět naší okresní organizaci a celému okresu.
2. Leták nedůstojným způsobem napadá stranické funkcionáře soudruhy Kábele, Beldu, Pavloviče, Skákala, Raimana, Moulise, kteří se stali na základě demokratického výběru a volby spolu s ostatními členy orgánů strany i státu představiteli polednové politiky v okrese. Předsednictvo okresního výboru na základě znalosti charakteru, pracovních předpokladů a výsledků jejich činnosti odmítá tyto útoky proti uvedeným soudruhům a konstatuje, že k nim má plnou důvěru.
3. Předsednictvo okresního výboru v souladu s usnesením předsednictva ústředního výboru KSČ odsoudilo rozšiřování jakýchkoliv nelegálních tiskovin, včetně „Zpráv“, své stanovisko uveřejnilo v okresních novinách Vpřed č. 6 ze dne 11. února 1968. Nikdo však nebyl za rozšiřování Zpráv ze strany vyloučen, ani propuštěn z práce.
4. Funkcionáři okresních orgánů, kteří odešli ze svých míst v uplynulém období, odešli cestou demokratickou, buď proto, že nebyli zvoleni, nebo se sami vzdali svých funkcí.
5. V srpnových dnech 1968 byla orgány učiněna řada opatření, nutných k zabezpečení činnosti okresní stranické organizace. Tato opatření mohou být posuzována dnes, s odstupem doby, různě. Zejména, když se nepřihlíží ke konkrétní situaci srpnových dnů. Ne všechno, co se dělo v srpnu před očima veřejnosti, je možno přisuzovat stranickým orgánům.

Například:

- a) Výzva „Všem občanům“ byla vydána bez vědomí stranických orgánů a plénem okresního výboru se od této výzvy jednoznačně distancovalo.
Text usnesení pléna OV z 10. III. 1969: **Plenární zasedání OV KSČ jednalo o návrhu stanoviska k materiálu nazvaného „Všem občanům“ vydaného v srpnu 1968 a dospělo k závěru, že tento materiál nebyl projednán a schválen v žádném ze stranických orgánů. Jména okresního výboru bylo použito neoprávněně. Z těchto důvodů odmítá OV nést odpovědnost za tento materiál a zcela jednoznačně se distancuje od jeho obsahu.**
- b) Bankovní konto okresního výboru strany nebylo nikdy likvidováno. Dne 26. srpna 1968 bylo vyzvednuto 50 000,— Kčs na provozní potřeby, což zdaleka nedosahuje běžných výběrů v předcházejícím období.
- c) Dobrovolné dary pro činnost strany v srpnových dnech, které byly dokladem mimořádného porozumění a veliké důvěry občanů ke straně, dosáhly částky 379 571,70 Kčs. Veškeré příjmy jsou řádně evidovány, dárci obdrželi potvrzení. Dne 31. 8. 1968 bylo předáno Severočeskému KV KSČ 200 000,— Kčs, zbytek byl dán na konto krajskému výboru KSČ a celá částka pak byla převedena na konto ústředního výboru KSČ, což bylo také zveřejněno v denním tisku.
- d) Tvrzení o prohlášení předsedy městského národního výboru v Liberci soudruha Moulise na červnové okresní konferenci KSČ v roce 1968 k článku 2000 slov, je podle protokolu okresní konference zcela nepravdivé.
- e) Okresní orgány byly v srpnových dnech povinny zajišťovat informovanost všeho obyvatelstva okresu. Z toho vyplynul i zvýšený náklad okresních novin, i potřeba vydání dalších informativních materiálů, spojených s mimořádnými výdaji. Tyto výdaje byly kryty z rozhodnutí obou volených orgánů okresu, tedy nikoliv z příkazu soudruha Skákala.
- f) I když byla v srpnových dnech rozšířena zpráva o tom, že došlo k výstřelu z řad civilního obyvatelstva našeho města proti ozbrojeným silám Varšavské smlouvy, nebyl tento čin v šetření orgánů veřejné bezpečnosti zjištěn ani potvrzen.
- g) Okresní výbor strany plní usnesení předsednictva ústředního výboru o nezbytných vztazích mezi územními stranickými orgány a velitelstvím vojsk Varšavské smlouvy, ale odmítá však jakékoliv snahy jednotlivců, kteří si přisvojují právo jednat zejména se sovětskými

jednotkami jménem volených orgánů, aniž k tomu byli zmocněni.

6. Označení sekretariátu okresního výboru bylo od srpnových dnů již dvakrát poškozeno a muselo být vyměněno. Rudý prapor k únorovému výročí nebyl vyvěšen proto, že v minulých obdobích byly vyvěšovány při takovýchto příležitostech pouze státní vlajky. Vzhledem k tomu, že se v minulých letech rudé prapory prakticky nepoužívaly, a jejich význam byl podceněn, okresní výbor neměl v den výročí únorových událostí tento prapor k dispozici. Považujeme to za nedostatek, k jehož odstranění bylo provedeno opatření.
7. Všechna rozhodnutí okresního orgánu, týkající se organizační výstavby strany, směřují k posílení a upevnění pravomocí volených orgánů, zejména městských výborů strany a základních organizací. Tomu musí být podřízena i struktura a organizace aparátu okresního výboru.
Veřejné schůze jsou nedílnou součástí politické práce strany, směřují ke spojení strany s občany při uplatňování její vedoucí úlohy.
8. Výrok soudruha Slámy v uliční organizaci v Chrastavě byl projednán plenárním zasedáním okresního výboru 10. 3. 1969 a kategoricky odmítnut. Soudruh Sláma již není pracovníkem aparátu okresního výboru strany.
Právě tak bylo odsouzeno nesprávné jednání učitele Jakubce, které bylo předmětem šetření příslušných školských orgánů ONV.

Závěrem předsednictvo okresního výboru konstatuje, že i když je pomlouvačný leták formulován jakoby dílem komunistů — internacionalistů, je přesvědčeno, že by se žádný poctivý člen strany, i při existenci názorových rozdílů nepropůjčil ke způsobům, které byly straně vždy cizí a nepřijatelné. Nejsmutnějším faktem je skutečnost, že vůbec existují lidé schopní takového činu.

Strana potřebuje soustředit všechny síly k řešení životních otázek všech občanů cestou sjednocení na konkrétních činech. Předsednictvo okresního výboru odsuzuje jakékoliv snahy o narušování sjednocovacího procesu a žádá všechny komunisty a poctivé občany, aby proti nositelům těchto metod rozhodně vystupovali.

Vzhledem k tomu, že způsob rozšíření letáku i jeho obsah je v rozporu s platnými zákony Československé socialistické republiky, žádáme příslušné státní orgány o přešetření, zjištění původců a zveřejnění výsledku.

Předsednictvo OV KSČ v Liberci.

V Liberci dne 31. března 1969.

Pro vnitrostranickou informaci všech komunistů v základních organizacích a funkcionářů OV KSČ vydalo středisko informací a stranických analýz OV KSČ v Liberci dne 3. dubna 1969. — Zodpovídá: Milan Turek

Zvláštní číslo Politických informací Okresního výboru KSČ v Liberci obsahující anonymní leták „Pravda o „mocných“ na severu Čech“ a stanovisko předsednictva OV KSČ k tomuto letáku z 31. 3. 1969. (Osobní archiv Václava Pavloviče)

Liberečtí občané pokládají 21. srpna 1969 dopoledne květiny k pamětní desce jedné z obětí okupace Evy Livečkové. (SM v Liberci, sign. nB 21620, foto: Milan Mazánek)

Příslušníci Veřejné bezpečnosti uzavírající vchod na náměstí dr. Edvarda Beneše, 21. srpen 1969. (SM v Liberci, sign. nC 17906, foto: Adam Kříž)

Okresní výbor Komunistické strany Československa v Liberci

POUČENÍ

**z krizového vývoje
v okresní stranické organizaci
a v okrese Liberec**

Březen 1971

I.

V květnových dnech roku 1945, těsně po tom, kdy Rudá armáda osvobodila liberecký okres od nacistických okupantů, přicházejí první čeští obyvatelé. Jednak ti, kteří zde žili již před okupací pohraničí v roce 1938 a s nimi i noví čeští osídlenci.

Komunistická strana, která v libereckém okrese měla velmi dobrou starou tradici, se ujímá iniciativně budování. Je to ona, která důsledně prosazuje odsun Němců, kteří se provinili proti republice. Stará se i o to, aby se obnovil plně hospodářský život okresu, je iniciátorkou důsledného dodržování Košického vládního programu. Komunisté se staví do čela tvořících se národních výborů.

Strana získala důvěru pracujících svým nesmlouvavým postojem a činy při uskutečňování Košického vládního programu, který stanovil, že v osvobozeném státě má být moc zcela v rukou volených orgánů lidu, že všechny zdroje, bohatství země, doly, hutě a velké průmyslové závody i banky a ostatní podniky, mají být majetkem všeho lidu, stejně jako má být půda majetkem těch, kteří na ní pracují. Proto se důsledně starala, aby náš okres byl osídlen pracujícím lidem, aby zemědělské usedlosti byly přidělovány do rukou někdejších zemědělských dělníků, deputátníků, aby bohatství plynoucí z rozvinutého textilního průmyslu šlo ve prospěch pracujících.

Aby se Liberecko stalo skutečným domovem osídlenců, k tomu bylo zapotřebí urychleně začít přebudovávat zděděnou nevyhovující strukturu hospodářství v okrese. Do čela tohoto organizátorského úsilí se postavila naše KSČ. A jeho výsledek dává nejsprávnější odpověď na otázky, co se změnilo, vybudovalo, přebudovalo, co přispělo k postupně vytvářenému vztahu osídlenců k Liberecku jako k domovu.

Strana zejména v prvních poválečných letech a po vytvoření krajského zřízení dosáhla významných úspěchů politických a hospodářských. Dokázala vzbudit budovatelské nadšení pracujících v osvobozeném území a položit pevné základy socialismu, které nebyly otřeseny ani v krizových letech. Každoroční přehlídkou smýšlení byly prvomájové oslavy, krajské slavnosti strany a nejrůznější manifestace nejenom v městě Liberci, ale i v řadě okresních a dalších větších měst bývalého kraje. Dokladem dobré politické práce může být i dobrovolná brigádnická pomoc při výstavbě areálu přírodního divadla v Lidových sadech v Liberci, k níž mobilizovalo chystané vystoupení Alexandrovova uměleckého souboru Sovětské armády.

☆

Na vývoj a strukturu hospodářství v okrese měl podstatný vliv dřívější Liberecký kraj. V okresním městě a vůbec v celém okrese převažoval spotřební průmysl. Samotný Liberec byl administrativním centrem celé oblasti, v němž byly soustředěny mnohé instituce, jako Fond národní obnovy, pojišťovací ústavy, banky, obchodní komora, různá obchodní centra, velké národní správy a podniky, které svým významem přesahovaly rámec kraje.

V těchto orgánech byl silný administrativní aparát, jehož příslušníci

v době osídlení zabrali převážně nejlepší byty a tím se trvale v Liberci usídlili. Politické složení tohoto administrativního aparátu do roku 1948 bylo převážně nekomunistické, ovlivňované jinými politickými stranami a tehdejší pravice zaměřeným deníkem Stráží severu, jejímž šéfredaktorem byl známý pravicový sociální demokrat dr. Veverka.

Proto do února 1948 sváděla strana v samotném Liberci tuhé politické boje. Po roce 1948, když byla dokončována socializace průmyslu, obchodu a peněžnictví a jejich nová organizační struktura, tito lidé, aby si zachovali výhodné zaměstnání, převážně vstupovali do KSČ. Tehdy okres a zvláště samotné město Liberec dosahovalo v rámci bývalého Libereckého kraje největšího přírůstku nových členů strany. Jelikož to byli lidé převážně se středním a vyšším vzděláním, dostávali se postupně do funkcí, a to jak v různých hospodářských a státních organizacích, tak i jako aktivisté vyšších stranických orgánů. Někteří byli zapojováni v různých komisích pro řešení politickoekonomických úkolů. Dále řada z nich pracovala i v ideologickém aktivu pro vnitrostranickou výchovu.

V této době byly stranické orgány v kraji a v okresech politicky převážně zaměřeny na socializaci drobného podnikání a hlavně na socializaci vesnice. Zabývaly se též řešením životní úrovně lidí a vážnými problémy, které souvisely s vnitřním a vnějším narušováním našeho úsilí třídními nepřáteli.

Po roce 1948, po zřízení krajů a nových okresů, tvořily se u nově zřízených národních výborů plánovací orgány a další odborné útvary. Byly obsazovány převážně výše uvedenými lidmi.

Liberec byl také významným kulturním centrem se stálou divadelní scénou, vědeckou knihovnou, Severočeským muzeem, oblastní galerií, s rozvinutým středním školstvím a později i vysokým školstvím. Rovněž byl pro širokou oblast centrem zdravotnických zařízení.

Všechny tyto humanitní instituce soustředily do Liberce pracovníky různorodého politického smýšlení, z nichž rovněž značná část po roce 1948 vstoupila do strany. Mnozí z těchto lidí později působili jako funkcionáři v různých kulturních a společenských organizacích.

Současně se socializací drobného podnikání organizovaly se služby a podniky místního hospodářství. Do vedení a administrativy těchto podniků se dostávali převážně lidé z národních správ, ze znárodněných živností a jiných závodů, které byly rušeny.

Jelikož tyto služby a podniky místního hospodářství byly převážně koncentrovány do samotného Liberce, vytvořil se ve městě poměrně silný sektor služeb a místního hospodářství, který svou činností a významem zasahoval i do okolních okresů.

Svým významem převažoval textilní průmysl velkými závody, jako Textilana, Bytový textil, Silka, Kolora, Tiba a dalšími menšími textilními podniky a závody. V důsledku této skladby státního průmyslu byly v něm zaměstnány v převažujícím procentu ženy. V textilním průmyslu byli 3 muži na 6 až 7 žen.

Z těchto důvodů usilovaly plánovací orgány kraje a okresu o takovou změnu skladby průmyslu, aby se zaměstnanost mužů a žen dostala do rovnovážného stavu.

Do nově budovaného a rozšiřujícího se průmyslu přicházeli lidé s nepevným třídním uvědoměním z venkova, z rodin drobných maloročníků a domkářů, z nábora a nově přistěhovalí obyvatelé z různých krajů republiky.

Do kovoprůmyslu, kde se dosahovalo podstatně vyšších výdělků, přicházeli převážně lidé z maloburžoazních poměrů, z řad bývalých živnostníků a těch pracovníků, kteří nenašli v novém uspořádání v nových organizacích, v technicko-administrativním aparátě uplatnění. Později

tam přicházeli i pracovníci uvolňovaní v rámci akce 77 tisíc (snižování administrativního aparátu).

V letech první pětiletky a i v dalších letech, kdy byl budován těžký průmysl, nebyly investovány téměř žádné prostředky do rozvoje spotřebního průmyslu, takže se v něm pracovalo na strojním zařízení starém několik desítek let. Podstatné zvyšování produktivity práce v těchto letech bylo dosahováno výhradně cestou drobného technického a organizačního zlepšování, stálým zvyšováním intenzity práce pracujících, zejména žen a rozvojem socialistického soutěžení.

Socializace venkova byla prováděna v našem pohraničním okrese od samého počátku na širokém základě. Nově založená družstva procházela značnými počátečními obtížemi, které vyplývaly z dosidlování venkovských obcí a ze samotného zakládání družstev, jejich kádrového a ekonomického upevňování. Socializace vesnice byla různě politicky pracujícími chápána, a to jak na vesnici, tak i v závodech. Socializaci venkova zajišťovaly převážně orgány strany, spolu se stranickými funkcionáři národních výborů. S narůstajícími obtížemi vytvářela se postupně taková politická situace, že na jedné straně stála strana se svými funkcionáři a pevnými členy strany a na druhé straně politicky nepevné obyvatelstvo.

Nastalou situaci v důsledku rostoucích ekonomických obtíží a z toho vyplývajících různých reorganizací, stranické orgány těžko ideologicky zvládaly. Došlo to tak daleko, že řada stranických organizací, zejména ty, kde členská základna se převážně skládala z věkové starších členů, se dostávaly do pasivity.

I za těchto okolností, ale díky úsilí pokrokových rolníků a významné materiální i politické pomoci dělníků a techniků ze závodů, socializace vesnice pokračovala a vytvářel a upevňoval se základ socialistické politické moci, svazek dělníků a rolníků.

Sociálně politické struktury obyvatelstva odpovídal i vývoj výchovy mládeže. Nejen, že na ni působil převážně maloměstský vliv rodičů, který v nich pěstoval individualismus, ale i socialistická výchova ve škole, která byla jen formální. V určité části učitelstva nadále působil vliv masarykovské ideologie z buržoazní republiky.

Mladší generace učitelů byla více než z osmdesáti procent feminizována a na vysokých školách marxistická teorie byla vyučována jako každý jiný odborný předmět. Taková výchova byla politicky neúčinná, poněvadž nepřesvědčovala a nezapalovala srdce mladých lidí. Mělo to pochopitelně svůj odraz v politické výchově mládeže na školách. V dnešním systému školství chápou učitelé na všech stupních své poslání pouze jako činnost vzdělávací a opomíjejí výchovnou stránku svého působení. Zapomíná se na to, že se má ve škole uskutečňovat výchovně vzdělávací proces jako jednota výchovy a vzdělání, jako jednota teorie a praxe. Vede to nutně k apolitičnosti jak učitelstva, tak i mladé generace. Ideologickým základem socialistické výchovy je marxismus-leninismus, nikoliv oportunistické, maloměstské odvary.

Tato apolitičnost měla vliv i na přístup, aktivitu a poměr mládeže k mládežnickým organizacím. Vztah mládeže k nim nebyl přesvědčující. Dívali se na vstup do těchto organizací jako na nutnost. V samotných organizacích pak chyběl přitažlivý program činnosti, který by mládež zaujal.

Mládež v důsledku těchto poměrů nebyla připravena na politickou diverzi, vedenou všemi propagandistickými prostředky a nakonec i se samotnými některými vychovateli a rodiči podlehla vlivu pravicového oportunismu, a co nejhoršího, i antisovětskému.

Celková situace, která se postupně vytvářela v důsledku odklonu od

třídního provádění kádrové politiky a jednostranným vyzdvihováním odbornosti, měla vliv na tvoření tzv. elitních skupin vedoucích pracovníků, kteří podceňovali činnost vlastních stranických organizací a rozvíjení masově-politické práce vůbec. Postupně si osobovali právo na provádění vlastní skupinové nebo osobní politiky, kterou uplatňovali ve stranických orgánech prostřednictvím členů výboru jim poplatných.

Situace nebyla široké stranické veřejnosti neznáma a byla zneužívána měšťáckými živly, které nedobry stav spojovaly s narůstajícími hospodářskými obtížemi a zneužívaly jej k protisocialistické propagandě, zejména mezi mladými lidmi.

Ti funkcionáři, kteří s tímto stavem nesouhlasili, kritizovali jej a dožadovali se nápravy, stali se nepohodlnými, buď odcházeli ze svých funkcí sami, nebo byli nuceni odejít, a to někdy i z důvodu, který neodpovídal skutečnosti.

Tato situace, která se během let vytvořila, působila mnohdy nedobře na rozvíjení politického života ve stranických organizacích. Vedla k formálnímu přístupu ke stranické práci u některých funkcionářů a členů strany.

Příčiny je třeba hledat i v ideové nepevnosti některých členů strany, v porušování stranických zásad kritiky a sebekritiky, ve formálním přístupu k plnění stranických usnesení.

Uvedené nedostatky stranické práce pak vyústily po lednu 1968 ve zcela zjevné pravičáctví a revisionismus, jímž naše liberecká okresní organizace byla tak silně zasažena.

Přes některé nedostatky i pracující na Liberecku od února 1948 s nadšením budovali socialismus. Komunistická strana Československa se stala jejich vůdkyní. Byly postupně odstraněny všechny formy kapitalistického vykořisťování a postupně, jako pokračovala výstavba, byly nastolovány nové socialistické výrobní vztahy v závodech i na vesnicích. I Liberecko změnilo svou tvář. Tisíce nadšenců, které je přišly trvale osídlit, přeměnily je v Liberecko socialistické. Do ledna 1968 patřila veškerá moc i v tomto kraji pracujícím. Komunistická strana oprávněně se stala vůdkyní a předvojem všeho pokroku. Byla to naše strana, která společně s pracujícími na Liberecku a naší pokrokovou inteligencí se ctí splnila historický úkol dělnické třídy, vybudovala socialismus v našem pohraničním okrese.

☆

Po územní reorganizaci v roce 1960 byl vytvořen okres Líbařec o celkové rozloze 922,5 km². Patří, co do počtu obyvatel, mezi největší okresy v Severočeském kraji. Celkový počet obyvatel činí 147 102. Základem okresu je město Líbařec se 49,2 % obyvatel. Svým charakterem je liberecký okres převážně průmyslový. V průmyslu a stavebnictví pracuje téměř 60 % ekonomicky činného obyvatelstva. Rozhodující podíl na zaměstnanosti v průmyslu (74 %) mají textilní (téměř 50 %) a strojírenské (30 %) závody. Za nimi následuje svými 5,6 % potravinářský průmysl. Tato odvětvová struktura předurčuje také vysokou zaměstnanost žen, která dosahuje v průmyslu více než 48 %. Zemědělství netvoří většinu výrobního potencialu a také nemělo podstatný vliv na negativní vývoj v okrese.

Ekonomiku v okrese dále charakterizuje roztržitá výrobní základna průmyslu se zastaralými základními výrobními fondy a zaostávající technickou vybaveností. Převážná část provozů a závodů i strojírenského charakteru je v okrese nadále umístěna ve starých textilních továrnách. Převažující spotřební průmysl se vyznačuje nižší úrovní odměňování.

V roce 1967 bylo 28,5 % závodů ústředně řízeného průmyslu nad 500

zaměstnanců. Závodů do 50 pracovníků bylo 22 %. Průměrná mzda pracujících ve spotřebním průmyslu v roce 1967 byla 1381 Kčs při celkovém průměru pracujících v okrese 1528 Kčs.

Těchto skutečností i některých oprávněných potřeb a požadavků, vyvolávajících kritické připomínky pracujících, bylo pravicovými silami zneužíváno k demagogickému působení na pracující. Vyhlášováním požadavků, bez ohledu na možnosti národního hospodářství, se dosahovalo nejen zvýšené aktivity pracujících, ale i popularity tzv. „progresivních sil“ ve straně a společnosti a nespokojenosti již v období před lednem 1968.

Pro úsek spotřebního průmyslu se vyhlásilo působivé heslo „Rehabilitace spotřebního průmyslu“. Spatřovala se především ve mzdovém vyrovnání. V r. 1968 vzrostla průměrná mzda ve spotřebním průmyslu o 219 Kčs na 1500 Kčs a v roce 1969 na 1520 Kčs, a to při současném vzrůstu celkového průměru mezd v okrese v roce 1968 na 1641 Kčs a v roce 1969 na 1746 Kčs. Pod heslem „rehabilitace“ spotřebního průmyslu tedy vzrostly všechny průměrné mzdy pracujících v okrese.

Další tlaky se projeví v demagogicky zaměřených desintegračních požadavcích vytvářet z jednotlivých závodů samostatné podniky. Podpora pracujících se přitom získávala vyvoláváním iluzí o zlepšení organizace práce a řízení výroby, dosažení modernizace provozů a překonání všech problémů původní centralizace.

Za významnou živnou půdu pro pravicové tendence lze považovat také vztahy mezi Libercem a krajskými orgány. Této situace a snahy Liberce po uhájení a upevnění svého postavení, co nejméně závislého na krajských orgánech, bylo dovedně využito pravicovými silami k odmítání zásad demokratického centralismu a k růstu pravicově oportunistických tendencí v okrese. Kritické vztahy téměř všech okresních a místních orgánů ke „kraji“ se staly širokou základnou působení na veřejné mínění.

K růstu pravicových tendencí napomohla také situace některých pohraničních oblastí. V dosavadním státoprávním uspořádání se dále prohloubilo zaostávání Frýdlantska a Českodubská. Na Frýdlantsku byla rozvíjena iniciativa k překonání tohoto stavu a řešení oprávněných požadavků. Skutečností a faktů však bylo zneužíváno některými funkcionáři k demagogickému působení na občany, žijící v této oblasti.

Rozsah školské a kulturní fronty soustředěné především v městě Liberci, spolu s liberalismem v jejich stranickém řízení, se stal kádrovým zázemím a ideovým centrem pravicově oportunistických tendencí již dlouho před lednem 1968. Nejen na Vysoké škole strojní a textilní, ale i na středních školách, na střední průmyslové škole strojní a elektrotechnické, na střední ekonomické škole i na střední všeobecně vzdělávací škole a na dřívějším pedagogickém institutu se projevovaly názory protichůdné politické linii XIII. sjezdu KSČ. Ideologické oddělení OV KSČ pod vedením Ladislava Beldy, se k těmto názorům nekriticky přiklánělo a bez hlubšího rozboru je obhajovalo. Svůj podíl v nástupu pravicových proudů na školách, měla i školská správa ONV a osobně tehdejší předseda školské a kulturní komise dr. Rudolf Bayer. Změny ve školské politice pokračovaly postupným snižováním politickovýchovného působení učitelů, šířením liberálních až zpátečnických názorů a podporováním dětí z měšťáckých rodin. Postupně pak dochází na školách k rozkladu pionýrských a mládežnických organizací ČSM. Tak byly vytvářeny podmínky pro pozdější selhání většiny učitelstva v celém okrese.

Také kořeny deformací kulturní politiky sahají daleko před lednem 1968. V čele liberalizačního hnutí šlo liberecké Divadlo F. X. Šaldy, vedené ředitelem Ivanem Glancem, který ohlásil své názory společně

s tehdejšími vedoucími redaktory Literárních novin — Machonínem, článkem o neomezené pravomoci uměleckého ředitele divadla, v Literárních novinách už roku 1964. Dramaturgie divadla byla v posledních několika letech značně rozporná. Od dřívější kritiky, že se vyhýbá současné společenské problematice, zaujaly v jejím činoherním repertoáru v letech 1964—1969 místo hry sice současné, ale takového druhu jako Havlovo „Vyrozumění“, Kunderova „Ptákovina“, provokační „Král Vávra“ a řada dalších.

V tvorbě výtvarných umělců se stále výrazněji projevovaly módní únikové a abstraktní směry, ve výstavní praxi oblastní galerie byly prosazovány modernistické koncepce, potlačující pohled na realistickou a politicky inspirovanou tvorbu. Jednostrannost estetických kritérií vyvrcholila v roce 1969 ostudnou výstavou „Socha a město“, pro niž uvolnila rada MěstNV v Liberci příspěvek ve výši kolem jednoho miliónu korun.

Vedoucí úloha strany nebyla v kulturních institucích uplatňována. Úroveň stranické práce v základní organizaci KSČ v Divadle F. X. Šaldy v Liberci, vedená předsedou Volkem, byla po léta doslova katastrofální. Kádrová práce, stranická disciplína, vnitrostranická demokracie, ideologická výchova, kázeň v placení členských příspěvků, to vše bylo v této organizaci zanedbáváno tak rozsáhle, že pravicový oportunismus a revizionismus zde nacházel doslova živnou půdu. Podobně tomu bylo v liberecké pobočce Svazu výtvarných umělců, v Severočeském muzeu, Vědecké a lidové knihovně, v Parku kultury a oddechu a v dalších nadstavbových organizacích.

Proto nebylo nikterak náhodné, že právě z těchto rozvrácených organizací se v roce 1968 rekrutoval mozkový trust pravice, jenž pronikl svými exponenty i do stranických a státních orgánů.

Zanedbávání ideologické práce ve straně a stále výraznější zaměření na módní směry nemarxistické politologie a sociologie (reakční výklad marxismu v těchto oblastech) se projevilo i v našem okrese. Podle programu stranického vzdělávání byl v roce 1967—1968 pořádán ve večerní škole OV KSČ dvousemestrový kurs kulturní politiky strany. Volbu lektorů svěřilo ideologické oddělení Socialistické akademii. Studijní texty, vydané ÚV KSČ, lektoři ignorovali nebo je vůbec neznali, přesto je kritizovali jako nevědecké, a došlo až k popření všech pozitivních výsledků v kultuře od Února 1948. V druhém semestru v roce 1968 bylo některých přednášek zneužito k politické podpoře pravice, např. ústředním lektorem L. Pacovským, tajemníkem koordinačního výboru kulturních svazů.

Hlavní kádr lektorů Večerní university marxismu-leninismu v Liberci se rekrutoval z řad učitelů Vysoké školy strojní a textilní, z ostatních škol a některých nadstavbových pracovišť. Nejednou byly kritizovány přednášky Fišery, Železnova, Raimana, Buriána, Hykše a dalších, ale i Gottharda ze Skloexportu, pro jejich protimarxistické zaměření a negativistické hodnocení všeho, co bylo u nás od roku 1948 vykonáno. Z kritických posudků, které byly předmětem jednání předsednictva OV KSČ, nevyvodilo ideologické oddělení žádné závěry. Teorie pravicových oportunistů a revizionistů, hlášané po lednu 1968, byly v našem okrese přednášeny ve stranických školeních a zanášeny do stranických organizací bez nějaké zábrany již před lednem 1968.

Nelze ani opomenout další činnost Socialistické akademie, vedené M. Tomáškovou, kde vedle poctivých soudruhů byli i členové a lektoři, kteří po lednu vystupovali jako hlasatelé pravicového oportunismu a revizionismu. V jejich činnosti, stejně jako ve stranické výchově a propagandě, byly přehlíženy nebo přímo potlačovány základní zásady marxismu-leninismu, proletářského internacionalismu, stanov strany, demokratického centralismu aj.

Řada v zásadě správných koncepčních námětů pro rozvoj okresu byla vzápětí pravicovými živly zneužita. Tak například se v souladu se stranickým usnesením o podpoře zdravého regionalismu uvažovalo o obnovení stranického deníku v Liberci. Myšlenky se chopila skupina lidí v čele s Lubošem Příhodou, která se v srpnu 1968 soustředila v redakci „Svobodného Vpředu“. Dokázala své kontrarevoluční smýšlení a chtěla z chystaného deníku učinit obhájce pluralitního politického systému s „nezávislou redakcí“ a paritním zastoupením ostatních politických stran v redakci.

Naproti tomu však usnesení KV KSČ z prosince 1965, podle něhož mělo Severočeské nakladatelství v Liberci „překročit úzce regionální rámec kraje“, bylo v roce 1968 realizováno tak, že se nakladatelství osamostatnilo, fúzovalo s libereckou tiskárnou, vydávalo Škutinyovy protistranické protistátní pamflety a plnilo funkci spojky s pražským kontrarevolučním „kulturním“ centrem.

V posledních letech před lednem 1968 byla úloha Národní fronty ve straně a společnosti nedoceňována a omezována. K značnému snížení její autority v okrese Liberec došlo zejména v letech po územní reorganizaci v roce 1960 a v pozdějším vývoji. Reorganizací bylo narušeno sepětí orgánů s nižšími články ve společenských organizacích. To byl krok vedoucí k umrtvování iniciativy lidí, pasivitě a lhostejnosti k společenskému dění.

Státní instituce byly vedeny k tomu, aby zavazovaly společenské organizace k plnění různých úkolů, které jim nenáležely a měly být plněny státními orgány.

Projevovalo se to zejména v odborech, v mládeži, tělovýchově a Svazarmu, kde narůstaly snahy po revizi jednotných organizací, po osamostatnění jednotlivých složek, v čemž byla spatřována cesta k zlepšení činnosti.

Postupně narůstající hospodářské těžkosti a upadající stranický vliv na masy vedly k ochabování zájmu veřejnosti na další výstavbě socialismu. Do stranických, státních a společenských orgánů i hospodářských organizací se vlivem nesprávné kádrové práce prosazovaly síly pravičácké inteligence, která sledovala demagogickou a maloměšťáckou politiku. Byli to Belda, Kábele, ing. Srpová, ing. R. Menšík, Hykš, Glanc, Volek, dr. Bayer, Pavlovič atd. K nim se připojili postupně i funkcionáři skrývající se za svůj dělnický původ, jako Moulis, Křeček, Skákal, Tlustý, Skrbek, Prokeš a řada dalších. Bylo i dost takových funkcionářů, kteří se všemi způsoby udržovali v hospodářských funkcích, jako V. Skákal, Setikovský a jiní, kteří později projeví své skutečné názory a úmysly.

Formální způsob práce se projevoval i v práci národních výborů. U jejich poslanců všech stupňů docházelo k ztrátě zájmu o výkon funkce a pravomoc se přenášela stále větší měrou z volených orgánů na výkonný aparát. V městech byla navíc umrtvována činnost občanských výborů, jako aktivu národních výborů. Tento vývoj podporovali na ONV a MěstNV v Liberci Skákal, ing. Menšík, Moulis, Skrbek, Prokeš, ve Vratislavicích Bartoš, ve Frýdlantě Kalma a řada dalších. Oslaboval se tak výkon úkolů veřejného pořádku, socialistického soužití občanů, ekonomiky národních výborů, trpělo se počínající obchodování pracovními silami a postupně upadala i autorita státních orgánů.

Tímto způsobem se vytvářely předpoklady pro rozvinutí pravicově oportunistických, revizionistických a kontrarevolučních sil, které v krizovém vývoji let 1968 a 1969 nabyly v libereckém okrese takového vlivu.

V lednu 1968 jsme měli všechny předpoklady k odstranění nahromaděných chyb a nedostatků, ještě rychlejšího dovršení socialistické výstavby. Tak také většina členů strany i pracujících a většina pokrokové inteligence chápala smysl Ledna. Slabé a nezodpovědné polednové vedení, které se dostalo do čela ÚV v naší straně a do vedení státu, zklamalo naše naděje.

II.

Lednové plénum ÚV KSČ v roce 1968 přijalo závěry, jejichž smyslem bylo odstranit překážky, chyby a deformace a řešit aktuální problémy výstavby naší společnosti. Tak jako v celé straně, i v okrese Liberec naprostá většina komunistů spatřovala v závěrech ÚV KSČ i v kádrových změnách, k nimž došlo ve vedení strany, předpoklad pro rychlejší nápravu a rozvoj všech stránek života a práce naší socialistické společnosti. Rozbor politické situace ukazuje, že již v únoru a zvláště v březnu 1968 začal v okrese nástup reakčních a pravicových sil proti straně.

Měly pro svou činnost příznivé podmínky, ke kterým přispěla i nevyjasněnost dalšího postupu strany, ale také nezodpovědné vystupování některých funkcionářů a pracovníků OV KSČ.

Počátek byl dán článkem „Náš rozhovor k lednovému plénu ÚV KSČ — lhostejnost je nejhorší“, který napsali tehdejší vedoucí redaktor Vpředu Žďárský a tehdejší redaktor ústeckého Dialogu Preisler. Zaznamenali a v libereckém Vpředu dne 27. února 1968 otiskli obsah rozhovoru se Zdeňkem Hykšem, jenž projevil obavy, že se obrodný proces nedostane do lidových vrstev a staral se, aby se „kola progresu roztočila i na Liberecku“. Za týden nato přispěl Vpřed článkem „Aby se lidé nebáli říci svůj názor“, který se opíral o ministra Pavla, ing. Hanzelku, bývalého ministra Ďuriše a jiné. Byl zveřejněn již v rámci příprav veřejného mínění na okresní konferenci strany.

Liberecký spisovatel Ladislav Dvorský zaútočil proti vedoucí úloze strany 10. března 1968 článkem v Průboji, kde napsal: „KSČ vzala si dobrovolně na sebe odpovědnost za osud našich národů — dospěla-li společnost pod jejím vedením ke krizi, kdo za ni odpovídá — sebekritika, stačí to — každá klukovská jedenáctka by vyhnala každého, kdo by špatně pískal.“

Tato iniciativa sdělovacích prostředků již nemohla ovlivnit průběh a výsledky většiny výročních členských schůzí strany, ale byla určena k ovlivňování okresní a krajské konference. Přesto však k tajným volbám došlo již na Vysoké škole strojní a textilní, kde s řadou protistranických útoků a invektiv vystoupili Žemlička, Železnov, Raiman, Šimek, Fišera a jiní. Obdobně tomu bylo v Plastimatu v Liberci a v SVA v Hrádku n. Nis.

Na městské konferenci strany v Liberci v měsíci březnu se již vyskytly ostřejší diskusní příspěvky. Dva z nich, J. Bláhy z VŠST a I. Glance z Divadla FXŠ, spolu s postřehy redaktora L. Příhody, byly otištěny v 11. čísle Vpředu dne 12. 3. 1968. Toto číslo okresních novin bylo významné také tím, že přineslo úvodník redaktora Žďárského „Závěry lednového pléna ÚV KSČ platí i pro naši okresní organizaci“ a bylo návodem pro delegáty okresní konference, jak mají jednat. Žďárský tak, podle příkladu redaktorů pražských sdělovacích prostředků a ústeckého Průboje, vzal na sebe úlohu být svědomím národa a postavit se do čela obrodného procesu jako veřejný žalobce a směrodatný činitel.

Na původně dvoudenní okresní konferenci v březnu vystupovali někteří delegáti velmi „progresivně“. Projevy dr. Bayera, Šumy, Farky z ONV, Červeného z Retexu a stanovisko Vysoké školy strojní a textilní, přednesené ing. Hynčicou, požadovaly v rozporu se stanovami strany, aby byl zvolen vedle vedoucího tajemníka i předseda OV KSČ — jak navrhoval Žďárský v citovaném článku —, aby volby byly tajné, aby jejich výsledek byl uznán až od 80 % kladných hlasů atd. Žádaly také, aby do orgánu nebyli voleni představitelé Bezpečnosti, soudu, prokuratury a čelní funkcionáři státních orgánů nebo hospodářští vedoucí.

Tehdejší pracovník OV KSČ Zdeněk Sláma vystoupil se stanoviskem

částí stranické organizace v sekretariátě OV KSČ. Kritizoval práci tajemníků a přednesl řadu námitek proti navrhovaným kandidátům na členství v okresním orgánu atd. Byl to neslýchaný způsob nátlaku na delegáty, který vedl i k tomu, že se konference rozhodla pokračovat v diskusi a jednání ještě třetí den. Při hlasování byla schválena jen pozměněná kandidátka OV.

Co se pravicovým silám nepovedlo na konferenci, bylo připraveno na nejbližší zasedání nově zvoleného orgánu. Z dvanácti základních organizací byl naorganizován požadavek k odstoupení vedoucího tajemníka s. Lovětínského. Vpřed uveřejnil výzvu ZO Projektového ústavu k hnutí za novou konferenci. Pravicové síly z OV toho použily a prosadily jeho resignaci. Vedoucím tajemníkem byl pak zvolen kandidát pravice Ladislav Belda, předsedou okresní organizace se stal Antonín Kábele. Významný podíl na vytváření nátlakové situace měla zcela otevřeně se formující pravice na Vysoké škole strojní a textilní, vedená Hynčicou, a funkcionáři ze Skloexportu. M. Žemlička z VŠST tehdy dokazoval, že „demokracie má své zvláštní rysy, a stanovы strany jsou dogmatické. V současné době dochází k nekrvavému zlomu“.

Po nástupu L. Beldy do funkce vedoucího tajemníka, a po té, když pravice v okresním výboru byla posílena nástupem Václava Pavloviče do funkce tajemníka pro ideologii, počaly tyto síly, za přispění sdělovacích prostředků, manipulovat celou okresní organizací. Krátce po „doplnění“ OV KSČ pravičáky jednali o dalším vývoji Ladislav Belda a Antonín Kábele s představiteli rychle vytvořené nelegální, kontrarevoluční organizace K 231 a stejně tak i s klubem angažovaných nestraníků (vznikl z podnětu Ivana Svitáka). Za přímé asistence L. Beldy a Ant. Kábeleho byly likvidovány některé jednotky Lidových milicí. V nátlakovém dopise pro ÚV KSČ bylo voláno po změně stanov strany, zejména obměnitelnosti profesionálních funkcionářů na všech stupních, způsobu volby tajemníků a zavedení funkce předsedy i v nejvyšším orgánu strany.

V 12. čísle Vpředu zveřejnil Zdeněk Raiman z VŠST, pozdější člen předsednictva SKV KSČ, revizionistickou úvahu „Čas oponou trhnul“. Nazval v ní Marxův model socialistické společnosti „ideovou výzbrojí a mlhavými projekty komunismu minulých let“ a nabádal moderní současníky k probuzení z českého snu zaostalosti, k zamítání přebírat rozumy z druhé či třetí ruky a nosit obnošený šat.

V té době začal i v Liberci působit demagogicky Eduard Goldstücker, kterého sem pozvala Socialistická akademie. Vystoupil na veřejné schůzi dne 15. března a pak znovu referoval v Liberci na začátku dubna, již pro okresní aktiv funkcionářů strany. Jako jeden z mluvčích pražského pravičáckého centra ve straně utvrzoval své posluchače v přesvědčení, že naše „všelidová společnost“ už není třídní společností antagonistickou a potřebuje daleko více „demokracie“, než měla dosud; chtěl vědět o všem, co se lidem nelíbí i o tom, co chtějí. Přesvědčil se, že v Liberci rostou síly odporu a čekají jenom na signál.

V Liberci se likvidátoři soustřeďovali kolem redakce Vpředu a filiální redakce Průboje, v Severočeském nakladatelství, ve stanici rozhlasu. Tam byli nejaktivnější redaktoři Vaculík, který chtěl být hoden příkladu svých jmenovců z pražského centra, a Strnad, jenž začal dělat kariéru v socialistické straně. Další buňky byly v Parku kultury a oddechu, ve Vědecké a lidové knihovně a v ostatních kulturních institucích.

Vlivy sdělovacích prostředků dopadaly i na hospodářský úsek. Řada organizací strany v průmyslových závodech přestala pravidelně schůzovat, ideologicky nepracovala, uvolnila se příspěvková morálka. Když bylo vydáno heslo „Odbory bez komunistů“, nikdo se tomu nebránil. Ve velkých závodech jako například v Plastimatu, ČSAO aj., byly zrušeny celozá-

vodní výbory strany a tím došlo k omezení nebo úplné stagnaci stranického vlivu na řízení. Toho využívaly měšťácké nepřátelské živly, které ovládly závodní výbory ROH a počaly zasahovat do kádrové politiky i vedení závodů (Liberecké vzduchotechnické závody, dr. Poupá, docent Tichý z VŠST, dnes emigrant, aj.).

Dezintegrační tendence zasáhly velké podniky, jako Totex Chrastava, ČSAD, LVZ Liberec, Severočeské tiskárny apod. Živelně vznikala řada nových podniků, kryjících se formou družstva, jako Montážní družstvo v Chotyni, Ispira, Lakomal, ISO a další, kam se soustřeďovaly nekalé protisocialistické živly a kořistnickými metodami sledovaly vlastní obohacování. Toto podnikání mimořádně poškozovalo mnohé socialistické podniky, odkud nastal únik pracovních sil, zejména ze stavebnictví a průmyslových závodů. Přesto tyto nebezpečné a nedobré tendence byly podporovány některými funkcionáři národních výborů, jako místopředsedou ONV ing. Menšíkem, vedoucím odboru průmyslu ONV Rejmonem, vedoucím odboru pracovních sil ONV Černým a na MěstNV v Liberci Moulisem, Skrbkem a Prokešem.

Z Vysoké školy strojní a textilní a ze Skloexportu se počaly organizovat nátlakové akce. Někteří docenti a odborní asistenti školy dojížděli přednášet stranickým i odborovým organizacím v průmyslových závodech a to i mimo Severočeský kraj a starali se, aby se pravičácké, revizionistické a protisocialistické požadavky dostaly i mezi dělnickou třídu, které se vytýkalo, že se nepodílí na „obrodném procesu“. Vynikali v tom Železnov, Fišera, ing. E. Dušek, doc. Burian. Z. Raiman přenášel vliv školy a pražského druhého stranického centra do předsednictva SKV KSČ, ing. Srpová do OV KSČ, Žemlička do okresní kontrolní a revizní komise. Také funkcionáři Skloexportu nezůstávali pozadu.

Již v dubnu 1968 došlo z podnětu některých členů CZV KSČ na Vysoké škole k vyhlášení nátlakové akce proti ústřednímu výboru strany za svolání mimořádného sjezdu, k níž se připojil CZV a stranické organizace Skloexportu a mnohé průmyslové závody jako například LIAZ, LVZ, Tesla Stráž nad Nisou, Plastimat, Textilana, Bytex, Totex a další.

Živelné uplatňování Šikovy hospodářské reformy se projevovalo v průmyslových závodech, řízených centrálně i národními výbory. Docházelo k živelnému růstu mezd a volné cenové tvorbě. Vyšší mzdy vedly k přebytku kupní síly, kterou obyvatelstvo chtělo plně využít k nákupům bez ohledu na skutečnou potřebu, cenu a kvalitu zboží. Snadný odbyt a volné ceny umožnily podnikům i z oblasti národních výborů vykazovat dobré hospodářské výsledky.

Naproti tomu došlo v roce 1968 k zpomalení tempa růstu produktivity práce proti předcházejícímu období. Za celý rok přesahovaly výdělky svým růstem produktivitu práce o 2,1 %. Začaly se projevovat inflační tendence. Šikova koncepce tržního socialismu došla obliby u značné části vedoucích hospodářských pracovníků, narušila socialistický systém plánování a způsobila veliké ztráty hospodářské narušením mzdové politiky a kázně, poškozením odběratelsko-dodavatelských vztahů, zhoršením obtíží v investiční výstavbě, nepořádky v cenové politice a poruchami vnitřního trhu. V oblasti zahraničních obchodních vztahů došlo k odmítání výroby určené pro Sovětský svaz a další socialistické země a k orientaci na kapitalistické státy. V LVZ Liberec bylo požadováno i zničení přípravků pro výroby do SSSR.

Tento hospodářský vývoj byl provázen rozmachem maloměšťáckých ideálů, masarykismu, „demokracie“ předmnichovské republiky, protisocialistickými a protisovětskými tendencemi.

Na Vysoké škole strojní a textilní se ujal politického vedení reakční

výbor ZV ROH, v čele s docentem Tichým — dnes emigrantem, Kovářem, Exnerem, Jágrovou, které podporovali revizionisté Srpová, Raiman, Zemlíčka a jiní. Studenti školy byli na příklad vedeni k tomu, že na 1. máje 1968 vyvěsili na liberecké radnici transparenty zesměšňující stranu a tehdejší okresní i městské stranické a státní orgány proti tomu nezakročily. Studenti také podněcovali slavnostního řečníka Čestmíra Císaře, který zde uplatnil oportunistické názory.

Pozoruhodným vývojem procházely v té době na okrese socialistická a lidová strana. Začaly s volným nábořem nových členů, socialistická strana dokonce i na veřejné schůzi studentů a učitelů VŠST, na níž vystoupil Darek Vostřel. Tato strana se prostřednictvím svého tajemníka Sedmidubského a ideologa Pavlisa podílela na diskreditaci KSC, kterou chtěla dokonce nahradit. K tomu účelu získala jako funkcionáře Hladíka z LVT, Smrže z botanické zahrady, Strnada z rozhlasu a později Slováčka z Divadla F. X. Šaldy, Čáslavu, Hrubého z Frýdlantu aj. V lidové straně, která si vedla podobně, byli hlavními strůjci protikomunistické politiky Švančara, Šukal, Stěch a další.

Ale i když se snažili sebevíc, dokázali zvýšit počet svých členů v polednovém období u socialistů ze 190 na 650 a u lidovců z 30 na 200. Pravicové a kontrarevoluční živly se soustřeďovaly v KAN a K 231 a dále se snažily obnovit sociální demokracii. Na veřejné schůzi „Klubu bývalých politických vězňů z období po roce 1948“ (K 231) byl napaden celý dvacetiletý vývoj naší republiky od roku 1948 a znevažováno přátelství se Sovětským svazem. MUDr. Šmíd hovořil o případné fyzické likvidaci komunistů, jako o nutnosti. Předsedou K 231 zvolilo shromáždění více než 200 osob dr. J. Veverku, místopředsedou E. Weilanda, jednatelem O. Raulima a pokladníkem F. Zimu. V rezoluci byla vyslovena vděčnost těm členům ÚV KSC, kteří dali podnět k odstranění dřívějších „deformací“.

V té době došlo také ke vzpouře vězňů v Minkovicích. Kriminální živly, na něž volně působily sdělovací prostředky jako na ostatní občany, přešly k iniciativě a chtěly se osvobodit. Čekaly na pomoc zvenčí, ale ta zatím nepřišla. Ve skutečnosti upozornily na sebe jako na aktivní zálohu kontrarevoluce, která by bez morálních zábran mohla provést nejspínavější práci při likvidaci třídě uvědomělých komunistů a pokrokových občanů. Zanedlouho se v televizi objevilo heslo: „Minkovicím chyběl finiš“. Díky pohotovému zásahu pracovníků SNV Minkovice, příslušníků VB, LM a požárníků bylo zabráněno nejhoršimu.

S umrtvováním práce stranických organizací na závodech a v duchu šikovských teorií se započalo se zakládáním rad pracujících, které se měly ujmout řízení závodů a převzít je postupně do vlastnictví. Jedním z prvních podniků, kde radu pracujících zřídili, byl Skloexport, ale i rozhodující závody jako Plastimat, LVZ, SVA Hrádek nad Nisou, Montážní závody, Liaz 04, OÚNZ v Liberci, Totex v Chrastavě, Autobrzdý v Hejnicích, Textilana Liberec a Bytex Vratislavice o zřízení rady pracujících jednaly, případně ji i realizovaly.

Zemědělský úsek byl v našem okrese zasažen nejméně. Pravicové živly v něm nenacházely živnou půdu v takovém rozsahu, jak tomu bylo na jiných úsecích. Jednotná zemědělská družstva zůstala nedotčena, nikdo neusiloval o navrácení půdy JZD či státních statků do rukou soukromých rolníků, jak tomu bylo v některých jiných okresech.

Úkoly státního plánu byly nejen plněny, ale i značně překračovány, což nejlépe svědčilo o postoji zemědělců. Nelze ovšem přejít některé výstřelky, které se projevovaly i na tomto úseku. Jde především o dopad dezintegračních tendencí a to zejména u státních statků. Nedůsledné řízení Zemědělským sdružením, značná formálnost, která se v tomto období

v řídicí práci projevovala, měla výraz v oslabování přímého vlivu státu zvláště na státních statcích. Přesto, že statky dotovalo ze svých společných prostředků, někteří ředitelé si osvojovali právo rozhodovat sami bez vlivu Zemědělského sdružení. Nejvýraznější to bylo na Státním statku Frýdlant, kde tehdejší ředitel statku František Cidrych odmítl podávat jakékoliv informace o stavu prací a plnění úkolů výroby Zemědělskému sdružení. Ze sdružení vystoupil a na statku byla ustavena rada pracujících, která na sebe přebírala veškeré rozhodování. Také investiční a úvěrovou politiku začal ředitel provádět na vlastní pěst. Statek je dnes silně zadlužen.

Rovněž na Státním statku Hrádek měla pravice značný vliv. Ing. Josef Čermák a někteří další svým vystupováním se plně zařadili k nositelům pravicového oportunismu. Na statku v době srpna roku 1968 došlo ke spálení кадровých materiálů pracovníků statku.

V tomto období velmi nedobře působila také výzva a prohlášení představenstva Zemědělského sdružení. Její obsah odsuzoval pomoc spojeneckých armád Československu. Prohlášení napomáhala desorientovat část zemědělské veřejnosti. Přímými nositeli pravicového oportunismu na Zemědělském sdružení se stalo samo vedení, které bylo iniciátorem celé řady výstřelků. Někteří další svým nevyhraněným postojem a opatrnickým vyčkáváním pravicovým silám nahrávali.

Silný vliv pravice byl v Agroprojektu, závod Liberec, kde získala plnou podporu v inženýrsko-technických kádrech. Ovládla jednoznačně stranickou organizaci a odborové hnutí. Z celkového počtu 26 členů KSČ mohla být vydána stranická legitimace pouze 8 členům.

Příchodem spojeneckých armád na naše území sice opadla vlna desintegračních tendencí, ale pod falešnou rouškou národnostní docházelo k výstřelkům, jako např. v Plemenářském ústavu Doubí. Bývalý ředitel ing. Vajbar hrubě odsuzoval a napadal internacionální pomoc spojenců. Přes tyto negativní jevy převážná část členů strany na zemědělském úseku obstála dobře.

Politický zápas a nástup pravicově oportunistických a revizionistických, protisocialistických a protisovětských sil nalézal a měl největší odezvu mezi inteligencí. Růst těchto sil postupně se zvyšoval, rozšiřoval se a měl vliv na širokou veřejnost a na mládež.

Nešlo jen o jednotlivce, ale i někdy o celé sociální skupiny lékařů, učitelů, umělců a ostatní skupiny humanistické a technické inteligence.

Jejich představiteli mezi lékaři byli doktoři Tuček, Souček, Vavřínek a jiní. Na VŠST profesori a docenti, jakož i odborní asistenti Bláha, Burian, Dušek, Exner, Fišera, Höschel, Hynčica, Kovář, Raiman, Srpová, Svoboda, Tichý, Železnov, Žemlička a další. Nejinak tomu bylo na školách druhého stupně, kde vystupovali na průmyslové škole profesori Dlouhý, Flégllová, Kumpoštová. Na ekonomické škole Flégl, Veselý, Sobotka, Nejedlý, na gymnasiu F. X. Šaldy Pichlová, na učňovské škole Mošner, Bittner, Chramostová, na škole prvního cyklu Mráz, Jan Šolc, Pokorný v Hodkovicích, kde se mluvilo např. o Fučíkovi jako o zrádci a odkud vyšla iniciativa k obnovení pomníku T. G. Masaryka. Není náhodou, že mezi učiteli všech stupňů se našlo nejvíce odpůrců Pionýrské organizace a organizace ČSM.

Do řad učitelů na školách prvního cyklu se pokoušela vniknout i protistranická organizace KAN, jejíž základnou byla střední ekonomická škola v Liberci a její představitelé Z. Sobotka a K. Nejedlý.

Na učňovské škole v Šamánkově ulici v Liberci představitelé pravičáků Mošner a Bittner přistupují k zakládání organizace sociální demokracie.

Školy se stávaly semeništěm pravičáckých a protisovětských názorů, uplatňovaných i ve výchově mládeže. Tak např. učitelka Tlalková v Liberci samovolně přestala vyučovat dějepis a předčítala žákům devátých tříd nejsenzitační články z Literárních listů a Reportéra. Liberecká průmyslová škola strojní a střední ekonomická, pod řízením tehdejších ředitelů Dlouhého a Flégla, uspořádaly v sále Lidových sadů besedu s redaktory Liehmem a Karfikem na pomoc liberecké pravici v květnu 1968.

Vzhledem k pozornosti, kterou věnovalo okresní vedení strany akčnímu programu, zanikl obsah jednání květnového pléna ÚV KSČ, o němž se v předsednictvu OV jen hovořilo jako o zasedání, které nic nového nedalo. V kuloárech se dokonce poprvé hovořilo o neschopnosti A. Dubčeka a to značně urážlivě. V okresním výboru strany v Liberci existovalo, přes obsazení vedoucích funkcí pravičáky, třídně uvědomělé jádro. Dokazují to správná a kritická vystoupení některých členů OV.

Za těchto podmínek se připravovala mimořádná okresní konference strany na 29. červen 1968. Předcházela jí pravičácká provokace, uspořádaná počátkem června v Hodkovicích, kde byl okázale obnoven pomník T. G. Masaryka za asistence pražských prominentů Červinky, Machovce, Kácla, spisovatele Ludvíka Vaculíka, generála Tajovského a delegace Čs. obce sokolské, strany socialistické, junáctva, Klubu 231 a rady ONV v Liberci. Čestnou stráž stáli legionáři. Na organizaci se podíleli Otto Pírko a dr. Erban z Hodkovic. Péči dr. Bayera poskytl ONV větší finanční částku na tuto akci.

K mimořádným okresním konferencím byla načasována kontrarevoluční výzva „2000 slov“, sestavená Ludvíkem Vaculíkem, kterou podepsali významní představitelé veřejného života, mezi nimi i několik členů ÚV KSČ. Liberecká konference byla promyšleně připravena pravičáky. Delegáti z VŠST se ještě ráno před konferencí sešli a dohodli společný postup. Podali přihlášky do diskuse před zahájením konference, právě tak jako delegáti ze Skloexportu a dalších nevýrobních pracovišť.

Po zpráve přednesené Ladislavem Beldou, v níž se stručně vyjádřil ke stanovisku předsednictva ÚV k „2000 slov“, která jinak oplývala frázemi o demokratizačním procesu, byla zahájena diskuse, v níž počínaje Kleprlíkem, Novotným, Žemličkou, Duškem, Höschlem z VŠST a dalšími připravenými diskutéry většina schvalovala „2000 slov“ a obhajovala je proti stanovisku ÚV KSČ.

Ostře vystoupil Moulis proti diskusnímu příspěvku poslance generála Kodaje v parlamentě.

Nelze říci, že s tímto jednáním všichni delegáti souhlasili. Řada jich nesouhlasila s kontrarevoluční platformou Vaculíkovy výzvy a někteří svůj názor otevřeně projevili, např. s. Dědek, skupina soudruhů z Česko-dubská a další. Byli však umlčováni, stejně jako s. Dr. Němec, zástupce ÚV KSČ.

Celá konference svým průběhem dokázala revizionistické pozice vedení okresní organizace, ale i nemohoucnost některých jejích exponentů, jako ing. Jitky Srpové, která ve funkci předsedkyně volební komise zavinila ostudnou tříhodinovou frašku, o kterou byla konference prodloužena, když se snažila zmanipulovat volby a znemožnit schválení některých delegátů na krajskou konferenci a sjezd.

Po červnové mimořádné konferenci místo zabezpečení usnesení a přechodu k normální práci došlo k organizování kampaně proti stanovisku předsednictva ÚV KSČ, které odmítlo „2000 slov“. Na některých rozhodujících závodech, kulturních institucích a školách byly schvalovány rezoluce souhlasu s kontrarevoluční výzvou. Po zrušení CZV KSČ na některých závodech zrušil okresní výbor svá oddělení průmyslu a

zemědělství, která prakticky pečovala o většinu základních organizací a starost o ně přešla na nedostatečně vybavené politicko-organizační oddělení. Úmysl maximálně oslabit politicko-organizační úlohu okresního výboru potvrdila i skutečnost, že po rozhlasovém projevu Beldy, v němž prohlásil, že 70 % pracovníků OV KSČ musí odejít, skutečně odešlo 18 pracovníků mimo aparát. Většinou to byli zkušení političtí pracovníci. Na jejich místa přicházeli noví lidé, většinou vybíraní tak, aby vyhovovali požadavkům pravicového vedení.

Okresní výbor porušoval i leninské principy kolektivního vedení. Předsednictvo postupně rozhodovalo za plénum OV KSČ, upouštělo od dalších osvědčených metod práce i od zásad vyplývajících z vedoucí úlohy strany v socialistické společnosti. Kádrové záležitosti byly rozhodovány v rozporu s usnesením a zásadami stranické práce, nedbalo na vyřizování připomínek členů orgánu, nezajímalo se o názory a i při hlasování mělo zájem pouze o většinu. K prohloubení manipulace s členy orgánu i se členy základních organizací KSČ posloužilo zřízení informačního střediska a jeho obsazení politicky nezkušeným pracovníkem. Z názorů jednotlivců byly dělány názory pracujících na podporu pravice. Názory celých organizací, upozorňující na protistranické štvání sdělovacích prostředků, se uváděly jako jednotlivé připomínky „také“ se objevující. Cíli posílení pravicových názorů sloužily i různé tendenčně organizované ankety, které neobjektivním způsobem zjišťování názorů měly dokumentovat jednotu dotazovaných na pravicově oportunistických a protisovětských stanoviscích.

Ladislav Belda jako vedoucí tajemník OV a Antonín Kábele jako předseda OV stále otevřeněji popírali toto postavení strany a hájili stanovisko rovnoprávnosti partnerství všech politických stran a organizací v Národní frontě. Tyto protistranické názory stále ochotněji přejímali i funkcionáři NV a společenských organizací. Cílem pravice v této době byla jakási autonomní samospráva, ve stále slábnoucím centrálním řízení, zaměřená na místní zájmy, bez ohledu na zájmy celospolečenské. Funkce státní správy měla být potlačena a vliv strany s marxisticko-leninskou ideologií na činnost samosprávy měl být vyloučen.

Tuto koncepci zdůrazňoval bývalý předseda MěstNV Moulis, který usiloval o samosprávný statut města a měl další cíle v právě tehdy se tvořícím nátlakovém Svazu měst a obcí, jehož se v srpnových dnech stal předsedou.

V době velitelско-štábního cvičení vojsk Varšavské smlouvy na našem území, v červenci 1968, byla v okrese organizována kampaň nátlakových resolucí na ÚV KSČ, požadujících okamžité ukončení cvičení a odchod vojsk. V souvislosti s dopisem pěti bratrských komunistických stran a pozváním vedení naší strany do Varšavy následovala další kampaň nátlakových resolucí, k níž se připojila i rada ONV a další instituce a organizace v okrese.

Další rozruch byl způsoben v Národním shromáždění, kde v tajném hlasování o České národní radě nebyli zvoleni Hanzelka a Kohout. Liberálním okresem prošla vlna objednaných rozhořčených protestů. Tajný způsob hlasování byl požadován jako velká vymoženost obrodného procesu, ale když se jím rozhodlo proti zájmům pravice, bylo to opět ohrožení demokracie.

Jako iniciátorka se na tom podílela tehdejší poslankyně NS A. Pokorná. Na politické frontě vznikaly nové strany, tvářící se zprvu docela neškodně. V závodě Hedva byl založen politický demokratický klub, který chtěl soustředit všechny pracující a hned na počátku své existence dokázal vyřešit několik interních záležitostí závodu. Režisér Divadla F. X.

Šaldy Mrňák a Vandírek založili po Praze, Ostravě a Chrudimí, také v Liberci Klub názorové levice, který chtěl nahradit pasivitu dosud ovládaných lidí aktivitou skutečných vládců této společnosti.

Dne 23. července 1968 napsal pracovník OV KSČ Sláma v okresních novinách, že liberecká okresní organizace podporuje A. Dubčeka proti varšavskému dopisu pěti stran, neboť naši východní bratři nám přestali rozumět, ale plně porozumění nalézáme na Západě.

Okresní výbor strany otevřel v suterénu Krajského projektového ústavu informační středisko, kde se mělo diskutovat s názorovými odpůrci a zahájil další kampaň rezolucí na podporu nadcházejícího Dubčekova jednání v Čierné nad Tisou. Podpisové archy k této resoluci byly dokonce vyloženy na Libereckých výstavních trzích a zvěčnilo se na ně přes 21 000 návštěvníků. Také socialistická strana se do akce zapojila a získala podpisy na 130 archů. Dubčekovu oportunistickou politiku podpořil organizátor libereckého KAN dr. Vavřinec na důkaz, jak se vytvářela kontrarevoluční „jednotná fronta“.

Zajímavé názory uveřejnil 6. srpna 1968 ve Vpředu předseda OV KSČ Antonín Kábele v rozhovoru pod titulkem „Klid je naší zbraní“. Obával se nerozumných akcí anarchistického charakteru, které by mohly ohrozit splnění pravičáckých plánů, neboť by přivodily zásah zvenčí. A dne 20. srpna 1968, tedy v předvečer vstupu spojeneckých vojsk Varšavské smlouvy na naše území, se v okresních novinách projevil naprosto otevřeně vedoucí tajemník Belda, jenž podrobil zdrcující kritice nedostatky stranické práce a doslova napsal: „Přesto... přijali jsme začátkem padesátých let sovětský model socialismu, i když zdaleka neodpovídal tradicím ani zkušenostem naší země. A tak jsme poškodili nejen sebe, ale současně i naše vztahy, city a přátelství mezi lidem obou zemí.“ Největší škody způsobily tyto deformace na vědomí mladé generace. Marxistická věda stejně jasně prokazuje, že tvůrcem dějin, tvůrcem všech hodnot je lid, nikoliv tedy jedna jediná třída či strana, byť by hrála sebeprogressivnější roli. Z toho tedy vyplývá, že není možné, ani správně, povyšovat jednu třídu či stranu nad lid. Takováto praxe je spjata s antagonistickými společnostmi, ale nikoliv s epochou socialismu.“

Takto uvažoval tehdejší tajemník (vedoucí) OV KSČ. Snil o všelidové společnosti při rozkladu státních mocenských prostředků a strany. Zdánlivě šlo ještě všechno svou cestou, ale základy byly otřeseny, nedůvěra a odpor narůstaly a republika se chvěla v křečích.

Pohled zpět ukazuje, že pravice, protisocialistické, kontrarevoluční síly měly vinou pravicového vedení OV KSČ, tím, že trpělo a pomáhalo znevažovat (negovat) uplynulých více než 20 let obětavé práce komunistů a bezpartijních při výstavbě socialismu, snadnou cestu k organizování sil a k přípravě na odstranění dělnické třídy a KSČ od moci.

Odpor malé části snadno likvidovali zabráněním publicity nebo diskreditací, „odstřelováním“ apod.

Stejně tak i komunisté ve vedení státních a ostatních společenských orgánů a institucí, podlehl demagogii exponentů pravice, ustupovali, až ke vzniku situace, že rozpad státní moci dosáhl takového stavu, že vnitřními silami nebylo možno postavit se kontrarevoluci a zabránit bílému teroru.

III.

Jedenadvacátý srpen 1968 byl nevyhnutelný i v libereckém okrese. Internacionální pomoc pěti států Varšavského paktu nebyla než konkrétním naplněním formule Bratislavského komuniké a společné inter-

nacionální odpovědnosti všech komunistických stran a socialistických zemí za věc socialismu v kterékoliv zemi.

Byl to dokument, který podepsali i tehdejší naši straničtí a státní představitelé a svým podpisem dali najevo, že naše vnitřní věci se netýkají jenom nás, ale i našich spojenců.

Na otázku, kdo dodržel a kdo nedodržel své závazky, je odpověď zcela jednoznačná. Bylo to tehdejší vedení KSČ, které nedodrželo nic z toho, co na sebe vzalo podpisem Bratislavského prohlášení.

Pomoc pěti socialistických států byla akcí důsledně promyšlenou a zvažovanou. Vycházelo se z poznání, že stranické vedení nebylo s to zvládnout situaci, že nebylo s to postavit se na odpor pravicovým silám.

Příchodem spojeneckých vojsk se politická situace i na Liberecku vyhroutil nacionalisticky a protisovětsky. Selhání stranického vedení a jeho protest proti „násilné okupaci“ utvrdilo i okresní funkcionáře v jejich kontrarevolučních postojích. Výzvy k občanům, aby zachovali klid a neprovokovali vojenské jednotky, byly formální, alibistické; pro udržení klidu se ve skutečnosti neudělo vůbec nic.

Straničtí funkcionáři — členové předsednictva OV a pracovníci aparátu — se zdržovali na sekretariátě, představitelé státní správy na svých pracovištích. Do ohrožených prostor v městě Liberci, kolem radnice, nepřišel ani jeden z nich a ponechali provokačním akcím volný průběh. Jediný Moulis odjel do Prahy, aby se osobně informoval u pražského primátora o dalším postupu. V městě Liberci mohlo dojít ke katastrofě a nikdo by jí nezabránil. Vzhledem k zuřivosti shromážděných nezodpovědných davů, skládajících se z chuligánů a kontrarevolučních živlů, došlo z jejich strany k útoku na projíždějící kolony a k vyprovokování srážek, ke kterým jen při minimální rozvaze a odpovědnosti nemuselo vůbec dojít.

Zůstane navždy na kontě odpovědnosti tehdejšího POV, rady ONV a MěstNV tragický důsledek, 8 mrtvých v Liberci důsledek naivního a neodpovědného přihlížení rozvracení strany a státu, neústavního a nezákonného vytváření kontrarevolučních organizací. Jen v takovéto situaci mohla narůstat psychóza davu, vycházející z 2000 slov, přes další hysterii i okolo odchodu sovětských vojsk ze cvičení, okolo dovisů bratrských stran, nacionalistické akce za „mandát“ do Černé apod. Tu byla příležitost, náležitě využítá těmi, kteří po Únoru byli zbaveni moci a možnosti vykořisťovat a keřasit.

Není divu, že když v takto po měsíce vyvolávané, udržované a stupňované psychóze, ve vypjaté kritické chvíli se najde pár dobrodruhů, a vyprovokují střetnutí, které v této rovině muselo skončit tragicky. Při tom mnohdy, a zřejmě i zde, padli za oběť i občané, aktivně na provokaci nezúčastnění.

Liberecké reakci se tak podařilo dát o sobě světově vědět. Diskreditací SSSR tu byla možnost rozvíjet protisovětskou hysterii, až s fašizujícími prvky.

Několik „moudrých“ na VŠST, kteří to v oněch dnech vzali do ruky, již připravili v několika jazycích dopisy rektorům světově proslulých universit, v nichž žádali vyburcovat svět na záchranu našich národů, jimž hrozí genocida.

Nejen oni. Rozhlas „odborně“ vybavený hlasateli zvučných libereckých a pražských jmen, chrлил zášť k bratrským národům a výzvy k vojákům v ruském, německém a polském jazyce. Materiálně při tom byli podporováni podnikem Restaurace, Interhotely, Cukrárny, Masna a jinými.

Pod vlivem této šovinistické hysterie, neustálým opakováním, že u nás žádná kontrarevoluce nebyla a osočováním spojeneckých vojsk jako

okupantů, napáchaly největší škody na myšlení mládeže, která z takových situací nemá osobní zkušenosti.

Ideologická diverze z opěvované Kennedyho politiky slavila úspěch. Komunisté, funkcionáři ustupovali před protisocialistickou, kontrarevoluční cháskou a přebírali slovník antisovětismu a antikomunismu. A nejen slovník, ale i objekt působení — mládež.

Kdo má být potom odsuzován za nerozvážné činy, různé akce proti spojeneckým vojskům, odstraňování názvů ulic, čísel domů, ničení rozcestníků, a to i světejných.

Byly zneužity i školní děti ke kolportáži „Svobodného Vpředu“.

Všechna shromážděná fakta dokumentují, že vstup spojeneckých sil byl nutný v zájmu socialismu v ČSSR, v zájmu socialismu vůbec. Zkřížil plány vnitřní reakce, oportunistických zrádců i sionistické kliky na přechod ČSSR zpět ke kapitalismu. A když tento plán nevyšel, tak i na otevřenou kontrarevoluci, na rozpoutání bílého teroru. Jedním z posledních pokusů pravičáků bylo nelegální svolání XIV. sjezdu pražským MV KSČ, tj. druhým centrem ve straně.

☆

Dne 21. 8. 1968 od ranních hodin počalo se z Prahy volat do Liberce po shromáždění delegátů mimořádného stranického sjezdu. Delegáti byli tedy v Liberci svoláni na osmou hodinu ke společné poradě s předsednictvem OV, a tato porada byla v dvouhodinových intervalech opakována po celý den. V podvečerních hodinách bylo dohodnuto, že delegáti budou konspiračním zúsbem — v soukromých vozech a vedlejšími silnicemi — dopraveni do Vysočan.

V jednání vedoucích funkcionářů se projevovala panika, bezradnost, neschopnost zvládnout situaci a zejména zajistit bezpečnost obyvatel, ponechaných na pospas kontrarevoluční propagandě a vyprovokovaným vášním. Mimořádnou iniciativu vyvíjel bývalý stranický funkcionář a bývalý poslanec NS Antonín Navrátil v tiskárně, který již v polednovém období rozvinul na svém pracovišti neúnavnou aktivitu a podílel se na všech pravičáckých činech.

Od ranních hodin 21. srpna osobně řídil masovou výrobu množství provokačních letáků, prohlášení, výzev a instrukcí k odporu, které byly rozhazovány, kolportovány a vylepovány po celém Liberci.

V poledních hodinách vyšlo první zvláštní vydání okresních novin s heslem „Socialismus, svobodu, suverenitu!“. Noviny jinak vytvářely zdání serióznosti, přiznaly mimo jiné na několika místech, že občané neuposlechli výzev k zachování klidu, podlehl panice a vyvolali incidenty, jež vedly ke střelbě v ulicích, zranění a obětem na životech. Zbytek novin však byl vyplněn protisovětskými články a německým i ruským překladem provolání předsednictva OV KSČ, určeným v této podobě projíždějícím vojskům.

Přes den bylo také v redakci Vpředu rozhodnuto vydávat dvě vydání novin denně, přenést redakci do tiskárny a vydat ji skupině novinářů, vedených Luďošem Příhodou. To však nezabavilo odpovědnosti vedoucího redaktora E. Žďárského, který si svou funkci ponechal a snažil se dále spolupracovat.

Třetí vydání Vpředu mělo heslo „Svobodné noviny svobodné tiskárny — předávejte dál!“ a od čtvrtého vydání nesly tyto „zdokonalené“ okresní noviny titul „Svobodný Vpřed“. Byly naplněny bezuzdným kontrarevolučním štváním, kterým souběžně vynikala i liberecká rozhlasová stanice. Bylo to i tím, že oba nepřátelské kanály měly jedny a tytéž spolupracovníky. Vedle Luďoše Příhody to byli M. Hladík, K. Preisler, J. Vo-

tava, J. Hujer, A. Kleprlík, V. Říha, O. Krupička (kreslíř jenom v novinách), F. Hrabě, Z. Sláma, A. Strnad, M. Turek, J. Olša, M. Žemlička, V. Hruška, V. Martínek, J. Vaníček, Z. Neumann, J. Šulc.

Studium libereckého rozhlasu do smutné historie srpnových dnů roku 1968 vstoupilo pod jménem „Legálního vysílání severní Čechy“. Jeho vedoucí, Oldřich Vojtíšek, a pracovníci Vaculík, Strnad a externí pracovníci, divadelní herci Michal Němeček, Bílek, Volek, Novotný, Prýmek a jiní, dále pak lidé jako Raiman, Albrecht, Tomášková, Žemlička, mají velkou odpovědnost za rozvinutí masové protisovětské, antikomunistické hysterie, za vyvolávání šovinismu a nacionalismu mezi širokou veřejností a mládeží.

K příchodu spojeneckých vojsk zaujali od 21. 8. 1968 představitelé OV KSČ krajně nezodpovědný postoj. Vrcholnou antisovětskou hysterií prohlubovali a dále stupňovali.

V postojích vedoucích funkcionářů OV KSČ i státních orgánů definitivně zmizel jakýkoliv stín třídního postoje a schopnosti samostatně se orientovat v základních mezinárodních otázkách a schopnost umět si odpovědět na otázky, jaké jsou základní zájmy našeho lidu, strany a socialismu.

Po tragických událostech v ranních hodinách dne 21. 8. přikročuje OV KSČ k celé sérii různých opatření, kterými dokumentuje svou neschopnost reálně ocenit situaci a nesmyslnými dobrodružnými činy vytváří nebezpečí dalšího vyhrcoení situace ve městě.

OV KSČ v Liberci vyhláší přechod do ilegality. Při provádění různých opatření k přechodu na ilegální práci se výrazně exponovali Belda, Kábele, Pavlovič, Volek a další.

Vyjmenujme některá opatření k zajištění přechodu na ilegální práci. Tak např. skupina funkcionářů byla odeslána na náhradní pracoviště na Novou louku v Jizerských horách.

Dne 23. 8. 1968 tehdejší tajemník OV Václav Pavlovič žádal na armádě uvolnění a uvedení do chodu rádiové stanice pro potřeby OV KSČ. Do provozu byla uvedena jedna vysílačka na rušení „Vltavy“ a současně byly na kratší dobu zaměřovány vysílací stanice spojeneckých vojsk. Pro rozvoz štvavých tiskových materiálů dal vojenský útvar k dispozici menší počet vozidel.

Další vysílačka na pokyn Ladislava Beldy a Václava Pavloviče byla uvedena do provozu v PZO Skloexport. Navázala spojení se západoevropskými zeměmi i stanicemi SSSR. Řízením vysílačky byl pověřen ing. Gotthard, delegát tzv. XIV. sjezdu.

Dne 23. 8. schvaluje POV KSČ řadu organizačních a politických opatření. Mimo jiné rozhoduje se poslat dopis do Žitavy s protestem proti „násilné okupaci“.

Zvláštní zmínky zasluhují události, ke kterým došlo dne 27. 8. 1968 po návratu presidenta republiky Ludvíka Svobody z Moskvy a po jednání ÚV KSČ. Vzápětí poté, co s. Svoboda pronesl svůj projev, vyzývající k zachování rozumu a klidu, vystoupil v městském rozhlase s krajně šovinistickým projevem L. Belda jménem OV KSČ, a projev ukončil slovy „Lépe než žít na kolenou, raději ve stoje zemřít.“ Od 18.00 hod. téhož dne se konala na náměstí Bojovníků za mír demonstrace, na které opět se šovinistickými projevy vystoupili L. Belda a J. Moulis. Po skončení jejich projevů odešli četní občané k horním kasárnám liberecké posádky a domáhali se vydání zbraní. V těchto dnech se dostavil do kasáren i A. Navrátil z Libereckých tiskáren a žádal, aby mu útvar vydal k zabezpečení úkolů OV KSČ samopaly. Stačilo jen, aby si stejně nezodpovědně jako vedoucí představitelé OV KSČ a města

Liberce počínal třeba jen jediný ze zodpovědných velitelů útvaru, a mohlo dojít v městě Liberci ke katastrofě nedozírných rozměrů.

Stejně nezodpovědně si počínali vedoucí činitelé OV KSČ, především L. Belda, při tak závažné stranické záležitosti, jako je přijímání nových členů do strany. V masovém nákladu byla v Libereckých tiskárnách vytištěna přihláška do „Dubčekovy komunistické strany“, jejíž text vyjadřuje jako podmínku členství rozhodný boj KSČ proti násilné okupaci ČSSR, přihlášení se „k demokratickému socialismu“ a přitom zcela neologicky je v textu přihlášky obsažen závazek, dodržovat stanovy strany a plnit její program. Nevázaný antisovětiismus a popření zásad marxismu-leninismu, to byly nové podmínky pro přijímání nových členů do strany.

OV KSČ v Liberci vydal prozatímní členské průkazy KSČ, na základě vyplněného a výše popsaného formuláře přihlášky. Bylo jich vystaveno celkem 112.

Do Polska a NDR byly vypouštěny po vodě i v balóncích štvavé letáky. Tyto akce zajišťoval Z. Sláma v době, kdy L. Belda zastupoval V. Pavlovič, ačkoliv nebyl členem OV. Na hranicích NDR byl nasazen i rozhlasový vůz, který vysílal výzvy do této sousední země.

Ke zvláštním opatřením došlo i na úseku zajišťování materiálních podmínek přechodu do ilegality. L. Belda s V. Pavlovičem požadovali na hospodáři OV KSČ, aby vybrané peníze pro ÚV KSČ i další peníze z banky rozdělil na 10–12 vkladních knížek. Automobily OV KSČ měly být převedeny na nové majitele. Opravdu, takováto opatření, resp. snažit se realizovat je, vzbuzuje podivné pocity.

Dne 24. srpna 1968 v 6. mimořádném vydání Vpředu L. Belda pod názvem „Zpověď delegáta“, hodnotí situaci ve straně a XIV. sjezd. Vystoupení L. Belda se objevuje v tomto listě společně s antisovětskými útoky, které si vymýšlel redaktor Strnad a další podobní „tvůrci“. Ve své Zpovědi L. Belda mj. tvrdí: „...že XIV. sjezdu hrozilo každou minutu rozehnaní silou okupantských vojsk.“ Sjezd podle L. Belda odebral mandát starému ÚV, odstranil nebezpečí recidiv politických ztroskotanců a zvolil nový orgán s novými lidmi, kteří jsou s to přisáhnout k normalizační poměří a k rozvoji demokratického socialismu v naší vlasti. Tento krátký článek ukazuje, jak hluboko klesla úroveň teoretického myšlení bývalého vedoucího tajemníka OV KSČ a k jakým protistranickým útokům se dokázal za této situace propůjčit.

Jeho netřídni a nacionalistický postoj ukazuje i jeho vystoupení 16. 9. 1968, kdy mimo jiné tvrdí, že tvrdá, až neuvěřitelná skutečnost vzvedla sílnou vlnu politického sjednocení všech sociálních vrstev a nemálo přispěla k národní hrdosti a soudržnosti v řadách našich občanů. L. Belda míní, že OV KSČ a jeho předsednictvo celkem obstály v této první těžké zkoušce. Pravý opak je však pravdou. V celé republice nelze snad nalézt obdobný případ hlubokého poklesu a nezodpovědného jednání ze strany vedoucích představitelů okresního výboru KSČ a jeho předsednictva. Tajemník pro ideologickou práci V. Pavlovič po oznámení výsledků moskevských dohod vystupoval s návrhy na rozpuštění celé okresní organizace a její vystoupení z řad KSČ.

Povšimněme si některých dalších stránek ilegální činnosti, organizované vedoucími představiteli OV KSČ.

Mezi ředitelům Libereckých tiskáren a V. Pavlovičem byla údajně učiněna telefonická dohoda o tom, že tiskárna vytiskne všechny požadované tiskoviny. Byly ovšem vytištěny i další tiskoviny z iniciativy tiskárny, které pak funkcionáři OV KSČ schvalovali dodatečně a prostě se k nim připojovali. Do tiskárny docházeli z OV KSČ a z tzv. „kulturní skupiny č. 44“ liberecké radnice, lidé ve funkci spojek a předávali k tištění ma-

teriály. Původ materiálů nebyl ověřován. Systém práce fungoval jaksi automaticky.

V tiskárně byl vytvořen tzv. štáb, který připravil ilegální tiskárnu na další náhradní pracoviště. Vystupňovanou protisovětskou, nacionalistickou psychózu pomáhal v závodě spolu s A. Navrátilem udržovat i A. Kábele. Velmi často zde hovořil k pracujícím, přinášel zprávy ze zasedání „XIV. sjezdu“, vysvětloval názory Smrkovského, Kriegla a dalších.

Pracovníci tiskárny se nechali zneužít i k tak nehorázně záležitosti, jako bylo vytištění falsifikátu sovětské Pravdy s textem, který měl sovětským vojákům vysvětlit „historický omyl“ při jejich vstupu na naše území.

Se souhlasem rady MěstNV zasedala v srpnových dnech v liberecké radnici tzv. rozhlasová a tisková skupina, jejímiž členy byli Hochman, arch. Masák, ing. Hubáček, spisovatel Havel a Kundera, členka NF Tomášová a herec Jan Tříška, dále dr. Neuman a ing. Lžíčař a jiní. Tato skupina se podílela na zpracování některých tiskovin a letáků, které byly v srpnových dnech vydávány.

Byl v ní, ještě jako rukopis, čten leták „Všem občanům“ — kontra-revoluční platforma liberecké reakce a pravice, a to v noci z 25. na 26. 8., asi kolem 4.00 hod. ranní. J. Moulis nechal definitivní text letáku telefonicky odsouhlasit podepsanými signatáři.

V tomto období ve smutné roli pokračovaly nadále okresní noviny, které byly dočasně přejmenovány na Svobodný Vpřed. Časopis plně tlumočil agresivní protisovětskou linii a používal k tomu všeho, co bylo dobré ke špinění SSSR a NDR. Některé materiály měly až příchut' rasistického šovinismu. Zde je třeba připomenout mimo jiné různé kreslené „vtiry“, ale zvláště otřesně musí zapůsobit to, jakým způsobem byl ve Svobodném Vpředu zpracován a publikován článek „Jednání pod sovětskými bodáky“, údajný rozhovor nepodepsaného redaktora s neimenovaným členem České národní rady. Článek si vymyslel od prvního do posledního písmene redaktor Strnad a publikoval jej na stránkách časopisu.

Ještě dne 6. 1. 1969, tedy po listopadové rezoluci, na plénu OV KSČ ing. Srpová kladně hodnotí činnost Svobodného Vpředu v srpnu 1968. Časopis podle jejích slov sehrál velice pozitivní úlohu.

Další zvlášť výraznou stránkou činnosti v ilegalitě je působení libereckého rozhlasu.

Podle svědectví očitých svědků panovala v libereckém rozhlasu v těch dnech nevázaná anarchie. Do rozhlasového mikrofonu mohl mluvit prakticky každý, kdo se do budovy rozhlasu dostal. V budově se neustále pečovalo několik desítek známých i neznámých lidí, kteří „spolupracovali“ na sestavování rozhlasových relací. Hlavní slovo měl redaktor Strnad, který soustavně zásoboval vysílání hrubými smyšlenkami nejen proti armádám Varšavské smlouvy, ale i proti národům Sovětského svazu. Pod doimem této hvsterie došlo ke strhnutí sochy Rudarmejce v parku Lidových sadů. Marně se hledá dokument z éry pravičáků, odsuzující tento vandalismus.

Okresní organizace zle doplatila na to, že na červnové mimořádné konferenci 1968 byli zvoleni delegáti sjezdu v takovém sociálním složení, jaké vyhovovalo, až na výjimky, právě pravičákům. Po „sjezdu“ se tak ani plénem, ani ZO KSČ nedověděly pravdu o podvodu, který byl před stranickou veřejností tajen. Ti, kteří byli „dovoláni“ k informací, se k jeho „výsledkům“ hlásili, jako Kábele, Belda, Raiman, Gotthard, Lašek, Mráz a oponovali názorům, že by šlo o nelegální, protistranické pikle s cílem ovládnout stranu, v dané situaci zdiskreditovat SSSR a země Varšavské smlouvy a hnát národ třeba do bratrovražedného boje.

To pochopí každý, kdo si přečetl do nynější doby zveřejněné materiály. Odpor řady delegátů již na „sjezdu“ dával podnět přemýšlet a rozhodovat se pro stranu, nebo pro zradu.

Ani taková zkušenost nestačila k odklonu od této protistranické politiky, naopak, okresní organizace byla řízena k podpoře představitelů pravice.

Dne 3. 10. 1968 se v Liberci schází společné zasedání předsednictva OV KSČ Liberec a Jablonec n. N. Přizváni byli „delegáti sjezdu“ a pracovníci aparátu. Cíl: donutit listopadové plénum ÚV, aby byl svolán ustavující sjezd české KS a XIV. sjezd a řešeny „některé kádrové otázky“. Aktiv sdělil, že „...naše ZO KSČ nedopustí odvolání z funkcí Dušička, Smrkovského, Černíka, Špačka.“ Komise ve složení Pavlovič, Fišar (Liberec), Vízek (Jablonec), připravila příslušnou rezoluci. Poslána k rukám J. Špačka. Inspirace přišla od Václava Pavloviče a zejména Antonína Kábeleho, který jako člen jedné přípravné komise „důvěrně“ sdělil, že „...přesto, že jsou materiály připraveny, sjezd bude odložen, protože druhá strana nemá zájem...“

Když vše upekli a poslali rezoluci Špačkovi, jménem všech ZO KSČ okresu, teprve pak se na ZO KSČ obrátili, aby reagovaly. To aby se nevědělo, že se něco dělalo za jejich zády, že se manipuluje s jejich myšlením.

Dne 14. 10. 1968 se POV KSČ v Liberci zabývá znovu přípravami pléna ÚV. Belda doporučuje: „...zůstat u osvědčeného způsobu vyjadřování názorů ZO KSČ formou rezolucí směrem k ÚV“. Fišar požadoval, aby na zasedání ÚV byly přítomny delegace POV z celé republiky: „...a snažit se co nejvíce o vytvoření možnosti ovlivnit plénum ÚV.“ A navíc doporučit, aby ještě před plénem ÚV byla svolána celostátní porada celých předsednictev OV KSČ.

Kdyby jim tehdy šlo o podporu politiky, směřující k uklidnění, k odstranění škod napáchaných pravičáky a kontrarevolučními elementy, nemuseli takovéto nátlakové akce vymýšlet. Ti, co takový stav zavinili, jim byli milejší, než sovětská vojska, druhá generace našich osvoboditelů.

Přestože listopadové plénum nesplnilo jejich očekávání, formálně se k němu přihlásili. Ale zároveň znovu prokázali, že jim jsou cizí stranické stanovby, zejména vůdčí organizační princip, demokratický centralismus. A. Kábeleho, tehdejšího předsedu OV KSČ, například vůbec nevrzulo, že studenti VŠST chtějí organizovat stávkou proti výsledkům pléna a navíc dal souhlas k vysílání jejich výzvy v rozhlasu po drátě. L. Belda zase ve výzvě neviděl nic nebezpečného.

Plénum OV dne 23. 11. 1968 v úvodu usnesení má řadu výhrad k listopadové rezoluci ÚV, opakuje svoje stanovisko, vyjádřené již v nátlakové rezoluci před tím. To byl jejich „přínos“ pro východisko z krize.

Dnes, po zkušenostech a prostudování materiálů, můžeme konstatovat, že to byl nebezpečný hazard, produkt opuštění třídních pozic a přechodu, až na buržoasní taktiku „čím hůře — tím lépe“. Ať již z jakéhokoliv důvodu, stále více se zužuje informovanost ZO KSČ. Materiály, zejména ukazující pravdu, jsou stále více zatajovány, nedávají se k dispozici organizacím. Mezi nimi dopis PÚV KSČ o vzájemných stycích se sovětskými vojsky. Dopis došel na OV KSČ dne 15. 11. 1968, četl ho L. Belda a přidělil Kulovanému, tehdejšímu taj. politickoorganizačního oddělení OV. V materiálech po informaci OV KSČ a ZO KSČ se objevuje až 6. 1. 1969. Jak chápali politiku strany, jak opustili pozice internacionalismu a ohřívají v sobě jed nacionalismu a šovinismu, o tom svědčí fakt, že přes jednání v POV 20. 1., 3. 2., 17. 2., 3. 3. (10. 3. informovali plénum OV), 31. 3., 14. 4., 28. 4., nebyl přijat navrhovaný plán styků. Při jednáních se zvláště antisovětskými poznámkami vyznačovali členové před-

sednictva Kábele, L. Belda, K. Jiránek, V. Fišar, V. Holanec. Z jejich invektiv číší nacionalistická uraženost a zloba v rozporu s listopadovou rezolucí ÚV KSČ, ke které se v OV KSČ v Liberci přihlásili. Nabízí se nutně otázka, jak dlouho by byl dopis ÚV KSČ ještě utajován, nebýt rozruchu kolem besedy soudruhů z LVZ a dalších, se sovětskými důstojníky ve Zlatém lvu dne 18. 12. 1968. Nebo kolem styků soudruhů ze Státní bezpečnosti a postupně některých dalších starých členů KSČ apod. Na tyto soudruhy byly připravovány vyhazovy ze závodů (LVZ), disciplinární řízení a i „vyřazení z národa“. Zato nikde v jednání orgánů není ani náznak jít iniciativně ve smyslu dopisu PÚV KSČ, přesvědčovat v ZO KSČ o těchto možnostech, jako jedné z cest při normalizaci vztahů se SSSR a zatlačování protisovětských nálad a propagandy. Místo toho však nastupovalo oportunistické ustupování náladám živěným z mnoha stran. Jen ne zásadový postoj a upřímné hledání cest stranického boje za internacionální politiku strany.

Vedle uvedených skutečností stojí za zmínku připomenout, že tehdejší „demokratická“ rada MěstNV v Liberci, a konkrétně Jiří Moulis, zakázala prohlídku radnice sovětským vojákům. Táž rada, která však vyznamenávala i chuligány zlatým klíčem za jejich „vlastenectví“ v srpnu 1968 a která jinak nečinila nikomu obtíže při návštěvě radnice, ani revanšistům z NSR.

Dne 21. 12. 1968 bylo svoláno plenární zasedání OV KSČ, které podle svého rozhodnutí z 25. 11. 1968 mělo projednat a přijmout postupový plán realizace listopadového pléna ÚV KSČ. Nesešlo se v počtu, aby bylo usnášeníschopné.

Dne 6. 1. 1969 na plénu OV KSČ se již v referátě L. Belda dostává do rozporu s listopadovou rezolucí, při hodnocení od ledna nesprávně zlehčuje pravicové nebezpečí, nezmiňuje se o „2000 slovech“, natož aby je odsoudil. Ke sdělovacím prostředkům je bez kritiky, pouze konstatoval, nesprávně hodnotil vstup vojsk apod. Není divu, že diskuse potom vyzněla v duchu příspěvků Jitky Srpové, která vysoce hodnotila Svobodný Vpřed, Flégla, který nechtěl nic slyšet o imperialistickém nebezpečí apod.

Dne 6. 2. 1969 plénum OV přijímá nezásadovou zprávu POV, že „... v rámci okresu, mimo několik vylepených plakátů, nedošlo k rušivým jevům v souvislosti se smrtí Jana Palacha, a že i průvod studentů městem proběhl klidně a spořádaně“, že šlo o demonstraci nepřátelských sil z VŠST, se neřeklo. Tedy dál se nezásadově ustupovalo a nesnažilo se kriticky vyhodnotit tyto tehdejší protistátní a protistranické provokace.

Nebylo proto divu, když protisocialistické a protisovětské živly viděly, že si mohou dovolit vše, bez nebezpečí represe, že zorganizovaly v březnu 1969 antisovětské vystoupení po hokejovém utkání CSSR — SSSR. A troufaly si na věži radnice spálit sovětskou vlajku. Rada MěstNV se usnesla, že to vlajka nebyla. Paradoxem je, že ministerstvo vnitra bylo donuceno opravit zprávu, že by se tu zapálilo auto. Tedy auto ne, ale zato hořela vlajka, a o tom se nepsalo.

Oportunismus bujel přesto, že zřejmě jako vždy, úplně formálně L. Belda dne 16. 9. 1968 v úvodním slově došel až k tomuto názoru: „v následujících týdnech se jistě i my dostaneme k hlubšímu zhodnocení politického vývoje, ale myslím, že již dnes si přesněji uvědomujeme, že jsme v některých případech neodpovídali dost důrazně a jasně těm, kteří zcela otevřeně vystupovali proti straně, a že jsme v tom směru byli do určité míry naivní a mysleli si, že se názorové rozdíly dají řešit jen diskusí, jednáním apod.“ To prohlásil a vzápětí organizuje nátlakovou akci proti ÚV. Stejně jako když se nestyděl jet do SSSR „inter-

nacionalisticky“ vystupovat a vrátit se domů a „naivně“ věřit, že protisovětské živly ustoupí před jeho mírným slovem.

Kurs politiky OV KSČ se nezměnil ani po dubnovém a květnovém plénu roku 1969. Nečelilo se výpadům proti kádrovým změnám. Nešlo se diskutovat do ZO KSČ, kde řada členů položila legitimace atp.

Na to nebyl čas a myšlenky. Ty šly cestou nové taktiky, která zněla dle Z. Raimana: „udržet co se dá, co se nedá, pak pustit a zaujmout nové pozice“.

Maloměšťáctví, čišící z těchto postojů je zřejmé. Tak jednají pouze ti, jimž je lhostejný osud strany, kteří své velikášství, hru na moc povýšili nad zájmy strany. Až sem zavedl tyto funkcionáře revisionismus, jako konečně vždy a každého.

Ne sebekriticky zhodnotit, uznat chyby, pochopit změněnou situaci, být vděčen, že za „naivitu“ podobných, jen díky internacionální pomoci vojsk Varšavské smlouvy, neplatily naše národy řáděním bílého teroru, jako v Maďarsku 1956. Popírat úlohu dělnické třídy, politické vedení státu, diktatury proletariátu, znamená vždy opuštění marxismu-leninismu.

To je objektivní zákonitost vývoje revisionismu a oportunismu k buržoasní ideologii. Projevilo se to v reagenci na leták „Pravda o mocných na severu Čech“.

I když si pravice na OV KSČ dala dost práce, aby po sobě nezanechala mnoho usvědčujícího materiálu, přece jen nemohla zničit vše. To, co zůstalo, včetně našich zkušeností, stačí k tomu, aby se dokázalo, že:

1. Pravice na Liberecku byla organizovanou silou, ideologicky i politicky spojenou s pravičáckými představiteli v ÚV. Základnu tvořilo oportunistické vedení OV KSČ, které se samo vzdalo uplatňování vedoucí úlohy, orientace na dělnickou třídu a postupně přešlo na šovinistické antisovětské pozice. Předsednictvo OV KSČ zklamalo jako celek a nese plnou odpovědnost za politický vývoj v letech 1968—1969.
2. Pravdu měli marxismu-leninismu věrní členové strany, zejména starší členové a další obětaví funkcionáři, kteří přes různá příkoří, diskriminaci a fyzické napadání před, ale zejména po listopadovém plénu ÚV, vyvíjeli úsilí, aby se členům strany i veřejnosti dostalo pravdivých informací. Rozšiřovatelé „Zpráv“, letáku „Pravda o mocných“ a dalších materiálů, organizátoři Tribuny, vykonali revoluční dílo, podstatně přispěli k zformování zdravého jádra okresní organizace.

Ještě v polovině roku 1969 působila liberecká pravice ve stranických a státních orgánech v plné síle. Neexistovala jedna pravicově oportunistická nepřátelská akce ve státě, aby nebyla v Liberci podporována. Ostře bojkotovala nové Husákovy stranické vedení a tvrdě bojovala proti liberecké levici.

Jen pomalu postupovala diferenciace ve straně. Levice narážela na veliké těžkosti, mnohdy musela používat ilegálních i poloilegálních forem práce. Nepřátelské síly na Liberecku každý projev internacionalismu a pokrokovou práci levice přibíjely na pranýř.

Když se stala situace liberecké pravice i pro tehdejšího vedoucího tajemníka Kreperáta na KV KSČ neudržitelná, těsně před svým odchodem nechal provést změny u nejzatvrzelejších pravicových funkcionářů. Z předsednictva OV KSČ v Liberci odchází z funkce Kábele, Belda, Pavlovič a další. Byla to zatím jen jejich resignace, k vyloučení došlo později. A to až po změně složení celého OV, do kterého byli kooptováni noví členové.

Do čela liberecké organizace byl postaven jako vedoucí tajemník Štěpánek a do předsednictva se dostali noví soudruzi.

Přes tyto změny politická situace v okrese se nedala zvládnout. Pravice držela pevně v rukou své pozice. Dokumentem pro toto období je

vystoupení kontrarevolučních sil v srpnu 1969. Liberec, jako třetí město ve státě, se stal dějištěm kontrarevolučního vystoupení, na němž kontrarevoluce demonstrovala svoji sílu.

Do ulic vyšli chuligáni, zfanatizovaná mládež a političtí dobrodruzi. Napadali pokojné občany, ničili obchody, stavěli barikády, zapalovali veřejný majetek a provolávali protistátní a protisocialistická hesla.

To vše dělali za podpory i některých libereckých občanů, kteří stáli s nimi na stejných pozicích. Bylo to vystoupení protisocialistické a protiinternacionální. Byla to poslední snaha postavit se otevřeně proti nové politice ÚV. Bylo to vystoupení kontrarevoluční. Bylo likvidováno za pomoci ozbrojených složek v Liberci, Bezpečnosti, Lidových milicích a armády. Za pomoci pancářových vozů a požárníků. Škody politické a na majetku se nedají vyčíslit.

V srpnu 1969 došlo v Liberci k poslednímu otevřenému vystoupení reakčních sil, které nutno připsat na účet těm, kteří za celé období tzv. obrodného procesu „seli vítr a sklídili bouři“.

Po srpnových událostech v roce 1969 se začíná rychleji prosazovat liberecká levice. Postupně dochází ke kooptaci nových členů do předsednictva a OV. Do těchto orgánů jsou vybíráni soudruzi, kteří neohroženě vystupovali proti liberecké pravici. KV KSC uvědomuje si těžkou situaci v Liberci a posílá nám na pomoc zkušeného funkcionáře soudruha Luxe, který pomáhá v očistě vedoucích stranických a státních orgánů.

Odchodem nejzatvrzelejších pravičáků z okresních orgánů se stupínek po stupínku začíná obnovovat a prosazovat nová linie strany, kterou realizoval ÚV.

Očista OV od pravicových funkcionářů byla etapová. Dokončena byla až pohovory. Těsně před pohovory odchází z předsednictva pět členů proto, aby v předsednictvu byli soudruzi, kteří by byli zárukou budoucí očisty celé liberecké organizace.

IV.

Národní výbory v našem okrese byly citelně zasaženy působením pravicových sil, což se odrazilo v činnosti okresního, městských i místních národních výborů. Vliv Skákala, Menšíka, Bayera a dalších byl dlouho velmi silný.

Protistranická a protisovětská politika, emoce i hysterie měly své nositele i v mimostranických orgánech a institucích. I tam probíhalo pod vlivem politiky OV KSC odhalování pravičáků a kontrarevolučních přísluhovačů velmi pomalu a šlo ještě váhavěji než v OV KSC. Nacionálně šovinistické nálady byly dlouho živeny. Několik jedinců, kteří se v určitém čase postavili na správné marxisticko-leninské pozice, nenacházeli širší podporu. Někteří poslanci se stali pasivními, jiní začali znovu pracovat až po listopadovém plénu ÚV KSC, další se vrátili ke své veřejné činnosti ještě později a někteří až po dubnovém plénu ÚV KSC.

Není divu, že tehdejší rada ONV nedokázala odsoudit kontrarevoluční pamflet „2000 slov“, mířící právě proti národním výborům a jejich funkcionářům, když většina tohoto orgánu se ocitla na šovinistických a postupně až na protisovětských pozicích, a to v rozporu s ústavou, zákony a mezinárodními konvencemi.

V rozporu s pravdou, přesto, že ONV byl a je vybaven právnicky vzdělanými funkcionáři, obsahovala provolání „Ke všem občanům“ tvrzení, že „...obsazení našeho území cizími vojsky... porušuje zásady mezinárodních vztahů a mezinárodní právo“.

Tehdejší rada ONV pracovala a zasedala permanentně — byť ne vždy celá — ale její rozhodnutí byla jednomyslná. Členy rady mj. byli: M. Skákal, ing. Menšík, Otakar Smělý, dr. Rudolf Bayer, Věra Hrušková.

Rada se plně postavila za tehdejší netřídní a nemarxistické prohlášení tehdejšího předsednictva ÚV KSČ, z vlastní iniciativy vydala v období mezi 21. a 28. 8. 1968 několik rezolucí a výzev odporujících třídním a internacionalistickým zásadám marxisticko-leninské politiky.

Internacionální pomoc bratrských zemí Varšavské smlouvy na obranu socialismu ohroženého kontrarevolučním spiknutím a akutním nebezpečím bílého teroru, označila za okupaci.

Dne 22. 8. 1968 v 15,00 hodin se sešlo mimořádné plenární zasedání ONV, kde M. Skákal v referátě rozdmýčoval protisovětské vášně. Mimo zkresleného výkladu událostí v Liberci, v rozporu se skutečností tvrdil, „že okupační vojska se snaží znemožňovat práci ústavních orgánů“, útočil na „kolaboranty“ v ÚV KSČ a vládě apod. Situaci dokresluje, že v diskusi vystoupilo ve shodě s ním 22 účastníků zasedání. V tomto duchu také plénum přijalo provolání a usnesení.

Dne 23. 8. 1968 mimořádná schůze rady mj. souhlasí s výsledky nelegálního sjezdu a zdůrazňuje zejména jeho požadavky „odchod okupačních vojsk, a v případě překážek zahájení generální stávky na celém území republiky ve 12.00 hodin“.

Týž den odpoledne rada vydává nestoudný pokyn, „aby v případě pokusu okupačních jednotek odebírat zboží z prodejen, bylo vyžadováno povolení příslušných národních výborů“. Dále vzala na vědomí a schválila výzvu inspekce Požární ochrany v okrese „odmítat pomoc okupačním jednotkám při hašení požárů a jakékoliv pomoci“.

Dne 28. 8. 1968 v 9.00 hod. rada ONV — v obvyklém složení — projednala stanovisko ke komuniké o jednání v Moskvě: „jsme všichni překvapeni, hluboce zarmoucení a otřesení. Toto komuniké svědčí o tom, že bylo přijato pod nátlakem a jednání byla vedena za nenormálních podmínek. Výsledky jednání jsou nepřijatelné pro lid obou našich národů, protože jsou v rozporu s jeho vůlí a požadavky, které v uplynulých dnech okupace jednoznačně vyjádřil. Trváme na tom, aby výsledky jednání byly projednány Národním shromážděním a vládou republiky, a aby oba orgány před svým rozhodnutím, si ověřily stanovisko ke zveřejněnému komuniké všelidovým hlasováním (plebiscitem).“

I nadále udělá rada vše pro to, aby byl zachován klid a nebyla okupantům zavdána příčina k zásahu.“

Jestliže první den příchodu spojeneckých vojsk byl nesprávně pochopen pod vlivem nemarxistického prohlášení PUV KSČ, pak je ale sotva možno to samé tvrdit ještě 28. 8. o Komuniké z jednání v Moskvě.

Postoje rady ONV jsou ovlivněny nacionalistickou, šovinistickou propagandou sdělovacích prostředků, ale i jejich přímých nositelů na ONV.

Jak jinak by se mohlo stát, že rada ONV dne 15. listopadu 1968 schvaluje hlasy všech přítomných, proplacení faktury 115 234,40 Kčs za štvavé, protisovětské tiskoviny. Podle zdůvodnění „měly zajistit jednotu a organizovanost lidu.“

Znovu o tom rada jednala 3. dubna 1969. Zřejmě „v duchu“ listopadové rezoluce se dohadovalo, na návrh dr. Bayera, zveřejnit, že částku rozhodla proplatit rada ONV, ne M. Skákal (jak uváděl leták „Pravda o mocných na severu Čech“). Dále, že k přehodnocení srpna je příliš krátká doba, ale že je potřeba zjistit pisatele ilegálních letáků. Proč?

Dne 3. 4. 1969 rada jedná o letáku „Pravda o mocných na severu Čech“. Její stanovisko: „odsuzuje jeho nepravdivý obsah ve vztahu k ONV a nepřijatelnou formu publikace. Vyslovuje plnou důvěru předsedovi ONV

Skákalovi. Ztotožňuje se se stanoviskem předsednictva OV KSČ v Liberci, týkajícím se ONV ze dne 31. 3. 1969, a žádá orgány prokuratury a bezpečnosti o vyšetření původců této ilegální tiskoviny. Toto stanovisko jménem rady ONV bylo zasláno všem MěstNV a MNV v okrese. Jak předsednictvu OV KSČ, tak i radě ONV, k obhajobě nemarxistické nacionalistické pozice byla dobrá každá lež.

A to vše bylo již v době, kdy vliv zdravého jádra strany se rozšířil natolik, že začalo silit volání po energické změně politiky a stále otevřeněji byla odmítána a kritizována zkrachovaná Dubčekovská politika na všech úrovních stranického a státního vedení a řízení.

V dubnu 1969 již přece nemohlo jít o pomýlení, emoce, či omyly. Ale o pravicově oportunistickou, nacionalistickou pozici. O neschopnost a nechuť podrobit svoji práci a postoje zásadové kritice a udělat závěry v zájmu lidí, jimž odpovídají. Místo toho ještě funkcionáře nižších národních výborů nepravdivě a lživě informovali, ve snaze zdiskreditovat zdravé jádro strany.

Tak např. leták „Pravda o mocných na severu Čech“ vyšel v březnu 1969 a již 3. 4. 1969 ho projednala rada ONV a 17. 4. plénum ONV. Ale listopadová rezoluce ÚV KSČ ze dne 17. 11. 1968 byla projednána až 30. 1. 1969, tj. za 2½ měsíce. Vyslovilo jí sice plnou podporu, ale další politika a činnost ONV byla s ní v rozporu. Ovoce této ostudné politiky sklídili pravicovní představitelé ONV v srpnu 1969, kdy ti jejich „rozradostnění sportovci“ se pokusili násilnými akcemi vyvolat chaos a prokázat, že komunisté nejsou s to udělat pořádek. Spekulovali s diskreditací SSSR. Sami tak dali odpověď, zda u nás byly protisocialistické, kontrarevoluční síly.

Ke změně dochází až po dubnovém plénu ÚV KSČ. Konečně 28. 4. 1969 rada ONV schválila (což bylo uloženo předsednictvem ÚV KSČ už v listopadu 1968) navázání styků se sovětskými vojsky.

K analýze však orgány ONV nepřistoupily, a proto nedocházelo k očistě od pravičáků a nenapravitelných šovinistů. Tato nezásadová práce ONV ovlivnila ostatní národní výbory, zejména MěstNV v Liberci a v dalších městech a obcích okresu.

Rozbor politické činnosti MěstNV je zvlášť zpracován a zhodnocen městským výborem KSČ.

Je nutné konstatovat, že se na MěstNV v Liberci, okolo J. Moulise, L. Prokeše, B. Skrbka, vytvořily podmínky pro postupný přechod až na pravicově oportunistickou politiku, zejména na politiku šovinistickou a protisovětskou.

Nezdravé vztahy, vytvořené mezi orgány a funkcionáři ONV a MěstNV v Liberci, velikášství představitelů MěstNV, zejména pozice J. Moulise a jeho úsilí za dosažení uznání Liberce jako statutárního města, těsný styk s mnohými pravičáckými představiteli v centru, vytvořil základnu pro politiku a stav, která vedla k nadutosti, přehlížení ostatních a dále až k úplnému politickému bankrotu. Nedokázali pochopit jednoduchou věc, že spojenecká vojska nemohla přijet jinak, než přijela, tj. na pomoc socialismu. A že vojska, která by přijela s takovým posláním, jaké pravičáci a kontrarevolucionáři přisuzovali sovětským vojskům, by asi sotva dovolila tak dlouho se nechat osočovat a provokovat z liberecké radnice a rozhlasu.

Analýza, která je zpracována, obsahuje fakta, svědčící o široké organizaci a „kádrovém“ zabezpečení, zejména protisovětských a šovinistických akcí, nejen v srpnu 1968, ale až do odchodu Moulise, Prokeše a Skrbka z funkcí.

Ani MěstV KSČ v Liberci zřejmě pro neúplnost informací tehdejšího

předsedy A. Křečka, nedokázal kriticky jejich oportunistické a protisovětské postoje odsoudit. Naopak jim veřejně za jejich práci poděkoval.

☆

Příchod O. Tlustého do vedoucí funkce odborového orgánu v okrese posílil progresivistické tendence a pravičáckou dezintegrační politiku v odborech.

A znamenal postupný přechod na antisovětské tendence, kam svou osobní angažovaností zatáhl i další funkcionáře orgánu a pracovníky aparátu. ZV ROH v celém okrese byly zkresleně informovány o situaci a jejich příčinách, vyvíjelo se úsilí získat dělníky a váhu jejich mínění do protisovětské hysterie.

Na jedné straně vyzývali ke klidu, ale hned spěchali s veřejnou podporou neutrality, označováním vstupu spojeneckých vojsk za okupaci, jak o tom svědčí projev O. Tlustého v rozhlase po drátě, který zřejmě nenapomáhal ke klidu.

Okresní odborový orgán se plně angažoval v organizování a podpoře stávkových výborů. Nečelil útokům na poctivé komunisty v ZV ROH. Formálně se přihlásil k listopadové rezoluci, ale do poslední chvíle podporoval pravičácký kurs Dubčeka.

Nepřijal jednoznačně výsledky dubnového pléna ÚV 1969. O. Tlustý před okresní odborářskou konferencí, kde se znovu ucházel o důvěru, v rozhlase po drátě ještě dále vyhlášoval samostatnou politiku odborů, nezávislou na nikom, tedy ani ne na politické linii KSČ, i když prý soudruh Husák o odborech na plénu nemluvil.

Podstata politiky odborových orgánů v okrese byla v tomto období oportunistická, přerostla v politiku šovinistickou, protisovětskou. Hodně funkcionářů ještě do srpna stálo na správných pozicích, ale dali se strhnout později k jejich opuštění.

Nezásadovost, nepevnost, oportunismus, antisovětiismus, ovlivňovaly ostatní společenské organizace. Působilo na to, že vedoucí funkcionáři OV KSČ se vzdali uplatňování vedoucí úlohy strany a přestali s komunisty v organizacích NF pracovat.

Vládnoucí protisovětská hysterie vedla až k rozpadu okresní organizace SČSP. Zejména, když „Svobodný Vpřed“ uveřejnil výzvu k vrácení legitimací SČSP. V některých místech byly instalovány stolky, kde byly legitimace odebírány i mimo sekretariát OV SČSP a OV KSČ. Funkcionáři odboček byli dezorientováni. OV SČSP, ani jeho předsednictvo, se nepokusili funkcionáře odboček správně orientovat.

Nikdo z tehdejších vedoucích funkcionářů SČSP, zejména F. Hrabě, M. Kloz, se od této nehoráznosti nedistancovali a neučinili tak ani potom.

Teprve provedené kádrové změny, ustavení OV SČSP se strany věrných a přátelství SSSR oddaných soudruhů, znamená obrat. Iniciativa těchto funkcionářů se odráží ve stále rostoucím počtu odboček v závodech a v místech, v rostoucím počtu členů. V současné době je v okrese skoro 130 odboček, které mají přes 5000 členů. Nové předsednictvo OV SČSP se iniciativně pustilo do velké, politicky významné práce za obnovení přátelských vztahů k SSSR, k obnovení družby s okresem Kovrov, organizování výměnných zájezdů apod. OV KSČ to vysoce oceňuje.

Největší škody byly páčány v mládežnickém a dětském hnutí, při puštění dezintegrace. Byl to otevřený útok na jednu z vymožeností naší společnosti na jednotu mládeže.

Pomáhali mu sami funkcionáři mládeže, tehdejším předsedou Kovářem počínaje. Bez studu vedli dál rozbitou organizaci, na jejichž chybách

měli lví podíl. Nic na tom nemění, že příliš neuspěli, protože organizovanost mládeže, včetně pionýrů a skautů, nedosáhla více, jak 3800 členů.

O oportunismu a antisovětismu tehdejších funkcionářů mládežnického hnutí svědčí, že vyvíjeli iniciativu a aktivitu ve výrobě štvavých hesel v srpnu 1968, ale i odmítnutí účasti dětských organizací na oslavách SNP i s tím, že pracovníce aparátu při oslavách SNP odmítly předat květiny sovětským vojákům, tedy příslušníkům armády, která přinesla tolik obětí pro osvobození naší vlasti.

Celkově je možno na základě materiálů doložit, že v srpnových dnech a dlouho potom stály téměř všechny společenské organizace NF na pravicových pozicích, nepochopily a záporně hodnotily vstup spojeneckých vojsk. Hysterii vyvolanou antisovětskými živly, nejen, že netlumily, ale některé ji také rozdmýchávaly. Bylo jen málo funkcionářů, přesněji pouze jednotlivci se odvážili bránit, nebo zpomalovat některé akce. Tím vším byla poznamenána práce OV NF, kde obrat pokračoval jen velmi zvolna. Rozhodnější kroky byly udělány až po zářijovém plénu 1969, kdy byla ustavena konsolidační komise a postupně byla rušena a odvolávána nesprávná usnesení z let 1968/69 a byla obnovena práce stranické skupiny členů předsednictva OV NF.

Obdobnou situaci ukazují i analýzy státních orgánů.

Pravičácká pozice, zaujatá tehdejším náčelníkem VB Plačkem, se promítla v postojích některých příslušníků ke vstupu spojeneckých vojsk, ve vztahu k důslednému plnění Moskevských dohod a listopadové rezoluce.

Ve vedení i v organizacích duch pravičácké a nacionalistické politiky přežíval, i když se projevoval spíše pasivitou než veřejnými akcemi.

Podobně tomu bylo i v ostatních organizacích státních orgánů. Soudruzi, kteří zaujímali marxistické postoje se proti stávající psychóze jen velmi těžko a zvolna prosazovali, zejména tam, kde vedoucí pracovníci nezaujali otevřeně zásadní postoj.

I když se podobnými problémy též zmítala i ZO KSČ státní bezpečnosti, přece je dříve řešila a vyřešila. Spolu s vedením dokázala již brzy po srpnu 1968 založit odbočku SČSP a na počátku roku 1969 izolovat pravičáky, kteří chtěli dosáhnout odvolání náčelníka, když jako jeden z prvních organizoval styky se sovětskými vojsky. Neustoupil ani tlaku POV KSČ, které se tím dvakrát zabývalo, ač samo mělo od 15. listopadu 1968 povinnost tyto styky organizovat.

Většina členů této organizace, společně se zdravými silami na OO VB, se plně zapojila do formování stranického jádra a zúčastnila se všech pravičáky odsuzovaných „ilegálních“ akcí.

V ostatních organizacích byly definitivně řešeny tyto zásadní politické, ideologické a kádrové otázky až při pohovorech, které pomohly očistit stranu od nositelů pravicového oportunismu a revizionismu i od nositelů antisovětismu a pasivních členů strany.

Léta 1968-1969 v činnosti okresní stranické organizace budou vždy patřit k temným stránkám života, práce a bojů dělnické třídy a KSČ na Liberecku.

V tomto období pravicově oportunistické a revizionistické předsednictvo, spolu s některými členy a kandidáty i pracovníky aparátu okresního výboru, svými nezásadovými, protistranickými postoji a činností přispěli k úplnému rozkladu ideové, organizační a akční jednoty okresní stranické organizace.

OV KSČ, zvolený na březnové konferenci v roce 1968, v krizovém období neobstál. Nechal se vláčet POV, nepřijal ani jedno rozhodující usnesení proti pravicovému oportunismu a nepřátelským tendencím. Do-

volil, aby byla narušena celá organizační struktura stranických organizací. Nechal hanobit představitelům pravice na Liberecku dvacetileté budovatelské úsilí. Nevystoupil na podporu levice a stal se hluchým a poslušným nástrojem POV. Po nástupu nového vedení do ÚV musel být postupně ze dvou třetin vyměněn a mnozí z jeho členů byli vyloučeni ze strany nebo za svůj nepevný postoj potrestáni.

Tito členové zcela otevřeli cestu k nástupu vyloženě antisocialistickým a antikomunistickým silám ve státních, společenských a hospodářských orgánech a organizacích, a celé řadě reakčně založeným jednotlivcům. Dále pak vyloženým a až dosud skrytým nepřátelům socialistického zřízení.

Z tohoto vypěstovaného podhoubí vyrostla vlna nacionálního šovinismu, antisocialismu a antisovětského, postupně dostávala kontrarevoluční charakter. Svůj výraz našla nejen v srpnových dnech roku 1968, ale otevřeně pokračovala až do poloviny roku 1969, kdy zdravé síly v okresní stranické organizaci nastoupily do boje za plnění listopadového plánu ÚV z roku 1968, i dále za plnění realizační směrnice ÚV KSČ z května 1969.

Činnost okresní stranické organizace byla vedena úsilím bojovat v otevřeném zápase za všechna stranická usnesení, jejichž cílem bylo a je:

- ideově a organizačně porazit pravici, obnovit jednotu strany na základech marxismu-leninismu a plně likvidovat všechny antisocialistické síly ve společnosti;
- obnovit a upevnit internacionální svazky se Sovětským svazem a dalšími socialistickými zeměmi a přispívat k tomu, aby naše KSČ posilovala svoji autoritu v mezinárodním měřítku;
- dále rozvíjet úlohu socialistického státu a upevňovat jeho orgány;
- v politickém systému Národní fronty zajistit vedoucí úlohu strany a tomuto systému vrátit socialistický charakter;
- a posléze dosáhnout postupné konsolidace našeho národního hospodářství.

V duchu těchto zásad a cílů nové vedení okresního výboru strany, jeho nové předsednictvo a nově doplněný aparát strany, vede každodenní zápas za překonání hluboké krize ve straně, ve společnosti i v ekonomice.

V tomto zápase bylo za uplynulé období vykonáno velmi mnoho. Především jsme překonali krisové jevy a byly vytvořeny normální podmínky pro život a práci lidí. Ovšem nebudeme zapomínat na příčiny, které zavinily hlubokou krizi na našem okrese. To je naše revoluční, národní, třídní a internacionální povinnost.

Svoje místo při formování zdravých sil ve straně a v celém našem okrese v kritickém období má sovětský časopis ZPRÁVY, který díky obětavým distributorům se dostal i do rukou těch, kteří stáli a probojovali marx-leninskou linií strany.

☆

V okresní kontrolní a revizní komisi byla v tomto období situace poněkud lepší. Pravicově zaměřeni delegáti na konferenci v březnu 1968 věnovali daleko větší pozornost volbám do okresního výboru. Tak při volbě OKRK obstáli původně navrhovaní členové. Byli to převážně zkušení funkcionáři.

Hlavními exponenty pravicového směru v OKRK se stali Žemlička a Šůma. Objektivně jim pasivitou v postojích pomáhali někteří, zejména noví členové komise.

Sepětí předsedy komise J. Šůmy s pravicovým vedením OV KSČ ovlivňovalo její činnost. Tato skutečnost bránila zdravému jádru komise, aby

se mohlo účinně prosadit proti pravicově oportunistickým silám. Někte-
rým chyběla i odvaha otevřeně vystoupit na podporu prosazovaných změn
v OV KSC a jeho předsednictvu.

Postup konsolidace v OKRK byl přesto rychlejší a snadnější než
v plénu a předsednictvu OV KSC.

☆

Jsme před okresní konferencí a před oslavami 50. výročí vzniku naší
KSC a před jejím XIV. sjezdem.

Čekají na nás nové perspektivy a nové úkoly v oblasti politické, spole-
čenské i v oblasti rozvoje našeho národního hospodářství.

Musíme být stále pamětlivi, že základnou všech našich úspěchů je naše
každodenní starost, abychom upevňovali naši stranu a starali se o její
jednotu ideovou a organizační i o jednotu v taktických otázkách.

V celé naší činnosti musíme trvale klást důraz na upevňování disciplí-
ny a docílit, aby komunisté plnili všechny své úkoly na základě toho, že
se vnitřně ztotožňují s politikou strany, a že také jsou o její správnosti
hluboce přesvědčeni.

Otázka jednoty naší strany je jedním ze zásadních poučení z nedávné
minulosti.

Ve stranické práci, jako poučení z období i před lednem 1968 pro nás
platí, aby okresní výbor a všechny základní organizace strany ve své
činnosti trvale obnovovaly leninskou zásadu respektování, uplatňování a
rozvíjení demokratického centralismu a vnitrostranické demokracie.

Jako poučení ze situace, která se vytvořila v naší okresní stranické
organizaci, vyplývá, že nemůžeme a nebudeme lhostejní k aktivitě každého
jednotlivého člena strany. Dvojnásob pro nás v naší okresní stranické
organizaci platí zásada, že člen strany je povinen jako komunista půso-
bit a vystupovat nejen na svém pracovišti, ale v místě svého bydliště
a prostě všude.

Poučení vývojem naší okresní stranické organizace nemůžeme být
lhostejní k růstu členské základny, vždyť právě růstem, obnovou svých
řad, naše okresní stranická organizace upevní svůj třídní, revoluční a
marxisticko-leninský charakter.

Budme pamětlivi, že důsledné řízení růstu členské základny přispívá
i k tomu, aby se na vysoké úrovni uplatňovala vedoucí úloha strany ve
všech oblastech života společnosti.

Při hodnocení příčin a důsledků minulých let jako poučení pro nás
vyplývá potřebná soustavná, důsledná, perspektivní kádrová politika. Proto
je naším společným úkolem uvést do života usnesení předsednictva ÚV
KSC o kádrové a personální politice z listopadu roku 1970. Vytváří ucelený
systém výběru, výchovy kádrů a péče o ně, jak ve stranických, tak i spo-
lečenských, státních a hospodářských orgánech.

Při hodnocení příčin a důsledků politického vývoje v minulosti včetně
všech kladných dosažených výsledků, nemůžeme ztrácet ze zřetele, že
se jich dosáhlo v politickém zápase a že zdaleka tento zápas nekončí.
Právě proto dnes a zítra je třeba zintenzívnit politickou práci nejen
uvnitř strany, ale i mezi širokými vrstvami pracujících. Je naším spo-
lečným úkolem, abychom naši velmi konkrétní politickou práci dělali
s pracujícími lidmi na závodech, ve městech, na vesnicích, úřadech, ško-
lách a jinde. Cílem této práce je získávat pro politiku strany a její
realizaci široké vrstvy pracujících. Nezapomínejme, že i citlivý přístup
k pracujícím, těsné spojení strany s lidem, se musí znova stát jedním
ze základních principů politiky strany. Vždyť jde o to, abychom dosáhli
výrazných změn v myšlení a postojích pracujících.

Jako výsledek našeho poučení v okrese vyplývá, že je naším úkolem obnovit úlohu Národní fronty, která byla, je a bude politickým výrazem svazku dělníků, rolníků a ostatních vrstev pracujících. Aby Národní fronta plnila své poslání, aby se podílela na tvorbě a realizaci politiky strany, k tomu musí především přispívat všechny společenské a zájmové organizace.

Proto naše celá okresní stranická organizace musí v současné době a i nadále v budoucnosti věnovat zvýšenou pozornost a úsilí všem společenským organizacím, zejména pak práci Revolučního odborového hnutí, nové organizaci naší mládeže — Socialistickému svazu mládeže a Pionýrské organizaci.

Ještě mnoho úsilí bude vyžadovat upevnění našeho socialistického státu a jeho orgánů, i když již dnes tyto orgány plní základní funkce dělnické moci.

Protože náš socialistický stát má významnou organizátorskou a výchovnou funkci, musí podle toho pracovat jak zvolené orgány, tak i výkonný aparát. Zde velká úloha na našem okrese připadá národním výborům všech stupňů, jejichž základním úkolem je boj za socialistický pořádek, boj proti maloburžoazním přežitkům, boj za obnovení socialistických morálních hodnot v naší společnosti. Tento úkol je o to náročnější a vážnější, protože se chceme připravit na volby do národních výborů a ostatních zastupitelských orgánů a v dohledné době je uskutečnit.

Z poučení pro nás dále vyplývá, že příčinou destrukce strany a společnosti na našem okrese bylo hluboké podcenění ideologické práce, odklon od marxismu-leninismu a umožnění pronikání ideologické diverse ze Západu.

Uvědomujeme si, že politický boj nekončí, ale že je nutné zcela porazit pravicové síly, vést boj proti všem formám oportunistu, proti revizionistickým teoriím, proti maloměšťáctví a buržoazní ideologii.

Půjdeme cestou směřující k tomu, aby světový názor dělnické třídy, marxismus-leninismus, měl stále výraznější, určující vliv v duchovním životě naší společnosti, aby před pracujícími a mládeží vyzvedával pozitivní hodnoty socialismu, morální zdroje, ze kterých socialistický člověk naší země čerpá svoji jistotu a perspektivu.

Mnoho úsilí, svědomité a poctivé práce si vyžádá, aby právě naše školy všech stupňů vychovávaly mládež ve vyhraněném socialistickém duchu. Na práci školy a učitelů soustředíme pozornost stranických a státních orgánů s cílem zvýšit náročnost na politicko-výchovnou práci učitelů, včetně jejich politické přípravy a politického sebevzdělávání. Neméně práce nás čeká na úseku kulturní politiky, zejména v její činnosti směřující k všestrannému rozvoji socialistické kultury. Bude správné, aby byl vypracován perspektivní plán kulturního rozvoje okresu i jednotlivých kulturních institucí a aby byl plně podřízen zájmům socialistické společnosti. Při této příležitosti chceme znovu vyjádřit názor, že stranické a státní orgány budou podporovat činnost všech kulturních institucí i jejich pracovníků a umělců, kteří budou působit ve prospěch socialismu.

Hlubokou destrukcí prošlo i naše národní hospodářství. Poučili jsme se, že základem rozvoje národního hospodářství je cesta plánovitého rozvoje a tvořivé práce — nikoli cesta živelnosti, inflace a spekulace.

Chceme nadále pokračovat v cílevědomém řešení problémů ekonomiky a přispívat tak k zakládání dlouhodobé strategie hospodářského růstu.

Uvědomujeme si, že na všech úsecích národního hospodářství musíme zvýšit úroveň řídicí práce, na všech závodech a pracovištích vést boj za

základní pořádek, za využití pracovní doby, za pracovní a technologickou disciplínu.

Hlavním úkolem na rok 1971 zůstává zabezpečení úkolů státního plánu, a to cestou rozvíjení masově politické práce, rozvíjením pracovní iniciativy a socialistického soutěžení na počest 50. výročí založení KSČ.

Politický vývoj v letech 1968-1969 byl těžkou školou pro celou naši okresní stranickou organizaci. Uvědomujeme si, že síla naší strany je v jejím spojení s lidem. Zárukou všech vítězství, velikého díla budování socialismu je jediné komunistická strana, která stojí pevně na principech marxismu-leninismu.

Okresní stranická organizace v Liberci učiní vše pro to, aby šla cestou revolučních tradic dělnické třídy a KSČ, aby šla leninskou cestou k dalšímu rozvoji naší socialistické vlasti.

☆